IfWT

Institut für die Welt der Türken

VII. ULUSLARARASI TÜRKLERİN DÜNYASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL WORLD OF TURKS SYMPOSIUM OF SOCIAL SCIENCE

2-4 Haziran 2023 | Prag-ÇEKYA

June 2-4 2023 | Prague-CZECHIA

BİLDİRİ ÖZETLERİ

EDİTÖR: **DR. RAMAZAN ERYILMAZ**

VII. ULUSLARARASI TÜRKLERİN DÜNYASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

VII. INTERNATIONAL WORLD OF TURKS SYMPOSIUM OF SOCIAL SCIENCES

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

02-04 Haziran/June 2023 Prag-ÇEKYA

Editör

Dr. Ramazan ERYILMAZ

VII. ULUSLARARASI TÜRKLERİN DÜNYASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Editör / Editor

Dr. Ramazan ERYILMAZ

Kapak Tasarımı / Cover Design

Yavuz Selim KARAHAN

Bu kitap, 2-4 Haziran 2023 tarihinde Türklerin Dünyası Enstitüsü tarafından düzenlenen VII. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumunda sunulan bildirilerin özetlerini kapsamaktadır. Bildirilerin hukuki ve etik sorumluluğu yazarlarına aittir.

ISBN: 978-625-00-8481-6

Ankara – 2023

VII. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Programı

VII. ULUSLARARASI TÜRKLERİN DÜNYASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

VII. INTERNATIONAL WORLD OF TURKS SYMPOSIUM OF SOCIAL SCIENCES

2-4 Haziran 2023
June 2-4 2023

Prag-ÇEKYA
Prague- CZECHIA

PROGRAM

(Yüz yüze- Çevrim içi)

03.06.2023 / CUMARTESİ	
AÇILIŞ ve AÇILIŞ KONFERANSI	
09.00-09.30	Prof. Dr. Necati DEMİR

I. SALON (Oturum Başkanı Prof. Dr. Necati DEMİR)

09.45-10.00	Prof. Dr. Necati DEMİR	Oğuz Yabgu Devleti Tarihi ve Kültürünün Kaynakları
10.00-10.15	Prof. Dr. Necati DEMİR	Hun Devleti Tarihi ve Kültürünün Kaynakları
10.15-10.30	Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR	Konuşma ve Yazma Becerilerinde TÖMER Mezunlarının Türk Kültür Ögeleri Hâkimiyeti
10.30-10.45	Phd Student Dilay NAKIŞ	Anadolu ve Azerbaycan Sahası Türk Halk Edebiyatı Ürünlerinin Karşılaştırılması
10.45-11.00	Doç. Dr. Erhan YEŞİLYURT	Yabancı Dilbilimcilerin Eserlerinde Türkler
11.00-11.15	Araştırmacı Danişmend Hüseyin ŞAHİN Özdilek ÖZCAN	Unesco Dünya Mirası Yolunda Niksar'ın Mevcut Durumu ve GFTZ Analizi

I. SALON (Oturum Başkanı Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR)

11.30-11.45	Arş. Gör. Esra KÜÇÜKSAKARYA VURĞUN	Contrastive Analysis Of Pitch Variations Between The Native Speakers Of British Accent and Non-Native
11.45-12.00	Arş. Gör. Esra AYDIN ÖZTÜRK Prof. Dr. Kâmil İŞERİ	Türkçe Akademik Metinlerde Üstsöylemsel Adların Biçimbirimsel Görünümleri
12.00-12.15	Doç. Dr. Gürkan MORALI, Emre ÖZDEMİR	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarını Konu Edinen Makalelerde Araştırma Eğilimleri
12.15-12.30	Öğr. Gör. Dr. Ramazan ERYILMAZ	Yabancılar İçin Özel Amaçlı Türkçe Öğretimi
12.30-12.45	Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN	Orhun Yazıtlarında Bir Metafor Olarak Ölüm
12.45-13.00	Dr. Öğr. Üyesi Mihriban AYDIN	Sarı Uygurların Çin Kaynaklarındaki Farklı Adları Üzerine

I. SALON (Oturum Başkanı Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL)

15.30-15.45	Doç. Dr. Selman ABLAK	Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Yer Alma Durumlarının Belirlenmesi
15.45-16.00	Doç. Dr. Selman ABLAK	Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Sözlü ve Yazılı Edebi Ürünlerin Yer Alma Durumlarının Belirlenmesi
16.00-16.15	Öğr. Gör. Selin Asya YAŞAR Dr. Öğr. Üyesi Murat SARIBAŞ	Çekya'da Türkçe Eğitimi
16.15-16.30	Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL	Canlı Tanıkların Anlatımıyla Erenköy Mücadelesi
16.30-16.45	Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL	1946 Seçimlerinde Sivas CHP Milletvekili Adaylarının Profili Üzerine Bir Değerlendirme
16.45-17.00	Doç. Dr. Onur TAYDAŞ	Türk İstismar Sinemasında Maskeli Beşler (1968) ve Maskeli Beşlerin Dönüşü (1968) Örneği
17.00-17.15	Doç. Dr. Onur TAYDAŞ Doç. Dr. Mehmet Sefa DOĞRU	Sinemada Bir Tür Eleştirisi: Deliler: Fatihin Fermanı

ÇEVRİM İÇİ OTURUMLAR

03.06.2023/CUMARTESİ

1.OTURUM	Salon 1 (Oturum Başkanı: Mehmet ÖZMENLİ)	Salon 2 (Oturum Başkanı: Nurlanova Assem Nurlankyzy)	Salon 3 (Oturum Başkanı: Dilafruz MUHAMMADIYEVA)	Salon 4 (Oturum Başkanı: Nermin ER AYDEMİR)
09.00-09.15	Ezgi İNAL, Furkan Can SOYBAL, Hilal ZİNİ - *Türkçe Öğreticileri ile ilgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*	Aida ÖZDEMİR - *Acar'ın Kırgız Edebiyatındaki Yeri*	Aziza YUSUPOVA - *METAFORALARNING KOGNITIV XUSUSUSIYATLARI*	Nermin ER AYDEMİR - *Türk Atasözü ve Deyimlerinin Alanya'daki Yerleşik Yabancıların Söz Varlığındaki Anlamlandırma Özellikleri*
09.15-09.30	Gökhan HAMZAÇEBİ, Mehmet ÖZMENLİ - *Ön Asya'da Bir Kale Kent Alınca*	Tolkyn Abdrakhmanova - *On the issue of teaching foreign languages, in particular English, at the East Kazakhstan University named after Sarsen Amanzholov*	Boboconov Şavkat Ulugbekoviç- *Mekke Hac Elemanlarinin Buhara'daki Görünümleri*	Mevlüt GÜLMEZ, Emine YILMAZ - *Aşırı Düzeltmecilik ve Kural Genelleştirmesi*
09.30-09.45	Mehmet ÖZMENLİ, Gökhan HAMZAÇEBİ - *Doğu Karadeniz Bölgesi Geleneksel Folkloruna Tarihsel Yaklaşım*	Aray Mukazhanova - *OKULLARDAKI ÇATIŞMA NEDENLERI VE ÇATIŞMAYA NEDEN OLABİLECEK DURUMLARA YÖNELİK ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ ALGILARININ KARŞILAŞTIRILMASI (ÖSKEMEN ÖRNEĞI)*	Dilafruz MUHAMMADIYEVA - *"BOBURNOMA"NING MUKAMMAL KORPUSINI YARATISH TAMOYILLARI*	Gıyasettin AYTAŞ- *Halk Hikâyelerinde Olağan ve Olağan Dişilik Nerede Başlar?*
09.45-10.00	Fatih KARTAL - *Emirhan ve Eğribucak Kayalıkları (Sivas) Çevresindeki Kumul Bitkileri*	Nurlanova Assem Nurlankyzy, Zhamsap Akerke Talantkyzy - *Nature in the works of Oralkhan Bokey: the concept of «snow»*	Dildora TO'RAYEVA - *O'ZBEK TILIDAGI SHAXSIY YOZISHMALARDA HUDUDIY BIRLIKLARNI ANIQLASH METODOLOGIYASI, METODLARI*	Berker KURT- *Ömer Seyfettin's Views On Reading And Writing*
10.00-10.15	Ahmet AKPINAR - *Aldı-Bel II Yazıtı (E 72)'nın İkinci Satırını Yeniden Okuma ve Anlamlandırma Önerisi*	Nurlanova Assem Nurlankyzy, Oshan Maulipa - *Relation of the information about the Turks in the Sh. Kudaiberdiuly chronicle to history*	Dilnavoz NAJIMOVA - *O'ZBEK BOLALALAR ADABIYOTIDA RUHIY TARBIYANING ISLOMIY ASOSLARI*	Berker KURT - *Ömer Seyfettin's Views on Foreign Language Learning and Teaching*

2.OTURUM	Salon 1 (Oturum Başkanı: H. Çiğdem YILDIRIM)	Salon 2 (Oturum Başkanı: Feruza Bobojonova)	Salon 3 (Oturum Başkanı: Sevil ABBASOVA ATİLLA)	Salon 4 (Oturum Başkanı: Mesut KESKİN
10.30-10.45	Harun ŞAHİN, Nilgün AZEKEN, Cemile BALIK, Muhammed Ali ÖZKAN - *Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Devam Ettiği Okullarda İlköğretim (1- 8. Sınıflar) Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar: Antalya İli Örneği*	Farogat KURBANOVA - *TIL TA'LIMIDA TEZAURUS MODELLARIDAN FOYDALANISH*	Lamgok. H Silalahi, Paramesheila Thalia ,Sururi, Maria Patricia, M. Hidayat - *Enforcement Of Personal Data Protection In Indonesia: Law No. 27/2022 Regarding Personal Data Protection As Preventive Effort Against Data Theft*	Simge ÜNLÜ, Lütfiye YAŞAR, Erdal BİLİCİ, Feyza KARABOĞA - *The Celebrations Of Librarianship Week In The Scope Of Event Management: Analysis Of The Turkish Librarianship Association*
10.45-11.00	Harun ŞAHİN, Muhammed Ali ÖZKAN, Nilgün AZEKEN - *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Öğrenme Stilleri Bağlamında Öğrenme Stratejileri ile Öğrenmeye Karşı Tutumlarının İncelenmesi*	Feruza Bobojonova - BUXORO AMIRLIGIDA MADRASA QURDIRGAN AYOLLAR	Ristina Siti Sundari, Lies Sulistyowati, Iwan Setiawan, Trisna Insan Noor, Farhan Ahmad - *EMPOWERING WOMAN ROLES IN URBAN FARMING IN INDONESIA*	Simge ÜNLÜ, Lütfiye YAŞAR, Erdal BİLİCİ Feyza KARABOĞA -*The Relationship Between The Throne And Respect: Personal Public Relationship Analysis İn The Perspective of The Kuş Uçuşu/ As The Crow Flies Series*
11.00-11.15	Sadık Ahmet ÇETİN - *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitaplarının Kültürel Unsurlar Kapsamında Değerlendirilmesi*	Gulbaxor KABULJONOVA - ЎЗБЕК ВА ҚИРҒИЗ ТИЛЛАРИДА ҚЎЛЛАНУВЧИ МУШТАРАК МАҚОЛЛАР ХУСУСИДА	Yimmy Octavian, Robbin Mathesta Lawrence Averino Magistrate Torang, Dian Aprilia Ryetanty Natalis Nibenama Zega - *JURIDICAL REVIEW OF LAW NUMBER 8 Of1999 CONCERNING CONSUMER PROTECTION AGAINTS CONSUMERS OF GOODS DELIVERY SERVICES*	Eren LEHİMLER - *Ortaokul ve Lise Müzik Derslerinde Sınıf Çalgısı Olarak Türk Müziği Çalgılarının Yeri*
11.15-11.30	Emine BALCI Ayşe ÇELİK - *Akran Eğitim ile Verilen İlk Okuma Yazma Öğretiminin Yabancı Uyruklu Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Becerisine Etkisi*	Gültəkin ƏLIYEVA - SADƏ CÜMLƏNİN DETERMİNANT ÜZVLƏRİ	Parlindungan Suryanto Saibun Manurung Achmad Rezki Mardani Christia Elita, Pricilia Dwi Anggaraeni Putri - *THE EFFECTIVENESS OF CRIMINAL SANCTION AGAINST ILLEGAL TIN COLLECTOR COMPANIES IN SOUTH BANGKA REGENCY INDONESIA*	Mesut KESKİN - *Çince Ayrılabilen Kelimelerin Kullanım Şekilleri Yönünden İncelenmesi*
11.45-12.00	H. Çiğdem YILDIRIM Merve Uzun GÜLKAYA - *"Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dinleme Stratejilerine Dayalı Etkinliklerin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi"*	Kamola RIXSIYEVA - TURKIY TILLAR O'Z QATLAM LEKSIKASINING STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARI	Webi Achmad Rivaldi, Nero Mika Hasaki, Idul Fitri Kuengsi Sirait, Yohanes Ferdinand Pelealu, Patricia - *LEGAL CONSEQUENCES OF FAILURE TO IMPLEMENT PEACE PROPOSAL IN SUSPENSION OF DEBT PAYMENT OBLIGATIONS*	
12.00-12.15		Шуҳрат ҲАЙИТОВ- *ТУРКИЙ ХАЛҚЛАР АДАБИЁТИДА БОБУРШУНОСЛИК*	Sevil ABBASOVA ATİLLA - *İki Savaş Arasında Estonya ve Finlandiya'da Türkçenin Yazılışı ve Eğitimi Hakkında*	

3.OTURUM	Salon 1 (Oturum Başkanı: Muqaddas Abdurahmanova)	Salon 2 (Oturum Başkanı: Gül Banu DUMAN)	Salon 3 (Oturum Başkanı: Mesude Hülya DOĞRU)	Salon 4 (Oturum Başkanı: Гулноза ОРИПОВА)
12.15-12.30	Manzila Qurbonova - "NAVRO'Z GO'JA" BUXORO VOHASINING MAROSIMIY TAOMI	Nurlanova Assem Nurlankyzy, Dauren Ayan Daurenuly - *The Turkic spirit in the poems of M. Zhumabayev*	Mesude Hülya DOĞRU Gülseren TOY - *Mıchıgan Üniversitesi İslâmi Yazma Eserler Koleksiyonuna Kayıtlı Bir Hafız Osman Hilyesi*	Акбар САБИРДИНОВ - ШУҲРАТ ШЕЪРИЯТИДА ЛИРИК ҚАҲРАМОН
12.30-12.45	Manzura ABJALOVA - LUG'AT TUZISH TAJRIBASI ASOSIDA SINONIMLAR KLASSIFIKATSIYASI	Gül Banu DUMAN Aray MUKAZHANOVA - *Kazakların Türkiye Türkçesi Öğrenirken Yaşadıkları Sesletim Sorunları*	Mesude Hülya DOĞRU - *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi Şarkiyat Koleksiyonunda Bulunan İskendername'nin (Török, O.83) Yeniden Tasarlanmış İki Minyatürlü Sayfası*	Бауыржан САЙФУЛЛАЕВ - КӨРКЕМ ШЫҒАРМА ТІЛІНДЕГІ ДИАЛЕКТИЗМДЕР (М.Омаров пен Қ.Сейданов шығармалары мысалында)
12.45-13.00	Marhabo UMURZOQOVA - LISONIY SHAXSNING SHAKLLANISHIDA SOTSIAL OMILLARNING O'RNI XUSUSIDA	Gül Banu DUMAN Aray MUKAZHANOVA - *Kazakistan'da İki Dillilik ve Üniversite Gençlerinin Kazakçaya Karşı Tutumları*	Kadriye Türkan - *Dede Korkut: Bamsı Beyrek'e Feminist Yaklaşım*	Бауыржан САЙФУЛЛАЕВ, Айдана МЕДЕНОВА - ЗАХИРИДДИН МҰХАММЕД БАБЫР: ҚОЛБАСШЫ, САЯСАТКЕР, АҚЫН
13.00-13.15	Mashhura NISHANBAYEVA, Sidikjon MUMINOV - MALIKA MIRZO QIZI ASARLARI QAHRAMONLARI NUTQINING O'ZIGA XOSLIGI	Leyla Amin Sharey - *Argos of carpet weaving women in the Mehrban dialect of Southern Azerbaijan*	Kadriye Türkan - *Gagauzlardan Derlenen Tahir ile Zühre Üzerine Tespitler*	Бобожонов Шавкат Улуғбекович - ЎЗБЕКИСТОН-ТУРКИЯ: ЗИЁРАТ ТУРИЗМИ ЙЎЛИДА ҲАМКОРЛИК
13.15-13.30	Muqaddas Abdurahmanova - SUN'IY INTELLEKT TIZIMIDA OMONIMLAR MUAMMOSI	Dr.Hossein Khoshbateni - *Typological Study of the Syntactic Structure of Azerbaijani Turkish*	Çiçek ÖZGÜR, İbrahim Numan ERDOĞAN - *Türk Hukukunda Sınır Dışı Kararlarının İcrası*	Гулноза ОРИПОВА ЛИРИК АСАР КОМПОЗИЦИЯСИ

4.OTURUM	Salon 1 (Oturum Başkanı: Genç Osman GEÇER)	Salon 2 (Oturum Başkanı: Sabohat BOZOROVA)	Salon 3 (Oturum Başkanı: Aynura Mamadova)	Salon 4 (Oturum Başkanı: Merve MENTEŞE)
13.45-14.00	Genç Osman GEÇER - *Zelzele"Nin Enkazında "Deprem" Kelimesinin İzini Sürmek*	Муҳаббат МАДАМИНОВА - ИНТЕРНЕТ ДИСКУРСИ – МУЛОҚОТ ТУРИ СИФАТИДА	Aynura Mamadova - *The love Hazrat Ali of "Divan" in the name Khalifa Ajiz*	Merve MENTEŞE - *Enderunlu Fâzıl'ın Şiirleri Üzerine Psikanalist Bir Yaklaşım*
14.00-14.15	Nedim BAKIRCI - *Kahramanmaraş Merkezli Depremlere Âşık Erol Ergani'nin Bakışı (Deprem Değil Kıyamet İdi)*	Rəxşanə BABAZADƏ - "YÜZ HƏDİS VƏ YÜZ HEKAYƏ" ƏSƏRİNİN ÜSLUBİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ	Jala Shukurova - *POETRY OF PARVIN ETISAMI*	Merve MENTEŞE - *Mit Eleştiri Yöntemi Bakımından Hayâlî Bey Divanı*
14.15-14.30	Betül Dilara ŞEKER - *Deprem Sonrası Sosyal Destek Dinamikleri*	Ruxsora TULABAYEVA - XUDOYBERDI TO'XTABOYEV – O'ZBEK BOLALAR YOZUVCHISI	Pərvin Bayramova - *GÜNDƏLİK NİTQİMİZDƏ BƏDƏN DİLİNDƏN İSTİFADƏNİN ƏHƏMİYYƏTİ*	Selin MARANGOZ - *The Perceptive Maturation in Chaos and the Idea of Freedom as a Form of Self Discovery in Liminal Narrative Spaces: James Joyce's "A Portrait of the Artist as a Young Man" Revisited*
14.30-14.45	Betül Dilara ŞEKER - *Kamu Sektöründe Çalışan Kadınların COVID-19 Döneminde Yeni Normali*	S.Z.Umarova - XORAZM ADABIY MUHITI VA SHE'RIY DEVONLAR	Pervin EYVAZOV - *AZERBAYCAN'DA TÜRKOLOJİ DÜŞÜNCENİN GELİŞMESİNDE HAYDAR ALİYEV'İN ROLÜ*	Işıl TOMBUL Armoni BAYAR - *Gösterimci Ekol Perspektifiyle Duvar ve Otobüs Koltuğu Yazılarından Tweetlere Kent Folklorunu Okumak*
14.45-15.00	Ünal KALAYCI - *Türkçeye Geri Ödünçlemeler Üzerine*	Sabohat BOZOROVA - GAZETA TILINING BA'ZI GRAMMATIK – USLUBIY XUSUSIYATLARI	Şebnem HASANLİ-GARİBOVA - *Kırgız dilinin söz varlığı ve eski Türkçe*	Hasan KAPLAN - *Erbâb-I 'Aşk Ceng İder Eshâb-I Zühd İle": Bâkî Divanı'nda Edebî Tiplere Dair*
15.00-15.15		Nargiza G'ULOMOVA- *ALISHER NAVOIY MUALLIFLIK KORPUSINI TAKOMILLASHTIRISHNING TA'LIMIY-TARIXIY AHAMIYATI*		

5.OTURUM	Salon 1 (Oturum Başkanı: Dilan KALAYCI ALAS)	Salon 2 (Oturum Başkanı: Abdulla ULUG'OV)	Salon 3 (Oturum Başkanı: Shoxida QURAQOVA)	Salon 4 (Oturum Başkanı: Mehmet Şükrü GÜZEL)
15.15-15.30	Aslı UYSAL, Damla İPEK - *1980 – 2000 Yılları Arasında Sanat Dergilerinde Eleştiri*	Doç.Dr. ELNARƏ Nadir qızı Əliyeva - *HAL KATEQORİYASININ FUNKSİONAL-SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ*	Shahnoza Ziyamuxamedova - BOBUR G'AZALLARINING MAFTUNKOR LEKSIKASI (116 g'azal misolida)	Mehmet Şükrü GÜZEL- Decolonization of Palestine and Legal Frontiers of Israel
15.30-15.45	İlkyaz YILDIZ - *Anlatının Yeni Ortamı Dijital Oyunlarda Metinlerarasılık: "Seen" Oyunu Örneği*	Abdulla ULUG'OV - *The Great Kazakh Writer - БУЮК ҚОЗОҚ АДИБИ*	Умида Рашидова- ЎЗБЕК ТИЛИДА КЎП МАЪНОЛИ СОМАТИК ФРАЗЕМАЛАР ВА УЛАРНИНГ УСЛУБИЙ БЎЁҒИ	Gulimzhan Sheriyeva Zharkynbike Suleimenova- Kültürlerarasi Iletişimde Yabanci Öğrencilerin Kazakça Konuşma Görgü Kurallarina Hakim Olmasinin Önemi
15.45-16.00	Dilan KALAYCI ALAS, Murat TEZER - *PISA'DA BAŞARILI İLK 10 ÜLKENİN ALAN DEĞERLENDİRMESİ*	Umida RASULOVA - *WRITING STYLE OF TOGAY MURAD - ТОҒАЙ МУРОД УСЛУБИ*	*Shaxrinoz Shirinova* - *BUXORODAGI ILK DORIXONA*	Rəfiyeva Pərvanə Sərraf qızı- *Uşağın inkişafında yeniyetməlik dövrü*
16.00-16.15	Zeynep EKİNCİ - *Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Rus Öğrencilerin Türkçeye Yönelik Görüşleri: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Örneği*	Vüsalə Rizvanova Sadalı qızı - *Sifətin dərəcə kateqoriyası*	Sherzod ATAMURADOV - *O'ZBEK VA TURK TILLARIGA XOS MILLIY-MADANIY BIRLIKLARNI IFODA ETISHDAGI PRAGMATIK TO'SIQ*	Məhərrəmova Mətanət Hidayət qızı-*Təhsildə Kommunikativ Qarşiliqli əlaqə*
16.15-16.30		Zehrahanım Rahimova - *Qıpçaq türk dillərində ismin hal kateqoriyası*	Shoxida QURAQOVA - *PIKTOGRAFIK YOZUVNING SHAKLLANISH TARIXI VA IJTIMOIY QIYMATI*	İslam Vəliyev- *ORTA ƏSR YAZILI ABİDƏLƏRİNİN DİLİNDƏ TƏRZİ-HƏRƏKƏT ZƏRFLƏRİ*

6.OTURUM	Salon 1 (Oturum Başkanı: Atilla JORMA)	Salon 2 (Oturum Başkanı: Zarrina MUZAFFAROVA	Salon 3 (Oturum Başkanı: Ahmet AYTAÇ	Salon 4 (Oturum Başkanı: Elchin IBRAHIMOV)
16.45-17.00	Necibe Kurbanova - *Mühakimətül-lüğəteyn əsəri*	Sidikjon MUMINOV - MALIKA MIRZO QIZI ASARLARI QAHRAMONLARI NUTQINING O'ZIGA XOSLIGI	Ahmet AYTAÇ - *Milas Müzesi'nde Muhafaza Edilen Mihraplı Milas Seccadeleri*	Elchin IBRAHIMOV- *LANGUAGE POLICY IN INDEPENDENT TURKIC REPUBLICS (MODERN PERIOD)*
17.00-17.15	Fikrət Firuz oğlu Əlizadə - *CÜMLƏ SEMANTİK SİNTAKSİS ASPEKTİNDƏ*	Zarifa O'RINOVA - PRETSEDENT NOMLARNING ONOMASTIK METAFORA SIFATIDAGI VAZIFASI	Ali CANBULAT - *Meram Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar*	Ağasiyeva Mətanət Səfər- *Kelime Oluşturmada Gramer Biçimlerinin Sözcükselleştirilmesinin Rolü*
17.15-17.30	Atilla JORMA - *Oğur ile Oğuz, Kıpçak ve Karluk İlişkileri*	Zarnigor DAVRONOVA - XX ASR BOSHLARIDA QO'LLANILGAN ANTROPONIMLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	Abdulkadır ERGÜN - *Coğrafya Dersi Öğretim Programlarında Harita Bilgisi Konuları*	Ülker XELİLLİ- *Azərbaycan Dilinin Frazeoloji Vahidlərində "İnsanın Emosional Vəziyyəti: Kədər / Qəm / Qüssə"*
17.30-17.45	Равшанов Ўктамали Рустам ўғли - БУХОРО АМИРИГА ЯҲУДИЙЛАРНИНГ ИНЪОМИ	Zarrina MUZAFFAROVA - ADABIY JANRLARDA TIL BIRLIKLARINING IFODALANISHI(ERKIN VOHIDOV SHE`RIYATI MISOLIDA)	Abdulkadır ERGÜN - *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan Coğrafya Konularına Dair Bir İnceleme: Milli Coğrafya'dan Sosyal Bilgilere*	Roila Mamedova- *The First Muslim Girls' Schools in the South Caucasus Cultural Environment: Problems, Solutions, Perspectives*
17.45-18.00	Seda Yazgan Hadzibulic - The Dark Side of Dubai; Modern Slavery	Zilola To'qsanova - TARIXIY ASARLARDAGI ASTRONOMIYAGA OID MA'LUMOTLAR (AHMAD DONISH MEROSI MISOLIDA)	Ezgi Demirel KAMANLI - "Alp Er Tunga Sagusu"na Metindilbilimsel Yaklaşım	Kifayet ÖZKUL- *Türk* Mitolojisinin Efsanevi Hayvan Sembolizmi ve Yeni Mitolojik Hayvan Tasarımları
18.00-18.15	Khayala Mughamat- "Hilyətül - insan və Həlbətül - lisan" lüğətində feilin kateqoriyaları	Зилола Тўқсанова - ТАРИХИЙ АСАРЛАРДАГИ АСТРОНОМИЯГА ОИД МАЪЛУМОТЛАР (АҲМАД ДОНИИ МЕРОСИ МИСОЛИДА)	Ramil BAYRAMOV- TÜRK DÜNYASINDA MEDENİ İLİŞKİLERİN KURULMASINDA HAYDAR ALİYEV'İN TARİHÎ HİZMETLERİ	Eminli Böyükxanım- İNTERNET MEMLƏRİ KOMMUNİKASİYA VASİTƏSI KİMİ

VII. ULUSLARARASI TÜRKLERİN DÜNYASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU İSTATİSTİKLERİ

VII. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu 11 farklı ülkeden, 176 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %42'si Türkiye'den, %58'i Türkiye dışındaki ülkelerden oluşmaktadır.

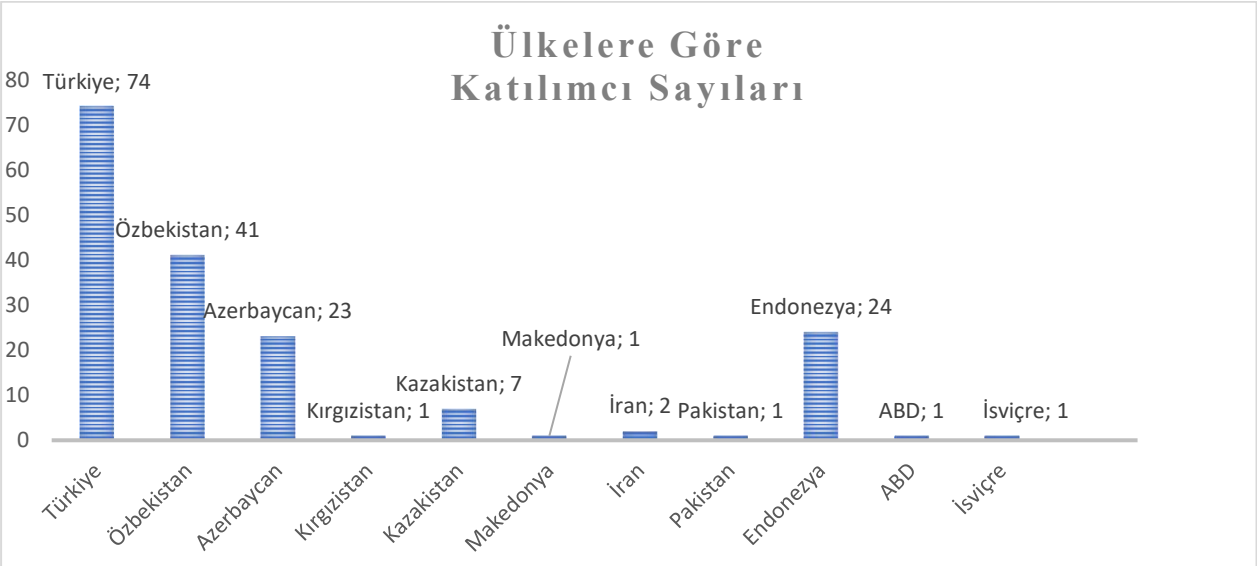

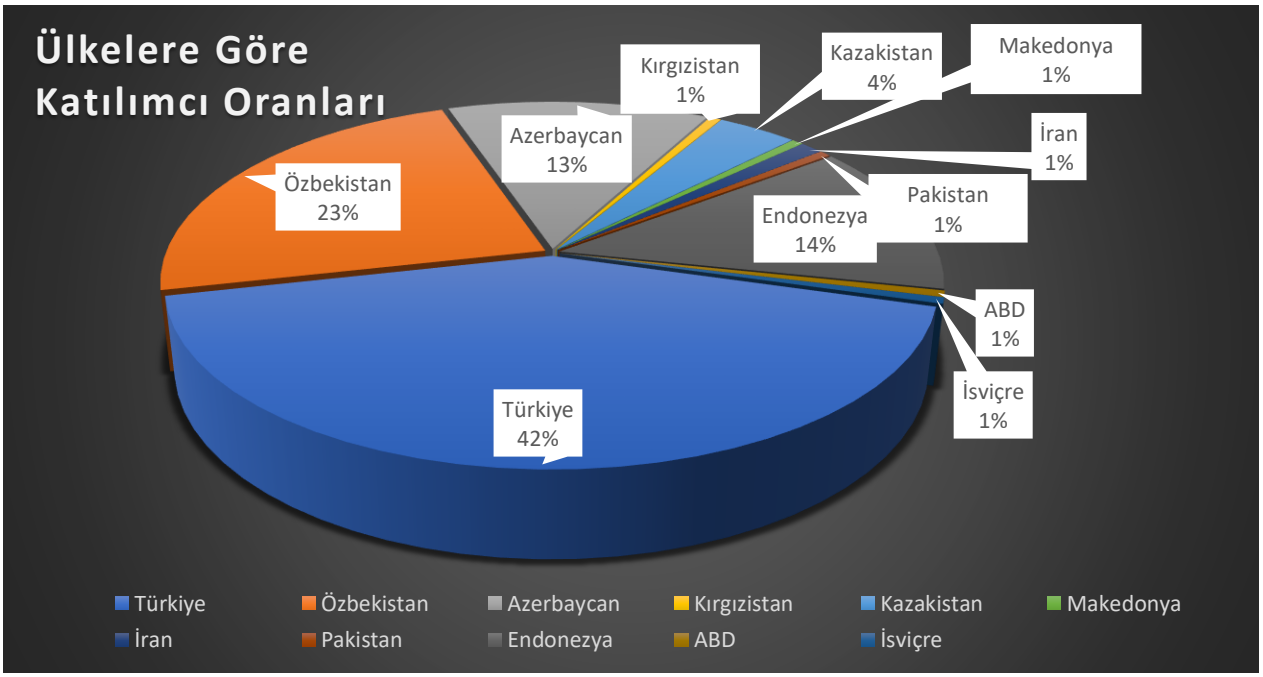

İÇİNDEKİLER

SEMPOZYUM PROGRAMI……III

SEMPOZYUMU İSTATİSTİKLERİ……XI

BİLDİRİ ÖZETLERİ……..……..……..XXIII

Necati DEMİR
HUN DEVLETİ TARİHİ VE KÜLTÜRÜNÜN KAYNAKLARI 1

Necati DEMİR
OĞUZ YABGU DEVLETİ TARİHİ VE KÜLTÜRÜNÜN KAYNAKLARI 3

Abdulkadır ERGÜN
COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA HARİTA BİLGİSİ KONULARI 5

Abdulkadır ERGÜN
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALAN COĞRAFYA KONULARINA DAİR BİR İNCELEME: MİLLİ COĞRAFYA'DAN SOSYAL BİLGİLERE 7

Abdulla ULUG'OV
БУЮК ҚОЗОҚ АДИБИ 9

AĞASİYEVA Mətanət Səfər
KELİME OLUŞTURMADA GRAMER BİÇİMLERİNİN SÖZCÜKSELLEŞTİRİLMESİNİN ROLÜ 11

Ahmet AKPINAR
ALDII-BEL II YAZITI (E 72)'NIN İKİNCİ SATIRINI YENİDEN OKUMA VE ANLAMLANDIRMA ÖNERİSİ 12

Ahmet AYTAÇ
MİLAS MÜZESİ'NDE MUHAFAZA EDİLEN MİHRAPLI MİLAS SECCADELERİ 13

Aida ÖZDEMİR
ACAR'IN KIRGIZ EDEBİYATINDAKİ YERİ 14

Ali CANBULAT
MERAM AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜNE KATKILAR 15

Aray MUKAZHANOVA
OKULLARDAKI ÇATIŞMA NEDENLERI VE ÇATIŞMAYA NEDEN OLABİLECEK DURUMLARA YÖNELİK ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ ALGILARININ KARŞILAŞTIRILMASI (ÖSKEMEN ÖRNEĞI) 17

Aslı UYSAL; *Damla İPEK*
1980 – 2000 YILLARI ARASINDA SANAT DERGİLERİNDE ELEŞTİRİ 19

Atilla JORMA
OĞUR İLE OĞUZ, KIPÇAK VE KARLUK İLİŞKİLERİ 20

Aynura MAMADOVA
THE LOVE HAZRAT ALİ OF "DİVAN" İN THE NAME KHALİFA AJİZ 22

Aziza YUSUPOVA
METAFORALARNING KOGNITIV XUSUSUSIYATLARI 23

Berker KURT
FOREİGN LANGUAGE LEARNİNG AND TEACHİNG…….…….25

Berker KURT
ÖMER SEYFETTİN'S VİEWS ON READİNG AND WRİTİNG…….…….27

Betül Dilara ŞEKER
KAMU SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN KADINLARIN COVID-19 DÖNEMİNDE YENİ NORMALİ .29

Betül Dilara ŞEKER
DEPREM SONRASI SOSYAL DESTEK DİNAMİKLERİ 31

BOBOCONOV Şavkat Ulugbekoviç
MEKKE HAC ELEMANLARİNİN BUHARA'DAKİ GÖRÜNÜMLERİ 33

BOBOCONOV Şavkat ULUGBEKOVİÇ
O'ZBEKISTON-TURKIYA: ZIYORAT TURIZMI YO'LIDA HAMKORLIK 34

Çiçek ÖZGÜR, İbrahim Numan ERDOĞAN
TÜRK HUKUKUNDA SINIR DIŞI KARARLARININ İCRASI 35

Danişmend Hüseyin ŞAHİN Özdilek ÖZCAN
UNESCO DÜNYA MİRASI YOLUNDA NİKSAR'IN MEVCUT DURUMU VE GFTZ ANALİZİ 37

Dilafruz MUHAMMADIYEVA
BOBURNOMA"NING MUKAMMAL KORPUSINI YARATISH TAMOYILLARI.....39

Dilay NAKIŞ
ANADOLU VE AZERBAYCAN SAHASI TÜRK HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI 40

Dildora TO'*RAYEVA*
O'ZBEK TILIDAGI SHAXSIY YOZISHMALARDA HUDUDIY BIRLIKLARNI ANIQLASH METODOLOGIYASI, METODLARI.....41

Dilnavoz NAJIMOVA
O'ZBEK BOLALALAR ADABIYOTIDA RUHIY TARBIYANING ISLOMIY ASOSLARI 43

Elchin IBRAHIMOV
LANGUAGE POLICY IN INDEPENDENT TURKIC REPUBLICS (MODERN PERIOD) 44

ELNARƏ Nadir qızı Əliyeva
HAL KATEQORİYASININ FUNKSİONAL-SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....45

Emine BALCI; *Ayşe ÇELİK*
AKRAN EĞİTİM İLE VERİLEN İLK OKUMA YAZMA ÖĞRETİMİNİN YABANCI UYRUKLU BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUMA BECERİSİNE ETKİSİ.....47

Eminli BÖYÜKXANIM
İNTERNET MEMLƏRİ KOMMUNİKASİYA VASİTƏSI KİMİ 49

Eren LEHİMLER
ORTAOKUL VE LİSE MÜZİK DERSLERİNDE SINIF ÇALGISI OLARAK TÜRK MÜZİĞİ ÇALGILARININ YERİ.....51

Erhan YEŞİLYURT
YABANCI DİLBİLİMCİLERİN ESERLERİNDE TÜRKLER.....53

Esra AYDIN ÖZTÜRK; *Kamil İŞERİ*
TÜRKÇE AKADEMİK METİNLERDE ÜSTSÖYLEMSEL ADLARIN BİÇİMBİRİMSEL GÖRÜNÜMLERİ 55

Esra KÜÇÜKSAKARYA VURĞUN
İNGİLİZCE ANADİL KONUŞUCULARININ VE TÜRKÇE ANADİLİ KONUŞUCULARININ PERDE ARALIKLARINDAKİ DEĞİŞİMLERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ 57

Ezgi İNAL; *Furkan Can SOYBAL*; *Hilal ZİNİ*
TÜRKÇE ÖĞRETİCİLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ ..59

Ezgi DEMİREL KAMANLI
“ALP ER TUNGA SAGUSU”NA METİNDİLBİLİMSEL YAKLAŞIM 61

Farogat KURBANOVA
TIL TA’LIMIDA TEZAURUS MODELLARIDAN FOYDALANISH 63

Fatih KARTAL
EMİRHAN VE EĞRİBUCAK KAYALIKLARI (SİVAS) ÇEVRESİNDEKİ KUMUL BİTKİLERİ.65

Fikrət Firuz oğlu ƏLİZADƏ
CÜMLƏ SEMANTİK SİNTAKSİS ASPEKTİNDƏ 67

Gatibe VAGİF GULİYEVA
ESKİ TÜRKÇE RESMİ-HUKUKİ BELGELERİN DİLİNDE NİTELEME KELİMELERİ.....69

Genç Osman GEÇER
"ZELZELE"NİN ENKAZINDA "DEPREM" KELİMESİNİN İZİNİ SÜRMEK.....71

Gıyasettin AYTAŞ
HALK HİKÂYELERİNDE OLAĞAN VE OLAĞAN DİŞİLİK NEREDE BAŞLAR? 73

Gulbaxor KABULJONOVA
ЎЗБЕК ВА ҚИРҒИЗ ТИЛЛАРИДА ҚЎЛЛАНУВЧИ МУШТАРАК МАҚОЛЛАР ХУСУСИДА 75

Gulimzhan Sheriyeva Zharkynbike SULEİMENOVA
KÜLTÜRLERARASI ILETIŞIMDE YABANCI ÖĞRENCILERIN KAZAKÇA KONUŞMA GÖRGÜ KURALLARINA HAKIM OLMASININ ÖNEMI.....77

Gül Banu DUMAN; *Aray MUKAZHANOVA*
KAZAKİSTAN'DA İKİ DİLLİLİK VE ÜNİVERSİTE GENÇLERİNİN KAZAKÇAYA KARŞI TUTUMLARI 79

Gül Banu DUMAN; *Aray MUKAZHANOVA*
KAZAKLARIN TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRENİRKEN YAŞADIKLARI SESLETİM SORUNLARI 81

Gültəkin ƏLIYEVA
SADƏ CÜMLƏNİN DETERMİNANT ÜZVLƏRİ.....83

Gürkan MORALI; *Emre ÖZDEMİR*
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINI KONU EDİNEN MAKALELERDE ARAŞTIRMA EĞİLİMLERİ 85

H. *Çiğdem YILDIRIM*; *Merve Uzun GÜLKAYA*
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİNLEME STRATEJİLERİNE DAYALI ETKİNLİKLERİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ 86

Harun ŞAHİN; *Nilgün AZEKEN*; *Cemile BALIK*; *Muhammed Ali ÖZKAN*
YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN DEVAM ETTİĞİ OKULLARDA İLKÖĞRETİM (1- 8. SINIFLAR) PROGRAMININ UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ 88

Harun ŞAHİN; *Muhammed Ali ÖZKAN*; *Nilgün AZEKEN*
ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENME STİLLERİ BAĞLAMINDA ÖĞRENME STRATEJİLERİ İLE ÖĞRENMEYE KARŞI TUTUMLARININ İNCELENMESİ 90

Hasan KAPLAN
"ERBÂB-I 'AŞK CENG İDER ESHÂB-I ZÜHD İLE": BÂKÎ DİVANI'NDA EDEBÎ TİPLERE DAİR.....92

Hossein KHOSHBATENİ
TYPOLOGİCAL STUDY OF THE SYNTACTİC STRUCTURE OF AZERBAİJANİ TURKİSH....94

Işıl TOMBUL; *Armoni BAYAR*
GÖSTERİMCİ EKOL PERSPEKTİFİYLE DUVAR VE OTOBÜS KOLTUĞU YAZILARINDAN TWEETLERE KENT FOLKLORUNU OKUMAK 95

İlkyaz YILDIZ
ANLATININ YENİ ORTAMI DİJİTAL OYUNLARDA METİNLERARASILIK: "SEEN" OYUNU ÖRNEĞİ 97

İslam VƏLİYEV
ORTA ƏSR YAZILI ABİDƏLƏRİNİN DİLİNDƏ TƏRZİ-HƏRƏKƏT ZƏRFLƏRİ.....99

Jala SHUKUROVA
POETRY OF PARVIN ETISAMI 101

Kadriye TÜRKAN
GAGAUZLARDAN DERLENEN TAHİR İLE ZÜHRE ÜZERİNE TESPİTLER 102

Kadriye Türkan; *Şeyma MERT*
DEDE KORKUT: BAMSI BEYREK'E FEMİNİST YAKLAŞIM.....104

Kamola RIXSIYEVA
TURKIY TILLAR O'Z QATLAM LEKSIKASINING STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARI 106

Khayala MUGHAMAT
"HİLYƏTÜL - İNSAN VƏ HƏLBƏTÜL - LİSAN" LÜĞƏTİNDƏ FEİLİN KATEQORİYALARI108

Kifayet ÖZKUL
TÜRK MİTOLOJİSİNİN EFSANEVİ HAYVAN SEMBOLİZMİ VE YENİ MİTOLOJİK HAYVAN TASARIMLARI 110

Könül BAHIROVA
AZERBAYCAN EDEBİYATINDA MUHAMMED TAGHİ SİDGİ'NİN GAZETECİLİK FAALİYETİ.....112

Lamgok. H *Silalahi*; *Paramesheila Thalia*; *Sururi*; *Maria Patricia*; M. *Hidayat*
ENFORCEMENT OF PERSONAL DATA PROTECTİON İN INDONESİA: LAW NO. 27/2022 REGARDİNG PERSONAL DATA PROTECTİON AS PREVENTİVE EFFORT AGAİNST DATA THEFT 114

Leyla Amin SHAREY
ARGOS OF CARPET WEAVİNG WOMEN İN THE MEHRBAN DİALECT OF SOUTHERN AZERBAİJAN 115

Manzila QURBONOVA
"NAVRO'Z GO'JA" BUXORO VOHASINING MAROSIMIY TAOMI 116

Manzura ABJALOVA
LUG‘AT TUZISH TAJRIBASI ASOSIDA SINONIMLAR KLASSIFIKATSIYASI 119

Marhabo UMURZOQOVA
LISONIY SHAXSNING SHAKLLANISHIDA SOTSIAL OMILLARNING O‘RNI XUSUSIDA ..121

MƏHƏRRƏMOVA Mətanət Hidayət qızı
TƏHSİLDƏ KOMMUNİKATİV QARŞİLİQLİ ƏLAQƏ 123

Mashhura NISHANBAYEVA; *Sidikjon MUMINOV*
MALIKA MIRZO QIZI ASARLARI QAHRAMONLARI NUTQINING O‘ZIGA XOSLIGI 125

Mehmet Şükrü GÜZEL
FİLİSTİN'İN DEKOLONİZASYONU VE İSRAİL'İN HUKUKİ SINIRLARI 127

Mehmet ÖZMENLİ; *Gökhan HAMZAÇEBİ*
DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ GELENEKSEL FOLKLORUNA TARİHSEL YAKLAŞIM 129

Mehmet ÖZMENLİ; *Gökhan HAMZAÇEBİ*,
ÖN ASYA’DA BİR KALE KENT: ALINCA 131

Merve MENTEŞE
MİT ELEŞTİRİ YÖNTEMİ BAKIMINDAN HAYÂLÎ BEY DİVANI 133

Merve MENTEŞE
ENDERUNLU FÂZIL’IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE PSİKANALİST BİR YAKLAŞIM 134

Mesut KESKİN
ÇİNCE AYRILABİLEN KELİMELERİN KULLANIM ŞEKİLLERİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ 136

Mesude Hülya DOĞRU; *GÜLSEREN TOY*
MICHIGAN ÜNİVERSİTESİ İSLÂMİ YAZMA ESERLER KOLEKSİYONUNA KAYITLI BİR HAFIZ OSMAN HİLYESİ 137

Mesude Hülya DOĞRU
MACAR BİLİMLER AKADEMİSİ KÜTÜPHANESİ ŞARKİYAT KOLEKSİYONUNDA BULUNAN İSKENDERNAME’NİN (TÖRÖK, O.83) YENİDEN TASARLANMIŞ İKİ MİNYATÜRLÜ SAYFASI 139

Mevlüt GÜLMEZ; Emine YILMAZ
AŞIRI DÜZELTMECİLİK VE KURAL GENELLEŞTİRMESİ GENERALİZATİON……..140

Mihriban AYDIN
SARI UYGURLARIN ÇİN KAYNAKLARINDAKİ FARKLI ADLARI ÜZERİNE 142

Murat Batuhan AYGEL; Erkan YEŞİLTAŞ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE YETKİNLİKLER ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM ÇALIŞMASI: TÜRKİYE VE İSPANYA (ENDÜLÜS ÖZERK BÖLGESİ) 144

Muqaddas ABDURAHMANOVA
SUN'IY INTELLEKT TİZİMİDA OMONIMLAR MUAMMOSI 146

Mustafa TALAS
DEĞERLER EROZYONU VE TOPLUMSAL ÇÖZÜLME 148

Mustafa TALAS
2023 NİĞDE SEÇİMLERİNİN SOSYOLOJİK OLARAK ANALİZİ 150

Murat SARIBAŞ; *Selin Asya YAŞAR*
ÇEKYA'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ 151

Муҳаббат МАДАМИНОВА
ИНТЕРНЕТ ДИСКУРСИ – МУЛОҚОТ ТУРИ СИФАТИДА 152

Necibe KURBANOVA
MÜHAKEMETÜL-LUGATEYN ESERİ 154

Nedim BAKIRCI
KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMLERE ÂŞIK EROL ERGANİ'NİN BAKIŞI (DEPREM DEĞİL KIYAMET İDİ) 156

Nermin ER AYDEMİR
TÜRK ATASÖZÜ VE DEYİMLERİNİN ALANYA'DAKİ YERLEŞİK YABANCILARIN SÖZ VARLIĞINDAKİ ANLAMLANDIRMA ÖZELLİKLERİ 158

Neslihan KARACAN
ORHUN YAZITLARINDA BİR METAFOR OLARAK ÖLÜM 160

NURLANOVA Assem Nurlankyzy; *Dauren Ayan DAURENULY*
М.ЖҰМАБАЕВ ӨЛЕҢДЕРІНДЕГІ ТҮРКІЛІК РУХ 161

NURLANOVA Assem Nurlankyzy; *Zhamsap Akerke TALANTKYZY*
ОРАЛХАН БӨКЕЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ТАБИҒАТ: «ҚАР» КОНЦЕПТІ 163

NURLANOVA Assem Nurlankyzy, Oshan MAULİPA
Ш. ҚҰДАЙБЕРДІҰЛЫНЫҢ ШЕЖІРЕСІНДЕГІ ТҮРКІЛЕР ТУРАЛЫ ДЕРЕКТЕРДІҢ ТАРИХПЕН БАЙЛАНЫСЫ 165

Onur TAYDAŞ; *Mehmet Sefa DOĞRU*
BİR TÜR ELEŞTİRİSİ: DELİLER: FATİH'İN FERMANI 167

Onur TAYDAŞ
TÜRK İSTİSMAR SİNEMASINDA MASKELİ BEŞLER (1968) VE MASKELİ BEŞLER DÖNÜYOR (1968) FİLMLERİ ÖRNEĞİ 169

Osman Kubilay GÜL; Selin Asya YAŞAR
CANLI TANIKLARIN ANLATIMI İLE KIBRIS ERENKÖY MÜCADELESİ 171

Osman Kubilay GÜL; TUĞBA TOPAKGÖZ
1946 MİLLETVEKİLLİĞİ SEÇİMLERİNDE CUMHURİYET HALK PARTİSİ SİVAS MİLLETVEKİLİ ADAY ADAYLARININ PROFİLLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 173

Özgür Kasım AYDEMİR
KONUŞMA VE YAZMA BECERİLERİNDE TÖMER MEZUNLARININ TÜRK KÜLTÜR ÖGELERİ HÂKİMİYETİ 175

Parlindungan SURYANTO Saibun MANURUNG Achmad Rezki MARDANİ Christia ELİTA, Pricilia Dwi Anggaraeni PUTRİ
THE EFFECTIVENESS OF CRIMINAL SANCTION AGAINST ILLEGAL TIN COLLECTOR COMPANIES IN SOUTH BANGKA REGENCY INDONESIA 177

Pərvin BAYRAMOVA
GÜNDƏLİK NİTQİMİZDƏ BƏDƏN DİLİNDƏN İSTİFADƏNİN ƏHƏMİYYƏTİ 178

Pervin EYVAZOV
AZERBAYCAN'DA TÜRKOLOJİ DÜŞÜNCENİN GELİŞMESİNDE HAYDAR ALİYEV'İN ROLÜ 180

Ramazan ERYILMAZ
YABANCILAR İÇİN ÖZEL AMAÇLI TÜRKÇE ÖĞRETİMİ 182

Ramil BAYRAMOV
TÜRK DÜNYASINDA MEDENİ İLİŞKİLERİN KURULMASINDA HAYDAR ALİYEV'İN TARİHÎ HİZMETLERİ 184

Rəfiyeva Pərvanə Sərraf qızı
UŞAĞIN İNKİŞAFINDA YENİYETMƏLİK DÖVRÜ 187

Rəxşanə BABAZADƏ
"YÜZ HƏDİS VƏ YÜZ HEKAYƏ" ƏSƏRİNİN ÜSLUBİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ 189

Ristina Siti Sundari, Lies Sulistyowati, Iwan Setiawan, Trisna Insan Noor, Farhan Ahmad
EMPOWERING WOMAN ROLES İN URBAN FARMING İN INDONESIA 190

Ruxsora TULABAYEVA
XUDOYBERDI TO'XTABOYEV – O'ZBEK BOLALAR YOZUVCHISI 191

S.Z.*UMAROVA*
XORAZM ADABIY MUHITI VA SHE'RIY DEVONLAR 193

Sabina MALİKOVA
RUSYA'NIN ORTA ASYA DEVLETLERİ İLE İLİŞKİLERİ 195

Sabohat BOZOROVA
GAZETA TILINING BA'ZI GRAMMATIK – USLUBIY XUSUSIYATLARI 197

Sadık Ahmet ÇETİN
YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ KÜLTÜREL UNSURLAR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 198

Seda YAZGAN HADZİBULİC
THE DARK SİDE OF DUBAİ: MODERN SLAVERY 200

Selin MARANGOZ
EŞİK ANLATI ALANLARINDAKİ KARMAŞADA ALGISAL OLGUNLAŞMA VE KENDİNİ BULMA ANLAMINDA ÖZGÜRLÜK FİKRİ: JAMES JOYCE'UN "SANATÇININ BİR GENÇ ADAM OLARAK PORTRESİ" ADLI ESERİNE YENİDEN BİR BAKIŞ 201

Selman ABLAK
SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF DERS KİTABINDA SÖZLÜ VE YAZILI EDEBİ ÜRÜNLERİN YER ALMA DURUMLARININ BELİRLENMESİ 202

Selman ABLAK
SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA OKUL DIŞI ÖĞRENME……...……..…….203

Sevil ABBASOVA ATİLLA
İKİ SAVAŞ ARASINDA ESTONYA VE FİNLANDİYA'DA TÜRKÇENİN YAZILIŞI VE EĞİTİMİ HAKKINDA 205

Shahnoza ZİYAMUXAMEDOVA
BABUR'UN GAZELLERİNİN BÜYÜLEYİCİ SÖZ DAĞARCIĞI (116 GAZEL ÖRNEĞİNDE) .. 207

Shaxrinoz SHİRİNOVA
BUXORODAGI ILK DORIXONA 209

Sherzod ATAMURADOV
O'ZBEK VA TURK TILLARIGA XOS MILLIY-MADANIY BIRLIKLARNI IFODA ETISHDAGI PRAGMATIK TO'SIQ 210

Shoxida QURAQOVA
PIKTOGRAFIK YOZUVNING SHAKLLANISH TARIXI VA IJTIMOIY QIYMATI 213

Simge ÜNLÜ; *Lütfiye YAŞAR*; *Erdal BİLİCİ*; *Feyza KARABOĞA*
THE CELEBRATIONS OF LIBRARIANSHIP WEEK IN THE SCOPE OF EVENT MANAGEMENT: ANALYSIS OF THE TURKISH LIBRARIANSHIP ASSOCIATION.....215

Simge ÜNLÜ; *LütfiyeYAŞAR*; *Erdal BİLİCİ*; *Feyza KARABOĞA*
THE RELATİONSHİP BETWEEN THE THRONE AND RESPECT: PERSONAL PUBLİC RELATİONSHİP ANALYSİS İN THE PERSPECTİVE OF THE KUŞ UÇUŞU/ AS THE CROW FLİES SERİES.....217

Şebnem HASANLİ-GARİBOVA
KIRGIZ DİLİNİN SÖZ VARLIĞI VE ESKİ TÜRKÇE.....219

Tolkyn ABDRAKHMANOVA
ON THE İSSUE OF TEACHİNG FOREİGN LANGUAGES, İN PARTİCULAR ENGLİSH, AT THE EAST KAZAKHSTAN UNİVERSİTY NAMED AFTER SARSEN AMANZHOLOV.....221

Umida RASULOVA
ТОҒАЙ МУРОД УСЛУБИ.....223

Ülker XELİLLİ
AzƏRBAYCAN DİLİNİN FRAZEOLOJİ VAHİDLƏRİNDƏ "İNSANIN EMOSİONAL VƏZİYYƏTİ: KƏDƏR / QƏM / QÜSSƏ".....225

Ünal KALAYCI
TÜRKİYE TÜRKÇESİNE GERİ ÖDÜNÇLEMELER ÜZERİNE.....227

Vüsalə RİZVANOVA
SİFƏTİN DƏRƏCƏ KATEQORİYASI.....229

Webi Achmad Rivaldi, Nero Mika Hasaki, Idul Fitri Kuengsi Sirait, Yohanes Ferdinand Pelealu, Patricia
LEGAL CONSEQUENCES OF FAILURE TO IMPLEMENT PEACE PROPOSAL İN SUSPENSION OF DEBT PAYMENT OBLIGATIONS.....231

Yimmy Octavian; *Robbin Mathesta*; *Lawrence Averino*; *Magistrate Torang, Dian Aprilia Ryetanty*; *Natalis Nibenama Zega*
JURIDICAL REVIEW OF LAW NUMBER 8 OF 1999 CONCERNING CONSUMER PROTECTION AGAINTS CONSUMERS OF GOODS DELIVERY SERVICES.....232

Zarifa O'*RINOVA*
PRETSEDENT NOMLARNING ONOMASTIK METAFORA SIFATIDAGI VAZIFASI.....233

Zarnigor DAVRONOVA
XX. ASR BOSHLARIDA QO'LLANILGAN ANTROPONIMLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....235

Zarrina MUZAFFAROVA
ADABIY JANRLARDA TIL BIRLIKLARINING IFODALANISHI (ERKIN VOHIDOV SHE`RIYATI MISOLIDA).....237

Zehrahanım RAHİMOVA
QIPÇAQ TÜRK DİLLƏRİNDƏ İSMİN HAL KATEQORİYASI 239

Zeynep EKİNCİ
TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN RUS ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇEYE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ 242

Zilola TO‘QSANOVA
TARIXIY ASARLARDAGI ASTRONOMIYAGA OID MA’LUMOTLAR (AHMAD DONISH MEROSI MISOLIDA).....243

Акбар САБИРДИНОВ
ШУҲРАТ ШЕЪРИЯТИДА ЛИРИК ҚАҲРАМОН 244

Гулноза ОРИПОВА
ЛИРИК АСАР КОМПОЗИЦИЯСИ 246

Бауыржан САЙФУЛЛАЕВ; *Айдана МЕДЕНОВА*
ЗАХИРИДДИН МҰХАММЕД БАБЫР: ҚОЛБАСШЫ, САЯСАТКЕР, АҚЫН.....248

Зилола Тўқсанова
ТАРИХИЙ АСАРЛАРДАГИ АСТРОНОМИЯГА ОИД МАЪЛУМОТЛАР (АҲМАД ДОНИИ МЕРОСИ МИСОЛИДА).....250

Бауыржан САЙФУЛЛАЕВ
КӨРКЕМ ШЫҒАРМА ТІЛІНДЕГІ ДИАЛЕКТИЗМДЕР (М.ОМАРОВ ПЕН Қ.СЕЙДАНОВ ШЫҒАРМАЛАРЫ МЫСАЛЫНДА).....252

Равшанов Ўктамали Рустам ўғли
БУХОРО АМИРИГА ЯҲУДИЙЛАРНИНГ ИНЪОМИ 254

Шуҳрат ҲАЙИТОВ
ТУРКИЙ ХАЛҚЛАР АДАБИЁТИДА БОБУРШУНОСЛИК.....256

Умида Мансуровна Рашидова
ЎЗБЕК ТИЛИДА КЎП МАЪНОЛИ СОМАТИК ФРАЗЕМАЛАР ВА УЛАРНИНГ УСЛУБИЙ БЎЁҒИ.....258

Dilan KALAYCI ALAS; Murat TEZER
PISA’DA BAŞARILI İLK 10 ÜLKENİN ALAN DEĞERLENDİRMESİ….……..……260

Feruza BOBOJONOVA
BUXORO AMİRLİGİDA MADRASA QURDİRGAN AYOLLA……262

Nargiza G'ULOMOVA
ALISHER NAVOIY MUALLİFLİK KORPUSİNİ TAKOMİLLASHTİRİSHNİNG TA'LİMİY-TARİXİY AHAMİYATİ……..264

BİLDİRİ ÖZETLERİ

HUN DEVLETİ TARİHİ VE KÜLTÜRÜNÜN KAYNAKLARI*

SOURCES OF THE HISTORY AND CULTURE OF THE HUN STATE

Necati DEMİR
Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkiye.
ORCID: 0000-0003-0762-410X
necatidemir@gazi.edu.tr

Özet

Dünya üzerinde şimdiye kadar konu ile ilgili ulaşılabilinen bütün kaynakların taranmasına rağmen Hunların tarih sahnesine ne zaman çıktıkları, bu adı ne zaman aldıkları, ilk yurtlarının neresi olduğu, ilk başbuğlarının kim olduğu konuları aydınlatılamamıştır. Çünkü Hunlar ile ilgili kaynaklar son derece yetersizdir.

Hunların adına *Hun-yu* olarak Çin'de You hanedanın hüküm sürdüğü MÖ 2357-2258? yılları arasında rastlamaktayız. Daha sonra adları, Chou hanedanı zamanında (MÖ 1121?- 221 *Hsian-yun*, Ch'in hanedanı zamanında (MÖ 248-207) ve Han hanedanı (MÖ 206 - MS 220) zamanında *Hsiung-nu* olarak geçer. Bu durumda Hunların MÖ 24. yüzyıldan itibaren tarihte yaşadığı açıktır. Zaman içerisinde devlet çok geniş coğrafyaya sahip olmuştur. Zaman içerisinde bölünüp parçalara ayrılmıştır.

Hunların tarihini iki dönemde incelemek gerekmektedir. Birinci dönem, Hun adının geçtiği MÖ 25. yüzyıldan 3. yüzyıla kadar olan zaman. İkinci dönem ise Mete'nin Büyük Hun Devleti'ni kurduğu MÖ 220 yılı sonrasıdır.

Birinci dönem Hun tarihinden Çin kaynakları kısmen bahsetmektedir. Ayrıca bu dönemin en önemli kaynakları kurganlardır.

İkinci dönemde *Asya Hun Devleti* ile onlardan bölünen *Ak Hun Devleti* ve *Avrupa Hun Devleti* konumuz içerisindedir.

Büyük Hun Devleti veya Asya Hun Devleti, MÖ 220'de Teoman tarafından kurulmuştur. Devletin başkenti Ötüken'dir. Bu devlet MÖ 54'te ikiye bölünmüştür. Mete soyundan gelen Hunların Çin içerisinde küçüklü büyüklü 16 devlet kurdukları bize ulaşan bilgiler arasındadır. Bunların içerisinde önemli sayılan kısa ömürlü dört devlet dikkat çekmektedir. 1. I.Chao (Ön Chao) Devleti (304-329), 2. II.Chao (Arka Chao) Devleti (319-351), 3. Hsia Devleti (407-431), 4. Kuzey Liang Devleti (397-439). Bu durumda 539'da Kuzey Liang Devleti'nin yıkılması ile Asya Hun Devleti tarihi sona ermiştir. Bu dönemin en önemli kaynakları Çin tarihleri, kurganlar, şehir kalıntılarıdır.

Batı Hun Devleti veya *Avrupa Hun Devleti*, MÖ 54'te Büyük Hun Devleti'nin bölünmesi ile ortaya çıkmıştır. *Avrupa Hun Devleti* ise MS 252'de Hazar ve çevresinde ortaya çıkmış, 469'da dağılmıştır. Başkenti Budin'dir. Avrupa Hun Devleti'nin ilişkilerde bulunduğu Doğu Roma İmparatorluğu ve Batı Roma İmparatorluğu zamanında kaleme alınan eserler onlar ile ilgili kaynaklardır. Ayrıca kurganlar ve arkeolojik buluntular onlar ile ilgili önemli kaynaklardır.

Eftalitler olarak da bilinen Ak Hun Devleti, MÖ 1. yüzyıldan itibaren Türkistan, Doğu İran, Afganistan ve Hindistan'ın kuzeyinde görülür. 567 yılında Köktürk Devleti ve Sasanilerin baskısıyla

* Bu çalışma, Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından ID: 8393, SGA 2023-8393 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

yıkılır. Bu devletten Çin, Sasani ve Bizans kaynakları bahseder. Ayrıca arkeolojik kalıtılar önemli kaynaklar arasında yer almaktadır.

Biz bildirimizde Hun Türkleri tarihine baştan sona göz atacağız. Onların tarih ve kültürlerinin kaynaklarını tek tek incelemeye çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Türkler, Hunlar, Hun Devletleri, Hun Devletleri tarihi, Hun Devletleri kültürü.

Abstract

Despite the scanning of all the sources available on the subject so far in the world, when the Huns entered the historical scene, when they got this name, where their first homeland was, who their first chief was, the issues have not been clarified. Because the resources related to the Huns are extremely insufficient.

2357-2258 BC, when the You dynasty ruled in China as Hun-yu in the name of the Huns? we meet between the years. Later on, their names were used in the time of the Chou dynasty (1121 BC?-221 Hsian-yun is referred to as Hsiung-nu during the Ch'in dynasty (248-207 BC) and during the Han dynasty (206 BC - 220 AD). In this case, the Huns had 24 BC. It is clear that he lived in history from the century. Over time, the state has had a very wide geography. Over time, it was divided into pieces.

It is necessary to study the history of the Huns in two periods. The first period is 25 BC, when the name Hun is mentioned, which is 3 of the century. The second period is after 220 BC, when Mete founded the Great Hun State.

Chinese sources partially mention Hun history in the first period. In addition, the most important resources of this period are kurgans.

In the second period, the Asian Hun State and the Ak Hun State, which was divided from them, and the European Hun State are in our subject.

The Great Hun State or the Asian Hun State was founded by Teoman in 220 BC. The capital of the state is Ötüken. This state was divided into two in 54 BC. Among the information that has reached us is that the Huns, who are descended from Mete, founded 16 states, small and large, in China. Among these, four short-lived states that are considered important attract attention: I .Chao (Pre-Chao) State (304-329), II.Chao (Back Chao) State (319-351), Hsia State (407-431) and Northern Liang State (397-439). In this case, the history of the Asian Hun State came to an end with the collapse of the Northern Liang State in 539. The most important sources of this period are Chinese histories, kurgans, city ruins.

The Western Hun State or the European Hun State emerged with the split of the Great Hun State in 54 BC. The European Hun State appeared in and around the Caspian Sea in 252 and was dissolved in 469. Its capital calls as Budin. Works written during the time of the Eastern Roman Empire and the Western Roman Empire, with which the European Hun State had relations, are sources related to them. In addition, kurgans and archaeological finds are important sources about them.

The Ak Hun State, also known as the Ephthalites, was founded in 1 BC since the century, it has been seen in Turkestan, Eastern Iran, Afghanistan and the north of India. In 567, it was destroyed by the Köktürk State and the pressure of the Sassanids. Chinese, Sassanid and Byzantine sources mention this state. In addition, archaeological heritages are among the important resources.

In our statement, we will take a look at the history of the Hun Turks from beginning till the end. We will try to examine the sources of their history and culture one by one.

Keywords: Turks, Huns, Hun States, History of Hun States, culture of Hun States.

OĞUZ YABGU DEVLETİ TARİHİ VE KÜLTÜRÜNÜN KAYNAKLARI*

SOURCES OF THE HISTORY AND CULTURE OF THE OGUZ YABGU STATE

Necati DEMİR
Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkiye.
ORCID: 0000-0003-0762-410X
necatidemir@gazi.edu.tr

Özet

Oğuz Yabgu Devleti; 765-783 yılları arasında, muhtemelen 776'da Seyhun Nehri boyların ve Aral Gölü çevresinde kurulmuş, son yabgusu ya da hanı Şah Melik diğer adı ile Kılıç Arslan'ın 1042'de ölmesi ile tarih sahnesinden silinmiştir.

Yaklaşık 266 yıl hüküm sürmüş bu Oğuz devleti hakkında bilgiler ve belgeler son derece sınırlıdır. Mevcut kaynakların çoğu ya rivayetlere dayanmaktadır ya da bilimsellikten uzaktır. Yaklaşık 266 yıllık bir karanlık dönemi rivayetlere dayalı olarak kısmen aydınlatabildiğimiz Türkçe eserler de vardır. Bunların ilki hiç şüphesiz rivayetlere dayalı olarak kaleme alınan *Oğuznameler* ve *Dede Korkut Hikayeleri*'dir. Bir diğeri de *Dîvânu Lugâti't-Türk*'tür. Oğuz Yabgu Devleti'nin son zamanlarında yazıldığı için özellikle Oğuzların dili ve kültürü bakımından eşi bulunamaz bir eserdir. Oğuzların 750 yılından sonraki tarihi hakkında diğer iki önemli eser de *Şecere-i Terâkime* ve *Şecere-i Türk*'tür. *Şecere-i Terâkime* yani Türklerin Soy Kütüğü, H. 1074 / M. 1664 yılında Harezmli Arab Muhammed Han oğlu Hive Hanı Ebulgazi Bahadır Han tarafından kaleme alınmıştır.

Oğuz Yabgu Devleti'nin tarihi ve kültüründen Bizans, Fars ve Arap kaynakları da bahsetmektedir. Ayrıca son yüzyılda bilim adamları Oğuz Yabgu Devleti'nin çeşitli yönlerini ele alan çalışmalar yapmışlardır.

Biz bildirimizde bu çok özel konunun kaynaklarını tek tek ele alıp değerlendireceğiz. Düşüncelerimizi bilim dünyası ile paylaşmaya çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Türk Tarihi, Oğuz Yabgu Devleri, Türkistan.

Abstract

The Oguz Yabgu State was founded between 765-783, probably in 776 around the Seyhun River and the Aral Lake, and erased from the historical scene with the death of the last yabgu or khan Shah Melik alias Kılıç Arslan in 1042. Information and documents about this Oghuz state, which ruled for about 266 years, are extremely limited. Most of the available sources are either based on narrations or are far from scientific.

There are also works in Turkish in which we can partially illuminate a dark period of about 266 years based on rumors. The first of these are undoubtedly the *Oguznames* and *Dede Korkut Stories* written based on narrations. Another one is *Divanu Lugati't-Turk*. Since Oguz was written in the last times of the Yabgu State, it is a unique work, especially in terms of the language and culture of the Oguz.

* Bu çalışma, Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından ID: 7388, SGA 2021-7388 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Two other important works about the history of the Oghuz after 750, are *Şecere-i Terâkime* ve *Şecere-i Türk*. *Şecere-i Terâkime*, that is, the Genealogical Register of the Turks, H. 1074 / M. it was written by Hive Khan Ebulgazi Bahadır Khan, the son of Arab Muhammad Khan of Khwarizm, in 1664.

Byzantine, Persian and Arabic sources also mention the history and culture of the Oguz Yabgu State. In addition, in the last century, scientists have conducted studies on various aspects of the Oguz Yabgu State.

In our statement, we will consider and evaluate the sources of the very special issue one by one. We will try to share our thoughts with the scientific world.

Keywords: Turkish History, Oghuz Yabgu State, Turkestan.

COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA HARİTA BİLGİSİ KONULARI

MAP KNOWLEDGE SUBJECTS İN GEOGRAPHY COURSE TEACHİNG PROGRAMS

Abdulkadir ERGÜN
Dr. Öğretim Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye.
ORCID: 0000-0003-1753-0131
anadolucografya1@gmail.com

Özet

Tarihi İnsanlık tarihi ile eş değer olan haritalar insanoğlunun yeryüzünde yaşamaya başladığı ilk dönemlerde yer belirleme, yeni yerler hakkında bilgi edinme gibi amaçlarla oluşturulurken, günümüzde sağlıktan savunmaya, iletişim ve ulaşımdan eğitime kadar pek çok alanda yaygın olarak kullanılmaktadır. Yeryüzünün tamamına veya bir bölümüne ait fiziki veya beşerî unsurları grafiksel olarak sunan araçlar olduğundan dolayı haritalar bir mekân bilimi olan coğrafya öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Öyle ki haritalar çok eskiden geçmişten günümüze coğrafya öğretiminde yaygın olarak kullanılan materyallerin başında gelmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada Cumhuriyet döneminde yürürlüğe konan coğrafya öğretim programlarında harita bilgisi konularının yerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinden tarama deseni ile tasarlanan bu çalışmada Türkiye'de coğrafya eğitimine yönelik olarak hazırlanan 1934, 1942, 1957, 1971, 1973, 1982,1983, 1992, 2005 ve 2018 coğrafya dersi öğretim programları incelenmiştir. Araştırma sonunda harita bilgisi konularına 1971 Coğrafya Taslak Öğretim Programı hariç diğer coğrafya öğretim programlarının tümünde harita bilgisi ile ilgili konulara yer verildiği, 2005 ve 2018 öğretim programlarında ise harita bilgisi konuları ile birlikte harita becerilerine ayrı bir başlık olarak yer verildiği ve harita becerilerinin tüm sınıf düzeylerinde çeşitli kazanımlar içerisinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte harita bilgisi konularını yer almadığı Coğrafya Taslak Öğretim Programı ile 1973, 1982, 1983 ve 1992 coğrafya dersi öğretim programlarının açıklama ve tavsiyeler kısmında öğretim materyali olarak çeşitli harita, atlas, büyük ölçekli harita kabartama ve yerkürelerin kullanılması tavsiye edildiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harita, Coğrafya Dersi, Öğretim Programları.

Abstract

Maps, whose history is equal to the history of humanity, were created for purposes such as determining the location and obtaining information about new places in the first periods when human beings started to live on earth. Today, they are widely used in many areas from health to defense, from communication and transportation to education. Maps have an important place in geography teaching, which is a spatial science, since they are tools that graphically present the physical or human elements of all or part of the earth. In fact, maps are one of the most widely used materials in geography teaching from the past to the present. The present study aims to examine the place of map knowledge subjects in the geography curricula put into effect in the Republican period.

In the present study, designed with a survey design, one of the qualitative research methods, the geography curricula of 1934, 1942, 1957, 1971, 1973, 1982, 1983, 1992, 2005 and 2018 prepared for geography education in Turkey were examined. At the end of the research, it was concluded that map knowledge topics were included in all geography curricula except the 1971 Geography Draft Curriculum, and in the 2005 and 2018 curricula, map skills were included as a separate title along with

map knowledge topics and map skills were included in various achievements at all grade levels. However, it was determined that the use of various maps, atlases, large-scale map reliefs and globes were recommended as teaching materials in the explanations and recommendations section of the Geography Draft Curriculum, which did not include map knowledge topics, and the 1973, 1982, 1983 and 1992 geography curricula.

Keywords: Map, Geography Course, Curricula.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALAN COĞRAFYA KONULARINA DAİR BİR İNCELEME: MİLLİ COĞRAFYA'DAN SOSYAL BİLGİLERE

A REVİEW OF GEOGRAPHY SUBJECTS IN SOCİAL STUDİES CURRİCULA: FROM NATİONAL GEOGRAPHY TO SOCİAL STUDİES

Abdulkadir ERGÜN
Dr. Öğretim Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye.
ORCID: 0000-0003-1753-0131
anadolucografya1@gmail.com

Özet

Cumhuriyet'in ilanından sonra 1968 yılına kadar değişik isimler altında okutulan ve ilk defa isim olarak 1968 İlkokul Programı'nda yer alan ve 1973-1974 eğitim öğretim yılından itibaren de okutulmaya başlanan sosyal bilgiler dersi 1985 yılından alınan bir kararla parçalanarak her biri ayrı bir ders olarak okutulan milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri derslerine dönüşmüştür. 1985-1986 eğitim öğretim yılından itibaren başlanan bu uygulama 1997 yılında sona ermiştir. 1997 yılında zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla birlikte ilköğretim okullarının haftalık ders çizelgeleri ve öğretim programları yeniden düzenlenmiş, milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri dersleri yeniden sosyal bilgiler adı altında birleştirilerek 4-7. sınıflarda haftada üçer saat olarak verilmeye başlanmıştır. Bu araştırmanın amacı da öğretim programlarına gerçekleştirilen bu düzenlemelere bağlı olarak sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan coğrafya ile ilişkili konularda meydana gelen değişimleri program boyutuyla ortaya koymaktır. Nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi ve tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan coğrafya konularının Milli Coğrafya Progamı'na göre içeriğinin daraldığı ve bu durumun ortaokullarda coğrafya öğretimi açısından olumsuz bir durum olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu daralmaların Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda özellikle harita bilgisi ve Türkiye coğrafyası ile ilgili konularda olduğu göz önüne alındığında ileride yapılacak öğretim programlarındaki değişikliklerde bu konulara ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimler: Öğretim Programları, Sosyal Bilgiler, Coğrafya, Milli Coğrafya.

Abstract

The Social Studies course had been taught under different names after the proclamation of the Republic until 1968 and was included in the 1968 Primary School Program for the first time and started to be taught in the 1973-1974 academic year. With a decision taken in 1985, it was divided into national history, national geography and civics courses, each of them taught as a separate course. This practice, started in the 1985-1986 academic year, ended in 1997. In 1997, with the increasing of compulsory education to eight years, the weekly course schedules and curricula of primary schools were rearranged, national history, national geography and citizenship studies courses were combined again under the name of social studies and started to be given three hours a week in grades 4-7. The present study aims to reveal the changes that occurred in the subjects related to geography in the social studies course with the curriculum dimension depending on these arrangements made in the curricula. The present research was conducted through document analysis and survey model, one of the qualitative research designs. The study concluded that the content of geography topics in the Social Studies Curriculum has narrowed according to the National Geography Program, and this is a negative situation in terms of geography teaching in secondary schools. Considering that these contractions are especially in the subjects related

to map information and geography of Turkey in the Social Studies Curriculum, it is recommended that these subjects should be emphasized in future curriculum changes.

Key Words: Curricula, Social Studies, Geography, National Geography.

БУЮК ҚОЗОҚ АДИБИ

THE GREAT KAZAKH WRİTER

Абдулла УЛУҒОВ
Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети профессори, филология фанлари номзоди.
abdullaulugov@gmail.com

Аннотация

Мазкур мақолада туркий халқларнинг атоқли адиби Мухтор Авезов ижодининг туркий адабиёт, хусусан, замонавий ўзбек адабиётига таъсири тўғрисида мулоҳаза билдирилади. Мухтор Авезов асарлари XX аср жаҳон адабиёти тарихида ўзига хос ўрин тутади. Адиб асарларида кўчманчи халқларнинг турмуш тарзи, XIX – XX аср бошидаги ижтимоий ҳаёти реалистик акс эттирилади. Улуғ ёзувчи барча асарларида инсон қадр-қиммати муаммосини диққат марказига қўяди, ҳаёт ҳодисаларига инсонпарварлик нуқтаи назаридан ёндашади. Мухтор Авезов асарларидаги барча қаҳрамонлар феъл-атвори, дунёқараши, мақсад ва интилиши турлича бўлган ҳаётдаги одамларнинг ўзига хос умумлашма образи бўлиб кўринади. Мухтор Авезовнинг ўзбек адабиётига таъсири самарали бўлган. Бу таъсир ўзбек ёзувчилари ижодида энг яхши асарларни дунёга келишида ўзига хос ўринга эга. Кўпгина ўзбек адиблари фақат Авезов ижоди эмас, балки унинг шахси таъсирини ҳам сезишган. Унинг Абай ҳақидаги романи ўзбек адибларини халқимизнинг буюк фарзандлари ҳақида асар яратишга илҳомлантирган. Ойбекнинг Мухтор Авезовга самимий ҳурмати, уларни бирлаштириб турган ижодий дўстлик тасодиф эмас. Мухтор Авезов учун ўзбек адабиётининг ташвиш ва муаммолари ўз она адабиётиникидек яқин ва муҳим бўлган. 50-йилларнинг иккинчи ярмидан бошлаб, Авезов биринчилардан бўлиб 1937 йилда айбсиз қатағон қилинган Абдулла Қодирийнинг бадиий меросини нашр қилиш ва ўзбек адиблари сафига тиклаш масаласини кўтариб, давлат ва жамоат арбобларига, адабиётшунос олимларга, жумладан, Иззат Султонга буни қандай амалга ошириш мумкинлиги тўғрисида қимматли маслаҳатлар берган. Шу билан бирга, у Чўлпон шеъриятини халққа етказишни кун тартибига қўйган. Ҳатто, бу ҳақда 1957 йилда Олма-отада ўзбек адабиёти кунлари ўтказилганида алоҳида тўхталиб, бу ўзбек адиб ва олимларининг бурчи ва вазифаси эканлигини таъкидлаган.

Калит сўзлар: Мухтор Авезов, қозоқ адабиёти, туркий халқлар адабиёти, ижтимоий ҳаёт, ижобий қаҳрамон, салбий қаҳрамон, манфаатлар тўқнашуви, дунёқараш, инсонпарварлик, сюжет, драматик воқеалар.

Abstract

This article discusses the impact of the work of Mukhtar Avezov, the famous writer of the Turkic peoples, on Turkish literature, in particular, modern Uzbek literature. Mukhtar Avezov's works occupy a special place in the history of world literature of the 20th century. The writer's works realistically reflect the lifestyle of the nomadic peoples, the social life of the 19th - early 20th centuries. The great writer focuses on the problem of human dignity in all his works, approaches life events from a humanistic point of view. All the characters in the works of Mukhtar Avezov seem to be a kind of generalized image of people in life with different character, outlook, goals and aspirations. Mukhtar Avezov's influence on Uzbek literature was effective. This influence has a special place in the creation of the best works of Uzbek writers. Many Uzbek writers felt the influence not only of Avezov's work, but also of his personality. His novel about Abay inspired Uzbek writers to create works about the great

children of our nation. Aibek's sincere respect for Mukhtar Avezov, the creative friendship that unites them is not a coincidence. For Mukhtar Avezov, the concerns and problems of Uzbek literature were as close and important as those of his native literature. From the second half of the 1950s, Avezov was one of the first to raise the issue of publishing the artistic heritage of Abdulla Qadiri, who was repressed innocently in 1937, and to restore it to the ranks of Uzbek writers, and gave valuable advice to state and public figures, literary scholars, including Izzat Sultan, on how to do this. . At the same time, he put Cholpan's poetry on the agenda. In 1957, when Uzbek literature days were held in Alma-Ata, he emphasized that this is the duty and task of Uzbek writers and scientists.

Keywords: Mukhtar Avezov, Kazakh literature, literature of Turkic peoples, social life, positive hero, negative hero, conflict of interests, worldview, humanitarianism, plot, dramatic events.

KELİME OLUŞTURMADA GRAMER BİÇİMLERİNİN SÖZCÜKSELLEŞTİRİLMESİNİN ROLÜ

THE ROLE OF LEXICALIZATION OF GRAMMATICAL FORMATS IN WORD FORMATION

AĞASİYEVA Mətanət Səfər
Sumqayıt Dövlət Universiteti
agasiyevam1983@gmail.com

Özet

Bilindiği gibi dil, toplum hayatı ile yakından ilgilidir. Toplumdaki herhangi bir değişiklik anında dile yansır. Başka bir deyişle, bu değişiklik işaretlenir ve adlandırılır. Bu nedenle dilde sürekli olarak yeni kelimelerin üretilmesine yönelik bir talep vardır ve bu talep, dilde var olan kelime oluşturma süreçlerine bağlı olarak karşılanır. Kelime oluşturma sürecinin çeşitli araçları ve yöntemleri vardır. Bu yöntemlerden biri de dilbilgisel biçimlerin sözcükselleştirilmesi yoluyla sözcüklerin oluşturulmasıdır. Yeni kelimelerin oluşturulması sürecinde, kelime içindeki bir veya daha fazla sesin değiştirilmesi veya düşürülmesi olgusu da rol oynar. Bu olgu en çok iki farklı kavramı ifade eden eşsesli sözcüklerde görülür. Bu, her bağımsız kavramın bağımsız bir biçimde ifade edilmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Sözcük oluşturma sürecinde biçimbilim yöntem sözcüksel ve söz dizimsel yönteme göre daha verimlidir. Makale, bu yöntemle oluşturulan kişisel adlarla ilgilidir.

Abstract

As is known, language is closely related to the life of society. Any change in society is immediately reflected in the language. In other words, that change is marked and named. That is why there is a constant demand for the creation of new words in the language, and this demand is met based on the existing word creation process in the language. There are various tools and methods of word creation process. One of these methods is the creation of words through the lexicalization of grammatical forms. In the process of creation of new words, the phenomenon of changing or dropping one or another sound within the word also plays a role. This phenomenon occurs most often in homonymous words that express two different concepts. This results from the requirement that each independent concept be expressed in an independent form. In the process of word creation, the morphological method is more productive than the lexical and syntactic method. The article deals with personal names created by this method.

Keywords: word formation process, morphological method, lexicalization of suffixes, personal names

ALDII-BEL II YAZITI (E 72)'NIN İKİNCİ SATIRINI YENİDEN OKUMA VE ANLAMLANDIRMA ÖNERİSİ

SUGGESTİON TO REREADİNG AND INTERPRETİNG THE SECOND LİNE OF ALDII-BEL II INSCRİPTİON (E 72)

Ahmet AKPINAR
Dr., Bayburt Üniversitesi, Rektörlük Ortak Dersler Bölümü,
ORCID: 0000-0003-2965-1627
aakpinar@bayburt.edu.tr

Özet

Tuva Cumhuriyeti ve Hakas Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan topraklarda keşfedilen Yenisey yazıtları eski Türklere âit çok sayıda mezar üstüne dikilmiş yazıttan oluşmaktadır. 1675 yılında Nicolaie Milescu'nun Çin seyahati sonucu keşfedilen bu yazıtların sayısı günümüzde 150'yi geçmiştir. Yenisey yazıtlarının Moğolistan'daki yazıtlardan önce mi yoksa sonra mı dikildiği ve hangi Türk kabilesi/kabileleri tarafından dikildiği bilinmemektedir. Yenisey yazıtları söz varlığı bakımından zayıf olduğu için ve satırlarda tekrar eden kalıp ifadelerden dolayı hem yazıtların okunması hem de anlamlandırılması güçleşmektedir. Buna ilave olarak Yenisey yazıtlarında Moğolistan yazıtlarından farklı bazı işaretlerin kullanılmış olması da yazıtların okunmasını güçleştirmektedir.

1965 yılında A.D. Graç tarafından, Aldıı-Bel I (E 12) yazıtının yakınlarında bulunan Aldıı-Bel II (E 72) yazıtı, iki satırdan oluşmaktadır. Yazıtla ilgili daha evvel yapılan çalışmalarda ikinci satırdaki 𐰽𐰺𐰼𐰾𐰃 *y¹or¹t¹m* ifadesi '*yurtum'* ya da '*yurtım'* şeklinde okunarak "yurdum/yurdum(un)" şeklinde anlam verilmiştir. Bu çalışmada '*y¹or¹t¹m'* ifadesi runik harfli diğer yazıtlar ve tarihî Türk lehçelerinden tanıklarla yeniden okunacak ve anlamlandırılacak, daha önceki okuma ve anlamlandırma çalışmalarının eksik ya da gözden kaçan noktalarına temas edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Runik yazı, Yenisey yazıtları, Aldıı-Bel II (E 72) yazıtı.

Abstract

Yenisey inscriptions discovered in the lands within the borders of the Republic of Tuva and the Republic of Khakas consist of inscriptions erected on many tombs belonging to ancient Turks. The number of these inscriptions, which were discovered in 1675 as a result of Nicolaie Milescu's travel to China, has exceeded 150 today. It is not known whether the Yenisei inscriptions were erected before or after the inscriptions in Mongolia and by which Turkic tribe(s). Since Yenisei inscriptions are weak in terms of vocabulary and repetitive expressions in the lines, it becomes difficult to read and make sense of the inscriptions. In addition, the use of some signs different from the Mongolian inscriptions in the Yenisei inscriptions makes it difficult to read the inscriptions.

In 1965 The Aldıı-Bel II (E 72) inscription found by A.D. Graç near the Aldıı-Bel I (E 12) inscription consists of two lines. In previous studies on the inscription, the expression *y¹or¹t¹m* in the second line was read as '*yurtum*' or '*yurtım*' and meaning "yurdum/yurdum(un)". In this study, the expression '*y¹or¹t¹m*' will be re-read and interpreted with the help of other runic inscriptions and historical Turkish dialects, and the missing or overlooked points of previous reading and interpretation studies will be touched on.

Keywords: Runic script, Yenisei inscriptions, Aldıı-Bel II (E 72) inscription.

MİLAS MÜZESİ'NDE MUHAFAZA EDİLEN MİHRAPLI MİLAS SECCADELERİ

MILAS CARPETS WITH MIHRAP IN MILAS MUSEUM

Ahmet AYTAÇ
Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Özet

Geleneksel Türk sanatları içerisinde halıcılığın özel bir yeri vardır. Türkistan coğrafyasından Anadolu'ya kadar gelen maddi kültür unsurları içerisinde önemli bir yeri olan halı sanatı Muğla Milas bölgesinde de Osmanlı Devleti döneminden buyana devam etmektedir. Muğla İline bağlı Milas İlçesi'nde özellikle 16. yüzyıldan sonra yörük ve Türkmen aşiretleri ile yöreye özgü bir dokuma kültürü oluşmuştur. Tamamen yün malzemeden üretilen Milas halılarına ait önemli bir koleksiyon Milas Müzesi'nde muhafaza edilmektedir. Fonksiyonel kullanım alanı seccade olan Milas halılarına ait müzede yer alan bir grup halı bildiri kapsamında desen, renk ve teknik özellikleri ile değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Halı, dokuma, müze, renk, desen.

Abstract

Carpet weaving has a special place in traditional Turkish arts. Carpet art, which has an important place in the material culture elements that came from the geography of Turkistan to Anatolia, has been continuing in the Muğla Milas region since the Ottoman Empire period. In the Milas District of Muğla Province, a local weaving culture was formed with the Yörük and Turkmen tribes, especially after the 16th century. An important collection of Milas carpets, made entirely of wool, is preserved in the Milas Museum. A group of carpets in the museum belonging to Milas carpets, whose functional area is prayer rug, will be evaluated with their pattern, color and technical features within the scope of the paper.

Keywords: Carpet, weaving, museum, color, pattern.

ACAR'IN KIRGIZ EDEBİYATINDAKİ YERİ

THE PLACE OF ACAR İN KYRGYZ LİTERATURE

Aida ÖZDEMİR
Doktora Öğrencisi, Kırgızistan-Türkiye 'Manas' Üniversitesi
muhit100@mail.ru

Özet

Kırgızistan tarihinde 1916'da yaşanan, yüz binlerce insanın kaderini değiştiren Bağımsızlık İsyanı'nda canını kurtarmak için Çin'e sığınan her bir Kırgız'ın kalbinde derin yaralar açmıştır. Böylesi acı bir gerçeği nice Kırgız yazarları eserlerinde yansıtmıştır. Tarihi olayın küçük bir parçasını Kırgız Sovyet Edebiyatı'nın ünlü yazarlarından biri Kasımalı Bayalinov'un 'ACAR' adlı tarihi eserinde de görmek mümkündür. Eserin baş karakteri – Acar adında henüz on altı yaşında genç bir kız. Rus Çarlığı'nın Kırgız topraklarına el koymaya başlaması sonucunda Kırgız halkı arasında çıkan isyanda babasını kaybeden Acar annesiyle birlikte Çin'e kaçar, orda da annesini kaybederek yarım kova mısır karşılığında yetmiş yaşındaki yaşlı adama satılır. Sonrasında da kaderine razı gelmeyip birgün gece yarısı evden kaçarak yarı yolda kurtlara yem olur. Eserde kurt – Rus Çarlığıdır.

Acar yaşlı adamın evinden kaçarak kendisine biçilen kadere boyun eğmediğini, bağımsızlığı için son nefesine kadar savaştığını göstermiştir ve sonuç olarak belli bir derecede amacına ulaşmıştır. Bu çalışmada Kasımalı Bayalinov'un 'Acar' hikayesinden hareketle Acar karakterinin Kırgız Edebiyatındaki yeri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler*:* Ürkün, Bağımsızlık İsyanı, Acar, trajedi, realizm.

Abstract

Destiny of Kyrgyz people taking refuge in Chine during the Indepence Revolt, taking place in 1916 and changed the fate of hundreds of thousands of people, caused deep wounds in the hearts of every Kyrgyz. Such a bitter truth have been reflected in many Kyrgyz writers works.

A small part of this historical event takes place in the story named as «Ajar» written by Kasymaly Bayalinov, one of famous writers of the Kyrgyz Soviet Literature. The main character of the work is a sixteen-year-old girl named Ajar. As a result of the Russian Tsardom's seizure of Kyrgyz lands a Revolt broke out among the Kyrgyz people. Ajar has lost her father in that revolt and fled to Chine with her mother. There her mother died and after she was sold to an old man in exchange for a bucket of corn. However, she doesn't resigned to fate while running away that man at midnight, she was eaten by wolf on the way. This wolf in the work is the image of the Russian Tsardom.

Escaping from the old man's house Ajar showed that she didn't resign herself to the fate attributed to her and fought for freedom until her last breath and finally she achieved her goal to the some extent.

Based on Kasymaly Bayalinov 's story «Ajar», the role of the character Ajar in the Kyrgyz literature will be studied in this article.

Keywords: *Ürkün, Independence, Rebellion, Ajar, tragedy, realism.*

MERAM AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜNE KATKILAR

CONTRİBUTİONS TO THE COMPİLATİON DİCTİONARY FROM MERAM DİALECT

Ali CANBULAT
Arş. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-7017-5645
ali.canbulat@alanya.edu.tr,

Özet

Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lügâti't-Türk adlı eserinden günümüze değin dil, kültür ve hatta diplomasi çalışmaları içerisinde önemini artırarak devam edegelen Türkçenin ağız araştırmaları, kuruluşunun 100. yılının idrâk edildiği Türkiye Cumhuriyeti'nin henüz kuruluş aşamasında da öncelik verilen alanlardan olmuştur. Türk Dil Kurumunun öncülüğü ve koordinasyonu ile gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar, Türkçenin geleceği için hayatî öneme sahip veri tabanının kayıt altına alınması işlevini yerine getirmekle kalmayıp ağız adacıklarının tespiti, ağız tasnifi ve etkileşim yönelimleri bağlamında da çıktıları barındırmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızları, Prof. Dr. Leylâ Karahan'ın tasnifiyle üç ana gruba ve alt gruplara ayrılmıştır. Çalışmaya konu olan Konya/ Meram ağzı, Batı Grubu ağızlarının VII. (Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri ve Ereğli) ve IX. (Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri ve Ereğli hariç) alt gruplarında yer almaktadır. Konya ağız araştırmaları tarihini 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlatmak mümkündür. 1867 yılında Rus Türkolog Viktor Aleksandroviç Maksimov'un yaptığı *Opıt izslědovanija tyurskich dialektov v Chudavendigarě i Karamanii* adılı çalışma, Türkiye Türkçesi ağızlarının yanında Konya ağzı üzerine de yapılan ilk çalışma olması açısından önemlidir. Bu çalışmadan günümüze Konya ağzı üzerine çok sayıda bilimsel çalışma yapılmıştır.

Çalışmamız, Konya ağızları temelinde Meram ağzı ile sınırlandırılmış olup tarafımızca Meram'ın öncelikle eski yapısını koruyan tarihî mahallelerinde belirlenen kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucu kayıt altına alınmış veriler değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde kaynak kişilerin rızası ile kayıt alınmış ve müteakiben tespit edilen kelimeler fişlenerek incelenmiştir. Çalışmada, Meram ağzında yaşayan ancak Derleme Sözlüğünde kayıtlı olmayan veya kayıtlı olduğu hâlde anlam değeri farklı olan söz varlığı unsurları tespit edilerek kaynak kişilere dayalı olarak tanıklanmıştır. Tespit edilen söz varlığı unsurları; kökenleri, anlamları ve örnek kullanımlarıyla birlikte çalışmada sunulmuş olup Meram ağzı örneğinde Derleme Sözlüğü'ne katkı sunulması amaçlanmıştır. Yüz ölçümü bakımından Türkiye'nin en büyük şehri olması, Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerde çeşitli Türk topluluklarının iskânı ve nüfus mübadeleleri Konya'nın ağız çalışmaları açsısından zengin veri tabanının kaynakları arasında yer almaktadır. Bu zenginliklerin Meram özelinde, günümüze değin kayıt altına alınmamış veriler doğrultusunda Derleme Sözlüğü'nden hareketle Türkçeye katkı sunması amaçlanan çalışmanın verileri 2022 yılı içerisinde, tarafımızca derlenmiş olup bulgular ve öneriler daha önce bir başka bilimsel çalışmada belirtilmemiştir. Çalışmamız Derleme Sözlüğü'ne katkı sunması bakımından özgünlüğe sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Ağız araştırmaları, Konya ağzı, Meram, söz varlığı, Derleme Sözlüğü.

Abstract

Dialect studies of Turkish, which has continued to increase its importance in language, culture and even diplomacy studies, from the work of Kâşgarlı Mahmud's Dîvânu Lügâti't-Türk to the present, has been one of the areas given priority during the establishment phase of the Republic of Turkey, where the 100th anniversary of its foundation was realized. Scientific studies carried out with the leadership and coordination of the Turkish Language Institution not only fulfill the function of recording the database, which is vital for the future of Turkish, but also contain outputs in the context of the detection of dialect islets, dialect classification and interaction orientations. Turkey Turkish dialects are divided into three main groups and subgroups with the classification of Prof. Dr. Leylâ Karahan. The Konya/ Meram dialect, which is the subject of the study, is the VII. (Some regions of the central district of Konya and Ereğli) and IX. It is included in the subgroups (except some regions of Konya central district and Ereğli). It is possible to start the history of Konya dialect research from the second half of the 19th century. The study named Opıt izslědovanija tyurskich dialektov v Chudavendigarě i Karamanii by Russian Turcologist Viktor Alexandrovich Maksimov in 1867 is important in that it is the first study on Konya dialect besides Turkey Turkish dialects. Many scientific studies have been carried out on the Konya dialect since this study.

Our study is limited to the Meram dialect on the basis of Konya dialects, and the data recorded by us as a result of the interviews with the source people determined in the historical neighborhoods of Meram, which has preserved its old structure, have been evaluated. During the interviews, recordings were made with the consent of the source persons, and subsequently, the identified words were recorded and examined. In the study, vocabulary elements that live in Meram dialect but are not registered in the Compilation Dictionary or that have different semantic values even though they are registered have been identified and witnessed based on the source persons. Identified vocabulary elements; It is presented in the study with its origins, meanings and example uses, and it is aimed to contribute to the Compilation Dictionary in the example of Meram dialect. Being the largest city in Turkey in terms of area, the settlement of various Turkish communities and population exchanges in the pre-republican and post-Republican periods are among the sources of Konya's rich database in terms of dialect studies. The data of the study, which is intended to contribute to Turkish language based on the Compilation Dictionary in line with the data that has not been recorded until today, has been compiled by us in 2022, and the findings and recommendations have not been stated in any other scientific study before. Our study has originality in terms of contributing to the Compilation Dictionary.

Keywords: Turkish, Dialect studies, Konya Dialect, Meram, vocabulary, Compilation Dictionary.

OKULLARDAKI ÇATIŞMA NEDENLERI VE ÇATIŞMAYA NEDEN OLABİLECEK DURUMLARA YÖNELİK ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ ALGILARININ KARŞILAŞTIRILMASI (ÖSKEMEN ÖRNEĞI)

CAUSES OF CONFLICT IN SCHOOLS AND COMPARISON OF TEACHER AND ADMINISTRATOR PERCEPTIONS TOWARDS SITUATIONS THAT MAY CAUSE CONFLICT (THE EXAMPLE OF ÖSKEMEN)

Aray MUKAZHANOVA
Dr., Kazakh-American Free University, Yabancı Diller Bölümü
ORCID 0000-0002-4633-6736
mukazhanova.aray@gmail.com

Özet

Tüm örgütlerde olduğu gibi okullarda da çatışmanın ne sebeple ortaya çıktığı ve nasıl yönetileceği konusu büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda, eğitim araştırmacılarının çalışmalarında okullar sıklıkla çatışma merkezleri olarak görünmektedir. Eğitim örgütlerinde farklı nedenlerden dolayı (zayıf iletişim, sınırlı kaynakların paylaşımı, personel üyeleri arasındaki çatışmalar, rol çatışmaları vb.) çatışma meydana gelmektedir. Kazakistan'ın Öskemen şehrindeki okullarda da yöneticiler ve öğretmenler arasında bazı konularda çatışma durumları yaşandığı görülmüştür. Bu çalışma, Kazakistan'ın Öskemen şehrinde bulunan okullarda görevli öğretmenler ile okul yöneticileri arasında yaşanan örgütsel çatışma nedenlerini öğretmen ve yönetici algılarına göre karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır. Katılımcılara yönetsel davranışlar ve insan ilişkileri boyutlarından oluşan "Çatışma Nedenleri" anketi uygulanarak verilerin toplanması sağlanmıştır.

Çalışma 30 okul üzerinde yapılmıştır. Anketler 432 öğretmen ve 99 okul yöneticisine uygulanmıştır. Verilerin analizi esnasında betimsel istatistikler kullanılmıştır. Sonuçlara bakıldığında yöneticiler çatışma nedenlerini daha çok insan ilişkileri boyutunda değerlendiriken, öğretmenler yönetsel süreçlerle ilgili olarak değerlendirmiş oldukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Okullarda çatışma nedenleri, çatışma nedenlerinin karşılaştırılması, Öskemen okulları.

Abstract:

As in all organizations, the issue of why conflict arises in schools and how to manage it - is of great importance. In recent years, schools have often appeared as centers of conflict in various studies of educational researchers. For different reasons (poor communication, sharing of limited resources, conflicts between staff members, role conflicts, etc.) conflict is occurring in educational organizations. It has also been observed that there were some conflict situations between administrators and teachers in schools in Öskemen, Kazakhstan on different issues. This study was conducted in order to compare the causes of organizational conflict experienced between teachers and school administrators in schools located in Öskemen, Kazakhstan, according to the teachers and administrators perception. Data collection was ensured by applying the "Causes of Conflict" questionnaire consisting of managerial behaviors and human relations dimensions.

The study was conducted on 30 schools. The questionnaire was applied to 432 teachers and 99 school administrators. Descriptive statistics were used during the analysis of the data. As resulted, it

turned out that while managers evaluated the causes of conflict more in the dimension of human relations, teachers evaluated them in relation to managerial processes.

Key words: Causes of conflict in schools, comparison of causes of conflict, Öskemen schools.

1980 – 2000 YILLARI ARASINDA SANAT DERGİLERİNDE ELEŞTİRİ

CRITICISM İN ART JOURNALS BETWEEN 1980 – 2000

Aslı UYSAL
Öğr. Gör., Gazi Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi
ORCİD: 0000-0002-7866-5526
asli.uysal@gazi.edu.tr,

Damla İPEK
Öğretmen, Gazi Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi,
ORCİD: 0000-0003-0722-7366
damla.ipek@hotmail.com

Özet

Eleştiri, herhangi bir sanat dalındaki üretimin değerini ortaya çıkarmak adına gerek sanat ürününün kendisi gerek çeşitli sanat görüşleri üzerinden yapılan bir değerlendirme metodudur. Edebiyatta eleştiri, hem edebi metnin değerini ortaya çıkarmak hem de metne değer katmak adına yapılmaktadır. Tanzimat Dönemi'nde edebiyatımıza giren tenkit (eleştiri) zaman içerisinde birçok değişikliğe uğramıştır. Edebiyatımız için bir kırılma dönemi olan 1980'lerden itibaren eleştiri de seyrini değiştirmiş özellikle akademik, toplum bilimsel ve popüler yöntemler üzerinden gelişim göstermiştir.

Bu çalışmada 1980-2000 yılları arasında yayın hayatına devam eden Hürriyet Gösteri, Yazko, Adam Sanat ve Milliyet Sanat adlı sanat dergilerinde metin eleştirisine yönelik yer alan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, sanat dergileri, eleştiri.

Abstract

Criticism is an evaluation method based on both the art product itself and various art views in order to reveal the value of production in any branch of art. In literature, criticism is made both to reveal the value of the literary text and to add value to the text. Criticism, which entered our literature in the Tanzimat Period, has undergone many changes over time. Especially since the 1980s, which was a breaking period for our literature, criticism has also changed its course and developed especially through academic, sociological and popular methods.

In this study, information is given about the studies on text criticism in the art magazines Hürriyet Show, Yazko, Adam Sanat and Milliyet Sanat, which continued to be published between 1980-2000.

Keywords: Literature, art journals, criticism.

OĞUR İLE OĞUZ, KIPÇAK VE KARLUK İLİŞKİLERİ

RELATİONSHİP BETWEEN OGHUR AND OGHUZ, KİPCHAK AND KARLUK

Atilla JORMA

Doç. Dr., Uluslararası Vizyon Üniversitesi

Özet

Türk toplulukları üç geniş kapsamlı bölükte anlatılagelmiştir; *Oğuz, Kıpçak* ve *Karluk*. Bugün yalnızca Çuvaşların temsil ettiği *Oğur* bölüğü de bunlara katılmalıdır. *Oğur ~ oğuz* sözünün kökü oq [oḳ] 'dur, r ve sonraki z çokluk ekidir. *oğur* ile *oğuz* 'boylar birliği' anlamında olup belirli boyların adına dönüşmüşlerdir. Dilcilikte yöntemsizlik sorunların kaynağı; Oğuzluğu, Kıpçaklığı ezeli, durağan bir yapı olarak gören dilci ve tarihçilerin çalışmaları sonuçsuz kalmaktadır. Kaşgarlının Oğuzcayı Hakani Türkçesinden ayrı tutması Oğuzların Göktürk – Uygur Karluk çevresinden ayrı, Batı Türklerinden çıkmış bir topluluk olmasından ötürü olmalıdır; Oğuzların çoğunluğu Güney Sibirya'dan, Yedisu'dan vb. gelmiş veya Aral havzasının yerlileriydi. 11.-12. yüzyıllarda Aral çevresindeki yurtlarında kendilerini bir yandan Kıpçak komşularına karşı, öte yandan Müslümanlaşmış Selçuklu Oğuzlarına karşı savunmaya çalışan yerlerinde kalan Oğuzlar ve eşzamanlı olarak kuzey yolu ile Balkanlara kadar göçen Oğuzlar ile Selçukluların Orta Doğuya yönlendirdiği Türkmenleri görürüz; Kuzey yolundan göçen Oğuzlar 1064 yılında Tuna ırmağını geçerken, güney yolundan Selçukluların yönetiminde ilerleyen Oğuzlar aynı yılda Kars'a ve Kuzey Azerbaycan'a, 1071'den itibaren de Anadolu'ya girmeye başlamışlardı; onların bir bölüğü başta Azerbaycan olmak üzere İran'ın şehirlerinde ve köylerinde iskan edilirken bir bölüğü de göçeri yaşantısını sürdürdü.

Oğuzlardan başka Kıpçak boylarının önemli bir bölümü Hazar kuzeyinden geçip Kafkasya'ya geldi. Tebriz halkının oluşumunda Kıpçak Türklerinin önemli bir payı vardır. Kaşgarlı Kıpçaklardan ve kimi dil özelliklerinden söz ederken onları sık sık Oğuzlarla birlikte anar. Doğu Türk bengütaşlarında Irtış boyu Kimek-Kıpçak boybirliğinden söz edilmeyişi Doğu [Gök] Türklerinin kendilerinin Kıpçak oluşu ile ilgili; onlar kendilerinden Kıpçak olarak değil 'Türk' olarak söz etmişlerdir ve 'Türk' kavramını Oğuzları da içine alacak biçimde daha geniş bir anlamda kullanmışlar; tıpkı sonralar Kölemen devletinde olduğu gibi. Kimek asıllı Bayındırlar ile Bayatlar ve birkaç boy daha Güney Sibirya kuşağından gelmiş çekirdek Oğuz topluluğunu oluşturmuş olmalıdır. Türgiş boyları ise çekirdek Oğuz topluluğuna katılarak ortadan kalkmışlar ve Oğuzluğun büyümesine sebep olmuşlardır.

Açar sözler: Türkçe, Oğuz, Oğur, Kıpçak, Kaşgarlı Mahmut

Abstract

Turkish communities have been described in three broad chapters; Oguz, Kipchak and Karluk. The Oghur division, which is represented only by the Chuvash today, should also join them. The root of oghur ~ oghuz is oq [oḳ], r and the z are plural suffixes. ogur and oguz mean 'unity of tribes' and have turned into the names of certain tribes. The source of the problems of linguistics is methodlessness; The studies of linguists and historians who see Oghuz and Kipchak as an eternal and stable structure remain inconclusive. The Kashgar's separation of Oghuz from Hakani Turkish must be due to the fact that the Oghuzs are a group of Western Turks, separate from the Gökturk - Uyghur Karluk environment; The majority of Oghuzs are from Southern Siberia, Yedisu, etc. They were natives of the Aral basin. 11.-

12th century we see the Oghuzes who stayed in their homelands around the Aral, trying to defend themselves against their Kipchak neighbors on the one hand and the Islamized Seljuk Oghuz on the other, and simultaneously the Oghuzes who migrated to the Balkans via the northern route, and the Turkmens led by the Seljuks to the Middle East; While the Oghuzes who migrated from the northern route were crossing the Danube river in 1064, the Oghuzes who advanced on the southern route under the rule of the Seljuks began to enter Kars and Northern Azerbaijan in the same year, and from 1071 to Anatolia; While some of them were settled in the cities and villages of Iran, especially in Azerbaijan, some of them continued their nomadic life. Apart from the Oghuzs, a significant part of the Kipchak tribes passed through the north of the Caspian and came to the Caucasus. Kipchak Turks have an important role in the formation of Tabriz people. While talking about the Kipchaks and some linguistic features, Kashgari often mentions them together with the Oghuzs. The fact that the Irtis Kimek-Kipchak tribe is not mentioned in the Eastern Turkish bengistones is related to the fact that the Eastern [Blue] Turks themselves are Kipchaks; they referred to themselves not as Kipchaks but as 'Turks' and used the term 'Turk' in a broader sense to include the Oghuzs; just like in the later Kölemen state. Bayindirs and Bayats of Kimek origin and a few more tribes must have formed the core Oghuz community from the Southern Siberian belt. The Turgish tribes, on the other hand, disappeared by joining the core Oghuz community and caused the Oghuz to grow.

Keywords: Turkish, Oguz, Ogur, Kipchak, Kasgarli Mahmut.

THE LOVE HAZRAT ALİ OF "DİVAN" İN THE NAME KHALİFA AJİZ

Aynura MAMADOVA
Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Muhammed Fuzuli El Yazmaları Enstitüsü

Abstract

In the 19th century, love for the Ahl al-Bayt and Imams is considered to be one of the topics that influenced the creativity of almost all Azerbaijani poets and writers. Thus, in the poems created by the Southern Azerbaijani poets who lived and created during this period, such topics are emphasized. When we look at the collection of Khalifa Ajiz, one of the famous poets of Southern Azerbaijan, we witness that religious topics constitute a significant part of his creativity. Ajiz wrote poems about love for the homeland, patriotism, love and affection. In his poems, his love for Ahl al-Bayt, elegies dedicated to Prophet Muhammad (PBUH), Hazrat Ali (RA), and Hazrat Fatimah (PBUH) stands out. Particularly, in his elegy beginning with the verse

The heart leaps in every beat
Tears in the eyes turn into a different flower
Kerbala is a dream

Where the blood of Hussein is shed and mountains rise on the chest of the tulips. Ajiz, who received religious education and upbringing, remained loyal to the Shia path and made extensive use of verses from the Quran in his creativity. One of the prominent figures mentioned in Ajiz's poems is Hazrat Imam Ali. In his qasida titled "Alifnama" written in Farsi, Ajiz expresses a special love for Imam Ali and calls him the epitome of the world's meaning and glory. In the following couplet, the poet highlights Imam Ali's external and internal qualities, emphasizing his honesty and purity from sins.

ط، طمّاع و بخیل و کذب و هم کبرش نبود

طاهر و طهّر، مطهرزاده از مادر علی است

ظ ، ظلّ سایه ی او در صف ره متّقین

ظاهر و باطن علی ، اوّل علی ، آخر علی است

Ta-Avid had no arrogance, greed, or lies,

Born pure and sinless, far from all vice, was Ali.

Za- His shadow leads the way for faithful men to follow,

Both his outward and inner selves are Ali, from start to end.

Keywords: Khalifa Ajiz, Hazrat Ali (RA), qasida

METAFORALARNING KOGNITIV XUSUSUSIYATLARI

COGNITIVE CHARACTERISTICS OF METAPHORS

Aziza YUSUPOVA
Alisher Navoiy nomidagi O'zbek tili va adabiyoti universiteti.O'zbek tilshunosligi kafedrasi o'qituvchisi.
azizaxonyusupova1996@gmail.com

Annotatsiya

Jahon tilshunosligida kognitiv tilshunoslik majmuaviy soha sifatida paydo bo'la boshlagan**.** Ko'plab tadqiqotchilarning e'tirof etishicha, kognitiv tilshunoslik antropotsentrik paradigmaning yetakchi yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'tgan asr so'nggida tilshunos E.S.Kubryakova "Kognitiv fan bu- dunyoni idrok etish, tasniflash, baholash va tushunish doirasida bilimlarni aks ettirish va saqlashni o'rganadigan fan"dir deb yozadi. Ushbu maqolada tilshunoslikda lingvokognitiv yo'nalishining ahamiyati, shakllanishi, taraqqiyoti, uning turlari va nutqiy aloqadagi o'rni, vazifalari xususida fikr yuritilgan. Shuningdek, metafora ifodalanishida kognitiv vositalarning shakllanishi, turlari, xususiyatlari, ularning inson va jamiyat psixofiziologik holati bilan aloqadorligi kabi jihatlari haqida ham mulohaza yuritilgan. Tilshunosligida ko'chma ma'noni hosil qiluvchi so'zlarni tasniflashga doir bir qancha qarashlar mavjud. Nutqimizda eng keng tarqalgan ma'no ko'chish usuli metaforadir. Metafora (yunoncha metaphora – ko'chirish) bir predmet nomining boshqa predmet nomiga ular o'rtasidagi ma'lum o'xshashlik asosida ko'chishidir. Kognitiv jarayondagi asosiy vazifa inson miyasining anologik qobiliyatlarining voqea hodisasi sifatida metaforalar tomonidan amalga oshiriladi. Kognitiv jarayonlarda inson ongining o'xshash imkoniyatlarining namoyon bo'lishi sifatida metafora muhim rol o'ynaydi. Inson metafora yordamida o'z fikrini bayon etibgina qolmay, ularning estetik imkoniyatlaridan foydalanadi, shuningdek, metafora bilan fikr yuritadi, ular yordamida o'zi yashab turgan olamni o'rganadi. Metaforalar bizga qabul qiluvchining ongida mavjud bo'lgan dunyoning lingvistik suratini o'zgartirishga, yaxshi tanish bo'lgan hodisalarni yangicha toifalar bilan tanishtirishga yordam beradi. aqolada metaforalarning kognitiv xususiyatlari haqida ma'lumot berildi.

Kalit so'zlar*:* kognitiv tilshunoslik, kognitiv metafora nazariyasi, metafora, anglash, idrok qilish.

Abstract

In world linguistics, cognitive linguistics began to emerge as a complex field. Many researchers admit that cognitive linguistics is one of the leading directions of the anthropocentric paradigm. At the end of the last century, linguist E.S. Kubryakova wrote that "Cognitive science is a science that studies the reflection and storage of knowledge within the framework of perception, classification, evaluation and understanding of the world." This article discusses the importance, formation, development of the linguo-cognitive direction in linguistics, its types, and its role and functions in speech communication. Also, aspects such as the formation, types, characteristics of cognitive tools in the expression of metaphor, their relationship with the psychophysiological state of man and society are considered. In linguistics, there are several views on the classification of words that form a figurative meaning. The most common way of conveying meaning in our speech is metaphor. Metaphor (from Greek metaphora - transfer) is the transfer of the name of one subject to the name of another subject based on a certain similarity between them. The main task in the cognitive process is performed by metaphors as an event of analogical abilities of the human brain. Metaphor plays an important role in cognitive processes as a manifestation of similar capabilities of the human mind. A person not only expresses his thoughts with

the help of metaphors, but also uses their aesthetic potential, and also thinks with metaphors, using them to study the world in which he lives. Metaphors help us to change the linguistic picture of the world existing in the mind of the recipient, to introduce well-known phenomena into new categories. This article provides information about the cognitive properties of metaphors.

Key words*:* cognitive linguistics, cognitive metaphor theory, metaphor, understanding, perception.

Ömer Seyfettin's Views on Foreign Language Learning and Teaching

Ömer Seyfettin'in Yabancı Dil Öğrenimi ve Öğretimine İlişkin Görüşleri

Berker KURT

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID: 0000-0003-4788-0909

berkerakdeniz@gmail.com

Abstract

In the early 20th century, one of the important sources on how foreign language education was in the Ottoman geography and how it developed is the articles, anecdotes and letters of important figures of the period. Ömer Seyfettin, who is especially known for his stories in Turkish literature, has foreign language learning and teaching among the subjects at the centre of his works. In his works, he expressed important opinions on foreign schools and foreign language learning and teaching, and wrote about the structure of the period, problems and their solutions.

This study aims to reveal Ömer Seyfettin's views on foreign language learning and teaching based on his articles, anekdotes and letters. In order to achieve this aim, the mentioned works of Ömer Seyfettin were scanned. As a result of the scanning, some of Ömer Seyfettin's views on foreign language learning and teaching are as follows: a) Children who receive foreign language education experience losses in the development of their mother tongue. b) Foreign language learning does not make mother tongue learning unnecessary and unimportant. On the contrary, if it is desired to be successful in a foreign language, the child should be given mother tongue education first. c) Foreign language can be learnt at any age, but mother tongue acquisition should be at a young age. The opposite situation harms the child's mother tongue and identity development. d) Foreign languages can never be learnt completely. Because these languages have different usage features within themselves. e) The primary aim in learning a foreign language is intellectual development in art, science and literature. f) Grammar teaching should be after acquiring a predisposition to the language learnt. g) Language teaching should be done by controlled reading of the texts of the target language translated into the source language. h) There are some basic resources in foreign language teaching.However, the lack of level-appropriate books negatively affects foreign language learning and teaching.

Key words: Ömer Seyfettin, foreign language learning and teaching, mother tongue, language teaching methods, resources.

Özet

20. yüzyılın başlarında Osmanlı coğrafyasında yabancı dil eğitimi ve öğretiminin nasıl olduğuna ve nasıl bir gelişim gösterdiğine dair önemli kaynaklardan biri de dönemin önemli şahsiyetlerinin makale, fıkraları ve mektuplarıdır. Türk edebiyatında özellikle hikâyeleriyle tanınan Ömer Seyfettin'in yazarlık merkezinde bulunan konular arasında yabancı dil eğitimi ve öğretimi bulunmaktadır. Çalışmalarında yabancı okullar ve yabancı dil öğretimi üzerine önemli görüşler belirtmiş, dönemin yapısını, problemlerini ve bunların çözümlerini kaleme almıştır.

Bu çalışma, Ömer Seyfettin'in yabancı dil eğitimi ve öğretimine ilişkin görüşlerini, makale, fıkra ve mektuplarından hareketle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için Ömer Seyfettin'in söz konusu eserleri taranmıştır. Tarama neticesinde Ömer Seyfettin'in yabancı dil eğitimi ve öğretimine ilişkin bazı görüşleri şunlardır:

a) Yabancı dil eğitimi alan çocukların ana dillerinin gelişiminde kayıplar yaşanmaktadır. b) Yabancı dil eğitimi ana dili eğitimini gereksiz ve önemsiz hale getirmez. Bunun aksine yabancı dilde başarılı olmak isteniyorsa çocuğa öncelikle olarak ana dili eğitimi verilmelidir. c)Yabancı dil her yaşta öğrenilebilir ancak ana dili edinimi küçük yaşlarda olmak zorundadır. Tersi bir durum çocuğun ana dili ve kimlik gelişimine zarar vermektedir. d)Yabancı dil asla bütünüyle öğrenilemez. Çünkü bu dillerin kendi içlerinde de farklı kullanım özellikleri vardır. e) Yabancı dil öğrenmedeki öncelikli amaç; sanat, bilim ve edebiyatta fikri gelişimdir. f) Dil bilgisi öğretimi öğrenilen dile yatkınlık kazanıldıktan sonra olmalıdır. g) Hedef dile ait metinlerin kaynak dile çevrilmiş hallerinin kontrollü olarak okunmasıyla dil öğretimi yapılmalıdır. h) Yabancı dil öğretiminde temel bazı kaynaklar mevcuttur. Ancak seviyeye uygun kitapların eksikliği yabancı dil öğretimini olumsuz olarak etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, yabancı dil öğretimi, ana dili, dil öğretim yöntemleri, kaynaklar

Ömer Seyfettin's Views On Reading And Writing

Ömer Seyfettin'in Okuma ve Yazma Üzerine Görüşleri

Berker KURT

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ORCID: 0000-0003-4788-0909

berkerakdeniz@gmail.com

Abstract

One of the important sources on how reading and writing, which are important skills of language education, were in the Ottoman geography at the beginning of the 20th century and how they developed is the articles and anecdotes of important figures of the period. Ömer Seyfettin, who is especially known for his stories in Turkish literature, has articles and anecdotes among the genres at the centre of his writing and language among the subjects. In these works, he expressed important opinions on reading and writing, and wrote about the structure of the period, problems and their solutions.

This study aims to reveal Ömer Seyfettin's views on reading and writing skills based on his articles and anecdotes. In order to achieve this aim, Ömer Seyfettin's works in question were scanned. In the scanning, the articles of Yeni Lisan, which contains the subject of language and education, were excluded, and his other articles and anecdotes were evaluated.

As a result of the screening, some of Ömer Seyfettin's views on reading and writing skills are as follows: a) The main source of writing skills is reading. b) Reading is not only the main source of writing but also of being human. c) Reading is not a leisure activity but a serious occupation. d) In order to write, it is necessary to be original instead of imitation. e) The main reason for the weakness in the reading habits of Turks is the difference in spoken and written language.

Key words: Ömer Seyfettin, reading skills, writing skills.

Özet

Dil eğitiminin önemli becerilerinden okuma ve yazmanın 20. yüzyılın başlarında Osmanlı coğrafyasında nasıl olduğuna ve nasıl bir gelişim gösterdiğine dair önemli kaynaklardan biri de dönemin önemli şahsiyetlerinin makale ve fıkralarıdır. Türk edebiyatında özellikle hikâyeleriyle tanınan Ömer Seyfettin'in yazarlık merkezinde bulunan türler arasında makale ve fıkra; konular arasında da dil bulunmaktadır. Bu eserlerde okuma ve yazma üzerine önemli görüşler belirtmiş, dönemin yapısını, problemlerini ve bunların çözümlerini kaleme almıştır.

Bu çalışma, Ömer Seyfettin'in okuma ve yazma becerilerine ilişkin görüşlerini, makale ve fıkralarından hareketle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için Ömer Seyfettin'in söz konusu eserleri taranmıştır. Taramada, başlı başına dil ve eğitimi konusunu barındıran Yeni Lisan makaleleri hariç tutulmuş, diğer makale ve fıkraları değerlendirmeye alınmıştır.

Tarama neticesinde Ömer Seyfettin'in okuma ve yazma becerilerine ilişkin bazı görüşleri

şunlardır: a) Yazma becerisinin temel kaynağı okumadır. b) Okuma sadece yazmanın değil, insan olabilmenin de temel kaynağıdır. c) Okumak boş zaman faaliyeti değil ciddi bir uğraştır. d) Yazmak için taklit yerine özgün olmak gerekir. e) Türklerin okuma alışkanlığındaki zayıflığın temel nedeni konuşma ve yazı dilindeki farklılıktır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Okuma becerisi, yazma becerisi.

KAMU SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN KADINLARIN COVID-19 DÖNEMİNDE YENİ NORMALİ

THE NEW NORMAL FOR PUBLİC SECTOR WORKİNG WOMEN İN THE COVID-19 ERA

Betül Dilara ŞEKER
Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü
dilaraseker@yyu.edu.tr

Özet

Pandemi, insanların günlük yaşamını, kaynaklara erişimini, toplumsal cinsiyet rollerini etkilemiş, belirsizlik yaşanmalarına neden olmuştur. COVID-19 pandemisi aslında insan hayatında varoluşsal tehdidi belirginleştirmiştir. Bu süreçte bireyin hayatında psikolojik, sosyal, ekonomik birçok değişim yaşanmıştır. Kriz ve belirsizlik durumlarında güvende hissetmek için geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tercih edilir. Bu nedenle kadınların kriz dönemlerinde sadece cinsiyetleri nedeniyle yaşadıkları eşitsizlikler de artar. Çalışmanın amacı varoluşsal tehdit altında çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerindeki değişimin ele alınmasıdır. Katılımcıların, işte ve evde yaşadıklarını nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymaktır. Bu nedenle çalışan kadının varoluşsal tehditler belirginleştikçe verdikleri tepkiler değerlendirilmiştir.

Çalışmaya İzmir'de yaşayan kamuda çalışan dokuz kadın katılmıştır. Katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada veriler temel özellikleri özetleyebilen, esnek ve zengin betimlemeler yapılmasına olanak veren tematik analiz ile değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda kadınların pandemi döneminde ev ve iş ortamında yaşadıkları eşitsizliklerin ve sorumluluklarının arttığı gözlenmiştir. Katılımcılar yaşadıkları belirsizliği ve yakınları için hissettikleri endişe ve korkuyu vurgulamışlardır. Katılımcılar hastalıkla ilgili deneyimlerini, aldıkları önlemleri, hastalığın psikolojik ve sosyal etkilerini ortaya koymuşlardır. Katılımcılar yetersizliklerini ve ağır şartlar altında hayatı normalleştirme çabalarını ifade etmişlerdir. Çalışan kadınların aile içindeki işlevleriyle ilgili farkındalığın sağlanması ve arttırılması önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Çalışan Kadınlar, COVID-19 Pandemisi, Terör Yönetimi Kuramı, Toplumsal Cinsiyet Rolleri

Abstract

The pandemic has affected people's daily lives, access to resources, and gender roles, causing uncertainty. The COVID-19 pandemic has highlighted the existential threat to human life. Many psychological, social, and economic changes have been experienced in the individual's life. Traditional gender roles are preferred to feel safe in situations of crisis and uncertainty. For this reason, inequalities experienced by women only because of their gender in crisis periods also increase. The study aims to address the change in gender roles of women working under existential threat. It is to reveal how the participants evaluate their experiences at work and at home. For this reason, the reactions of the working women as the existential threats became evident were evaluated.

Nine women working in the public sector living in Izmir participated in the study. Semi-structured interviews were conducted with the participants. The data were evaluated in the research with thematic analysis, which can summarize the basic features and allow flexible and rich descriptions. As a result of the study, it was observed that the inequalities and responsibilities experienced by women in the home and work environment during the pandemic period increased. Participants emphasized the uncertainty they experienced and the anxiety and fear they felt for their relatives. Participants presented their

experiences with the disease, the precautions they took, and the psychological and social effects of the disease. Participants expressed their inadequacies and their efforts to normalize life under harsh conditions. It is essential to raise awareness about the functions of working women in the family.

Keywords: Working Women, COVID-19 Pandemic, Terror Management Theory, Gender Roles.

DEPREM SONRASI SOSYAL DESTEK DİNAMİKLERİ

POST-EARTHQUAKE SOCİAL SUPPORT DYNAMİCS

Betül Dilara ŞEKER
Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü
dilaraseker@yyu.edu.tr

Özet

Türkiye'nin güney doğusunda 6 Şubat 2023'te 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde iki deprem yaşandı. Milyonlarca kişi fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak etkilendi. Ülkemizde yaşanan afetler nedeniyle bu alanda yapılacak çalışmalara önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ancak deprem çalışmaları, deprem etkilerinin tümünü sunmakta yetersiz kalmaktadır. Depremle ilgili çalışmaların bireysel tepkileri ve psikolojik etkileri vurguladığı ancak sosyal-psikolojik kapsamı göz ardı ettiği görülmektedir.

Afet sonrası psikolojik sağlık incelendiğinde; az sayıda kişinin ciddi düzeyde psikolojik sıkıntı yaşadığı ve özellikle hayatta kalanların dayanıklılığının vurgulandığı görülür. Kişileri güçlendiren birçok psikolojik ve sosyal kaynak ve süreç vardır. Bunlardan biri de sosyal destek kavramıdır. Sosyal destek bireyin sıkıntı zamanlarında desteklenme, uyumlu bir sosyal grup ve topluluğa ait olduğuna dair algılarını sürdürme ve artırma yönündeki bireysel ve kolektif kapasitesini ifade eder. Sosyal destek, deprem sonrası yardım ve müdahale programlarında önemli bir kavramdır. Kavram, hayatta kalanların desteklenme algıları ve değerli bir sosyal grup ve topluluğa ait olmanın sağladığı faydalara olan güvenlerini sürdürmelerine ve hatta artırmalarına yardımcı olur. Bu nedenle, çalışmada her şeyi kapsayan sosyal destek yapısının dinamikleri sosyoekolojik, kaynakların korunması ve terör yönetimi kuramları bağlamında ele alınacaktır. Kavramın yapısının ve bileşenleriyle ilgili farkındalığın olası afet sonrası müdahale süreçlerini etkileyeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afetler, Deprem, Sosyal Destek, Deprem Sonrası Müdahale

Abstract

On February 6, 2023, two earthquakes of magnitude 7.7 and 7.6 occurred in southeastern Turkey. Millions of people were affected physically, psychologically, socially and economically. It is thought that due to the disasters experienced in our country, it is necessary to give importance to the studies to be carried out in this field. However, earthquake studies are insufficient to present all the effects of earthquakes. Psychological studies on earthquakes emphasize individual reactions and psychological effects, but ignore the social-psychological scope.

Nonetheless, when the post-disaster psychological health is examined; a small number of people experience severe psychological distress, and the resilience of survivors is particularly emphasized. There are many psychological and social resources and processes that empower people. One of them is the concept of social support. Social support refers to an individual's individual and collective capacity to be supported in times of distress and to maintain and increase their sense of belonging to a cohesive social group and community. Social support is an important concept in post-earthquake aid and response programs. The concept helps survivors maintain and even increase their sense of support and confidence in the benefits of belonging to a valuable social group and community. For this reason, the dynamics of an all-encompassing social support structure will be discussed in the context of socioecological, conservation of resource and terror management theories. It is thought that the structure of the concept and awareness of its components will affect possible post-disaster response processes.

Keywords: Disasters, Earthquake, Social Support, Post-earthquake Intervention

MEKKE HAC ELEMANLARİNİN BUHARA'DAKİ GÖRÜNÜMLERİ

APPEARANCES OF THE MECHA HAJ STAFF IN BUHARA

Boboconov Şavkat ULUGBEKOVİÇ
Doç. Dr., Nizimo'nun adını taşıyan Taşkent Devlet Pedagoji Üniversitesi

Özet

Makale, Buhara'daki Mekke'ye yapılan hacın unsurlarının ortaya çıkışının, kökenlerinin ve nedenlerinin alan materyalleri ve kaynakları temelinde bilimsel bir analiz sunulmustur.

Anahtar kelimeler: Hac, Kabe, kara taş, Sangi Murad taşı, Zemzem suyu, Mekke ağacı, Hac kapısı

Abstract

The article presents a scientific analysis on the basis of field materials and sources of the emergence, origins and causes of the elements of the pilgrimage to Mecca in Bukhara.

Keywords: Hajj, Kaaba, black stone, Sangi Murad stone, Zamzam, Mecca tree, Hajj gate

O‘ZBEKISTON-TURKIYA: ZIYORAT TURIZMI YO‘LIDA HAMKORLIK

UZBEKISTAN-TURKEY: COOPERATION IN PILGRIMAGE TOURISM

Boboconov Şavkat ULUGBEKOVİÇ
Doç. Dr., Nizimo'nun adını taşıyan Taşkent Devlet Pedagoji Üniversitesi

Annotatsiya

Maqolada O‘zbekiston Turkiya munosabatlarining tarixiy ildizlari, o‘zaro hamkorlikning tarixiy taraqqiyoti, ikki mamlakat din, madaniyat, ta’lim nuqtai nazardan bir biriga yaqin ekanligi ko‘rsatib o‘tilgan. Mamalakatlarning turizm, xususan tez rivojlanib borayotgan ziyorat turizmi sohasidagi o`zaro hamkorligi tahlil etilgan.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Türkiye, Özbekistan

Abstract

The article shows the historical roots of Uzbekistan-Turkey relations, the historical development of mutual cooperation, and the fact that the two countries are close to each other in terms of religion, culture, and education. The mutual cooperation of the countries in the field of tourism, especially the rapidly developing pilgrimage tourism, is analyzed.

Keywords: Tourism, Türkiye, Uzbekistan

TÜRK HUKUKUNDA SINIR DIŞI KARARLARININ İCRASI

EXECUTION OF DEPORTATION ORDERS İN TURKISH LAW

Çiçek ÖZGÜR
Dr. Öğretim Üyesi, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

İbrahim Numan ERDOĞAN
Araştırma Görevlisi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

Özet

Devletlerin ülkesel egemenlik yetkisinin doğal bir sonucu olarak görülen ve ülke topraklarında kalması istenmeyen yabancıların ülkeden çıkarılmasına hizmet eden prosedür, sınır dışı etme şeklinde anılmaktadır. Türk hukukunda, sınır dışı etme kararlarına ilişkin temel düzenleme, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) yer almaktadır. Kanun'da sınır dışı edilecek veya edilemeyecek yabancılar ile sınır dışı işlemine karşı itiraz yolları ve sınır dışı kararlarının icrasına ilişkin süreç düzenlenmektedir. Hakkında sınır dışı kararı alınan yabancıların ülkeden çıkışının sağlanması amacıyla, ihlâl edilen kuralın niteliği veya yabancının özellikleri sebebiyle farklı yöntemler uygulanmaktadır. Bu kapsamda, yabancı doğrudan sınır dışı edilebileceği gibi; belirlenecek süre zarfında Türkiye'yi terke davet edilebilir yahut sınır dışı edilmek üzere idari gözetim veya idari gözetime alternatif yükümlülükler getirilebilir.

Çalışmamızda, bu üç farklı ihtimâlin hangi durumlarda nasıl uygulanacağının detaylı bir şekilde incelenmesi amaçlanmaktadır. Türkiye, coğrafî konumu itibarıyla maruz kaldığı göç akınlarını yönetebilmek ve ülke güvenliğini sağlamak amacıyla sınır dışı prosedürünü sıklıkla uygulamaktadır. Bu bağlamda, gönüllü geri dönüşler, ayni veya nakdi yardımlarla teşvik edilmekle birlikte; gerekli görülen hâllerde, yabancıların sınır kapılarına kolluk kuvvetleri tarafından götürülmesi de gündeme gelebilmektedir. Ancak tüm bu süreçte, birçok gelişmiş ülkenin aksine, uluslararası hukukun gereklerini yerine getirmeye azami özen gösterildiği de önemle vurgulanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Yabancılar Hukuku, Sınır Dışı Kararı

Abstract

The procedure that serves to expulsion foreigners who are undesirable to stay on the territory of the country, which is seen as a natural consequence of the territorial sovereignty of the states, is called deportation. In Turkish law, the basic regulation regarding deportation orders is in the Law on Foreigners and International Protection (YUKK) No. 6458. The Law regulates the procedures for the execution of the deportation orders and the appeals against the foreigners who may or may not be deported, and against the deportation process. Different methods are applied due to the nature of the rule violated or the characteristics of the foreigner in order to ensure the expulsion of the foreigners for whom a deportation order has been taken. In this context, the foreigner may be deported directly; may be invited to leave Türkiye within the period to be determined, or administrative detention or alternative obligations may be imposed for deportation.

In this study, it is aimed to perscrutation how these three different possibilities can be applied in which situations. Türkiye frequently applies the deportation procedure in order to manage the migration flows which exposed to due to its geographical location and to ensure the security of the country. In this context, although voluntary returns are encouraged with aid in kind or financial aid; in cases where it is deemed necessary, it may also come to the fore to take foreigners to the border gates by law-enforcement officers. However, it should be emphasized that in this whole process, unlike many developed countries, maximum care is taken to fulfill the requirements of international law.

Keywords: Immigration, Law on Foreigners, Deportation Order.

UNESCO DÜNYA MİRASI YOLUNDA NİKSAR'IN MEVCUT DURUMU VE GFTZ ANALİZİ

THE CURRENT STATUS OF NIKSAR ON THE WORLD HERITAGE PATH TO UNESCO AND SWOT ANALYSIS

Danişmend Hüseyin ŞAHİN
Niksar Belediye Başkanlığı
Etüt Proje Müdürü
vakainuvist@gmail.com

Özdilek ÖZCAN
Niksar Belediye Başkanı
ozdilekozcan@gmail.com

Özet

Canik Dağları eteklerine kurulu Niksar Şehri, yaklaşık 320 km uzunluğa sahip Kelkit Irmağının suladığı verimli toprakları, kadim bir kültürel birikimi olan bir yerleşimdir. Kuşkusuz Şehirleri farklı kılan, yaşanmış hikâyeleri ve çok katmanlı, zengin kültürel birikimleridir. Antik dönem ve sonrası kesintisiz bir cazibe merkezi olmuş Şehir, su ve ticaret yollarına hâkimiyeti, coğrafi olarak doğu-batı ve kuzey-güney yönlü yoların kesiŞme noktasında kalması nedeniyle önemini günümüze kadar taşıyabilmiş orta ölçekli bir Şehirdir. Şehir 2018 yılında UNESCO Dünya Mirası listesinde Özgün ve erken dönem Türk yapılarını barındırması, Danişmendli Hanedanın başkenti olması nedeniyle kendine yeni bir alan açmıştır. Dünya Mirası yolunda atılacak daha birçok adım bulunmakla birlikte, Mevcut durumunun ortaya çıkarılması bilimsel bir temel üzerinde, Şehirlinin algılarının ölçüldüğü, yapılan tüm çalışmaların incelenerek GFTZ analizinin yapılması çalışma ile amaçlanmaktadır. Danişmendli Hanedanının başkenti olan Niksar'ın güçlü ve zayıf yönleri, sahip olduğu fırsatlar ve alana yönelik tehditlerin belirlenmesi kapsamında alanda günümüze kadar yürütülen analiz çalışmaları, anketler sonucunda elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır. GZFT (SWOT) Analizi, "miras değerleri", "mekânsal yapı", "ziyaretçi yönetimi", "sosyal ve ekonomik yapı", "risk yönetimi" ve "yönetsel yapı" temaları altında hazırlanmış olup, temaların içerikleri alanın özellikleri ve gereksinimlerine göre belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Danişmend, Niksar, UNESCO, Çok Katmanlı Kültürel Birikim, Anket, SWOT

Abstract

The city of Niksar, built on the foothills of the Canik Mountains, is a settlement with an ancient cultural heritage and fertile lands irrigated by the Kelkit Basin, which has a length of approximately 320 km. Undoubtedly, what makes cities different is their lived stories and multi-layered, rich cultural heritage. The city, which has been an uninterrupted center of attraction in the ancient period and after, is a medium-sized city that has been able to carry its importance until today due to its dominance over water and trade routes, and geographically being at the intersection of east-west and north-south roads. In 2018, the city opened a new area for itself as it is the capital of the Danishmend Dynasty, hosting original and early Turkish structures on the UNESCO World Heritage list. Although there are many more steps to be taken on the way to World Heritage, the aim of the study is to reveal the current situation, on a scientific basis, to measure the perceptions of the citizens, to examine all the studies done

and to make the GFTZ analysis. Within the scope of determining the strengths and weaknesses of Niksar, the capital of the Danishmend Dynasty, the opportunities it has and the threats to the area, the information obtained as a result of the analysis studies and surveys carried out in the area until today was used. SWOT Analysis was prepared under the themes of "heritage values", "spatial structure", "visitor management", "social and economic structure", "risk management" and "managerial structure", and the contents of the themes were determined according to the characteristics and requirements of the area.

Keywords: Danişmend, Niksar, UNESCO, Multilayered Cultural Accumulation, Survey, SWOT.

BOBURNOMA”NING MUKAMMAL KORPUSINI YARATISH TAMOYILLARI

PRINCIPLES OF CREATING THE PERFECT CORPUS OF “BOBURNOMA”

Dilafruz MUHAMMADIYEVA
Doç Dr., filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori.Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti,
d.muhammadiyeva@mail.ru

Annotatsıya

Buyuk mutafakkir Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarining lug‘ati ulug‘ shoirning leksik boyliklarini qamrab olgan. Lug‘at Bobur asarlari materiallari bo‘yicha hozirgi zamon leksikografiya va tarixiy-filologik tahlil asosida tuzilgan, unda so‘zlarning mukammal izohi berilgan. Bobur asarlari matnidagi lug‘aviy birliklarni izohlash buyuk mutafakkir ijodini keng yoyishga, ommalashtirishga, bir qator sohalardagi tadqiqotlar tizimini shakllantirishga, shuningdek, o‘zbek tilining ifoda va ta’sir etish imkoniyatlarini, lug‘aviy birliklarda til sohibi tafakkuri, idrokining aks etish darajasini yoritishga xizmat qiladi. Ushbu lug‘at “Boburnoma” leksikasiga bag‘ishlangan tadqiqot ilovalari hamda shu davrga qadar yaratilgan lug‘atlarga tayangan holda tuzilgan. Mazkur lug‘atda avvalgi tadqiqotlarda, lug‘atlarda qayd etilmagan so‘zlar qamrab olingan, ayrim so‘zlarning ma’nosiga aniqlik kiritilgan. U kitobxonlarga buyuk mutafakkir asarlarini chuqur tushunishda, mutaxassislar uchun tarixiy, qiyosiy-tarixiy grammatika bo‘yicha kerakli faktik materiallarni topishda katta yordam beradi. Lug‘at ilmiy xodimlarga, shuningdek, oliy o‘quv yurtlari filologiya fakultetlarining o‘qituvchi, talabalar va Bobur ijodining ixlosmandlariga mo‘ljanlangan.

Kalit so‘zlar: Zahiriddin Muhammad Bobur, “Boburnoma”, korpus, elektron platforma, razmetkalash, teglash, qo‘lyozma, tarjima, sayt, sun’iy intellekt, matn korpusi, ma’lumotlar bazasi

Abstract

The dictionary of the works of a great thinker Zahiriddin Mukhammad Babur covers the lexical wealth of the great poet. The dictionary was compiled on contemporary lexicographic and historical-philological analysis based on the materials of Babur's works, in which a perfect explanation of words is given. Interpretation of lexical units in the text of Babur's works helps to spread and popularize the work of the great thinker; to form a system of research in a number of fields, as well as serve to clarify the possibilities of expression and influence of the Uzbek language, the reflection level of the language of the owner's thinking and perception in lexical units. This dictionary was compiled due to research applications dedicated to “Baburname” lexicon and the dictionaries created so far. This dictionary includes words that were not recorded in dictionaries in previous studies and the meaning of some words is clarified. It will greatly assist the readers to deeply understand the works of the great thinker, and as for experts to find the necessary factual materials on historical, comparative-historical grammar. The dictionary is intended for academic staff, as well as teachers of philology faculties of higher educational institutions, students and lovers of Babur's work.

Key words: Zahiriddin Muhammad Babur, “Boburnoma”, corpus, electronic platform, tagging, manuscript, translation, site, artificial intelligence, text corpus, database.

ANADOLU VE AZERBAYCAN SAHASI TÜRK HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARİSON OF ANATOLİAN AND AZERBAİJANİ TURKİSH FOLK LİTERARY WORKS

Dilay NAKIŞ
Doktorant, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
dilaynakis.16@gmail.com

Özet

Toplumun duygu ve düşüncelerini yansıtan eserler, bir ürün olarak yapısal ve içerik bakımından birtakım özelliklerle adlandırılıp tasnif edilmektedir. Bu eserler başta nazım ve nesir şeklinde ayrılmakta ve bir milletin ortak üretimini oluşturmaktadır. Nazım ve nesir şeklinde ortaya çıkan eserlerde bir milletin ortak duygu ve düşüncelerini görmekle birlikte aynı yapısal özellikler farklı ve çeşitli adlandırmalarla yer almaktadır. Nitekim aynı değerlere sahip olan bir millet, farklı coğrafyalarda yaşamasına rağmen ortak duygu ve düşüncelerini aynı şekilde sadece çeşitli tanımlamalarla aktarmakta ve bunun yanı sıra aynı millet olmasına rağmen birbirinden ayrılan birtakım özellikleri ve aktarım şekilleri bulunmaktadır. Bu bağlamda aynı millet olan Anadolu ve Azerbaycan sahası halk edebiyatı ürünlerinde içerik ve yapı bakımından her ne kadar aynı ve benzer özellikler dikkat çekse de farklı özellikler de ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Sahası, Azerbaycan Sahası, Halk Edebiyatı, Nazım, Nesir.

Abstract

Literary works that reflect the emotions and notions of the society are classified by naming with some features based on structure and content as a work. These literary works are primarily divided into verse and prose; therefore, they constitute the nation's common work. The common emotions and notions of a nation are indicated in the literary works that are emerged in the form of verse and prose. In addition, the same structural features are included with different and various nomenclatures. As a matter of fact, a nation that has the same values conveys common emotions and notions in the same way, with various definitions, despite living in different geographies. There are some distinctive features and modes of transmission although they are the same nation. In this respect, while the same and similar features attract attention based on structure and content in Anatolian and Azerbaijani folk literary works, different features also are emerged.

Keywords: Anatolian Field, Azerbaijan Field, Folk Literature, Verse, Prose.

O‘ZBEK TILIDAGI SHAXSIY YOZISHMALARDA HUDUDIY BIRLIKLARNI ANIQLASH METODOLOGIYASI, METODLARI

METHODOLOGY, METHODS OF DETERMINING TERRITORIAL UNITS IN PERSONAL CORRESPONDENCE IN THE UZBEK LANGUAGE

Dildora TO‘RAYEVA

Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),

Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti dotsenti

dildoratorayeva9@gmail.com

Annotatsiya

Sud-huquq tizimida shu kabi qator muammolarni hal etishda tilshunoslik va huquqshunoslik fanlarining ilmiy-nazariy yechimlariga bo‘lgan ehtiyoj yanada ortib bormoqda. Sud-huquq sohasidagi jinoyat turlaridan biri bo‘lmish nutqiy nizolar o‘zining tabiati bo‘yicha nutqiy jinoyatdir, ularning boshqa jinoyatlardan farqi shundaki, ularda jinoyat quroli sifatida til chiqmoqda, bu esa kutilmagan oqibatlarga olib kelishi mumkin. Shunday paytda huquqshunoslik sohasida to‘la, mustahkam bilimga ega tilshunos uchun talab ortadi. Ana shunday muammoli shaxsiy yozishmalar yoki anonim xatlarni lingvistik jihatdan tahlil qilish masalaga ancha oydinlik kiritadi. Ya’ni shaxsiy yozishmalardagi har bir jumlaning leksik-semantik tahlili, psixologik ta’siri, pragmatik xosligini aniqlash va ularning inson sha’ni, qadr-qimmatiga daxldorligini o‘rganish kabi tahlillar sud tizimidagi muammoli vaziyatlar yechimiga katta yordam beradi. Shaxsiy yozishmalarda nutqiy birliklarning semantik-sintaktik xususiyatlariga ko‘ra tahlilni amalga oshirish, shu orqali matn muallifini aniqlash yoki leksik birliklarning semantik darajalarini belgilash va uning inson haq-huquqlariga ta’sirini lingvistik jihatdan asoslash o‘zbek tilshunosligi uchun yangi tarmoq hisoblanadi. Bu sud ekspertiza jarayoni uchun ham yangilik bo‘lib, endilikda matn tahlili yozuvning shakliga qarab emas, balki nutqiy hosilalarning semantik-sintaktik xususiyatlari, nutq vaziyatiga muvofiqligi va birliklarning emotsional ta’sir kuchi kabi holatlarni lingvistik tahlil qilish orqali amalga oshadi. Demak, bu sohada nazariy asoslar yetarlicha, ammo unga amaliy jihatdan yondashish tilshunos-ekspert oldidagi ustuvor vazifadir. Shu asosda yuridik lingvistikaning tarmog‘i bo‘lmish lingvistik ekspertizani tilshunos ma’lum bir xonada nazariy asoslar bilan emas, balki xalq orasiga kirib, OAV, reklama matnlari, savdo markalari, korrupsiya, ekstremizm, da’vat, tahdid yo‘nalishidagi turli matnlarning lingvistik tahlilini olib borishi, uni to‘la tushunishi, anglashi va asoslashi zarur. Ushbu maqolada shaxsiy yopzishmalarda hududiy birliklarni aniqlash usullari va metodologiyasi xususida fikr yuritilgan

Kalit so’zlari: shaxsiy yozishma, hududiy birliklar, metodologiya, metod, lingvistik ekspertiza, sifat va miqdor, komponentlash, elektron yozishma, qo’lyozmalar, arealogiya, metodika, dialektologiya.

Abstract

The need for scientific-theoretical solutions of linguistics and jurisprudence in solving such problems in the legal system is increasing. Speech disputes, which are one of the types of crimes in the field of judicial law, are speech crimes by their nature, which differ from other crimes in that they use language as a weapon of crime, which can lead to unintended consequences. At this time, the demand

for a linguist with a complete and solid knowledge in the field of law is increasing. Linguistic analysis of such problematic personal correspondence or anonymous letters sheds much light on the matter. That is, analyzes such as lexical-semantic analysis of each sentence in personal correspondence, determining its psychological effect, pragmatic characteristics, and studying their relevance to human honor and dignity will greatly help in the solution of problematic situations in the judicial system. Analysis of speech units according to the semantic-syntactic features of personal correspondence, thereby determining the author of the text or determining the semantic levels of lexical units and linguistically justifying its impact on human rights is a new field for Uzbek linguistics. This is also a novelty for the forensic examination process, now the text analysis is carried out not by the form of the writing, but by the linguistic analysis of the semantic-syntactic features of the speech derivatives, the compatibility with the speech situation, and the emotional impact of the units. So, there are enough theoretical foundations in this field, but a practical approach to it is a priority task for a linguist-expert. On this basis, linguistic expertise, which is a branch of legal linguistics, is not carried out by a linguist in a certain room with theoretical foundations, but by going among the people and conducting a linguistic analysis of various texts in the direction of mass media, advertising texts, trademarks, corruption, extremism, invitations, and threats. it is necessary to fully understand, understand and justify. This article discusses the methods and methodology of determining territorial units in individual plots.

Keywords: personal correspondence, territorial units, methodology, method, linguistic expertise, quality and quantity, componentization, electronic correspondence, manuscripts, areology, methodology, dialectology.

O‘ZBEK BOLALALAR ADABIYOTIDA RUHIY TARBIYANING ISLOMIY ASOSLARI

ISLAMIC PRINCIPLES OF SPIRITUAL EDUCATION IN UZBEK CHILDREN'S LITERATURE

Dilvanoz NAJİMOVA
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti magistranti.
dilnavoznajimova@gmail.com

Annotatsiya

Shu kungacha har qanday millat ta’lim tizimi va adabiyoti uchun barkamol shaxsni shakllantirish bosh maqsad bo‘lib kelgan. Barkamollik esa jismoniy, hissiy, ruhiy, ma’naviy va intellektual tarbiyaning muvozanati orqali shakllanadi. Butun dunyoda bolalarning jismoniy va intellektual rivojlanishiga e’tibor berilgani holda, ruhiy tarbiya, bolaning ruhiy olami bee’tibor qoldirilgani sabab so‘nggi yillarda dunyo bolalar adabiyotida bolalardagi qo‘rquv, o‘z kuchiga ishonmaslik, o‘zini boshqalardan haddan ortiq yuqori yoki past ko‘rish, yaqin kishilaridan ayrilganda bola ruhiyatida bo‘ladigan o‘zgarishlar, uyatchanlik kabi ruhiy muammolarga va bola ruhiyatini sog‘lom shaklda tarbiyalashga bag‘ishlangan kitoblar yozish tendensiyasi kuchaydi. Bu esa adabiyotshunoslikda bolalar adabiyotida o‘lim mavzusi bo‘lishi joizmi? Bolalar adabiyotiga kattalar dunyosiga xos muammolarni olib kirish bolaning ruhiyatiga qanday ta’sir etadi kabi savollarga javob berishga qaratilgan tadqiqotlar o‘tkazilishiga turtki bo‘ldi. O‘zbek bolalar adabiyoti shubhasiz islom dini, tarbiyasi, axloqi va falsafasidan oziqlangan adabiyot sifatida bunyod bo‘lgan. Shu boisdan ham yuqoridagi masalalarga milliy o‘zanlarimiz nuqtayi nazaridan baho berish o‘zbek bolalar adabiyoti tadqiqotchilari oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Ushbu maqolada bolalardagi ruhiy tarbiyaning islomiy asoslari va ruhiy muammolarning islomiy yechimlari o‘rganib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbek bolalar adabiyoti, ruhiy tarbiya, islomiy asoslar, o‘lim mavzusi, qo‘rquv, uyatchanlik, bola psixologiyasi.

Abstract

Developing and producing a holistic individual has been a major concern to any country’s education system and literature. Therefore, any kind of children’s literature has to be formed based on its mission to produce a balance and a holistic individual from physical, emotion, spiritual and intellectual potential. But the trend of writing books about children's mental issues, such as fear, lack of self-confidence, feeling too high or low on others, changes in the child's psyche when losing loved ones, shyness, and the child's psyche, spiritual education, has increased in recent years in children's literature because spiritual education and the child's mental world have been neglected while the child's physical and intellectual development has been given attention in education. It has sparked study to address problems like whether it is acceptable to include the theme of death in children's literature and how including adult issues in children's literature impacts the child's psychology. Undoubtedly, the Islamic faith, education, values, and philosophy served as the foundation for Uzbek children's literature. Therefore, one of the main problems facing researchers of Uzbek children's literature is to evaluate the aforementioned concerns from the perspective of our national base. This article looks at Islamic principles for children's spiritual education and Islamic remedies for spiritual issues.

Key words: Uzbek children's literature, spiritual education, Islamic foundations, theme of death, fear, shyness, child psychology.

LANGUAGE POLICY IN INDEPENDENT TURKIC REPUBLICS (MODERN PERIOD)

Elchin IBRAHIMOV
Prof. Dr. Director of the Center for Turkic World Studies,
Azerbaijan University of Languages
ORCİD:0000-0002-1105-9345
elchinibrahimov85@mail.ru

Abstract

One of the similar common features of the independent countries established after the collapse of the USSR was the complete lack of assimilation of Russian culture and communist philosophy, which lasted for about 70 years. Because the Russian culture despised the national and cultural values of these peoples, and the communist model caused them to remain poor. For this reason, as soon as they gained independence, they switched to a market economy and began to rebuild their nation-states within the framework of their cultural values.

In some of the new republics, the language policy was mainly based on the concept of nationalism (Azerbaijan, Turkmenistan). The main reason for this was the fact that local languages (mother tongues) were at the center of the policy of nations carried out during the tsarism and the USSR. The issue of national languages was the "main instrument" of the Soviet language policy.

During the 70-year Soviet period, the language issue became such a sensitive point that, even before the collapse of the Union, several republics passed successive language laws between 1989 and 1990. In Estonia (January 18, 1989), Azerbaijan (September 23, 1989), Uzbekistan (October 21, 1989) issued decisions declaring their national languages as state languages. Adoption of laws related to national languages caused concern of minority peoples in some countries, Abkhazians in Georgia, Russians and Poles in Latvia, Gagauzians held protest rallies in Moldova, and these protests made the situation even more tense.

The Turkic republics that gained independence entered the stage of integration with the world in education, science, economy, and generally in many fields. In the context of the development of science and technology and the rapid integration of the peoples of the world in the globalized environment, as well as the expansion of the information space, the issue of communication of the Turkic people in a common language has become a necessity.

Keywords: *Turkic republics, language policy, national languages, Soviet period, Turkic world, minority peoples.*

HAL KATEQORİYASININ FUNKSİONAL-SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

FUNCTIONAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF CASE CATEGORY

ELNARƏ Nadir qızı Əliyeva
Doç.Dr. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası,
Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu, Türk dilləri şöbəsinin aparıcı elmi işçisi
dr.elnarenadir@gmail.com

Özet

Hal kateqoriyası dilçilikdə hər zaman geniş maraq doğurmuş sözdəyişdirici kateqoriyalardandır. XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərindən bu haqda ilk tədqiqatlar yaranmağa başlamışdır. Mövzu ətrafında istər dünya dilçiliyində, istərsə də türkologiyada çoxşaxəli tədqiqatlar aparılmışdır. Son dövrlər isə bir çox sahələrin elmi axtarış istiqamətlərində dəyişiklik aparıldığı üçün hal nəzəriyyəsi ilə bağlı yeni tədqiqatlar yaranmışdır. Leksik vahidlərlə yanaşı, qrammatik vahidlərin, o cümlədən ismin hal hal kateqoriyasının funksional-semantik xüsusiyyətləri daha çox tədqiqat obyektinə çevrilmişdir. V.A.Beloşapkova, M.A.Şelyakin, R.S. Yakobson, Y.Kuriloviç, K.Y.Aqafonova və s. dilçilərin əsərlərində ismin hallarının real semantik mənaları, onların təsnifi prinsipləri, halın ilkin və ikincili funksiyaları təhlil olunmuşdur. Bu sahədə Q.A.Zolotovanın halın semantik funksiyaları haqqında tədqiqatı xüsusi qeyd olunmalıdır. Hallanma koqnisiyada formalaşıb diskursda reallaşdığı üçün ismin halları bəzən koqnitiv kateqoriya da hesab edilir. Bu zaman halın qrammatik əlamətləri ilə semantik əlamətləri arasında bir bağ mövcud olur. Məqalədə ismin hal kateqoriyasının formalaşmasına nəzər salınmış, dünya dilçiliyində, eləcə də türkologiyada halın semantik funksiyaları ilə bağlı fikirlər təhlil olunmuşdur. Həmçinin halın real və potensial xüsusiyyətləri, hal əvəzlənmələri, o cümlədən hal qarşıdurmaları, halın ikili funksiyası araşdırılmışdır. Məqalədə halların cümlədəki funksiyası, hallardakı aparıcılıq və asılılıq xüsusiyyətlərinə nəzər salınmışdır. Müasir dövrdə funksional qrammatikanın inkişafı qeyd edilən mövzunun aktuallığını reallaşdırır. Bu səbəbdən məqalədə ismin hal sisteminin funksional təhlili əks olunmuşdur.

Açar sözlər: isim, hal kateqoriyası, semantika, funksionallıq, dilçilik, türk dilləri.

Abstract

The case category is one of the word-modifying categories that has always attracted a wide interest in linguistics. The first studies in this topic were conducted from the end of the 19th century, beginning of the 20th century. Multidisciplinary studies have been conducted on the subject, both in the feild of linguistics and Turkology. In recent years, new studies related to case theory have been created due to the changes in the directions of scientific research in many fields. In addition to lexical units, the functional-semantic features of grammatical units, including the case category of the noun, have become the object for future research. Studies on real semantic meaning of noun cases, their classification principles, primary and secondary fuctions of the case have been analysed by linguists such as V.A. Beloshapkova, M.A. Shelyakin, R.S.Yakobson, Y. Kurilovich, K.Y.Agafonova and others. Particularly, G.A. Zolotova's research on the semantic functions is worth mentioning in this field.

Since case is formed in cognition and is embodied in discourse, noun case is sometimes considered a cognitive category. In this instance, there is a link between the grammatical signs and the semantic signs of the case.

In this article, the formation of the case category of the noun was examined and the ideas related to the semantic functions of the case in the field of linguistics and Turkology were analyzed. Real and potential characteristics of the case were also investigated. In this article, the functions of the cases in the sentence, their location and considerations related to the grammatical cases are reviewed. Where appropriate, the comparison of inflectional and inflectional languages is included.

The development of functional grammar in modern times underpins the relevance of the mentioned topic. For this reason, the functional analysis of the case system of the noun is reflected in this article.

Keywords: noun, case category, semantics, functionality

AKRAN EĞİTİM İLE VERİLEN İLK OKUMA YAZMA ÖĞRETİMİNİN YABANCI UYRUKLU BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUMA BECERİSİNE ETKİSİ

THE EFFECT OF PRIMARY READ AND WRITING EDUCATION GIVEN BY PEER EDUCATION ON THE READING SKILLS OF FOREIGN FIRST GRADE STUDENTS

Emine BALCI
Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü
ORCID: https://orcid.org/ 0000-0003-1994-6819
emine.balci@alanya.edu.tr

Ayşe ÇELİK
Yüksek Lisans Öğrencisi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bölümü,
215445011@ogr.alanya.edu.tr

Özet

Türkiye, Asya ve Avrupa'ya köprü olmasından dolayı uzun senelerdir göç alan bir ülkedir. Son yıllarda da meydana gelen savaşlar, batıya yapılan göçlerde de geçiş ülkesi olarak tercih edilmesi sebebiyle ülkeye yapılan göç sayısı artmıştır. Bu durum eğitimde bazı aksaklıklar yaşanmasına sebep olabilmektedir bu çalışmada yaşanılan bu aksaklıklara ilham vermesi açısından Antalya ilinin Alanya ilçesinde özel bir okulda okuyan 15 tane birinci sınıf yabancı uyruklu öğrencilerin ilk okuma yazma sürecini incelemek amaçlanmıştır. Yabancı uyruklu birinci sınıf öğrencilerinin okuma düzeyi ölçeği, okuma hızı, okuduğunu anlama ve yazma becerisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma nicel araştırma yönteminden ön test ve son testi kapsamaktadır. Verilerin toplanmasında Obalar (2009) tarafından hazırlanan okuma düzeyi ölçeği, Obalar (2009) tarafından hazırlanan okuduğunu anlama ölçeği ve Benik (2018) tarafından geliştirilen yazma becerisi değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 29 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Toplanan veriler SPSS programı ile çözümlenerek tablolaştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre yabancı uyruklu öğrencilere akran eğitimiyle verilen okuma eğitiminde; öğrencilerin okuma, okuduğunu anlama ve yazma becerilerine göre uygulanan ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Yapılan bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı uyruklu öğrenci, okuma öğretimi, yazma öğretimi, ilkokul, ilk okuma.

Abstract

Turkey is a country that has been receiving immigration for many years because it is a bridge to Asia and Europe. The number of migrations to the country has increased due to the wars that have taken place in recent years and the fact that it is preferred as a transit country in migrations to the west. This situation may cause some disruptions in education. In this study, it was aimed to examine the first literacy process of 15 first-year foreign students studying in a private school in Alanya, Antalya, in order to inspire these disruptions. The reading level scale, reading speed, reading comprehension and writing skills of foreign first year students were examined. For this purpose, the research includes the pre-test

and post-test from the quantitative research method. Reading level scale prepared by Obalar (2009), reading comprehension scale prepared by Obalar (2009) and writing skill assessment scale developed by Benik (2018) were used to collect data. SPSS 29 (Statistical Package for Social Sciences) package program was used in the analysis of the data. The collected data were analyzed and tabulated with the SPSS program. According to the results of the research, it was found that there was a significant difference between the results of the pre-test and post-test applied according to the reading, reading comprehension and writing skills of foreign students. It is thought that this study will contribute to the field.

Keywords: Foreign student, teaching reading, teaching writing, primary school, primary reading.

İNTERNET MEMLƏRİ KOMMUNİKASİYA VASİTƏSI KİMİ

INTERNET MEMES AS A MEDIA OF COMMUNICATION

Eminli Böyükxanım İBRAHİM

Xülasə

Bu gün İnternet təkcə qlobal məlumat mənbəyi və ünsiyyət məkanı deyil, həm də yaradıcılıq platformasıdır.

İnternet memləri son illərdə fəallığı artan İnternet diskursunda komik effekt əldə etmək üçün xüsusi vasitə hesab edilir. Mem cəmiyyətin bir çox üzvləri tərəfindən qəbul edilən ideya, obraz, mədəniyyət obyektidir. “Mem” anlayışı ilk dəfə sosial-mədəni proseslərə tətbiqi üçün replikator konsepsiyasını təklif edən R Dokins tərəfindən təqdim edilmişdir: Memlərə misal olaraq melodiyalar, ideyalar, gurultulu sözlər və ifadələr və s. göstərilə bilər. Geniş mənada mem mədəni informasiyanın ötürülməsi və saxlanması mexanizmi kimi qəbul edilir. Memin əsas xüsusiyyəti təkrar etmək qabiliyyətidir.

İnternet memlərin yaranması üçün o qədər vacib texnologiyadır ki, bu mühitdə aktiv şəkildə yayılanlar müvafiq adı - İnternet memlərini aldılar, baxmayaraq ki, zarafatların, lətifələrin və digər məşhur "yaradıcı məhsulların" digər ölkələrdə uğurla yayıldığı aydındır.

Deməli, İnternet mem (və ya İnternet fenomeni) informasiya vahidi, informasiya texnologiyasının xidmət etdiyi mühitdə - adətən, kortəbii şəkildə populyarlıq qazanmış obyektdir.

Memlərin yaranma yerləri müxtəlif İnternet icmalarıdır (bloqlar, forumlar, söhbətlər, sosial şəbəkələrdəki qruplar və s.).

Ünsiyyətin effektivliyi birbaşa İnternet istifadəçisinin memın gizli mədəni konnotasiyalarını izah etmək, komik effekti təmin edən assosiativ əlaqələri bərpa etmək qabiliyyətindən asılıdır. Beləliklə, bu yumor "hamı üçün deyil", yalnız "anlayanlar" üçündür: komik effekt müəyyən bir auditoriya üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bununla belə, İnternet məkanının açıqlığı səbəbindən mem tez-tez verilən məhdudiyyətləri dəf edərək geniş auditoriyaya məlum olur ki, bu da öyrənilmək üçün xüsusi maraq doğurur.

Abstract

Today, the Internet is not only a global source of information and communication space, but also a creative platform. Internet memes are considered a special tool to achieve a comic effect in Internet discourse, which has become increasingly active in recent years. A meme is an idea, an image, a cultural object accepted by many members of society. The concept of "meme" was first introduced by R Dawkins, who proposed the replicator concept for its application to socio-cultural processes: Examples of memes are melodies, ideas, buzzwords and expressions, etc. can be shown. In a broad sense, a meme is considered as a mechanism for transferring and storing cultural information. The main characteristic of a meme is its ability to repeat itself. The Internet is such an important technology for the creation of memes that those actively spreading in this environment received the appropriate name - Internet memes, although it is clear that jokes, anecdotes and other popular "creative products" are successfully distributed in other countries. Thus, an Internet meme (or Internet phenomenon) is an information unit,

an object that has gained popularity - usually spontaneously - in an environment served by information technology.The places of origin of memes are various Internet communities (blogs, forums, chats, groups in social networks, etc.). The effectiveness of communication directly depends on the ability of the Internet user to explain the hidden cultural connotations of the meme, to restore the associative connections that provide the comic effect. Thus, this humor is "not for everyone", only for "those who understand": the comic effect is intended for a certain audience. However, due to the openness of the Internet space, the meme often overcomes the given restrictions and becomes known to a wide audience, which is of particular interest for study.

Keywords*:* *comic effect, internet communication, internet meme, social network*

ORTAOKUL VE LİSE MÜZİK DERSLERİNDE SINIF ÇALGISI OLARAK TÜRK MÜZİĞİ ÇALGILARININ YERİ

THE SİTUATİON OF TURKİSH MUSİC INSTRUMENTS AS CLASSROOM INSTRUMENTS İN SECONDARY AND HİGH SCHOOL MUSİC LESSONS

Eren LEHİMLER
Dr. Öğr. Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı
eren.lehimler@alanya.edu.tr

Özet

Ülkemizde müzik eğitimi ilkokul düzeyinden başlayıp lise mezuniyetine kadar devam eden bir süreçtir. Bu süreç içerisinde alan öğretmeni olarak müzik öğretmenleri ortaokul ve lise müfredatlarında yer alan müzik derslerini yürütmektedirler. Müzik dersi öğretim programı içerisinde yer alan müzik kültürü, müziksel yaratıcılık, dinleme-söyleme, müziksel algı ve bilgilenme temel alanlarında kültürel mirasın aktarımı ve okul şarkılarında Türk Müziği öğelerinin büyük ölçüde yer aldığı bilinmektedir. Bu sebeple yapılan bu araştırmada, müzik derslerinde kullanılan sınıf çalgıları arasında program yeterliğini sağlayabilecek Türk müziği çalgılarının kullanım durumlarının ne düzeyde olduğu? sorusu araştırmanın problem durumunu yansıtmaktadır. Bu problem durumuna yönelik olarak düzeyin belirlenmesi amacıyla çalışmada tarama yöntemi kullanılarak araştırma deseni oluşturulmuştur.

Araştırmaya Türkiye genelinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ya da özel kurumlarda görev yapan toplam 82 müzik öğretmeni katılmıştır. Müzik öğretmenlerinin müzik dersi içerisinde kullandıkları sınıf çalgılarının belirlenmesine yönelik olarak oluşturulan anket formu ile veriler elde edilmiştir. Veriler yüzde ve frekans tabloları ile belirtilmiş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Sonuç olarak, kültürel aktarım noktasında sınıf çalgısı olarak Türk Müziği çalgıları müzik öğretmenleri tarafından çeşitli nedenlerden dolayı tercih edilmediği, diğer çalgılardan faydalanıldığı fakat bu çalgılarında Türk Müziği öğelerini tamamen karşılayamadığı için öğretinin istenilen düzeyde gerçekleşmediği yargılarına ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlara istinaden, Türk müziği çalgılarının kullanımının artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Çalgısı, Türk Müziği Çalgıları, Müzik Dersi.

Abstract

Music education in our country is a process that starts from primary school and continues until high school graduation. In this process, music teachers, as field teachers, carry out music lessons in the secondary and high school curricula. It is known that music lesson curriculum are largely included Turkish music elements which in the transfer of cultural heritage and school songs in the basic areas of music culture, musical creativity, listening-speaking, musical perception and information. For this reason, in this research, what is the level of use of Turkish music instruments that can provide program proficiency among the classroom instruments used in music lessons? The question reflects the problem situation of the research.

In order to determine the level for this problem situation, a research design was created by using the surway method in the study. A total of 82 music teachers working in public or private institutions

affiliated to the Ministry of National Education throughout Turkey participated in the research. Data were obtained with the questionnaire form created to determine the classroom instruments used by music teachers in music lessons. The data were stated with percentage and frequency tables and the obtained findings were interpreted. As a result, it has been concluded that Turkish Music instruments are not preferred by music teachers for various reasons as a classroom instrument at the point of cultural transmission, other instruments are used, but these instruments do not fully meet the elements of Turkish Music, so the teaching is not realized at the desired level. Based on these results, it is recommended to carry out studies to increase the use of Turkish music instruments.

Keywords: Classroom Instrument, Turkish Musical Instruments, Music Lesson.

YABANCI DİLBİLİMCİLERİN ESERLERİNDE TÜRKLER

TURKS İN THE ARTİFACTS OF FOREİGN LİNGUİSTS

Erhan YEŞİLYURT
Dr. Öğretim Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
erhan_yesilyurt@hotmail.com

Özet

Osmanlı İmparatorluğu, yüzyıllarca Avrupa devletleri arasındaki kültürel ve siyasi etkileşimlerin merkezinde yer almıştır. İngiliz ve İngilizce bilen dilbilimciler, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde yer alan Türk toplumları hakkında önemli çalışmalar yürütmüşlerdir. Araştırmada; Osmanlı döneminde İngilizce bilenlere yönelik Türkçe öğretim kitapları yazan dilbilimcilerin eserlerindeki Türkler hakkındaki bilgilere odaklanılmıştır. Araştırmada; öncelikle İngiliz ve İngilizce bilen dilbilimcilerin Türklerin kökeni, tarihsel yayılımı ve diğer milletleri etkileme yolları yer almaktadır. Bu dilbilimciler, Türklerin dil yapısı ve kelime hazinesine eserlerinde yer vererek Türkçe öğretme yoluna gitmişlerdir. Yazarlar ayrıca; Türklerin kültürü, tarihi, coğrafyası ve toplumsal yapısı hakkında da yaptıkları araştırmalara eserlerinde yer vermişlerdir. Bu araştırmada nitel bir araştırmadır. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini aynı zamanda evrenini de oluşturan Osmanlı dönemindeki İngiliz veya İngilizce bilen dilbilimcilerin on sekiz eseri oluşturmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa devletleri arasındaki siyasi ve kültürel etkileşimlerin merkezinde yer alması, dilbilimcilerin Türkler hakkındaki çalışmalarını etkilemiştir. Bu çalışmalar, İngiliz toplumunun Osmanlı İmparatorluğu ve Türk kültürüne yönelik ilgi ve merakını yansıtmaktadır. Araştırmada; Türk milletinin oluşumu, yayılımı, diğer milletlerle ilişkileri ve diğer milletleri etkileme yolları, Anadolu'da Türkler, Oğuz Kağan'ın tarih sahnesine çıkışı gibi bulgulara ulaşılmıştır. Sonuç olarak bu araştırma; Türk dil ve kültürü hakkında önemli bilgiler sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk, Türk kültürü, Dilbilimi.

Abstract

For centuries, the Ottoman Empire was at the center of cultural and political interactions between European states. English and English-speaking linguists have carried out important studies on the Turkish communities within the borders of the Ottoman Empire. The study focuses on the information about Turks in the works of linguists who wrote Turkish teaching books for English speakers in the Ottoman period. In the research; First of all, English and English-speaking linguists' origin, historical spread and ways of influencing other nations are included. These linguists tried to teach Turkish by including the language structure and vocabulary of Turks in their works. The authors also included their research on the culture, history, geography and social structure of the Turks in their works. This study is a qualitative research. Descriptive analysis method was used to analyze the data. The sample of the study consists of eighteen works of English or English-speaking linguists in the Ottoman period, which also constitutes the population of the study. The fact that the Ottoman Empire was at the center of political and cultural interactions between European states has influenced linguists' studies of the Turks. These studies reflect the British public's interest and curiosity in the Ottoman Empire and Turkish culture. In the research; findings such as the formation of the Turkish nation, its spread, its relations with other nations and the ways of influencing other nations, Turks in Anatolia, the emergence of Oghuz

Khan on the stage of history were reached. As a result, this research; He provided important information about Turkish language and culture.

Keywords: Turkish, Turkish culture, Linguistics.

TÜRKÇE AKADEMİK METİNLERDE ÜSTSÖYLEMSEL ADLARIN BİÇİMBİRİMSEL GÖRÜNÜMLERİ

MORPHOLOGICAL APPERANCES OF METADISCOURSIVE NOUNS İN TURKISH ACADEMIC TEXTS

Esra AYDIN ÖZTÜRK,
Arş. Gör. Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü
ORCİD: 0000-0002-2638-575X
esra.ozturk@deu.edu.tr

Kâmil İŞERİ
Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü
ORCİD: 0000-0001-8539-582X
kamil.iseri@deu.edu.tr

Özet

Metin ile bağlam arasında ilişki kuran aynı zamanda kişilerarası bir özellik içeren üstsöylem, son yıllarda akademik yazılarda büyük ilgi görmektedir. İkna edici iddialarda bulunmanın altında yatan dinamik etkileşimler hakkında bilgi vermekte önemli bir araç olan üstsöylem modelinde adların işlevleri ile ilgili çok az bilgiye yer verilmektedir. Üstsöylemsel adlar; üstsöylem modelindeki bu boşluğu doldurmak için adların retorik işlevlerini model ile eşleştirmektedir. Bu bağlamda ad seçimi, yazarın okuyucuyu ikna etmek için okuyucunun metni nasıl anlaması gerektiği ile ilgili bir değerlendirme sunan ve okuyucuya karşı yazarın güvenirliğini değerlendiren ögedir. İletinin başlangıç noktasını oluşturan ve okurun iletiyi verilen biçimde kabul etmesini isteyen böylece de anlaşmazlığı önleyen yazar duruşu, söylemi yapılandırmanın ötesinde okurun söylem ile ilgili yorumunu da etkisi altına almaya çalışmaktadır. Yazar, metinde bu duruşu adlaştırma sürecinde bir baş ad ile gerçekleştirmekte ve önermeye yönelik konumunu belirlemektedir. Bu çalışmada, araştırma makalelerinde kullanılan üstsöylemsel adların aldığı biçimbirimlerin görünümleri ve sözcükdilbilgisel özellikleri ele alınmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın veritabanı 2022 yılında Dergipark'ta yer alan doğa bilimlerinden kimya ve elektrik mühendisliği, insan ve toplum bilimlerinden ise felsefe ve pazarlama alanlarında yazılmış olan araştırma makalelerinden oluşmaktadır. Söz konusu her bir alan için ortalama 20 bin sözcük olacak biçimde toplamda 83.335 sözcükten oluşan bir veritabanı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda araştırma makalelerinde kullanılan üstsöylemsel adların biçimbirimsel görünümleri ve sözcükdilbilgisel özellikleri betimlenecek ve alanlararası karşılaştırma yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Üstsöylem, üstsöylemsel adlar, araştırma makaleleri.

Abstract

The metadiscourse, which establishes a relationship between the text and the context and contains an interpersonal feature, has received great attention in academic writing in recent years. The metadiscourse model, which is an important tool for providing information about the dynamic interactions underlying persuasive claims, provides very little information about the functions of nouns. Metadiscursive nouns match the rhetorical functions of nouns with the model to fill this gap in the discourse model. In this context, the selection of nouns is an element that evaluates how the author wants

the reader to understand the text to persuade the reader and evaluates the author's credibility with the reader. The author's stance, which constitutes the starting point of the message and tries to influence the reader's comments on the discourse beyond structuring the discourse and preventing disagreement, is realized with a head noun in the process of nominalization in the text, and the author determines his position towards the proposition. This study discusses the morphological and lexical features of metadiscursive nouns used in academic texts, specifically in research articles. The database of this study consists of research articles written in the fields of chemistry and electrical engineering in the natural sciences, and philosophy and marketing in the social sciences, which were published in Dergipark in 2022. A total of 83,335 words were examined in a database comprising an average of 20,000 words for each field. As a result of the study, the morphological and lexical features of discourse nouns used in research articles will be described and inter-disciplinary comparisons will be made.

Keywords: Metadiscourse, metadiscoursive nouns, research articles.

İNGİLİZCE ANADİL KONUŞUCULARININ VE TÜRKÇE ANADİLİ KONUŞUCULARININ PERDE ARALIKLARINDAKİ DEĞİŞİMLERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

CONTRASTIVE ANALYSIS OF PITCH VARIATIONS BETWEEN THE NATIVE SPEAKERS OF BRITISH ACCENT AND NON-NATIVE SPEAKERS OF TURKISH

Esra KÜÇÜKSAKARYA VURĞUN
Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Dilbilimi Bölümü,
https://orcid.org/0000-0002-3103-9608
esra.kucuksakarya@deu.edu.tr

Özet

Anadil konuşucularının ve ikincil dil konuşucularının ses perdesi örüntüleri ve frekans değerlerinin farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Perde aralığına ve bunun yabancı aksan üzerindeki etkisine odaklanarak, anadili İngilizce olan kişilerle anadili İngilizce olmayan kişiler arasındaki diller arası değişimler çoğunlukla ilgili alan yazında araştırılmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, anadili İngilizce olmayan Türk tek dilli bireyler ile anadili İngilizce olan tek dilli bireyler arasında perde farklılıklarının nasıl oluştuğunu belirlemektir. Alan yazınla koşut bir biçimde, İngilizceyi yabancı dil olarak konuşanların anadili konuşucularından daha dar perde aralığına sahip olması araştırmanın hipotezini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışma perde değerleri ve frekans düzeylerini karşılaştırarak, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde konuşulan anadili İngilizce olmayan farklı Türkçe konuşucularının aksanlarının perde aralıklarını ve frekans değerlerini etkileyip etkilemediğini inceleyerek dile özgü farklılıkları belirlemeyi amaçlamaktadır. Diller arası bir karşılaştırma yapmak için, dokuz İngiliz anadili konuşucusu ve dokuz anadili İngilizce olmayan Türk aksanlı konuşucu çalışmaya katılmıştır. Veriler, Konuşma Aksan Arşivinden (Speech Accent Archive) (http://accent.gmu.edu/howto.php) alınan iki açıklama tümcesini içerir. On sekiz erkek katılımcının onayı ile kayıt altına alınarak veriler toplanmıştır. Konuşmalar Praat Konuşma Çözümlemesi Programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Daha sonra tonlama yabancı vurgusundan sorumlu olan akustik özellikler, İngilizceyi Türkçe konuşanların L2 olarak ürettikleri perde modellerinde belirgin sapmalar olarak tanımlanmıştır. Perde izleri ve spektrogramların çözümlenmesi sonucunda konuşmacıların tonlamalarındaki perde aralığı ve frekans değerlerinin L1 ile L2 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Bu bir ön durum çalışması olduğundan, cinsiyet ayrımını görmek için kadınlar üzerinde daha ileri bir çalışma yapılabilir. Ayrıca katılımcı sayısı ve bölge sayısı artırılarak frekans değerleri daha kapsamlı bir biçimde incelenebilir.

Anahtar Kelimeler: perde, frekans, Praat konuşma çözümlemesi programı, yabancı aksan.

Abstract

Native and non-native spoken language is known to show variations regarding pitch patterns and frequency values. Focusing on the pitch range and its effect on the foreign accent, cross-linguistic changes between English speakers of L1 and L2 are mostly investigated in the relevant literature. In this respect, the purpose of the study is to determine how pitch variations occur between non-native Turkish monolinguals and the native British monolinguals. It is hypothesized that Turkish speakers of English have a narrower pitch range and less pitch variation than English native speakers. Comparing pitch

values and frequency levels, this study also aims to identify language specific differences regarding different non-native Turkish accents spoken in the regions of Eastern Anatolia, Central Anatolia, and Black Sea. To make a cross-linguistic comparison, nine native British accent participants and nine none-native Turkish accent participants are participated in the study. Data involve two elicitation sentences retrieved from Speech Accent Archive (http://accent.gmu.edu/howto.php). With the consent of eighteen male participants, data have been collected through recordings. Speeches have been evaluated using Praat Speech Analysis Program. Then the acoustic characteristics responsible for the intonational foreign accent have been identified as distinct deviations in pitch patterns produced by Turkish speakers of English as L2. After the analysis of pitch tracks and spectrograms, it has been observed that the pitch range and frequency values in speakers' intonation vary between L1 and L2. As this is a preliminary case study, a further study can be conducted on females to see gender distinction. Besides both the number of participants and the number of regions can be increased to demonstrate the frequency values in a wider.

Keywords: pitch, frequency, Praat speech analysis program, foreign accent.

TÜRKÇE ÖĞRETİCİLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

AN ANALYSİS OF GRADUATE THESES ON TURKİSH LANGUAGE INSTRUCTORS

Ezgi İNAL
Öğretim Görevlisi, İstanbul Aydın Üniversitesi,
ezgiinal1@aydin.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-1573-9401

Furkan Can SOYBAL
Yüksek Lisans Öğrencisi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
frkncnsybl@hotmail.com,
ORCID: 0000-0001-7761-5124

Hilal ZİNİ
Yüksek Lisans Öğrencisi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
zini.hilal@yandex.com
ORCID: 0000-0001-8857-4989

Özet

Türkçe eğitimi alanı pek çok alanla disiplinlerarası çalışmayı gerektiren özel bir alandır. Çünkü bu kapsamda yapılan her çalışma aynı zamanda Türk kültürüne, toplum yaşantısına, eğitim perspektifine ve diğer pek çok alana dair bir farkındalığı da ortaya koymaktadır. Türkçe ister ana dili olarak eğitim programında yer alsın ister yabancı dil veya ikinci dil olarak öğretilsin her aşamasında öğreticiler uygulayıcı olarak kritik bir noktada yer almaktadırlar. Ders tasarımlarının niteliği de öğreticilerle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla öğreticilere yönelik gerçekleştirilecek her çalışma doğrudan alan uygulamalarına etki edecek öneme sahiptir.

Bu çalışmanın temel amacı ana dili ve yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretenler ile ikidilli/çokdilli ortamlarda Türkçe öğretenlere yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin genel eğilimini belirlemektir. Bu çalışma ile Türkçe öğreticilerinin alan araştırmalarında hangi çerçevede yer aldıklarına odaklanılmıştır. Araştırma kapsamında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılarak açık erişimli tezlere ulaşılacaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile desenlenen bu çalışmada tezler; üniversite, tür, yıl, konu, yöntem, örneklem özellikleri, veri toplama aracı ve veri analizleri kapsamında sınıflandırılarak hazırlanan "Tez İnceleme Envanteri"ne işlenecektir. Ardından tezlerle ilgili verilerin çözümlenmesinde betimsel analizden faydalanılacaktır. Sonuç olarak bu çalışmanın Türkçe öğreticilerinin yetiştirilmesi, genel araştırma eğilimleri, öğretici yeterliklerine yönelik araştırmaların niteliği gibi konularla ilgili alanyazına katkı sunacağı ve alan gereksinimlerine yönelik önemli bir göstergeler bütünü oluşturacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretici yeterlikleri, Türkçe eğitimi, Türkçe öğretmeni, yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi.

Abstract

The field of Turkish language education is a special area that requires interdisciplinary collaboration with many fields. This is because every study conducted within this scope also reveals an

awareness of Turkish culture, social life, educational perspectives, and many other areas. At every stage of teaching Turkish as a native language, a foreign language, or a second language, instructors play a critical role as practitioners. Lesson designs are closely related to instructors. Therefore, every study conducted on instructors is critical as it directly affects field practice. This study aims to determine the general trend of graduate theses conducted on instructors teaching Turkish as a native language or a foreign/second language in bilingual/multilingual environments.

This study focuses on the framework in which Turkish language instructors are involved in field research. Open-access theses will be accessed using the YÖK National Thesis Center database in the research. In this study, designed with a case study from qualitative research methods, the theses will be classified according to university, type, year, subject, method, sample characteristics, data collection tool, and data analysis within the scope of the "Thesis Review Inventory" prepared. Then, descriptive analysis will be used to analyze the data related to the thesis. As a result, it is believed that this study will contribute to the literature on Turkish language instructors training, general research trends, and the quality of research on instructor competencies, and will constitute an important set of indicators for the field's requirements.

Keywords: Instructor competencies, Turkish language education, Turkish language teacher, teaching Turkish as a foreign/second language.

"ALP ER TUNGA SAGUSU"NA METİNDİLBİLİMSEL YAKLAŞIM

TEXTLINGUISTIC APPROACH TO "ALP ER TUNGA REQUIEM"

Ezgi Demirel KAMANLI

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Türkiye.
ezgiamasyali@gmail.com

Özet

Anlam ve dil bilgisi unsurları bakımından birbiriyle bağlantılı cümlelerden oluşan birime "metin" adı verilmektedir. Dil bilimi kaynakları metin teriminin genellikle "cümleler üstü birim" olduğu düşüncesinde birleşmektedir. Metindilbilimi ise metni oluşturan cümlelerin arasındaki dilsel ve anlamsal bağlantıların metnin çözümlenmesine sunduğu katkıları ele alan bir dil bilimi alanıdır. Metindilbilimi çalışmaları metni ortaya koyan metin kurucuya ve metni okuyan, anlamlandırmaya çalışan metin çözücüye gerekli ipuçlarını sağlamaktadır. Bu bildiride metinselliğini ortaya açıklamaya çalıştığımız "Alp Er Tunga Sagusu" Türkçenin temel kaynaklarından "Divânu Lugati't-Türk"te tanıklanan önemli metinlerden biridir. Çalışmada kimliği konusunda çeşitli tartışmaların bulunduğu, kimi kaynaklarda Afrasiyab ile aynı kişi olduğu iddia edilen kimi kaynaklarda ise Türklerin ortak bir kahramanı olarak nitelendirilen Alp Er Tunga'nın ölümünün ardından yazılan sagu konu edilmektedir. Çalışmanın sınırları içinde ünlü Türk kahramanı Alp Er Tunga'nın ölümünden duyulan üzüntüyü anlatan ve dokuz dörtlükten oluşan metni metindilbiliminin sunduğu ilkeler açısından değerlendirmek amaçlanmaktadır. Çünkü sözlü kültür geleneği çerçevesinde milletin hafızasında yaşatılan ve "Divânu Lugati't-Türk"te Kaşgarlı Mahmud tarafından yazıya geçirilen bir şiirin sözü edilen nitelikler bakımından ele alınması Türklerin edebî metin oluşturma gücünün tarihsel olarak çok eski dönemlere kadar ulaştığını göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Bu bildiride "Alp Er Tunga Sagusu" metinselliği oluşturan bağdaşıklık ve tutarlılık kavramları çerçevesinde incelenecek ve metnin, metindilbilimi ilkelerinin hangilerini taşıdığı ortaya koyularak bir metinde olması gereken özelliklerin ne kadarını barındırdığı konusu etraflıca irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Metindilbilimi, bağdaşıklık, tutarlılık, Alp Er Tunga, sagu, Divânu Lugati't-Türk.

Abstract

The unit consisting of sentences connected with each other in terms of semantic and grammatical elements is called "text". Linguistic sources converge on the notion that the term text is often a "suprasentential unit". Textlinguistics, on the other hand, is a linguistics field that deals with the contributions of linguistic and semantic connections between the sentences that make up the text to the analysis of the text. Textlinguistics studies provide the necessary clues to the text that reveals the text, the text that constructs the text, reads the text and tries to make sense of the text. "Alp Er Tunga Requiem", whose textuality we try to explain in this paper, is one of the important texts found in "Divânu Lugati't-Türk", one of the main sources of Turkish. In the study, the requiem written after the death of Alp Er Tunga, who is described as a common hero of the Turks in some sources, which is claimed to be the same person as Afrasiyab, is the subject of various debates about his identity. Within the boundaries of the study, it is aimed to evaluate the text, which consists of nine quatrains and describes the sadness

felt over the death of the famous Turkish hero Alp Er Tunga, in terms of the principles presented by textlinguistics. By reason of, considering a poem, which is kept alive in the memory of the nation within the framework of oral culture tradition and written by Kaşgarlı Mahmud in "Divanu Lugati't-Türk", in terms of the aforementioned qualities, it is quite remarkable in terms of showing that the power of the Turks to create literary texts has reached historically very ancient times. In this paper, "Alp Er Tunga Requiem" will be examined within the framework of the concepts of coherence and cohesion that make up the textuality, and the issue of how much of the features that should be in a text will be examined in detail by revealing which text linguistics principles the text has.

Keywords: Textlinguistics, coherence, cohesion, Alp Er Tunga, requiem, Divânu Lugati't-Türk

TIL TA'LIMIDA TEZAURUS MODELLARIDAN FOYDALANISH

THE USE OF THESAURUS MEDALS IN LANGUAGE EDUCATION

Farogat KURBANOVA
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti o'qituvchisi.
farogatqurbonova32@gmail.com

Annotatsiya

XXI asr boshiga kelib axborot texnologiyalari taraqqiyoti tufayli globallashuv jarayoni yangi bosqichga ko'tarildi. Bozor munosabatlari sharoitida shaxsga qo'yiladigan talab ortib borganligi sababli, kishilar ilm o'rganadilar, kasb egallaydilar, zamonaviy texnika, texnologiyani o'zlashtiradilar, kompyuter yoki tilni o'rganish choralarini ko'radilar. Bular shunchaki oddiy bir istak bo'lmasdan, bugungi zamon talabi darajasidagi imkoniyatlarni ochadi, erkin faoliyat yuritishni ta'minlaydi. Butun insoniyat tomonidan qo'lga kiritilgan yutuqlar fan, texnika, madaniyat, ijtimoiy, ishlab chiqarish munosabatlarini rivojlantirish borasidagi yangi jihatlar, demokratiya, qonunchilik, adolatni barqarorlashtirish borasidagi yutuqlardan ham iborat bo'lib, ulardan oqilona foydalanish respublikamizni jahondagi rivojlangan davlatlardan biriga aylantirish ishiga ham xizmat qiladi. Yashayotgan asrimiz taraqqiyot sur'atlarining behad tezlashgani, intellektual salohiyat, tafakkur dunyoda yashab qolishning asosiy sharti ekanligi, texnikaning misli ko'rilmagan darajada yuksalishi, ma'naviyatning tamaddun garoviga aylangani bilan insoniyat hozirgacha boshidan kechirgan davrlardan tubdan farq qiladi. Bunday vaziyatda ta'limga qo'yilayotgan talab har doimgidan ham jiddiy va og'ir bo'lishi ko'pchilikka ayon. Negaki globallashuv davri, texnika asrida o'quvchining diqqatini jalb qilish, uning aql-u idrokini to'g'ri va maqsadli yo'naltirish oson kechmaydi. Axborot manbalari bugungi kunda shu qadar ko'p, rang-barang va takomillashganki, ta'lim jarayonida o'quvchiga eng qulay, eng zamonaviy, eng qiziqarli, eng oson usul bilan ma'lumot yetkazilmas ekan, ko'zlangan natijaga erishish qiyin. Ko'zlangan natijaga erishish uchun har bir sohada shunday o'zgarishlar, texnika bilan bog'liq yangilik va yengilliklar yaratilishi lozim. Shunday yangiliklardan biri kompyuter lingvistikasining o'zbek tilshunosligiga kirib kelishidir. Kompyuter lingvistikasi bugungi kunda paydo bo'lgan soha emas. Kompyuter lingvistikasi bo'yicha xorijiy tilshunoslikda salmoqli ishlar qilingan. Hatto AQShda maxsus tashkilotlar ochilgan bo'lib, e'tiborini faqat kompyuter lingvistikasi bilan bog'liq masalalarni hal qilishga qaratadi. Rus va inglizlarda kompyuter lingvistikasi masalalarini, ilmiy izlanishlarni yoritish maqsadida maxsus jurnallar faoliyat yuritadi. Bizning mamlakatimizda ham bunday yangiliklarni o'rganishga keng imkoniyatlar yaratib berilgan.

Kalit so'zlar: kompyuter lingvistikasi, zamonaviy texnika, globallashuv davri, xorijiy tilshunoslik, texnika asri.

Abstract

As a result of the XXI century, the process of globalization rose to a new stage due to the development of information technology. Due to the demand for a person under market relations, people learn science, occupy a profession, mastered modern technology, technology, taking into account computer or language learning. These are simply not a simple desire, opens, opens fluving today's levels, ensuring free operation. Achievements captured by all humanity are also achieved by new aspects of science, technology, culture, social, manufacturing relations, and serve their rational countries to

become one of the world's developed countries. The century the fact that the intellectual potential is that intellectual potential, the unprecedented rise of the technique is the same since the periods of now humanity, humanities have experienced. In this case, it is clear to many that the demand for education is more serious and difficult. Because in the era of globalization and the age of technology, it is not easy to attract the attention of the student, to direct his mind and perception correctly and purposefully. Today, the sources of information are so numerous, diverse and improved that it is difficult to achieve the desired result if the student is not provided with the most convenient, most modern, most interesting and easiest way of learning. In order to achieve the desired result, such changes in each field should be created and relatives related to equipment should be created. One such innovation is the entrance of the computer linguistere to Uzbek linguistics. Computer linguistics is not the area that appears today. Significant work has been done in foreign linguistics on computer linguistics. Special organizations have even opened in the United States, which focus on solving issues related to computer linguistics. Russians and English There are special journals to cover the issues of computer linguistics, scientific research. In our country, too, there have been a wide range of opportunities to study such innovations.

Keywords: computer linguistics, modern technology, the era of globalization, foreign linguistics, the age of technology.

EMİRHAN VE EĞRİBUCAK KAYALIKLARI (SİVAS) ÇEVRESİNDEKİ KUMUL BİTKİLERİ

DUNE PLANTS AROUND EMİRHAN AND EĞRİBUCAK ROCKS (SİVAS)

Fatih KARTAL
Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Coğrafya Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9266-5007
fatihkartal.58@hotmail.com

Özet

Günümüzde yapılan tüm planlamalar doğada bulunan kaynakların daha bilinçli kullanılması ile sürdürülebilir bir çevrenin oluşturulması yönündedir. Bu haliyle doğal yaşam alanları içerisinde bulunan kaynakların tespiti ve yararlanma biçimi büyük önem taşımaktadır. Doğal yaşam alanlarından faydalanma ise edafik, jeolojik, jeomorfolojik ve topografik unsurların ortamla olan ilişkisinin iyi anlaşılmasından geçmektedir. Bu unsurlar coğrafi alan içerisinde ekolojik çeşitlilik oluşturmaktadır. Bu çeşitliliğin ortaya çıkmasında önemli faktörlerden birisi de kayaçlardır. Kayaçlar kendilerine özgü toprak ve bitki türleri geliştirmektedir. Coğrafi ortamda kayaçlar farklı ekolojik çeşitlilikler oluşturup bu çeşitliliği oluşturan kayaçlardan birisi de fiziksel çözünme yoluyla oluşmuş kumullardır. Kumullar endemik ve nadir taksonlar açısından son derece zengin floristik sahalardandır.

Araştırmada Emirhan ve Eğribucak kayalıklarının kumul bir saha olması çalışma açısından dikkat çekicidir. Çalışmanın amacı; Emirhan ve Eğribucak Kayalıkları (Sivas) çevresindeki kumlu kayaçlar üzerindeki florayı tespit etmektir. Bu amaçla, sahada periyodik olarak gerçekleştirilen arazi çalışmalarına ek olarak bölgede daha önce yapılmış olan floristik gözlem ve çalışmalardan elde edilen verilerde değerlendirilmiştir. Arazi çalışmaları ve CBS veri tabanı oluşturmada 1/25000 ve 1/100 000 ölçekli haritalardan yararlanılmıştır. Çalışma sayesinde sahadaki kumul türlerin yayılış alanlarındaki tehdit edici faktörler belirlenmiş ve bu faktörlere çözüm önerileri sunulmuştur. Ayrıca kumul topografyasına ait olan türlerin daha çok step formasyonlarla uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla doğal kumul alanları üzerindeki bu bitki türlerinin korunarak yöre ve ülke ekolojisine kazandırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivas İli, Emirhan ve Eğribucak Kayalıkları, Kumul Bitkileri

Abstract

All the plans made today are in the direction of creating a sustainable environment by using the resources found in nature more consciously. As such, the identification and utilization of resources in natural habitats is of great importance. Benefiting from natural habitats goes through a good understanding of the relationship of edaphic, geological, geomorphological and topographic elements with the environment. These elements create ecological diversity within the geographical area. One of the important factors in the emergence of this diversity is rocks. Rocks develop their own unique soil and plant types. In the geographical environment, the rocks create different ecological diversity and one of the rocks that make up this diversity is the sand dunes formed by physical dissolution. The dunes are among the floristic areas that are extremely rich in terms of endemic and rare taxa. The fact that Emirhan and Eğribucak rocks are a dune field is remarkable in terms of the study.

Purpose of the study; The aim is to determine the flora on the sandy rocks around Emirhan and Eğribucak Rocks (Sivas). For this purpose, in addition to the periodic field studies in the field, the data obtained from the previous floristic observations and studies in the region were evaluated. 1/25000 and 1/100 000 scale maps were used in field studies and GIS database creation. Thanks to the study, the threatening factors in the distribution areas of the dune species in the field were determined and solutions were offered to these factors. In addition, it has been determined that the species belonging to the dune topography are mostly compatible with steppe formations. Therefore, it is recommended to protect these plant species on the natural dune areas and bring them into the ecology of the region and country.

Keywords: Sivas Province, Emirhan and Eğribucak Cliffs, Dune Plants

CÜMLƏ SEMANTİK SİNTAKSİS ASPEKTİNDƏ

THE SENTENCE IN THE ASPECT OF SEMANTIC SYNTAX

Fikrət Firuz oğlu Əlizadə
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,dosent
Bakı Dövlət Universiteti,Azərbaycan

Xülasə.

Azərbaycan türkcəsində bir cümlə üç aspektdə – zahiri və daxili quruluşuna, artikulyasiya-sına görə, verilən cümlə ilə hansısa məna ifadə etmək baxımından açıqlana bilər. Cümləni semantik vahid kimi nəzərdən keçirmək semantik sintaksisin əsas məsələsidir. Semantik baxımdan cümlə həm obyektiv, həm də subyektiv məna daşıyır. Obyektiv məna cümlənin reallıqda hansısa vəziyyəti ifadə etmək xüsusiyyətindən (diktum), subyektiv məna isə əlavə məna çalarlarını və müxtəlif modallığı (modus) çatdırmaq özəlliyindən doğulur.Cümlənin semantikası açıq – eksplisit və ya gizli,təsviri,təxmini – implisit şəkildə ola bilər. Məna eksplisitinin əsas vasitəsi propozisiyadır ki, bu da cümlə semantikasının nitqxarici vəziyyətə münasibətinin göstəricisidir.Cümlə semantik sintaksisin kommunikativ vahididir. Cümlə quruluşu səviyyəsində propozisiya ya predikativ əsasda olaraq, ilk növbədə, feli xəbər və həmçinin onun ekvivalentləri ola bilən şəxssiz konstruksiyalar və ya müxtəlif yarımpredikativ tərkiblərlə ifadə oluna bilər. Hər bir propozisiya iki qrup elementdən ibarətdir:

1. Aktantlar – hərəkətin subyekti, onun obyekti, adresat və alət – hərəkət aləti. Semantik sintaksisdə hərəkətin subyekti cümlənin strukturunda mübtədaya uyğun gəlir.Propozisiyalar polipropozitiv ifadədə bir-biri ilə müxtəlif münasibətdə ola bilərlər.Bunlar Əlaqələr, Qarşılaşdırmalar, Qarşılıqlı istisnalar, Səbəb və Nəticələr, Məqsədlər,Şərtlər.

2. Söyləm modusunun ifadəsi müxtəlif subyektiv məna və modallıq çalarlarının verilməsi ilə bağlıdır. Sintaktik cəhətdən söyləmin modusu leksik-qrammatik vasitələr və ya hissəciklər– ara söz və ifadələr,intonasiyalarla təqdim edilə bilər

Söyləm modusu ilə presuppozisiya anlayışı bir-birinə sıx bağlıdır,yəni kommunikantların nitq situasiyası haqqında bütövlükdə bildikləri uyğunluq təşkil edir.Semantik sintaksis cümlənin kommunikativ funksiyasını, söyləm tərkibindəki açıq və gizli mənaları nəzərdən keçirməyə imkan verir. Belə olduqda göstərilələnlər cümlənin semantik imkanları barədə təsəvvürləri zənginləşdirir.

Açar sözlər: semantik sintaksis,propozisiya,aktant,modus**.**

Abstract

A sentence in Azerbaijani Turkish can be explained in three aspects - according to its external and internal structure, articulation, in terms of expressing some meaning with the given sentence. Considering a sentence as a semantic unit is a fundamental issue of semantic syntax. From the semantic point of view, the sentence has both objective and subjective meaning. The objective meaning is born from the feature of the sentence to express a certain situation in reality (dictum), and the subjective meaning is born from the feature of conveying additional shades of meaning and different modality (modus). The semantics of the sentence can be open - explicit or hidden, descriptive, approximate - implicit. The main means of explicit meaning is a proposition, which is an indicator of the relation of sentence semantics to the extra-speech situation. A sentence is a communicative unit of semantic syntax. At the level of sentence structure, a proposition can be expressed either on a predicative basis, first of

all, by impersonal constructions that can be the verb news and also its equivalents, or by various semi-predicative compounds. Each proposition consists of two groups of elements:

1. Actants - the subject of the action, its object, the addressee and the instrument - the instrument of the action. In semantic syntax, the subject of the action corresponds to the subject in the structure of the sentence. Propositions can have different relations with each other in polyproposative expression. These are connections, oppositions, mutual exceptions, causes and consequences, goals, conditions.

2. The expression of the speech mode is related to giving different subjective meaning and shades of modality. Syntactically, the mode of speech can be represented by lexical-grammatical means or particles - interjections and phrases, intonations

The mode of speech and the concept of presupposition are closely related to each other, that is, what the communicators know about the speech situation as a whole is consistent. Semantic syntax allows to review the communicative function of the sentence, the open and hidden meanings in the speech. In this case, what is shown enriches the ideas about the semantic possibilities of the sentence.

Keywords: semantic syntax, proposition, actant, mode.

ESKİ TÜRKÇE RESMİ-HUKUKİ BELGELERİN DİLİNDE NİTELEME KELİMELERİ

QUALIFICATION WORDS IN THE LANGUAGE OF OLD TURKISH OFFICIAL-LEGAL DOCUMENTS

Gatibe VAGİF GULİYEVA

Doç. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi
Nesimi adına Dilçilik Enstitüsü Türk Dilleri Bölümü
gatibevagifkizi@yahoo.com

Özet

Eski Türkçenin söz varlığı, Eski Türk yazıtlarının, resmi-hukuki belgelerin dili, çağdaş Türk dillerinin sözcük qatının anlam ve köken bakımından tespiti, farklı dönemlerdeki gelişim düzeyleri ve yönleri, zenginleşme yolları, diller arası ilişkileri, üslup normları, kelimelerin etimolojisi, ayrıca, Eski Türkçe sözlerin çağda türkçelerdeki işlevsellik düzeyini aydınlatmakta, bu kelimelerin günümüzdeki şekil ve anlam yükünün sınırlarını belirlemeke için temel kaynaklardan biridir. Eski Türkçe döneminde yüzyıllar resmî-iş üslûbunda yazılan belgelerin, bu üslûbun genel unsurlarını içeren çeşitli tür ve içerikteki kaynakların söz varlığı anlam bakımından çok geniş bir sistem oluşturmaktadır. Ve bu kaynakların söz varlığı anlamsal-üslup farklılıkları sergilemektedir. Metinlerin, resmi-hukuki belgelerin söz varlığı anlam açısından üç gruba ayrılabilir:

1) isim belirten kelimeler;

2) elamet ve niteleme belirten kelimeler;

3) hareket, hal, durum belirten kelimeler.

Bu kelimeler kendi içeriklerine ve kullanım yerlerine göre de farklı tematik gruplar oluşturmaktadır. İsimlerden önce gelerek onların anlamlarını sayı, renk, durum, hareket, biçim, yer, işaret ve soru yönlerinden tamamlayan; onları niteleyen ve belirten kelimeler eski türkçede sayı bakımından az olsa da, anlam ve işlevsellik bakımından aktiflik sergiliyor.

Anahtar kelimeler: *Eski Türkçe, Resmi-Hukuki belgeler, Söz varlığı, Niteleme kelimeleri.*

Abstract

Vocabulary of Old Turkish, the language of Old Turkish inscriptions, official-legal documents, determination of the vocabulary of modern Turkish languages in terms of meaning and origin, development levels and directions in different periods, ways of enrichment, relations between languages, stylistic norms, etymology of words, also Old Turkish It is one of the main sources to illuminate the functionality level of words in Turkish in the age, and to determine the limits of the shape and meaning load of these words today. The vocabulary of the documents written in the official-business style for centuries in the Old Turkish period, and the resources of various types and contents that contain the general elements of this style, form a very wide system in terms of meaning. And the vocabulary of these sources exhibits semantic-stylistic differences. Vocabulary of texts and official-legal documents can be divided into three groups in terms of meaning:

1) words indicating nouns;

2) words denoting attributes and qualifications;

3) words denoting action, state, state.

These words form different thematic groups according to their content and usage areas. By coming before the names and completing their meanings in terms of number, color, situation, movement, form, location, sign and question; Although the words describing and specifying them are few in number in old Turkish, they are active in terms of meaning and functionality.

Keywords: Old Turkish, Official-Legal documents, Vocabulary, Qualification words.

"ZELZELE"NİN ENKAZINDA "DEPREM" KELİMESİNİN İZİNİ SÜRMEK

TRACE BACKING THE WORD "DEPREM" IN THE RUBBLE OF THE "ZELZELE"

Genç Osman GEÇER
Doç. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
ORCİD: 0000-0003-1886-6526
gogecer@ohu.edu.tr

Özet

27 Aralık 1939 Büyük Erzincan Depremi Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk ve en büyük depremi olarak kayıtlara geçmiştir. Binlerce cana mal olan ve Erzincan'la birlikte yedi vilayeti etkileyen 7.9 şiddetindeki depremin sosyal ve ekonomik bakımdan yarattığı olumsuz sonuçları olmuştur. Her büyük felaket gibi bu depremin de kültürel alana çeşitli yansımaları olmuştur. Söz gelimi, devrin önde gelen şairleri yazdıkları deprem konulu şiirlerle depremzedelerin acılarına ortak olmanın yanında kamuoyunun dikkatini bölgede yaşanan drama çekerek aynı zamanda millî dayanışmanın da harcı olmuşlardır. Büyük Erzincan Depremi karşısında sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden başta gazeteler olmak üzere basın da Türk kamuoyunun dikkatlerini deprem bölgesine çekmeyi başarmış, böylece yaşanan büyük felaketin yaralarının çabucak sarılması için büyük çaba harcamıştır. Bütün bu yaşananlar arasında o güne kadar, metinlerde deprem ve yer sarsıntılarını tarif etmek için kullanılan ve Arapçadan Türkçeye giren "zelzele" kelimesinin de yeri sarsılmaya başlamıştır. Bu bağlamda, 11 Nisan 1911'de "Yeni Lisan" hareketiyle başlayan ve Cumhuriyet'le birlikte hız kazanan Türkçeye dönüş çabaları içerisinde, yerini Türkçe bir kelime olan "deprem"e bırakması bakımından izi rahatlıkla sürülebilecek kelimelerden birisi de "zelzele"dir. Türkçedeki en eski kullanımına 1310 tarihli *Kısasü'l-Enbiyâ*'da rastlanan "zelzele" kelimesi 1940'lı yıllarda yerini "deprem" kelimesine bırakmaya başlamıştır. Cumhuriyet dönemi yazılı kaynaklarında en erken örneğine 1934'te rastlanılan "deprem" kelimesi, 27 Aralık 1939 Büyük Erzincan Depremi etrafında şekillenen metinlerle dikkat çekici bir biçimde gündeme gelmiş ve bu kelime hakkında basında çeşitli tartışmalar yapılmıştır. "Deprem" kelimesinin dönemin gazetelerinde yaygın bir şekilde kullanılmasına ve Türkçeye yerleşmesine Anadolu Ajansı ve bu kurumla eşgüdümlü yayın faaliyeti yürüten *Ulus* gazetesi öncülük etmiştir denilebilir. Bu bildiri, 1934 ile 1950 yılları arasında "zelzele" kelimesinin Türk kültür hayatından hızlı bir biçimde çekilerek yerini Türkçe "deprem" kelimesine bırakmasının izini sürmeye odaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: "zelzele", "deprem", dilde sadeleşme, 1939 Büyük Erzincan Depremi.

Abstract

The Great Erzincan Earthquake of 27 December 1939 was recorded as the first and largest earthquake in the history of the Republic of Turkey. The 7.9 magnitude earthquake, which cost thousands of lives and affected seven provinces along with Erzincan, had negative social and economic consequences. Like every major disaster, this earthquake also had various reflections on the cultural field. For example, the leading poets of the period not only shared the suffering of the earthquake victims with the poems they wrote, but also attracted the attention of the public to the drama in the region, and also became a pillar of national solidarity. Acting with a sense of social responsibility in the face of the Great Erzincan Earthquake, the press, especially the newspapers, managed to draw the attention of the Turkish public to the earthquake area, thus making great efforts to quickly heal the wounds of the great

disaster. Among all these events, the place of the word "zelzele", which was used to describe earthquakes and ground shaking in the texts until that day, and entered into Turkish from Arabic, started to shake. In this context, one of the words that can be easily traced in terms of leaving its place to the Turkish word "earthquake" in the efforts to return to Turkish, which started with the "New Language" movement on April 11, 1911 and gained momentum with the Republic, is "zelzele". The word 'earthquake', whose oldest usage in Turkish is found in *Kısasü'l-Enbiyâ* dated 1310, started to leave its place to the word 'earthquake' in the 1940s. The word "earthquake", the earliest example of which was found in 1934 in the written sources of the Republican period, came to the fore with the texts shaped around the 27 December 1939 Great Erzincan Earthquake, and various discussions were made in the press about this word. It can be said that Anadolu Agency and *Ulus* newspaper, which carries out publishing activities in coordination with this institution, pioneered the widespread use of the word "earthquake" in the newspapers of the period and its placement in Turkish. This paper focuses on tracing how the word “zelzele” was quickly withdrawn from Turkish cultural life and replaced by the Turkish word “earthquake” between 1934 and 1950.

Keywords: “zelzele”, “earthquake”, simplification in language, 1939 Great Erzincan Earthquake.

HALK HİKÂYELERİNDE OLAĞAN VE OLAĞAN DİŞİLİK NEREDE BAŞLAR?

WHERE DO THE ORDINARY AND EXTRAORDINARY BEGIN IN FOLK TALES?

Gıyasettin AYTAŞ
Prof. Dr., Gazi Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
giyaytas@gazi.edu.tr

Özet

Edebiyatın öteden beri üzerinde tartıştığı ve gerçeklik sınırının nereden başladığı konusunda karar veremediği halk hikâyelerinin günümüzde gittikçe karmaşık bir yapı arz ettiği görülmektedir. Kimi zaman masal tekerlemelerinde birbiri ardınca sıralanan söz gruplarının gerçekliği yansıtmadığı, olağanı anlatıyormuş gibi görünerek asıl anlatıma geçişe bir hazırlık yapıldığı ileri sürülmektedir. Hâlbuki bu tekerlemelerin asıl masalla bir ilintisi yokmuş gibi görünse de bunların çoğunlukla bir gerçekliği anlamaya yönelik olduğu görülmektedir. "Evvel zaman" diye başlayıp "kalbur saman içinde" diye başlayıp devam eden anlatımlarda kendince bir gerçekliği anlattığı görülür. Bunların her biri aslında yazarın üslup göstergesi gibi anlatıcının da ustalık göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğunlukla birbirine benzemeyen ve bir yönü ile diğerinden ayrılan tekerlemeler, olağandan olağan dışılığa geçişe zemin hazırlar. Kimi zaman annesini beşikten düşüren, babasını da eşikten düşüren anlatıcı, bunu çok doğal ve gerçekmiş gibi sunarken, biraz sonra anlatacağına hazırlık yapar. Olağan dışılıkla ilgili, insan dışı varlıkların konuşturulması, onların üzerinden mesajların verilmesi veya bu varlıkların kendi varlık gerekçeleri üzerinden bir kurgu oluşturulması, gerçekliği tartışılır kılsa da her zaman kendi içinde bir gerçeklik algısı oluşturur. Bunu en önemli gerekçesi anlatının kendi içinde oluşturduğu büyülü dünya ve bu dünyanın içinde kaybolup giden insan. Halk hikâyelerinde her zaman insan yönlendirici ve etkileyici olması bakımından, olağandışı unsurlar çoğu zaman bu gerçekliğin sınırlarını zorlamakta ve her iki unsuru birlikte kullanır. Türk halk hikâyelerinde, Batı anlatılarından farklı olarak gerçekliğin daha ön planda olduğu, olağan dışı sayılabilecek unsurların olağanın sınırlarına daha çok dâhil olduğu görülür. Bu da Türk halk anlatılarında günümüz gerçekliğinde varsayılan sınırlamaların ne kadar anlamsız ve yetersiz olduğunu, asıl üzerinde durulması gerekenin geçeklikten ve olağan dışılıktan neyin anlaşılması gerektiğinin yeniden tartışılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Halk hikayeleri, masal, fabıl, gerçeklik, gerçeklik ötesi, anlatı.

Abstract

It is seen that folk tales, which literature has been discussing for a long time and cannot decide where the limit of reality begins, present an increasingly complex structure today. Sometimes it is claimed that the groups of words listed one after the other in the tale rhymes do not reflect reality and that preparation is made for the transition to the actual narration by pretending to describe the ordinary. However, although these rhymes seem to have nothing to do with the original tale, it is seen that they are mainly aimed at understanding reality. It is seen that it tells a reality in his way in the narratives that start with "Evvel zaman içinde" and continue with "kalbur saman içinde". Each of these appears as an indicator of the author's wording, as well as an indicator of mastery of the narrator. Rhymes, which are mostly dissimilar and differ from one another in one aspect, pave the way for the transition from the ordinary to the extraordinary. The narrator, who sometimes drops his mother from the cradle and sometimes his father from the threshold, presents this as natural and real while preparing for what he

will tell later. About the extraordinary, making non-human beings talk, giving messages over them, or creating fiction based on their existence makes reality arguable, but always creates a perception of reality in itself. The most important reason for this is the magical world created by the narrative and the human being lost in this world. Since folk tales are always guiding and impressive, extraordinary elements often push the boundaries of this reality and use both items together. In Turkish folk tales, unlike Western narratives, it is seen that reality is more prominent, and elements that can be considered extraordinary are more included in the boundaries of the ordinary. This is to re-discuss how meaningless and inadequate the limitations assumed in today's reality in Turkish folk narratives are, and what should be understood from reality and extraordinary.

Keywords: Folk tales, fairy tale, fable, reality, unreality, narrative.

ЎЗБЕК ВА ҚИРҒИЗ ТИЛЛАРИДА ҚЎЛЛАНУВЧИ МУШТАРАК МАҚОЛЛАР ХУСУСИДА

ON COMMON PROVERBS USED İN UZBEK AND KYRGYZ LANGUAGES

Gulbaxor KABULJONOVA
Андижон давлат университети доценти, филология фанлари номзоди.
kabulzonovagulbahor@gmail.com

Аннотация

Мазкур мақолада ўзбек ва қирғиз тилларида мазмунан ва шаклланиш жиҳатидан ўхшаш бўлган муштарак мақоллар таҳлил этилган. Туркий тилда сўзлашувчи халқлар ўзаро тили, дини, урф-одатлари, маросим ва удумларининг бир-бирига яқинлиги жиҳатидан муштарак белгиларга эга. Улар узоқ тарихий тараққиёт йўлини босиб ўтиш жараёнида турли даражада шаклланган. Қадимги туркий тилда мақол жанрини англатувчи *"caw"* атамаси ва *"оталар сўзи"* бирикмаси қўлланган. Бу сўз Қомусий олим Маҳмуд Кошғарийнинг "Девону луғотит турк" асарида "caw" сўзи "оталар сўзи" деб берилган бўлиб, *"оталар сўзи"*мақол жанрини ифодаловчи атама сифатида туркий тилларда кенг қўлланган. Туркий тиллардан бири саналган усмонли турк тилида ҳам мақол - *maqäl* - *ata sözü* - оталар сўзи тарзида қўлланади. Қадимги туркий ёзма ёдгорликларда мақол "ота сўзи" ёхуд "оталар сўзи" шаклида қўлланган. Кейинчалик унинг муқобили сифатида арабча "мақол" атамаси қўлланила бошланган. Ўзбек ва қирғиз тилларида қўлланган муштарак мақолларни кузатар эканмиз унда айнан мазмунан тенг бўса-да, айрим мақол компонентларида ўзгачаликлар учрайди: *Сўзнинг онаси – қулоқ, Сувнинг онаси – булоқ // Суу атасы – булак, Сөз атасы – кулак.* Бундай мақолларда мазмуний умумийлик мажуд, лекин ўзбек тилида *она*, қирғиз тилида эса *ота* сўзи иштирок этган. Бу жиҳат шу билан характерланадики, ўзбек менталитетида кўпроқ асосларни белгилашда *она* тимсол бўлса (она замин, она Ватан, она тупроқ), қирғиз тилида эса *ота* (ата мекен) шундай эталон вазифасини бажаради.

Калит сўзлар: туркий тиллар, мақол, "caw", "оталар сўзи", ata sözü, метафора, ирония.

Abstract

This article analyzes common proverbs in the Uzbek and Kyrgyz languages which are similar in content and form. Peoples, who are speaking Turkic, have common features in terms of their language, religion, customs, traditions and ceremonies. They were formed at different levels during the long historical development. In particular, the Uzbek and Kyrgyz peoples lived beside like neighbor. In the old Turkic language, the term "caw" and the combination "otalar so'zi (fathers' word like sayings)" were used for meaning the genre of proverbs. This word is given as "otalar so'zi (fathers' word like sayings)" in "Devonu lug'otit turk" by the encyclopedist Mahmud Koshgari, and "otalar so'zi (fathers' word like sayings)" was widely used in Turkic languages as a term representing the proverb genre. Proverbs were used in the form of proverb - maqäl - ata sözü - "otalar so'zi (fathers' word like sayings)"in Ottoman Turkish language, which is considered one of the Turkic languages. Taking into account the presence of proverb-related words in the text of ancient Turkic written monuments, it can be said that the proverb was used in the form of "ota so'zi (father's word)" or "otalar so'zi (fathers' word)" in ancient Turkic. Later, the Arabic term "proverb" began to be used as its alternative.If we analyze common proverbs used in Uzbek and Kyrgyz languages, although they are exactly the same in content, there are differences in some proverb components: *Сўзнинг онаси – қулоқ, Сувнинг онаси – булоқ // Суу атасы – булак, Сөз атасы – кулак. (The mother of word is ear, the mother of water is spring).* Such proverbs have a common meaning, but in Uzbek the word mother and in Kyrgyz the word father are involved. This aspect is characterized by the fact that in the Uzbek mentality, the mother is a symbol in determining

the basics (она замин, она Ватан, она тупроқ (motherland), while in the Kyrgyz language, the father (ата мекен (fatherland)) serves as an etalon.

Key words: Turkic languages, proverb, "caw", " оталар сўзи (father's word)", ata sözü, metaphor, irony.

KÜLTÜRLERARASI ILETIŞIMDE YABANCI ÖĞRENCILERIN KAZAKÇA KONUŞMA GÖRGÜ KURALLARINA HAKIM OLMASININ ÖNEMI

THE IMPORTANCE OF TEACHING KAZAKH SPEECH ETIQUETTE TO FOREIGN STUDENTS IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

Gulimzhan SHERİYEVA

Öğr. Gör., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi
ORCID: 0000-0001-7527-4215
gulimzhan_sherie@mail.ru

Zharkynbike SULEİMENOVA

Prof. Dr., Kazak Ulusal Kadın Öğretmen Yetiştirme Üniversitesi
ORCID: 0000-0002-1891-2134
zharkyn123@mail.ru

Özet

Makale, yabancı öğrencilerin eğitim sürecinde Kazak dilini öğrenmeleri için eğitim materyalinin dilsel ve kültürel yönelimini, dil öğrenen kişinin diğer kültürlerin temsilcileriyle etkileşime girme yeteneğini ve buna psikolojik olarak hazır olup olmadığını ve tam erişimi açıklamaktadır. kültürlerarası iletişimde dilsel ve dilsel olmayan biçimlerde anlayış, öğretmenin Kazakça konuşma görgü kurallarının özellikleri.

Teorik bir bakış açısıyla, yerli ve yabancı bilim adamlarının araştırmalarında kültürlerarası iletişim dilinin sözcüksel katmanının etnokültürel içeriğinin önemi, Kazak dili üzerine yenilikçi çalışmanın özellikleri ve kümülatif (kalıtsal) ve iletişimsel işlevleri , yabancı dil öğrenenlerin kültürlerarası yeterliklerinin oluşumunda dilsel ve kültürel çalışmalar ilkesinin yönlendirilmesi konuları ele alınmaktadır.

Kazak dilinin söz varlığının ulusal ve kültürlerarası iletişimdeki rolünün artmasında, içeriğinin dilsel ve kültürel temelde uygulanmasının önemi kanıtlanmıştır. Bu konularda, kültürlerarası ilişkilerin oluşturulması, kişiler arası ilişkilerin güçlendirilmesi, geleceğin uzmanlarının mesleki eğitim kalitesinin iyileştirilmesi, Kazak halkının ulusal gelenekleri ve yaşam tarzı, davranış normları ve Kazak konuşma görgü kurallarının öğrenilmesine yardımcı olan kurallar öğretilmektedir. dil analiz edilir.

Ayrıca uygulamalı bir temel olarak, Kazak halkının görgü kuralları, hitap sözleri, sözsüz teknikleri, sembolleri, dünya görüşü özellikleri ve etno-kültürel özellikleri, insanlar arasındaki duygusal durumların dilsel anlatımı açıklığa kavuşturulmuştur.

Diğer bir deyişle, kültürlerarası yönlerin dikkate alınması, kültürlerarası katılımcı yeterliklerin oluşturulmasında etkili olacaktır. Sistem esas olarak ulusun tarihini, devlet dilini, zihniyeti, maneviyat ve değerler sistemini, ulusal konuşma etiğini, jestleri, ulusal kıyafetleri vb. İçerir. Makale bu konuları ayrıntılı olarak tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: kültürlerarası iletişim, ulusal konuşma görgü kuralları, yapıcı konuşma, psikolojik eğitim, birikimli işlev.

Abstract

The article describes the linguistic and cultural orientation of the educational material of teaching Kazakh to foreign students in the educational process, the ability of the language learner to interact with representatives of other cultures and his psychological readiness for it, as well as full access to understanding in linguistic and non-linguistic forms in intercultural communication, the features of the Kazakh speech etiquette of the teacher.

From a theoretical point of view, the importance of the ethnocultural content of the lexical layer of the language of intercultural communication in the research of domestic and foreign scientists, the specifics and cumulative and communicative functions of the innovative study on the Kazakh language, the issues of being guided by the principle of the linguistic and cultural studies in the formation of intercultural competence of foreign language learners are considered.

In increasing the role of the Kazakh language vocabulary in national and intercultural communication, the significance of implementing its content on a linguistic and cultural basis has been proven. In these issues, the fact that the formation of intercultural relations, strengthening of interpersonal relations, improving the quality of professional training of future specialists, familiarization with the national traditions and lifestyle of the Kazakh people, norms of behavior and rules of Kazakh speech etiquette helps to master the language are analyzed.

In addition, as a practical basis, along with etiquette, addressing words, nonverbal means, symbols, worldview peculiarities of the Kazakh people and ethno-cultural features, linguistic expression of emotional situations between people are clarified.

Keywords: intercultural communication, national speech etiquette, constructive conversation, psychological training, cumulative function.

KAZAKİSTAN'DA İKİ DİLLİLİK VE ÜNİVERSİTE GENÇLERİNİN KAZAKÇAYA KARŞI TUTUMLARI

BILINGUALISM İN KAZAKHSTAN AND ATTITUDE OF UNIVERSITY YOUTH TO THE KAZAKH LANGUAGE

Gül Banu DUMAN
Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0002-6593-3587
gulbanuduman@gmail.com

Aray MUKAZHANOVA
Dr., Kazakh American Free University
ORCID 0000-0002-4633-6736
mukazhanova.aray@gmail.com

Özet

16 Aralık 1991'de Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsız bir devlet statüsü alan Kazakistan iki resmi dile sahip bir ülkedir. Kazakça ve Rusçanın eşit statüye sahip resmi diller olduğu anayasada belirtilmiştir. İki dilli ortamlarda dillerin birinin diğerine baskın olması sık görülen bir durumdur. Kazakistan'da bağımsızlığın üzerinden 30 yılı aşkın bir süre geçmesi ve demagojik yapının, siyasi kültürel ortamın bu süreçte değişmesine rağmen Rusçanın Kazakistan'ın bazı bölgelerinde hâlâ Kazakçadan baskın bir statüde olduğu ve genç kuşakların Kazakçadan ziyade Rusçayı tercih ettikleri görülmektedir. Bir dilin genç kuşaklara aktarılamaması o dilin sürekliliğini ve gelişimini tehlikeye sokan bir durumu beraberinde getirir. Bu çalışmada Doğu Kazakistan Bölgesindeki Öskemen şehrinde yer alan KASU üniversitesi öğrencilerinin Kazakçaya ve Rusçaya karşı tutumları incelenmiş, öğrencilerin Kazakça kullanım tercihlerinde uyruklarının ne denli etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Hazırlanan anket 313 üniversite öğrencisine uygulanmış, elde edilen bulgular uyruk değişkeni dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu Kazak ve Rus uyruğuna sahiptir. Elde edilen bulgular Rusların Kazakçaya karşı herhangi bir ilgi duymadıklarını, eğitim, aile, arkadaş ortamlarında çoğunlukla Rusçayı tercih ettiklerini hatta hiç Kazakça bilmediklerini göstermektedir. Anket uygulanan Kazak gençlerinin Rusça bilirken Rus gençlerinin Kazakça öğrenmemelerinin ardında yatan sebepler, bu durumun doğurduğu sakıncalar makalede irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan'da iki dillilik, Anadili olarak Kazakça, Kazakçanın güncel sorunları

Abstract:

Kazakhstan as a former Soviet republic gained the status of an independent government on December 16, 1991 is a bilingual country. The constitution states that Kazakh and Russian are official languages of the country with equal status. It is common in bilingual settings that one language dominates another. Despite the fact that more than 30 years have passed since independence of the Republic of Kazakhstan, the demagogic structure and political environment has changed during this process, it is seen that Russian still has a dominant status over Kazakh in some regions of Kazakhstan and younger generation prefer to speak Russian rather than Kazakh. The inability to transfer a language to younger generation brings with it a situation that jeopardizes the continuity and development of that language. The research was held among KAFU(Kazakh American Free University) students which is located in Öskemen city, in the East Kazakhstan Region. This study purposes to identify KAFU students' attitudes towards Kazakh and Russian languages, also it tries to determine Kazakh language preference among students according to their nationalities. The prepared questionnaire was applied to 313 university students, and the findings were evaluated by considering the nationality variable. The majority of the students took part in the study were from Kazakh and Russian nationalities. The findings revealed that Russians did not show any will in speaking Kazakh, they mostly prefered to use Russian in education, among family and friends etc. The reasons behind the fact that the Kazakh youth, who were surveyed, know Russian, but the Russian youth do not know any Kazakh, and the drawbacks of this situation are examined in the article.

Key words: Bilingualism in Kazakhstan, Kazakh language as a mother tongue, contemporary language problems.

KAZAKLARIN TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRENİRKEN YAŞADIKLARI SESLETİM SORUNLARI

PRONUNCIATION PROBLEMS EXPERIENCED BY KAZAKHS WHILE LEARNING TURKISH LANGUAGE

Gül Banu DUMAN
Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0002-6593-3587
gulbanuduman@gmail.com

Aray MUKAZHANOVA
Dr. Aray Mukazhanova, Kazakh American Free University
ORCID 0000-0002-4633-6736
mukazhanova.aray@gmail.com,

Özet

Yabancı dil öğreniminde yaşanan sorunlardan birisi de sesletim sorunudur. Konuşma becerisinin başarısında sesletim önemli bir rol oynar. Öğrenilmeye çalışılan hedef dildeki sesbirimlerin doğru şekilde seslendirilmemesi konuşulanların karşı tarafın anlamamasına yol açar. Özellikle yabancı dil öğrenen bireylerin eğer öğrendikleri dil kendi dil ailelerinden bir dil değilse kendi dillerinde kullanılmayan sesleri tam anlamıyla ayırt etmeleri ve doğru sesletim yapmaları daha zordur. Öte yandan Türk soyluların Türkiye Türkçesi öğrenimlerinde de sesletimle ilgili sorunlar yaşadıkları ortadadır. Bu duruma yol açan sebeplerden birisi kendi ana dilleri ile Türkiye Türkçesinin ses özelliklerinin farklılığından kaynaklanabilir. Bir diğer sebep ise kendi dillerinden yaptıkları olumsuz aktarımlardır. Aynı kelime Türkçenin farklı lehçelerinde fonetik değişime uğramış şekilde yer alıyorsa bazen dil öğrenen bireyler bu durumda kendi ana dillerinden olumsuz aktarımlar yaparak o kelimeyi yanlış seslendirebilmektedir. Hangi seslerin sesletiminde sorunlar olduğunun bilinmesi Türkiye Türkçesi öğretimi sürecinde öğretmenlerin ve öğrencilerin daha bilinçli olmasını sağlayacak ve dil öğrenim sürecini olumlu etkileyecektir. Bu çalışmada Kazakistan'da Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrencilerin sesletim sorunları üzerinde durulmuş, sorunların sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilere metinler verilmiş, bu metinlerin ses kayıtları deşifre edilerek öğrencilerin hangi seslerin sesletiminde sorun yaşadıkları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, sesletim sorunları, Kazaklara Türkiye Türkçesi öğretimi

Abstract

One of the problems experienced in foreign language learning is the pronunciation problem. Pronunciation plays an important role in succeeding the speaking skill. Wrong pronunciation of the phoneme in the target language causes misunderstanding of meaning of the word by the other party. Especially if the language they are learning is not a language from their own language family, it is more complex for them to distinguish sounds that are not used in their mother tounge and to make correct pronunciation. On the other hand, it is noticed that Turkish nobles have problems with pronunciation while learning Turkish. One of the reasons leading to this situation may be due to the differences in the phonetic features between their mother tongue and Turkish language. Another reason is the negative transfers they make from their own language. If the same word takes place in different dialects of Turkish with a phonetic change, sometimes language learners can mispronounce that word by making negative transfers from their mother tongue. Knowing which sounds have problems in pronunciation will make teachers and students more conscious in the process of teaching Turkish and will positively affect the language learning process as well. In this study, the pronunciation problems of Kazakh students learning Turkish in Kazakhstan were examined, and it was tried to determine the causes of the problems. Texts were given to the students, the audio recordings of these texts were deciphered and research findings revealed sounds that students had problems with.

Key words: Teaching Turkish as a foreign language, pronunciation problems, teaching Turkish to Kazakhs.

SADƏ CÜMLƏNİN DETERMİNANT ÜZVLƏRİ

DETERMINANT MEMBERS OF THE SIMPLE SENTENCE

Gültəkin ƏLİYEVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
AMEA İ.Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu,
Sosiolinqvistika və psixolinqvistika şöbəsi, aparıcı elmi işçi,
ORCID ID:0009-0004-3197-3654
drgultekin.aliyeva@mail.ru

Özət

Qədim Hind, Yunan və ərəb dilçiliyindən başlayaraq, müasir rus və türkoloji dilçilikdə cümlə üzvləri problemi daim diqqət mərkəzində olmuş və bu günə kimi öz aktuallığını itirməmişdir. Dilçiləri cümlə üzvləri ilə bağlı daim bir tərəfdən o məsələ düşündürmüşdür ki, söz, nitq hissəsi və cümlə üzvlərinin sərhəddi necə müəyyənləşdirilməlidir, digər tərəfdən isə cümlə üzvlərinin sayı ilə əlaqədar məsələ olmuşdur. Cümlə üzvlərinin sayı, əsas və ikinci dərəcəli olması kimi mövzular müzakirə olunmuş və mübahisə doğurmuşdur. Lakin cümlə üzvləri ilə bağlı digər maraqlı bir məsələ də var ki, o da cümlənin determinant üzvləridir.

Cümlə üzvlərinə ənənəvi yanaşma baş və ikinci dərəcəli üzv məsələsini ortaya gətirsə də determinant üzvlər fərqli xarakter daşıyır. Determinantlar sanki cümlənin həcmini genişləndirir. Determinant latınca *determinans* sözündən alınaraq aydınlaşdıran, müəyyənləşdirən mənasını bildirir. 1970-ci illərə qədər Azərbaycan və rus dilçiliyində determinant cümlə üzvlərindən bəhs olunmamışdır. "Determinant" termini Avropa dilçiliyində hələ 1970-ci illərdən işlənsə də, rus dilçiliyində 1980-ci illərdən istifadə edilmişdir. Mətn dilçiliyi inkişaf etdikcə, aktual üzvlənmə məsələsi tədqiqata cəlb edilərək araşdırıldıqdan sonra ara-sıra determinantlardan da istifadə olunmağa başlanıldı. Azərbaycan dilçiliyində determinantlara K.Abdullayev, Q.Kazımov, E.Bəyzadə, A.Məmmədov və başqalarının əsərlərində rast gəlirik. Rus dilində determinantı ilk dəfə N.Y.Şvedova aşkar edib və təhlil etmişdir. Determinant yeni bir cümlə üzvü deyil. O, zərflik, onun növlərindən və tamamlıqdan ibarət olur. Zərflik və tamamlıqlar zaman, məkan, səbəb, obyekt, subyekt bildirərək cümləni tam əhatə etdiyi üçün aid olduğu xəbərlə əlaqələnir və semantikasına görə bütün üzvlərə ayrılır. Məsələn: *Müharibədən sonra hamı həvəslə, yorulmadan çalışırdı ki, ölkəyə öz töhvəsini versin* (İ.Hüseynov). *Дорога в терпении показалась ему чрезвычайно длинною* (Достоевский). Cümlənin "determinant üzvləri" konstruksiyaların qurulmasında rolu və digər linqvistik xüsusiyyətləri baxımından həm türkologiyada, həm də rus dilçiliyində indiyə qədər ətraflı araşdırılmamışdır.

Açar sözləri: cümlə üzvləri, determinant, baş üzvlər, ikinci dərəcəli üzvlər.

Abstract

Beginning with ancient Indian, Greek and Arabic linguistics, the problem of members of a sentence has always been in the center of attention in modern Russian and Turkological linguistics and has not lost its relevance to this day. On the one hand, linguists have always thought about the issue of how to determine the boundaries of words, parts of speech, and members of sentence, and on the other hand, there has been an issue related to the number of members ofsentence. Topics such as the number of members of sentence,main and secondary, have been discussed and debated. However, there is another interesting issue related to members ofsentence, which is the determiner members of the sentence.

Although the traditional approach to members raises the issue of primary and secondary members, determiner members have a different character. Determiners seem to expand the scope of the sentence. Determinant is derived from the Latin word determinance and means clarifying, determining. Until the 1970s, there was no mention of determinative members in Azerbaijani and Russian linguistics. Although the term "determinant" has been used in European linguistics since the 1970s, it has been used in Russian linguistics since the 1980s. As text linguistics developed, determinants were occasionally used after the issue of actualdivision was investigated and researched. We find determinants in Azerbaijani linguistics in the works of K.Abdullayev, G.Kazimov, E.Beyzade, A.Mammadov and others. The determiner in the Russian language was first discovered and analyzed by N.Y.Shvedova. A determiner is not a new memberof the sentence. It consists of an adverb, its types, and object. Adverbs and objects indicate time, place, cause, object, subject, and because they fully cover the sentence, they are related to predicate they belong to and are divided into all members according to their semantics. For example: *Müharibədən sonra hamı həvəslə, yorulmadan çalışırdı ki, ölkəyə öz töhvəsini versin* (İ.Hüseynov). *Дорога в терпении показалась ему чрезвычайно длинною* (Достоевский).

"Determinant members" of the sentence have not been investigated in detail both in Turkology and in Russian linguistics in terms of their role in forming constructions and other linguistic features.

Keywords: members of sentence, determinant, main members, secondary members.

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINI KONU EDİNEN MAKALELERDE ARAŞTIRMA EĞİLİMLERİ

RESEARCH TRENDS IN ARTICLES ABOUT TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE TEACHING BOOKS

Gürkan MORALI
Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Emre ÖZDEMİR
Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Özet

Bu araştırmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında ders kitaplarını konu edinen makalelerin eğilimlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesine başvurulmuştur. Araştırmanın dokümanlarını, anahtar kelimeler yoluyla çeşitli arama motorları ve veri tabanları üzerinden erişilen ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında konu bakımından sadece ders kitaplarını ele alan makaleler oluşturmaktadır. Elde edilen dokümanlardaki veriler, yayın sınıflama formuna işlenerek ayıklanmıştır. Veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Araştırmada makalelerin yıllara göre en fazla dağılıma sahip olduğu yıl 2022 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca yıllara göre makalelerin genel olarak artma eğilimi gösterdiği de görülmüştür. Yazar sayısı bakımından iki yazarlı makalelerin ağırlıkta olduğu belirlenmiştir. Konu açısından metin üzerinde yoğunlaşıldığı görülmüştür. Yöntem bakımından araştırmaların nitel araştırma üzerine yoğunlaştığı gözlenmiştir. Ancak araştırma modelinin çok az sayıda çalışma haricinde belirtilmediği bulunmuştur. Makalelerde veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesine başvurulduğu ancak çoğu çalışmada veri analiz biçimine yer verilmediği ortaya çıkmıştır. Ders kitabı setlerinden "İstanbul"un daha fazla çalışmada incelendiği tespit edilmiştir. Dil düzeyi olarak A1 seviyesi ders kitaplarının ön planda olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: ders kitabı, yabancı dil olarak Türkçe, araştırma eğilimleri.

Abstract

The purpose of this research is to determine the trends of the articles about the textbooks in the field of teaching Turkish as a foreign language. For this purpose, document analysis, one of the qualitative research data collection methods, was used. The documents of the research consist of articles that are accessed through various search engines and databases through keywords and that only deal with textbooks in terms of subject in the field of teaching Turkish as a foreign language. The data in the obtained documents were processed into the publication classification form and extracted. The data were analyzed through descriptive analysis. In the research, the year with the highest distribution of articles by years was determined as 2022. It has also been observed that the articles tend to increase in general over the years. In terms of the number of authors, it was determined that the articles with two authors were dominant. In terms of the subject, it was seen that the focus was on the text. In terms of method, it was observed that the studies focused on qualitative research. However, it was found that the research model was not specified except for very few studies. It has been revealed that document analysis is used as a data collection method in the articles, but data analysis format is not included in most studies. It has been determined that "İstanbul", one of the course book sets, has been examined in more studies. It has been revealed that A1 level textbooks are at the forefront as a language level.

Keywords: course book, teaching Turkish as a foreign language, research trends.

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİNLEME STRATEJİLERİNE DAYALI ETKİNLİKLERİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATİON OF STRATEGY BASED LİSTENİNG ACTİVİTİES ACCORDİNG TO STUDENTS' PERSPECTİVE İN TEACHİNG TURKİSH AS A FOREİGN LANGUAGE

H. Çiğdem YILDIRIM
Dr., Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
hcyildirim@baskent.edu.tr

Merve UZUN GÜLKAYA
Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi TÖMER
muzun@ankara.edu.tr

Özet

Bu araştırmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dinleme stratejilerine dayalı etkinliklerin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, Ankara'da bulunan bir yükseköğretim kurumunun dil uygulama ve araştırma merkezinde Türkçe öğrenen ve B1 düzeyinde bulunan 26 öğrenciyle dinleme stratejilerinin geliştirilmesine yönelik sekiz hafta boyunca uygulamalar gerçekleştirilmiş ve bu uygulamanın ardından öğrencilere uygulama sürecine yönelik olarak görüşleri alınmıştır. Nitel bir araştırma yöntemi benimsenen bu araştırmada, uygulama sürecinden önce her dinleme etkinliği için Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde (D-AOBM) yer alan düzey tanımlayıcılarından hareketle ders planı tasarlanmış, uygulama esnasında da söz konusu plan takip edilmiştir. Sekiz haftalık sürecin sonunda, öğrencilerle yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde üç soruluk bir görüşme formu kullanılmıştır. Öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Öğrencilerin uygulama sürecine yönelik olarak dinleme stratejilerinin etkililiğine ve kullanımına ilişkin genel olarak olumlu görüş geliştirdikleri; strateji kullanımını eğlenceli ve faydalı buldukları, diğer beceriler için ve sonraki öğrenmelerde strateji kullanımına yönelik görüşlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlardan hareketle, dinleme stratejileri öğretiminin dinleme becerisine ilişkin öğrenci tutumlarını olumlu yönde etkilediği ve beceri gelişimine de katkısı olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, ders materyallerinden, müfredata; öğrenen kaynaklı sorunlardan öğretmen yetkinliğine kadar tüm etkenlerin değerlendirilerek strateji öğretiminin gerçekleştirilmesi, öğrencilere planlı ve verimli öğrenme yaşantılarının kazandırılması noktasında önemli bir role sahiptir.

Anahtar kelimeler: Dinleme becerisi, dinleme etkinlikleri, strateji öğretimi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi.

Abstract

The aim of this research is to evaluate activities based on listening strategies in the teaching of Turkish as a foreign language, according to student perspectives. In line with this aim, applications aimed at developing listening strategies were implemented over eight weeks with 26 students studying Turkish at a language application and research centre of a higher education institution in Ankara, who are at the B1 level. After this application, the students' opinions were obtained regarding the application

process. In this research, which adopts a qualitative research method, a lesson plan was designed based on the level descriptors found in the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) for each listening activity prior to the application process, and this plan was followed during the application. At the end of the eight-week period, semi-structured individual interviews were conducted with the students. A three-question interview form was used in the interviews. The data obtained from the student opinions were evaluated with content analysis. It was concluded that the students generally developed positive opinions about the effectiveness and use of listening strategies towards the application process; they found the use of strategies enjoyable and beneficial, and they had opinions on the use of strategies for other skills and for future learning. Based on these results, it can be said that the teaching of listening strategies positively affects student attitudes towards the listening skill and also contributes to skill development. Accordingly, the implementation of strategy teaching, by evaluating all factors from course materials and curriculum to learner-related problems and teacher competence, plays a significant role in providing students with planned and efficient learning experiences.

Keywords: Listening, listening activities, strategy teaching, teaching Turkish as a foreign language.

YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN DEVAM ETTİĞİ OKULLARDA İLKÖĞRETİM (1-8. SINIFLAR) PROGRAMININ UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ

PROBLEMS ENCOUNTERED İN THE IMPLEMENTATİON OF THE PRİMARY EDUCATİON (1ST-8TH GRADES) PROGRAM İN SCHOOLS ATTENDED BY FOREİGN STUDENTS: THE CASE OF ANTALYA PROVİNCE

Harun ŞAHİN
Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü
harunsahin@akdeniz.edu.tr

Nilgün AZEKEN
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Doktora Programı
nilgunazeken@gmail.com

Cemile BALIK
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Eğitim programları ve Öğretim Bölümü Doktora Programı
cemilebalik2@gmail.com

Muhammed Ali ÖZKAN
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Eğitim programları ve Öğretim Bölümü Doktora Programı
muhammedali_mf@msn.com

Özet

Günümüz koşulları ve küreselleşme gibi etkenler, ulusların birbirleriyle olan etkileşimini arttırmıştır. Türkiye'de çeşitli nedenlerle göç alan bir ülkedir. Türkiye'nin önemli turizm bölgelerinden biri olan Antalya ili, özellikle 2000'li yıllardan sonra popüler bir uluslararası göç hedefi haline gelmiştir. Yaşanan göçler ile Antalya ilinde Rus, Ukrayna, Afgan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden gelenler ile nüfusunun artışı eğitim sürecinde de sorunlar yaşanmasında neden olmuştur. Yaşanan sorunların tespiti ve çözüm önerilerine duyulan ihtiyaç bu araştırmanın yapılma gerekçesini oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı; Türkiye'de devlet okullarında öğrenim gören (1-8. sınıflar) yabancı uyruklu öğrencilerin derslerine giren öğretmenlerin programın uygulanmasında karşılaştıkları sorunları ortaya koymak ve çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmada yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sürecine ilişkin durumunun betimlenmesi amaçlandığı için nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışma deseni tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Antalya ilinde yer alan ve yabancı uyruklu öğrenci sayısı diğer okullara göre fazla olan, özel okul ve devlet okulunda ilkokul ve ortaokul kademesinde görev alan 13 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerin eğitiminde; program ögelerine, karşılaşılan sorunlara ve önerilere yönelik üç tema elde edilmiştir. Elde edilen verilerdeki öğretmen görüşlerine göre; öğretim programlarının hedef, içerik, eğitim durumları, ölçme ve değerlendirme

boyutlarının yabancı uyruklu öğrenciler için uygun olmadığı, eğitim sürecinde yabancı uyruklu öğrenciler için gerekli düzenlemelerin yapılmadığı, iletişim ve okula uyum sürecinde sorun yaşanıldığı sonucuna ulaşılmış ve çözüm önerileri belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı uyruklu öğrenci, Öğretim programı, Antalya, Göçmenler

Abstract

Today's conditions and factors such as globalization have increased the interaction of nations with each other. Turkey is a country that receives immigration for various reasons. Antalya province, which is one of the important tourism regions of Turkey, has become a popular international migration destination especially after the 2000s. The immigrations and the increase in the population of Antalya from Russian, Ukraine, Afghan and Central Asian Turkic Republics caused problems in the education process. Detection of the problems experienced and the need for solution suggestions constitute the reason for this research. Purpose of the research; The aim of this study is to reveal the problems faced by the teachers who attend the classes of foreign students (1-8th grades) studying in public schools in Turkey and to develop solutions. Since the aim of the research is to describe the situation of foreign students regarding the education process, the case study design, one of the qualitative research approaches, was preferred. The study group of the research consists of 13 teachers working at primary and secondary school levels in private and public schools, located in the province of Antalya, with a higher number of foreign students compared to other schools. A semi-structured interview form developed by the researchers was used as a data collection tool in the study. As a result of the analysis of the data obtained in the research, in the education of foreign students; Three themes were obtained for the program elements, problems and suggestions. According to the opinions of the teachers in the obtained data; It has been concluded that the objectives, content, educational status, measurement and evaluation dimensions of the curricula are not suitable for foreign students, the necessary arrangements are not made for foreign students in the education process, there are problems in the communication and school adaptation process, and solution suggestions are stated.

Keywords: Foreign student, Curriculum, Antalya, Immigrants.

ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENME STİLLERİ BAĞLAMINDA ÖĞRENME STRATEJİLERİ İLE ÖĞRENMEYE KARŞI TUTUMLARININ İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF ATTRIBUTES TO LEARNING BY LEARNING STRATEGIES İN THE CONTEXT OF LEARNING STYLES

Harun ŞAHİN
Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü
harunsahin@akdeniz.edu.tr

Muhammed Ali ÖZKAN
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Doktora Programı.
muhammedali_mf@msn.com

Nilgün AZEKEN
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Doktora Programı
nilgunazeken@gmail.com

Özet

Günümüzde yaşanan değişimler ve gelişmeler eğitim anlayışlarında da değişimler meydana getirmektedir. Ancak benimsenen eğitim anlayışlarında bireysel farklılıkların önemi ve öğretim sürecinde dikkate alınması gerekliliği değişmemesi gereken önemli bir unsurdur. Bireysel farklılıkların önemi eğitim sürecinde öğrenme stilleri ve stratejilerinin de önemini ortaya koymaktadır. Araştırmanın amacı; üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme stratejileri ve öğrenmeye karşı tutumlarını, öğrenme stilleri açısından incelemek ve çeşitli değişkenlerle karşılaştırmaktır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya 210 Bilim ve Sanat Merkezi öğrencisi katılmıştır. Veriler öğrenme stratejileri ölçeği, öğrenmeye karşı tutum ölçeği ve öğrenme stili ölçeğinin uygulanmasından elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistiklerden ve karşılaştırmalı istatistiklerden yararlanılmıştır. Elde edilen verilere göre üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme stratejileri, öğrenmeye karşı tutumları öğrenme stillerine göre farklılaşmamaktadır. Ancak öğrencilerin öğrenmeye ilişkin tutumlarında açıklık alt boyutunda devinimsel öğrenme stili sahip öğrenci puanları görsel öğrenme stiline sahip öğrenci puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir fark oluşturmuştur. Üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme stratejileri ile öğrenmeye karşı tutumları arasında da orta düzeyde pozitif bir ilişki vardır. Cinsiyet değişkenine bakıldığında; öğrenme stratejilerinin farklılaşmadığı ancak örgütleme stratejilerinde cinsiyete göre kız öğrenciler lehine bir fark ortaya çıktığı görülmektedir. Öğrenmeye karşı tutumları ise kaygılanma ve beklenti alt boyutlarında anlamlı bir fark ortaya çıkarken öğrenmenin doğası açıklık alt boyutlarında erkekler lehine anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üstün yetenekli, öğrenme stilleri, öğrenme stratejileri, bireysel farklılık

Abstract

Changes and developments experienced today also bring about changes in the understanding of education. However, the importance of individual differences in the adopted educational understandings and the necessity of taking them into account in the teaching process is an important element that should not change. The importance of individual differences reveals the importance of learning styles and strategies in the education process. Purpose of the research; To examine the learning strategies and attitudes of gifted students in terms of learning styles and to compare them with various variables. Scanning model was used in the research. 210 Science and Art Center students participated in the research. The data were obtained from the application of the learning strategies scale, the attitude towards learning scale and the learning style scale. Descriptive and comparative statistics were used in the analysis of the data. According to the data obtained, the learning strategies of gifted students do not differ according to their learning styles and attitudes towards learning. However, in the openness sub-dimension of students' attitudes towards learning, the scores of students with a dynamic learning style made a significant difference over the scores of students with a visual learning style. There is a moderately positive relationship between gifted students' learning strategies and their attitudes towards learning. Looking at the gender variable; it is seen that learning strategies do not differ, but there is a difference in favor of female students according to gender in organizing strategies. While there was a significant difference in the anxiety and expectation sub-dimensions of their attitudes towards learning, there was a significant difference in favor of men in the nature of learning openness sub-dimensions.

Keywords: Gifted, learning styles, learning strategies, individual difference.

"ERBÂB-I 'AŞK CENG İDER ESHÂB-I ZÜHD İLE": *BÂKÎ DİVANI*'NDA EDEBÎ TİPLERE DAİR

"LOVE EXPERTS FIGHT AGAINST COMPANIONS OF THE ZUHD": ABOUT THE LITERARY CHARACTERS IN THE *DIVAN OF BÂKÎ*

Hasan KAPLAN
Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0003-1290-7219
h1982kaplan@hotmail.com

Özet

Klasik Türk şiiri Osmanlı toplum yapısını yansıtan bir şiir geleneğine dayanır. Bu gelenekte bazı tip ve kişilikler din, kültür ve gelenek ekseninde şekillenen Osmanlı cemiyet hayatını yansıtacak şekilde hem hakikî hem de kurgusal bir hâlde sunulmuştur. Şairler tarafından yıllarca işlenerek belli kalıp özellikler kazanan ve idealleştirilen tiplerin başında âşık ve sevgili gelmektedir. Âşığın/rindin karşısında yer alan hoca, rakip, molla, müderris, sufi, şeyh, vaiz ve zahit de edebî tipler olarak dikkati çeken ve şairlerce müspet, makbul ve makul bulunmayan diğer tiplerdir. Klasik edebiyat bu tipler arasındaki çatışmaya dayanır. Bu çalışmada klasik edebiyatın en büyük şairlerinden biri kabul edilen Bâkî'nin şiirlerinde yer alan bazı edebî tipler tanıtılmış, şairin bu tipleri nasıl ele aldığı üzerinde durulmuştur. Bâkî de diğer klasik şairler gibi bazen âşığın bazen de rindin karşısına çıkardığı bu tiplerin kisve ve aksesuarlarından, fizikî görünüşlerinden, beden dilinden, davranış ve zaaflarından bahsetmiş; yer yer gerçekçi tasvirlerde bulunmuştur. Bu tipleri ele alırken âşığın dilinden bir anlatıcıya dönüşen şair, aynı zamanda Melamî bir bakışla bu tiplerin söz ve davranışlarına yaklaşmıştır. Yer yer tasavvufi söyleyişte de bulunan Bâkî'nin tipleri ele alışı onun yaşadığı çağı, çevreyi, inanç unsurlarını ve karakter yapısını anlamada bir araç olarak değerlendirilebilir. Hem şairin hem de cemiyet hayatı hakkında bazı vesikalar sunan bu tarz değerlendirmeler şairin içtimaî düşünüşünün yanı sıra ferdî duyuş ve hislerini de anlamada yardımcı olabilir. Bu doğrultuda *Bâkî Divanı* edebî tipler bakımından detaylı bir şekilde incelenmiştir. İnceleme sonucunda Bâkî'nin hoca, sufi, şeyh ve vaiz gibi birer züht ehli olan tiplerin karşısına âşık ve rindi; zühdün ve şeklin karşısına rintliği ve Melamiliği; riyanın karşısına ise aşkı ve şarabı koyduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Bâkî, âşık, rint, zahit, tip ve karakter.

Abstract

Classical Turkish poetry is based on a poetry tradition that reflects Ottoman society. In this tradition, some types and personalities are presented in real and fictional forms, reflecting the Ottoman social life shaped around religion, culture and tradition. The lover and the beloved are the prominent characters that have gained certain stereotypical features and have been idealised by poets for years. Hodja, rival, mullah, mudarris, sufi, sheikh, preacher and ascetic, who are against the lover/rind, are other characters that attract attention as literary characters, and they are not regarded as positive, acceptable and reasonable by poets. Classical literature is based on the conflict among these characters. In this study, some literary characters in the poems of Bâkî, who is accepted as one of the greatest poets of classical literature, were introduced, and the way that the poet dealt with these characters was

emphasised. Bâkî, like other classical poets, wrote about the disguises and accessories, physical appearances, body language, behaviours and weaknesses of these characters, whom he sometimes brings before the lover and sometimes against the rind. He sometimes made some realistic depictions. While dealing with these characters, the poet, who turned into a narrator from the language of the lover, also discussed the words and behaviours of these characters with a Melamî perspective. The way that Bâkî presented the characters, sometimes in a mystical utterance, can be considered as a tool to understand his age, environment, elements of belief and character structure. Such considerations, which provide some documents about both the poet's life and the social life, can help to understand the poet's individual hearings, senses, and social thinking. Accordingly, the *Divan of Bâkî* was scrutinized in terms of literary types. As a result, it was understood that Bâkî brought lover and rind against the characters of such ascetics as hodja, sufi, sheikh and preacher; rind approach and Melamîlik against asceticism and form; love and wine against hypocrisy.

Keywords: Bâkî, lover, rind, zahid, character

TYPOLOGİCAL STUDY OF THE SYNTACTİC STRUCTURE OF AZERBAİJANİ TURKİSH

Hossein Khoshbateni
Dr., Tabriz university – Iran
hosseinkhoshbaten@yahoo.com

Abstract

Typology assigns languages to types and is concerned directly with the study of variation within human languages. There are two major and basic approaches in typology: 1) morphological typology and 2) word order. This work studies Azerbaijani Turkish in the domain of word order parameters. Azerbaijani Turkish is one of the agglutinative languages in which a word may consist of more than one morpheme. Word order typology has played a major role in recent development of language typology using data from a wide range of languages. The order of the major constituents of the clause and of the noun phrase are the various major word order parameters whereas the construction of verb phrase comparative constructions and propositional phrase are the less centrally parameters in Greenberg's work. According to these parameters SOV is the most common word order in Azerbaijani Turkish in which adjectives precede nouns in noun phrase and prepositions and relative clauses follow the core noun and postposition is more common than preposition. Adverb clauses usually follow subject and precede verb although due to topicalization and emphasis they may precede subject. This collection in this manner tries to determine the typological position of Azerbaijani Turkish in region of syntax.

The author tries to identify the word order parameters of Azerbaijani Turkish by applying the comprehensive pattern of B.Comrie.

Keywords: Typology, universal grammar, word order, Azerbaijani Turkish and agglutinative languages

GÖSTERİMCİ EKOL PERSPEKTİFİYLE DUVAR VE OTOBÜS KOLTUĞU YAZILARINDAN TWEETLERE KENT FOLKLORUNU OKUMAK

FROM WALL AND BUS SEAT GRAFFITI TO TWEETS ANALYZING THE URBAN FOLKLORE WITH THE PERSPECTIVE OF PERFORMANCE ORIENTED ECOLE

Işıl TOMBUL
Doç. Dr., Araştırmacı
ORCID 0000-0002-7793-7227
isiltombulizmir@gmail.com,

Armoni BAYAR
Öğr. Gör., Bahçeşehir Üniversitesi,
ORCID 0009-0002-0839-8773
armoni.bayar@bau.edu.tr,

Özet

Bu çalışmada kent folklorunun dönemsel koşullar içinde kendini yeniden üretimi incelenmektedir. Bu amaçla belediye otobüsleri koltuklarına yazılan yazılar, duvar yazıları ve sosyal medya yazıları incelenmiştir. Araştırmacılara uzun süre gözlemleme imkânı veren boylamsal çalışmalar (longitudinal studies) yaklaşımıyla veriler karşılaştırma yapmak için tekrar toplanmıştır. Otobüs koltuklarına yazılan yazılar 2006'da İzmir'in Karşıyaka ilçesine çalışan belediye otobüsü hatlarından ve Karşıyaka sokaklarında ana yollara bakan duvarlardan toplanmıştır. Koşulların zaman içinde değişmesi, araç modellerinin yenilenip koltukların yazı yazmaya uygun olmayan koltuk tasarımlarıyla donatılması, metro hatlarının çoğalması gibi nedenlerden dolayı ikinci dönem veriler sosyal medyanın gelişmesiyle elektronik ortamdan toplanmıştır. Bu bize farklı mecralarının kent folkloru ve iletişim açısından nasıl kullanıldığının karşılaştırmasını yapma imkânını vermiştir. 2021 yılı içerisinde #karşıyaka başlık etiketi (hashtag) üzerinden paylaşımlar toplanmıştır. Türkiye'de gösterimci ekol (performance oriented ecole) çalışmalarının temsilcilerinden olan İlhan Başgöz özellikle kent folkloru alanına saha çalışmalarıyla büyük katkılar sunmuştur. Veriler, İlhan Başgöz'ün folklor kuramı bağlamında ortaya koyduğu bağlamsal modelle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları göstermiştir ki sosyal medyanın yaygınlaşmasından önce insanlar bu yazılama mecralarını bir iletişim aracı olarak kullanmıştır. Duygularını, dünyaya bakış açılarını, umutlarını, öfkelerini, protestolarını bu mecralardan dile getirmişlerdir. Günümüze geldiğimizde bu yazılar artık gerek araç tasarımının değişmesi gerekse insanların eskisi gibi ihtiyaç duymamasından dolayı yok olmaya başlamıştır. Artık insanlar yeni iletişim kanallarını kullanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent Folkloru, Duvar ve Otobüs Koltuğu Yazıları, Netlore, İlhan Başgöz.

Abstract

This study examines the self-reproduction of urban folklore under periodic conditions. For this purpose, the writings written on the seats of municipality buses, walls, and social media posts were examined. Data were collected again for comparison with the longitudinal studies approach, allowing researchers to observe for long periods. The texts written on the bus seats were collected from the municipal bus lines running to Karşıyaka district of İzmir in 2006 and from the walls facing the main roads in Karşıyaka streets. Due to reasons such as changing conditions over time, renewing vehicle models, equipping seats with seat designs that are not suitable for writing, and development of metro lines, data for the second period were collected from the electronic environment with the social media.

This has allowed us to compare how different media are used in urban folklore and communication. In 2021, posts were collected over the hashtag #karşıyaka. İlhan Başgöz, one of the important representatives of performance oriented ecole studies in Turkiye, has made great contributions to the field of urban folklore with his field studies. The data were analyzed with the contextual model presented by İlhan Başgöz in the context of folklore theory. The results of the research showed that before the spread of social media, people used this medium as a communication instrument. They expressed their feelings, perspectives on the world, hopes, anger, and protests through these channels. However, when we come to the present day, these writings have begun to disappear, as people use new communication channels.

Keywords: Urban Folklore, Graffiti, Netlore, İlhan Başgöz.

ANLATININ YENİ ORTAMI DİJİTAL OYUNLARDA METİNLERARASILIK: "SEEN" OYUNU ÖRNEĞİ

THE NEW MEDİA OF NARRATİVE INTERTEXTUALİTY İN DİGİTAL GAMES: THE EXAMPLE OF THE "SEEN" GAME

İlkyaz YILDIZ

Giresun Üniversitesi
ORCID: 0000-0002-3143-4384
ilkyaz.yildiz@giresun.edu.tr

Özet

Metinlerarasılık, edebi metinlerden filmlere, reklamlardan dijital oyunlara içerisinde metin barındıran her üründe bilinçli ya da bilinçsizce yer verilen bir unsurdur. Video oyunları da gerek kurguları gerekse zaman, mekân, şahıs kadrosu gibi metne ait yapıları dolayısıyla tıpkı bir yazılı metin gibi incelemeye müsait oluşları nedeniyle metinlerarası ilişkiler bakımından son derece zengin malzemeye sahiptirler. Bu tespitten hareketle çalışmada, "Seen" (2019) isimli video oyunu merkeze alınarak öncelikle oyun hakkında bilgi verilmiş, ardından metinlerarasılık ve video oyunları ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda, başkaca yazar ve düşünürlerden yapılan alıntılara oyunun kurgusu içerisinde neden ve ne şekilde yer verildiği incelenmeye çalışılmıştır. Son derece karamsar bir atmosferde başlayan ve diğer dijital oyunlara nazaran kısa sayılabilecek bir oyunda, pes etmeme, umudunu kaybetmeme, yolculuğuna devam etme gibi konularda teşvik edici, nasihat ve motivasyon içeren on dört alıntıya yer verildiği saptanmıştır. Alıntılar incelendiğinde bunların bir kısmının Hz. Ali, Mevlânâ Celâleddîn Rûmi, İmam Gazzâlî gibi İslam dünyasının önderlerine, bir kısmının ise dünyanın farklı bölgelerinde yazar, düşünür, devlet başkanı gibi rollerde bulunan önemli isimlere ait olduğu görülmektedir. İçerisinde hiçbir diyalog bulunmayan bir oyunda, hikâyenin ve akışın yalnızca seçilen alıntılarla devam ettirilmesi metinlerarası bağların bir metnin kurgusunda tamamlayıcı rol üstlendiğini göstermektedir. Öyle ki ne oyunun kahramanı ne de oyunun gidişatı hakkında oyunda herhangi bir bilgi verilmemesine rağmen oyuncu, oyuna uygun kısımlarda yerleştirilmiş alıntılarla kahramanın hislerini de oyunun hikayesini de anlayabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seen, dijital oyun, metinlerarasılık.

Abstract

Intertextuality is an element that is consciously or unconsciously included in every product containing text, from literary texts to films, from advertisements to digital games. Video games also have a very rich material in terms of intertextual relations, due to their fictions and their textual structures such as time, space and characters, and because they are suitable for examination just like a written text. Based on this determination, in the study, the video game named "Seen" (2019) was centered, and firstly, information was given about the game, and then the relationship between intertextuality and video games was emphasized. In this direction, it has been tried to examine why and how quotations from other writers and thinkers are included in the fiction of the play. It was determined that in a game that started in an extremely pessimistic atmosphere and could be considered short compared to other digital games, there were fourteen quotes that included encouraging, advice and motivation on issues such as not giving up, not losing hope, and continuing your journey. It is seen that one dimension of the

communities they cite belongs to Islamic world leaders such as Hz. Ali, Mevlânâ Celaleddin Rumi, Imam Gazzali, and another region belongs to important people in different parts of the world, such as writers, thinkers, and heads of state. The continuation of the story and the flow with only selected quotations in a play that does not contain any dialogue shows that intertextual ties play a complementary role in the fiction of a text. So much so that although no information is given in the game about either the hero of the game or the course of the game, the player can understand the feelings of the hero and the story of the game with the quotations placed in the appropriate parts of the game.

Keywords: Seen, digital game, intertextuality.

ORTA ƏSR YAZILI ABİDƏLƏRİNİN DİLİNDƏ TƏRZİ-HƏRƏKƏT ZƏRFLƏRİ

ADVERBS OF MOTION IN THE LANGUAGE OF MEDIEVAL WRITTEN MONUMENTS

İslam VƏLİYEV

Öğr. Gör., Bakü Devlet Üniversitesi
Filoloji Fakültesi, Türkoloji Bölümü
elnur7513@rambler.ru

Özet

Azərbaycan yazılı abidələrinin dilində tərzi-hərəkət zərfləri işləkliyi, əmələgəlmə yollarının müxtəlifliyi və zənginliyi ilə zərfin digər məna növlərindən fərqlənmişdir. Tərzi-hərəkət zərfləri hərəkətin icrasının tərzini bildirir, *necə? nə cür? nə halda? nə vəziyyətdə?* və s. suallardan birinə cavab verir. Yazılı abidələrin dilində müşahidə olunan tərzi-hərəkət zərflərini mənşəcə iki yerə: a) türk mənşəli tərzi-hərəkət zərfləri; b) ərəb-fars dillərindən alınan tərzi-hərəkət zərflərinə ayrılır. Tarixən yazılı mənbələrdə işlənən tərzi-hərəkət zərfləri quruluşca müasir Azərbaycan ədəbi dilində olduğu kimi, üç yerə bölünür:

a) Sadə tərzi-hərəkət zərflərinə bir sıra arxaik səciyyəli sözlər də daxildir: *arqurı, yayaq, yayan, sıravardı, becid, yab-yab, yalabıdaq, qatı, yalğuz, ayruğ* vb.

b) Düzəltmə tərzi-hərəkət zərfləri; *-la*^{2}*, -ca*^{2}*, -dan*^{2}*, -sız*^{4}*, -ın*^{4} (*ədəblə, qəzəblə, qafilcə, cəfasız, ansızın, ağın, üstün* vb.) şəkilçiləri ilə yaranmışdır.

c) Mürəkkəb tərzi-hərəkət zərfləri a) eyni sözün təkrarı ilə (*parə-parə, səf-səf*); b) ismin müxtəlif hallarında olan eyni sözün təkrarı ilə (*başdan-ayağa, əldən əldə*); c) *–ba, -bə, -a*^{2} birləşdiricisi vasitəsilə (*dizbədiz, gözbəgöz, sərasər, rubəru* və s.) əmələ gəlir.

Orta əsrlərə aid yazılı abidələrin dilində ərəb-fars dillərindən alınmış bir sıra tərzi-hərəkət zərfləri də müşahidə olunur: a) ərəb dilindən: *ittifaqən, zahir, əbsən, filhal* vb. b) Fars dilindən: *nagah, mərdanə, sərgəştə, sərpa, bihudə, sərasimə* və s. Beləliklə, müşahidələr göstərir ki, tərzi-hərəkət zərfləri uzun tarixi təkamül prosesində müasir Azərbaycan ədəbi dili ilə müqayisədə məna və vəzifəcə, demək olar ki, çox az dəyişikliyə uğramış, əsasən sabit qalmışdır.

Açar sözlər: *Azərbaycan dili, tarixi inkişaf, morfoloji özəlliklər, zərflər.*

Abstract

In the language of written monuments of Azerbaijan, adverbs of style and action differed from other types of adverbs by their functionality, diversity and richness of ways of formation. Adverbs of manner indicate the manner in which an action is performed, how? how? what if in what situation? and so on. answers one of the questions. The style-movement adverbs observed in the language of written monuments can be divided into two places:

a) style-movement adverbs of Turkish origin;

b) it is divided into adverbs of manner-movement taken from Arabic-Persian languages. The style-action adverbs used historically in written sources are structurally divided into three parts, as in the modern literary language of Azerbaijan:

c) Simple style-movement adverbs also include a number of archaic words: arguri, yayag, yayan, servavardi, becid, yab-yab, yalabydag, gati, yalguz, ayrug, etc.

d) Correction style-action adverbs; It is formed with the suffixes -la2, -ca2, -dan2, -sız4, -ın4 (with manners, with anger, suddenly, without suffering, suddenly, whitely, superiorly, etc.).

a) Complex style-action adverbs a) with repetition of the same word (piece by piece, line by line);

b) by repeating the same word in different cases of the noun (from head to foot, from hand to hand);

c) It is formed through the conjunction –ba, -ba, -a2 (dizbediz, gozbagoz, sarasar, ruberu, etc.).

In the language of the written monuments of the Middle Ages, a number of adverbs of style and action taken from the Arabic-Persian languages are also observed: a) from the Arabic language: ittighagan, zahir, absan, filhal, etc. b) From the Persian language: nagah, mardana, sargashta, sarpa, bihuda, serasima, etc. Thus, the observations show that the adverbs of style and action have hardly changed in terms of meaning and function in the long historical evolution process, and remained mostly stable, compared to the modern literary language of Azerbaijan.

Keywords: Azerbaijani language, historical development, morphological features, adverbs.

POETRY OF PARVIN ETISAMI

Jala SHUKUROVA
Dr., Azerbaijan National Academy of Science
İnstitute of Manuscripts named after Muhammad Fuzuli

Abstract

Parvin Etisami is a master of words with the highest status among female poets of South Azerbaijani literature. She is called the most powerful poetess of the gnostic literature of the last 5 centuries. The poet, whose real name is Rakhshanda, was born in Tabriz on March 25, 1906, and spent most of her short life in Tehran. She grew up in the arms of a scholarly father, such as Mirza Yusif Khan Ashtiani, the owner and writer of the "Bahar" literary magazine, and the translator of many works from French and Arabic languages. Parvin learned Persian and Arabic literature from his father and started writing poetry from childhood. On July 19, 1934, she married her cousin, but since this marriage was not happy, she separated after a while and did not start a family until the end of her life. Devoting the rest of her life to creativity, she did not talk about it with anyone, and never complained except for the following 3 verses until the end of her life:

Flower, what did you see this beautiful society?
What did you see except cursing?
Garden of roses , you who shine so brightly
What else have you seen in the market but a mean customer?
You went out to watch the meadow , you got a cage
The bird in the cage, what did you see in the cage?

Parvin Khanum's poetry is the brightest example of contemporary Azerbaijani literature. The poetic language of the poetess is simple and readable. In her moral poems, the relevance of the topic and the delicacy of the words create harmony with each other. In her poetry, the originality and sincerity of the words and poetic thought wave, her fresh and innovative thoughts contain high social, moral and critical points. Parvin Etisami's divan has about seven thousand verses. Divan is mostly in the form of literary pieces, i.e., stanzas, which describe social issues on a critical level. The themes of her poems are mostly the corruption of time and environment, moral advice, criticism of the oppression of the oppressed, the instability of the world.

Keywords: Parvin Etisami, South Azerbaijani literature, Tabriz

GAGAUZLARDAN DERLENEN TAHİR İLE ZÜHRE ÜZERİNE TESPİTLER

FINDINGS ON VERAL WITH TAHIR AND ZUHRE COLLECTED FROM GAGAUZ

Kadriye TÜRKAN
Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Fen-Edebiyat-Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
ORCID ID: 0000-0002-0383-1964
ktturkan@gmail.com

Özet

Sözlü kültür ürünü olan halk anlatıları, sabit bir metne sahip olmadığı için toplumsal bellekte muhafaza edilir, sözlü olarak taşınır ve aktarılırlar. Bununla birlikte bağlam merkezli yaklaşımlar anlatıcı ile anlatı arasında yadsınamaz ilişkiyi dikkate alırken anlatmanın yaratıldığı gelenek içerisinde değerlendirilmesini de gerekli kılar. Bu bağlamda âşık tarzı edebiyat, Türk halk edebiyatının yaygın ve işlek bir alanını meydana getirirken edebiyatın da birçok alanını etkilemiştir. Âşık tarzı edebiyat geleneği, XVI. yüzyıldan itibaren gözlenmeye başlanmış olup âşık adı verilen sanatçıların icra töresine uygun olarak şiir söylemek ve hikâye tasnif etmek olmak üzere ikili performanslarını içine alır. Âşık tarzı edebiyat geleneği ürünü olan halk hikâyeleri tüm halk yaratmaları gibi çağın gereği toplumsal yapıda meydana gelen sosyo- kültürel ve ekonomik değişimlere paralel olarak değişim ve dönüşüme uğrar. Âşıkların tasnif edip anlattığı ve Türk dünyasında yaygın bir halk hikâyesi olan Tahir ile Zühre de bugün yaşayan diğer halk hikâyeleri gibi özgün icra ortamından uzaklaştığı için hacmi daralmış, nazım bölümleri yani şiirler açısından büyük ölçüde kayba uğramış, başka bir deyişle masallaşmıştır. Çalışmada Balkan Türkleri arasında olduğu gibi Balkanlarda yaşayan diğer milletler arasında da varyantlar halinde yaşayan Tahir ile Zühre hikâyesinin iki farklı coğrafyada yaşayan Gagauzlardan derlenmiş iki varyantından yola çıkılarak âşıklık geleneğinin devam etmediği bir bağlamda anlatmada gözlenen değişimler ve bu değişimde etkili olan unsurlar üzerinde durularak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Gagauz, halk hikâyesi, Tahir ile Zühre, âşık, masal.

Abstract

Folk narratives, which are products of oral culture, are preserved in the social memory, transmitted orally, since they do not have a fixed text. However, while context-centered approaches take into account the undeniable relationship between the narrator and the narrative, they also make it necessary to evaluate the narrative within the tradition in which it was created. In this context, while the ashık style literature constitutes a common and busy area of Turkish folk literature, it also affected many areas of literature. The literary tradition of ashık style includes the double performances of the artists called ashıks, which started to be observed since the 16th century, to sing poetry and classify folk stories in accordance with the performance tradition. Folk story which are the product of the ashık style literary tradition undergo changes and transformations in parallel with the socio-cultural and economic changes that occur in the social structure as a requirement of the age, like all folk creations. Tahir and Zühre, which is a common folk story in the Turkish world and classified and told by ashıks has narrowed its volume as it has moved away from the original performance environment, like other folk stories living today, and has suffered a great loss in terms of verse sections in other words, it has become a folk tale.

In the study, based on two variants of the folk story Tahir and Zühre, who lived in variants among Balkan Turks as well as among other nations living in the Balkans, compiled from Gagauz people living in two different geographies, the changes observed in the narration in a context where the tradition of minstrelsy did not continue and the factors that were effective in this change will be evaluated.

Keywords: Gagauz, folk story, Tahir ile Zühre, ashık, folk tale

DEDE KORKUT: BAMSI BEYREK'E FEMİNİST YAKLAŞIM

DEDE KORKUT: A FEMINIST APPROACH TO BAMSI BEYREK

Kadriye TÜRKAN
Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Fen-Edebiyat-Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
ORCID ID: 0000-0002-0383-1964
ktturkan@gmail.com

Şeyma MERT

Yüksek Lisans Öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Fen-Edebiyat-Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
ORCID ID: 0000-0002-0383-1964
ktturkan@gmail.com

Özet

Türk kültür tarihi ve edebiyatının eseri Dede Korkut Hikâyeleri, destandan halk hikâyelerine geçiş evresinde oluşturulmuş çok katmanlı, eşsiz yaratmalar olarak edebiyatta yerini almıştır. Oğuzların birtakım mücadelelerini anlatan yaratmalar, destan devrinin birer yansımadır. Hikâyelerde birçok mesaj binlerce yıllık köklü geçmişi ile sosyal, kültürel, dini, ahlaki ve stratejik bağlamda satır aralarına gizlenmiştir. Bu mesajlar, Türk toplumunun milli unsur ve motiflerini açığa çıkararak hikâyelerin manevi değerini yükseltmektedir. Manevi değerlerin sembolik kurgularla anlatıldığı hikâyelerde, ataerkil yapı ön plandadır. Bu durumda Oğuz erkeklerinin kadına bakış açısı merak konusu olmuştur. Dede Korkut Hikâyeleri doğum, evlilik ve çocuk sahibi olma gibi geçiş dönemlerini zengin motiflerle gözler önüne sermektedir. Bu geçiş dönemlerinde karşılaşılan motiflerin kadın ve erkek üzerinden yorumlanması gereklidir. Söz konusu gereklilik Türk edebiyatının mihenk taşı olan eserde eşitlikçi ilke bağlamında yapılmalıdır. Kadınların, erkekler gibi göz ardı edilemeyecek derecede güçlere sahip olması onların karakteristik özelliklerini desteklerken cinsiyetleri karşısında ayrıma tabii tutulmalarının kaçınılmaz sonunu hazırlar. Hikâyelerde kadına bakış açısı feminist teori ile aydınlatılmalıdır.

Bu bağlamda hazırlanan çalışmada, Dede Korkut metinlerinde kadının yeri, Dresden Nüshasında üçüncü sırada yer alan ve adı yedi boyda geçen Bamsı Beyrek Hikâyesi üzerinden Feminist Kuram aracılığıyla yorumlanmaya çalışılacaktır. Kuramsal bir çalışma olmakla birlikte devrin yansımaları günümüzle de ilişkilendirilecektir. Eleştirel bakış açısıyla yorumlanarak hazırlanan çalışmanın alana katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Bamsı Beyrek, Banu Çiçek, Feminizm, Feminist Kuram.

Abstact

Dede Korkut Stories, which are considered to be worth all Turkish literature, have taken their place in literature as multi-layered and unique creations created during the transition phase from epic to folk tales. The creations describing some of the struggles of the Oghuzs are reflections of the epic era. In this respect, thousands of years of rooted history; It is hidden between the lines in the social, cultural, religious, moral and strategic context. This mystery raises the moral value of the stories by revealing the national elements and motifs of the Turkish society. The patriarchal structure is at the forefront in the stories in which spiritual values are told through symbolic fictions. In this case, the perspective of Oghuz men towards women has been a matter of curiosity. Dede Korkut Stories; It reveals transitional periods such as birth, marriage and childbearing with rich motifs. It is necessary to interpret the motifs encountered in these transition periods through men and women. The aforementioned requirement shows the existence of heavy accusations and unpleasant actions used against women in his work, which is the cornerstone of Turkish literature. The fact that women, like men, have power that cannot be ignored, supports their characteristic features and prepares for the inevitable end of being discriminated against by their gender. These negative attitudes in the stories should be illuminated by feminist theory.

In the study prepared in this context, the place of women in Dede Korkut texts will be tried to be interpreted through Feminist Theory through the Bamsı Beyrek Story, which is in the third place in the Dresden Copy and is mentioned in seven lengths. Although it is a theoretical study, the reflections of the period will also be associated with today. It is aimed to contribute to the field of the study, which has been interpreted with a critical point of view.

Keywords: Dede Korkut, Bamsi Beyrek, Banu Çiçek, Feminism, Feminist Theory.

TURKIY TILLAR O‘Z QATLAM LEKSIKASINING STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARI

STRUCTURAL-SEMANTIC FEATURES OF THE LEXICON OF TURKIC LANGUAGES

Kamola RIXSIYEVA

Dr., Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti
katta o‘qituvchisi,.
kamolagafurovnaR@gmail.com

Annotatsiya.

Ushbu maqolada umumturkiy leksikaning o‘ziga xos xususiyatlari yoritilgan. Turkologiyada leksemalar struktur-grammatik va ma’no o‘zgarishlari jihatidan tahlil qilingan. Olimlar turkiy so‘zlar o‘zaklari bir tovush yoki tovushlar jamligidan iborat bo‘lishi, turkiy so‘z-o‘zaklarining fonetik tarkibi necha tovushdan iborat bo‘lishi uchun chegara yo‘qligini ta’kidlaydi. Turkiy tillar leksik tarkibi va grammatik vositalari shu tilarlning boyligi hisoblanadi va bularning barchasi birdaniga paydo bo‘lgan emas. Turkiy tillarning lug‘aviy tarkibi juda uzoq davrlardan beri leksik semantik hamda shakliy tuzilishiga ko‘ra ma’lum o‘zgarishlarga uchrab bugungi holatga kelgan. Bizga ma’lumki, har qanday tilning lug‘at tarkibi faqat o‘z qatlam so‘zlaridan iborat bo‘lmaydi. Unga boshqa tillardagi so‘z va vositalar ham o‘tishi mumkin. Qadimgi turkiy til davri leksikasi turkiy so‘zlar va qadimgi sankskrit, so‘g‘d, xitoycha o‘zlashmalardan tashkil topgan bo‘lsa, keyinchalik fors-tojik, arab, rus tillaridan so‘zlar o‘zlasha boshladi va turkiy tillarning lug‘at tarkibi boyidi. Leksik qatlamning tarixiy shakllanishini bilish uchun so‘zlarni tarixiy etimologik jihatdan o‘rganib, ularni etimologik qatlamlarga ajratish zarur. Turkiy tillar boyligining shunday qatlami ham borki, u shu turkiy xalqlar bir jamoa bo‘lib yashaganligi va shu jamoa birlashuvida, o‘zaro munosabatida sabab ekanligi, qanday doirada aloqada bo‘lganlarini bildiruvchi detallarni ko‘rsatib beradi. Turkiy tub so‘zlar turkiy tillarga xos alohida xususiyatlarni, uning taraqqiyot yo‘lini aks ettiradi, turkiy xalqlarning turmush tarzi, yashash sharoitlari, urf-odatlari va madaniyati haqida ma’lumot beradi. Maqolada o‘z qatlamga oid birliklarni ajratish, ularni o‘rganish, etimologiyasini, semantik taraqqiyotini tadqiq qilish tamoyillari haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: umumturkiy leksika, turkiy so‘z, o‘z qatlam, o‘zak, tub so‘z, etimologiya, semantik taraqqiyot.

Abstract

The specific features of the common Turkish lexicon are described in this article. Lexemes are analyzed in terms of structural-grammatical and semantic changes in Turkology. Scientists claim that the bases of Turkish words consist of one sound or a combination of sounds, and that there is no limit to the phonetic structure of Turkish word-stems. The lexical composition and grammatical units of the Turkic languages are the wealth of these languages, and all this did not appear all at once. The lexical structure of the Turkic languages has undergone certain changes according to the lexical semantic and formal structure for a long time and has reached its present state. We know that the vocabulary of any language does not consist only of words of its own cover area. Words and grammatical units from other languages can be transferred to it. The lexicon of the ancient Turkic language period consisted of Turkic words and ancient Sanskrit, Sogdian, and Chinese borrowings, later began words to be borrowed from

Persian-Tajik, Arabic, and Russian languages, and the lexicon of Turkic languages became richer. In order to know the historical formation of the lexical layer, it is necessary to study the words from a historical etymological point of view and divide them into etymological layers. There is also such a layer of the wealth of Turkic languages, which shows the details that indicate that these Turkic peoples lived as a community and that it was the reason for the unity and mutual relations of this community, in what sphere they were in contact. Turkish "root words" reflect the special characteristics of the Turkic language, its development path, provide information about the lifestyle, living conditions, customs and culture of the Turkic peoples. The article talks about the principles of separating the units of their own strata, studying them, researching their etymology and semantic development.

Keywords: all-Turkish lexicon, Turkish word, own layer, stem, root word, etymology, semantic development.

"HİLYƏTÜL - İNSAN VƏ HƏLBƏTÜL - LİSAN" LÜĞƏTİNDƏ FEİLİN KATEQORİYALARI

CATEGORİES OF THE VERB İN THE DİCTİONARY "HİLYATUL-İNSAN AND HALBATUL-LİSAN"

Khayala MUGHAMAT

Doç. Dr. Bakü Devlet Üniversitesi

Xülasə

Türk dilinin və monqol dilinin tarixi inkişaf səviyyəsinin araşdırılması, eləcə də doğma Azərbaycan dilimizin türk dilləri arasında özünəməxsus keyfiyyətlərinin üzə çıxarılmasında mənbə rolunu daşımış lüğətlərdən biri də XIII əsrin sonu XIV əsrin əvvəllərində yazıya alınmış İbn Mühənnanın "Hilyətül - insan və Həlbətül - lisan (İnsanın bəzəyi və dilin sahəsi)" lüğətidir. Lüğət zəngin dil materiallarını əks etdirməsi baxımından "Divan"dan sonra yazıya alınmış ikinci mühüm mənbə hesab edilməkdədir. P.M.Melioranski lüğətin oğuz dillərindən birinin linqvistik xüsusiyyətlərini əks etdirdiyini və bu dilin monqol istilasının təsirinə məruz qalmasını əsas tutaraq lüğətin yalnız Azərbaycan ərazisində yazıla biləcəyi fikrini əsaslandırmışdır. 3 hissədən təşkil edilmiş lüğətdə fars, türk və monqol dillərinin qrammatikası haqqında məlumatlar verilib.Lüğətin fonetika bəhsində türk dilindəki səslərin təbiəti, məxrəci və tələffüzü haqqında bilgilər verilib. Morfologiya bəhsində XIII-XIV əsrlərdə türk dilinin morfoloji quruluşu nəzəri təhilə cəlb edilib. Dilin sintaktik quruluşu nəzəri və praktiki baxımdan şərh edilib, ismi birləşmələr, feili birləşmələr, cümlə üzvləri və cümlə haqqında məlumatlar lüğətdə əksini tapıb. Tədqiqat işində bir sıra feillərin səs tərkibi, quruluşca növləri haqqında məlumat verilir, feilin keçmiş, indiki, qəti və qeyri-gələcək zaman formaları müasir türkcəyə nəzərən təhlil edilir, feilin inkarlıq, növ kateqoriyaları nümunələr əsasında şərh edilir. Feilin şəxssiz formalarından feili sifət və məsdərin də lüğətdə rast gəlinən bir sıra formaları tədqiqatda əksini tapır. Kəmiyyət kateqoriyasının adlar və feillərlə bağlı olması fikri də lüğətdə əksini tapmışdır. Məsələn: qondılar (oturdular), endilər, qonğaylar (qonacaqlar), enğəylər (enəcəklər) və s. Feilin əmr şəklinin feil kökü və ya feil kökünə ğıl//gil şəkilçisinin əlavəsi ilə yarandığı lüğətdə əksini tapıb.Məsələn: gəlgil (gəl), barğıl (get), alğıl (al), birgil (ver). Lüğətdə feil kökünün gah keçmiş, gah gələcək zamanların, gah məsdərin, gah əmr şəklinin, gah da inkarlığın göstəriciləri ilə müəyyən şəklə düşə bilməsini müşahidə edirik.

Açar sözlər: feillərin tərkibi, növ kateqoriyası, zaman kateqoriyası, şəxssiz feillər

Abstract

One of the dictionaries which served as a source of studying the historical level of development of the Turkish language and the Mongolian language, as well as identifying the specific qualities of our native Azerbaijani language among the Turkish languages, is Ibn Muhanna`s dictionary "Hilyatul - insan and Halbatul - lisan (decoration of man and the area of language)", written in the late XIII-early XIV centuries. Dictionaries are always considered the secand and the most important source of writing after "Divan"in terms of reflecting wealth language materials. P.M.Melioranski is based on the fact that the dictionary reflects the linguistic features of one of the Oguz languages and the influence of the Mongol invasion of this language, he emphasized the opinion about dictionaries which can be written only in the territory of Azerbaijan. The dictionary is organized in 3 parts, and provides information on

the grammar of Persian, Turkish and Mongolian languages. The Dictionary contains information about the nature, denominator and pronunciation of sounds in the Turkish language. The morphological structure of the Turkish language in the XIII-XIV centuries was involved in theoretical education. The syntactic structure of the language has been interpreted from a theoretical and practical point of view, noun and verb combinations, members of sentence and information about the sentence are reflected in the dictionary. In this research work, information is given about the sound composition of a number of verbs, their types in structure, past, present, definite and non-future tense forms of the verb are analyzed in relation to modern Turkish, negation of the verb, types categories are interpreted on the basis of examples. In the impersonal forms of the verb, a number of forms of the verb adjective and infinitive that found in the dictionary, are reflected in the study. The idea that the quantitative category is related to the names and verbs is also reflected in the dictionary. For example: qondılar (they sat), endilər, qonğaylar (they will land), enğəylər (they will come down), etc. The imperative form of the verb is formed by adding the suffix ğil//gil to the root of the verb or the root of the verb are reflected in the dictionary. For example: gəlgil (come), barğıl (go), alğıl (take), birgil (give). We observe that the root of the verb can fall into a certain form in dictionary and, sometimes in past, in future tenses, in infinitive, in imperative and in negative form.

Keywords: composition of verbs, type category, tense category, impersonal verbs

TÜRK MİTOLOJİSİNİN EFSANEVİ HAYVAN SEMBOLİZMİ VE YENİ MİTOLOJİK HAYVAN TASARIMLARI

MYTHICAL ANIMAL SYMBOLISM OF TURKISH MYTHOLOGY AND NEW MYTHOLOGICAL ANIMAL DESIGNS

Kifayet ÖZKUL

Öğretim Görevlisi İstanbul Üniversitesi
ORCİD ID: 0000-0001-5778-9557,
kifayet.ozkul@istanbul.edu.tr

Özet

Türklerde özellikle erken dönemlerde bereket, refah, güç ve kuvvet simgesi olarak kabul edilmiş efsanevi hayvanlar vardır ve bu hayvanlar Türk mitolojisinde oldukça önemlidir. Yüzyıllar boyu pek çok hayvan farklı anlatılarda kutsanmış, temsil etikleriyle dönemin inançlarına ve anlayışına ışık tutmuştur. Ergenekon'dan Türkler kurtulunca onlara yol gösteren kurt; Türklerin savaşlarda, göçlerde ve av sahnelerinde vazgeçilmezleri olan at; gökyüzünden haber getiren kartal, Altay yaratılış destanından dolayı önem arz eden balık; Göktürk efsanelerinde deniz tanrıçası olarak adı geçen geyik; yeniden doğuşun sembolü Anka kuşu; Türk Alp savaşçılarının simgesi olan kaplan ve boğa; gök ve yer-su unsurlarına bağlı olan ejderha gibi pek çok hayvan mitolojimizde kendisine yer bulmuştur. Bu mitolojik hayvanlar orijinal halleriyle resmedildikleri gibi, fantastik bir şekilde hayal ürünü olarak kartal kafalı ve aslan bacaklı bir kuş türü olarak betimlenen grifon; İnsan başlı, kuş vücutlu betimlenen siren figürü gibi isimlerle ve şekillerle de resmedilmiştir. Türk mitolojisinde önem arz etmiş bu mitolojik hayvan figürlerinden yola çıkarak, onların anlamları ve bedensel değerleri de gözetilerek, yeni arayışlar çerçevesinde, yeni tasarımlar ortaya çıkarmak amacıyla yola çıktım. Bu bağlamda kendi özgün çizim tekniğim ve hayal gücümle birlikte, mitolojik hayvanları kullanarak, fantastik yeni hayvan figürleri meydana getirdim. Bir nevi bu yüzyılın Türk mitolojik efsanevi fantastik hayvan koleksiyonunu hazırlamış oldum. Bu figürleri, özel bir sergi için tasarladığım hayat ağacı serisinden birinde kullanarak olagelmiş hataları ve eksikleri de düzeltmiş oldum. Her birine Türk isimleri vermiş olduğum, kendi mitolojik efsanevi figürlerimi bu makale ile anlatmak ve sanat camiasına da bu konuda örnek olmak istedim.

Anahtar Kelimeler: Türk Mitoloji, Efsanevi Hayvanlar, Tasarım, Figür.

Abstract

In the Turks, especially in the early periods, there are mythical animals that are considered as symbols of fertility, prosperity, power and strength, and these animals are very important in Turkish mythology. Over the centuries, many animals have been sanctified in different narratives, shedding light on the beliefs and understanding of the period with what they represent. The wolf that guided the Turks when they were liberated from Ergenekon; the horse that was indispensable for the Turks in wars, migrations and hunting scenes; the eagle that brought news from the sky; the fish that is important because of the Altai creation epic; the deer mentioned as the goddess of the sea in the Gokturk legends; the phoenix, the symbol of rebirth; the tiger and the bull, the symbol of the Turkish Alpine warriors; the dragon, which is connected to the elements of sky and earth-water, and many other animals have found a place in our mythology. These mythological animals are depicted in their original form, as well as with names and shapes such as the

griffon, which is depicted as a bird with an eagle head and lion legs; the siren figure depicted with a human head and bird body.

Based on these mythological animal figures that have been important in Turkish mythology, I set out to create new designs within the framework of new searches, taking into account their meanings and physical values. In this context, with my own original drawing technique and imagination, I created fantastic new animal figures using mythological animals. In a way, I have prepared the Turkish mythological legendary fantastic animal collection of this century. By using these figures in one of the Tree of Life series that I designed for a special exhibition, I also corrected the mistakes and deficiencies. I wanted to explain my own mythological legendary figures, each of which I gave Turkish names, with this article and to set an example to the art community in this regard.

Keywords: Turkish Mythology, Mythical Animals, Design, Figure.

AZERBAYCAN EDEBİYATINDA MUHAMMED TAGHİ SİDGİ'NİN GAZETECİLİK FAALİYETİ

THE PUBLICISTICS WORKS OF THE AZERBAIJANI EDUCATIONALIST MOHAMMAD TAGHI SIDKI

Könül BAĞIROVA

Öğr. Gör. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi
Muhammed Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü
bagirova.konul@yahoo.com

Özet

Azerbaycan yazarları, şairleri, edebiyat araşdırıcıları bilim ve edebiyat tarihi alanında çok zengin bir miras bırakmışlar ve öyle bir hazine oluşturmuşlar ki, günümüzde bile bu hazine kendi güncelliğini korumaktadır. Azerbaycan medeniyeti, bilimi, egitimi tarihinde önemli bir yere sahip olan, düşünürlerimizden biri de hayatını toplumun aydınlanmasına ve edebi sanata adamış, "Ancümen-i Şuara" edebiyat meclisinin üyelerinden olan Muhammed Tağı Sıdki'dir. M.T.Sıdki'nin hayatı ve zengin yaratcılık mirası her zaman ilgi odağı olmuş, bilim adamlarının çeşitli yönlerde araştırma konusuna dönüşmüş ve onun meydana getirdiği eserler araştırmalardan uzak kalmamıştır. Geçen yüzyılın büyük şahsiyetleri Hüseyin Cavid, Celil Memmedguluzade, Aligulu Gamküsar, Aziz Şerif ve diğerleri, zamanımızın bilim adamları İsa Habibbayli, Asker Kadimov, Hüseyin Haşimli, Aziz Mirahmedov, Feyzulla Gasımzade, Yavuz Ahundlu, Yaver Eyvazov ve diğerleri Sıdki`nin monografileri ve ilmî eserleri, edebî mirasıyla ilgili araştırmalar yapmış, onun edebi sanatının yüksek değerini ortaya koymuşlar. M.T.Sıdkin'in elyazmaları ve kendi autograf yazılarının gerek edebiyatımız gerekse tarihimiz için değerli kaynaklar olduğunu belirtmek gerekir. Zengin bilgilerin, edebiyatımızla ilgili yeni olguların ve farklı yaklaşımların konusu olan bu materyallerin her biri M.T.Sıdki'nin edebi kişiliğini yeni bir boyutta canlandırıyor ve bize edebiyatımızın, kültür ve eğitim tarihimizin belirli dönemleri ile ilgili daha detaylı bilgiler aktarıyor.

Anahtar kelimeler: *Azerbaycan, Muhammed Tagi Sidqi, eğitim, yazar, Üsul-i cedid.*

Abstract

The large and voluminous collection of autograph manuscripts of Muhammad Taghi Sıdki, who made important contributions to the development of the enlightenment movement in Azerbaijan, was a writer, pedagogue, and founder of the "Akhtar" and "Tarbiya" schools, is one of the invaluable examples for researchers. These documents are divided into different titles under 250 storage units and are preserved in the treasury of the Institute of Manuscripts. These sources, which are valuable in terms of studying a number of processes that took place at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, have always been the focus of researchers. Among these materials, there are a number of articles promoting the poet's thinking, scientific, educational, and enlightened ideas. M. T. Sıdki's educationist-publicist activity was regularly reflected in the periodical press, and the author also spoke in Tiflis, Tabriz, Istanbul with his articles dedicated to the necessary and actual problems of the 19th century Azerbaijani literature. The publisher, one of the propagandists of the "Usuli-jadid" movement, was also an activist of the new period of Azerbaijani publicist style. Each of his articles entitled "What is a newspaper or a newspaper?", "Regret and regret again" reflect the thinker's public and enlightened

ideas and reflect the ugliness of his living environment. The article "Regret and Regret Again" addresses the issue of publishing articles in the press, and at the same time analyzes opinions about the publication of Turkish language materials in certain magazines and newspapers. "What is a newspaper or a newspaper?" In the article entitled, it is mainly talked about the reading of the newspaper in the society, and it is stated that there is a different attitude towards the newspaper readers. In general, it should be noted that these writings, like a number of articles and poems of enlightening content by Mohammad Taghi Sıdki, have been in the spotlight as the leading topic of the main current problems of the society.

Keywords: Azerbaijan, Muhammed Taghi Sıdki, publicist, education, Usuli-jadid.

ENFORCEMENT OF PERSONAL DATA PROTECTİON İN INDONESİA: LAW NO. 27/2022 REGARDİNG PERSONAL DATA PROTECTİON AS PREVENTİVE EFFORT AGAİNST DATA THEFT

Lamgok. H SİLALAHİ
University Kristen Indonesia Master of Law Program
gok.silalahi@gmail.com;

Paramesheila THALİA
University Kristen Indonesia Master of Law Program

SURURİ
University Kristen Indonesia Master of Law Program
sururi.shr@gmail.com

Maria PATRİCİA
University Kristen Indonesia Master of Law Program

M. HİDAYAT
University Kristen Indonesia Master of Law Program

Abstract

This research focuses on the Indonesian Government's efforts to protect the rights of its citizens to protect personal data, especially in the current digitization era, where Indonesian citizens are increasingly uploading/sharing personal data as a condition for carrying out digital activities such as social media, online shopping, online transportation and online bank activities. There are several cases of personal data theft in Indonesia such as the leaking of 91 million user account personal data on one of the biggest marketplace in Indonesia, namely "Tokopedia" which occurred in May 2020. The research method used in this study is a normative approach by reviewing the relevant statutory provisions. One of the Government's efforts in terms of Personal Data Protection is by enforcing regulations, namely Law Number 27 of 2022 Concerning Personal Data Protection (PDP Law). PDP Law has several weaknesses in addition to its enforcement that considered too late, namely: the socialization of the implementation of the PDP Law which will requires a very long time; the penalties for the offenders are relatively low compared to the impacts; there is no precise regulation and/or rules regarding which agency or institution performs the oversight and enforcement functions in the event of misappropriation of personal data; the knowledge of enforcement officer such the investigators in the countryside area against the latest technology; and the lack guidelines for the implementation. With all its weaknesses, as the enforcement of personal data protection from the government, the PDP Law has become the only and special regulation that expected to protect the personal data of Indonesian citizens. The authors believe that it is necessary to carry out massive socialization of the PDP Law and immediately form an independent institution that can act on the misappropriation of personal data so that the PDP Law can impact personal data theft. In addition, the government needs to establish an implementing regulation or a derivative regulation of the PDP Law for legal certainty.

Keywords: Personal Data Protection, law, Indonesia, preventive measure, data theft.

ARGOS OF CARPET WEAVİNG WOMEN İN THE MEHRBAN DİALECT OF SOUTHERN AZERBAİJAN

Leyla Amin SHAREY
Dr., Tabriz university
leilaamin60@gmail.com

Abstract

Language is a complex system as a means of communication and understanding between people, and it is realized through sounds, words and sentences. ARGO is a special language used by members of a social class, a professional group or a society, created by giving new meanings to the words of the common language or by adding new words and idioms. Argo or secret language occurs within every language, and almost every class and group within a language may have its own secret language. In this article, the origin, causes and structure of the secret language created by carpet weaving women among themselves is investigated in the article "Argos of carpet weaving women in Mehrban dialect of South Azerbaijan". The name of this hidden language is called Alfur Bölfur language. The basis of this language is the Azerbaijani literary language, and the construction of sentences is based on the rules of this language. The suffix -lfir (-lfir/-lfur/lfir/-lfür) is added to the end or middle of words and the law of harmony is expected in the words.

Keywords: Argo, secret language, carpet weaving, alfir bölfur, -lfir suffix.

“NAVRO'Z GO'JA” BUXORO VOHASINING MAROSIMIY TAOMI

"NAVROZ GOJA" CEREMONIAL DISH OF BUKHARA OASIS

Manzila QURBONOVA
Doç. Dr., Buxoro davlat universiteti tarix fanlari nomzodi

Özet

O'rta Osiyodagi ziroatchilik madaniyati tarixi va rivojlanish jarayonlari tarixi fanda doimo dolzarb muammolardan biri hisoblangan. Ma'lumki, dehqonchilik Buxoro vohasi o'zbek va tojiklarining qadimgi mashg'ulotlaridan biri bo'lib, vohada asrlar davomida xalq tajribasi asosida o'ziga xos dehqonchilik an'ana va marosimi shakllangan. XIX asrning oxiri - XX asr boshida Buxoro voha aholisining an'anaviy taomlari va ular bilan bog'liq bo'lgan e'tiqod va udumlar tadqiqi shundan guvohlik beradiki, xalq pazandachiligida nabotot ya'ni donli ziroatlardan tayyorlanadigan taomlar asosiy o'rinni tutgan. Donli taomlar, asosan, bug'doy, arpa, suli, oq jo'xori, gurunch kabi boshoqli ekinlarning va dukkakli o'simliklar - tariq, no'xat, mosh, loviyaning yormasi, uni yoki tuyilgan donlaridan tayyorlangan. Un va yormalar suv tegirmonlar, hayvon (asosan eshak) kuchi bilan harakatga keltiriladigan mahalliy tegirmon - xaros, kash-kash hamda qo'l tegirmon - yorg'uchoq yoki yormatoshlarda tortilgan. O'rganilayotgan davrda jo'xori yormasidan tayyorlangan “go'ja”, “jo'xori palov”, “jo'xori shovla” taomlari voha o'zbek va tojiklari kundalik iste'molidan keng o'rin olgan. Xususan, oq jo'xori yormasidan pishirilgan “go'ja” taomi kambag'alning kundalik yemishi bo'lgan. Bu taom voha o'zbeklarida “go'ja oshi”, tojiklarda esa “kashk” deb atalgan. Uni tayyorlash uchun oq jo'xori doni so'tasidan ajratib olingan va ma'lum vaqt suvda ivitilib qo'yilgan. Keyin esa o'g'irda asta-sekin yanchilgan. Yanchilgan jo'xori qovuzidan ajratilishi uchun 3 marta sovuq suvda yuvib, shirasi olib qo'yilgan. Qozonga suv solib jo'xori qaynatilgan, lo'ppak-lo'ppak bo'lib pishgandan so'ng olib qo'yilgan shira ham solingan. Tayyor bo'lgan jo'xori go'ja sal sovutib, sut, qatiq, qurtava (toj. qurutoba) solib ichilgan. Shundan kelib, chiqib bu taom, sutli go'ja, qatiqli go'ja, qurtava solingani esa achitma go'ja nomlari bilan yuritilgan. Olot, Qorako'l, Vobkent tumanlarida go'ja oshiga sholg'om, savzi solib, Jondor, Romitan tumanlarida esa taom tayyor bo'lgandan so'ng sut bilan iste'mol qilingan. Kogon tumani qishloqlarida yashovchi o'zbeklar mahalliy shevalarida bu taomni “ko'cha”, qurtava solinganini esa “achitma ko'cha” deb ataganlar.

“Achitma ko'cha” yoki “achitqi go'ja” vohada yoz faslida chanqoqni bostirish uchun maxsus tayyorlangan. Buning uchun go'ja pishirilib, qurut ezib, qurtava yoki qatiq qo'shib 2-3 kun achitilgan, keyin xum va ko'zalarga solib dalada ishlaydigan qo'shchilarga olib chiqilgan. Bu taom nafaqat Buxoroda, balki, Surxondaryo, Qashqadaryo, Samarqand viloyatlarida ham “ko'cha” deb atalganligini elshunos M.Fayzullayeva ham qayd etadi. N.Mirzayevning yozishicha, Qashqadaryo viloyatida Navro'z bayrami kuni mahalla kishilari tomonidan ko'chada to'planib ovqat tayyorlash odati “ko'cha” deyilgan. Qishloq, mahalla ahli hamjihat bo'lib tayyorlagan bu ovqatni hammalari birgalikda yeyishgan va kosalarni o'sha yerda sindirib ketishgan. Etnograf N.P.Lobacheva go'jani marosim taomi sifatida O'rta Osiyoning barcha dehqon xalqi Navro'zda ovqatga ishlatiladigan yetti xil o'tlardan, yoki jo'xoridan pishirilganligini qayd etadi. A.Shishov esa “go'ja oqlangan tariqdan (ayrim hollarda makkajo'xori yoki arpadan) qilingan suyuq bo'tqaday taom bo'lib, qatiq qo'shib ichilgan. Bu taomni qishloqlarda faqat kambag'al aholigina emas, hatto to'q oilalar ham pishirgan”, - degan ma'lumotni keltiradi. Demak, go'ja oshi nafaqat oq jo'xoridan, balki arpa va tariqdan ham pishirilgan, ammo jo'xori go'ja xalq iste'molida keng tarqalgan. An'anaviy go'ja oshi O'rta Osiyoning dehqonchilik bilan shug'ullangan ko'pgina xalqlari orasida marosimiy taom sifatida tarqalganligi ma'lum. Xususan, qirg'izlarda Navro'z kuni tariqdan

maxsus “kocho” (go'ja) pishirib jamoaga tarqatilgan. Janubiy Qozog'istonning o'troq qozoq dehqonlari ham Navro'z bayramida “Navro'z go'ja (qoz. - na uris koje)” yangi yil yovg'on oshini tayyorlash odatiga amal qilinganligi o'rganilgan. Bundan tashqari, jo'xori doni xuddi bug'doy, tariq, qo'noq, zig'ir donlariday so'tasidan ajratilib quruq qozonda, qizdirilgan qumda qovurib, qovurmoch (shevada qo'g'irmoch) va bodroq tayyorlab choy bilan ham iste'mol qilingan. Xalqda kambag'allar noni deb atalgan zog'ora noni ham oq jo'xori uniga oz miqdorda bug'doy yoki makkajo'xori uni qo'shib tayyorlangan. Buxoro vohasi aholisining Navro'z ayyomida jamoa bo'lib, shodu-xurramlik bilan tayyorlanadigan an'anaviy “Navro'z go'ja” taomi iste'moli xalqning qadimiy agrar kultlarga e'tiqodidan dalolat beradi.

Abstract

The history of agricultural culture and development processes in Central Asia has always been considered one of the most pressing problems in science. It is known that farming is one of the ancient occupations of the Uzbeks and Tajiks of the Bukhara oasis, and a unique farming tradition and ritual has been formed in the oasis based on the experience of the people for centuries. The study of the traditional dishes of the residents of the Bukhara oasis in the late 19th - early 20th century, as well as the beliefs and traditions associated with them, testifies that the main place in the national cuisine is the dishes prepared from grain crops. Cereal dishes are mainly prepared from cereal grains, flour or whole grains of wheat, barley, oat, white corn, rice, and leguminous plants - millet, peas, mash, beans. Flour and groats were ground in water mills, local mills driven by animal (mainly donkey) power - kharos, kash-kash, and hand mills - yorguchik or grist stones. During the period under study, "goja", "zhori pilaf", "zhori shovla" dishes made from oat groats were widely used in the daily consumption of Uzbeks and Tajiks. In particular, the dish "goja" cooked from white cornmeal was the daily food of the poor. This dish is called "goja oshi" in Uzbeks, and "kashk" in Tajiks. To prepare it, white corn is separated from the bran and cooled in water for a certain time. Then the thief was gradually crushed. The ground corn was washed 3 times in cold water to separate it from the husk, and the juice was removed. Sorghum was boiled in a cauldron, and the juice collected after it was cooked in flakes was added. Ready-made oat porridge is cooled a little, mixed with milk, yogurt, and drunk. Since then, this dish has been called milk goja, yogurt goja, and sour goja with curtava. In Olot, Karakol, Vobkent districts, turnips and carrots were added to goja soup, and in Jondor, Romitan districts, it was eaten with milk after the food was ready. Uzbeks living in the villages of Kogon district call this dish "kocha" in their local dialect, and the one with kurtava "achitma kocha".

"Achitma Kocha" or "Achitqi Goja" is specially prepared to quench the thirst in the summer season in the oasis. For this purpose, goja was cooked, crushed, fermented for 2-3 days with the addition of curd or yogurt, and then it was put in bags and jars and taken to the farmers working in the fields. M. Fayzullayeva notes that this dish is called "kocha" not only in Bukhara, but also in Surkhandarya, Kashkadarya, and Samarkand regions. According to N.Mirzayev, in Kashkadarya region, the custom of preparing food on the street by people of the neighborhood on the day of Nowruz is called "kocha". The people of the village and neighborhood prepared this food together, and they all ate it together and broke the bowls on the spot. Ethnographer N.P. Lobacheva notes that as a ritual dish, all the peasant people of Central Asia cook from seven different herbs or corn used for food during Nowruz. A. Shishov says that "goja is a liquid porridge-like dish made of refined millet (in some cases, corn or barley) and drunk with yogurt. "This dish is cooked not only by poor people in the villages, but also by rich families," he said. So, goja soup is made not only from white sorghum, but also from barley and millet, but sorghum goja is widely used in folk consumption. It is known that traditional goja soup was spread as a ritual food among many peoples who were engaged in farming in Central Asia. In particular, in Kyrgyz, special "kocho" (goja) made of millet was cooked and distributed to the community on Nowruz day. It was

studied that settled Kazakh peasants of South Kazakhstan also followed the custom of preparing New Year's soup "Navroz goja (Kaz. - na uris koje)" during Navroz holiday. In addition, corn is separated from the bran, just like wheat, millet, buckwheat, and flax, and roasted in a dry pot in heated sand. goods are made. Zoghora bread, which is popularly called the bread of the poor, is made by adding a small amount of wheat or corn flour to white sorghum flour. The consumption of the traditional dish "Navroz goja", which is prepared by the people of Bukhara oasis in community during Navroz, testifies to the people's faith in ancient agrarian cults.

LUG‘AT TUZISH TAJRIBASI ASOSIDA SINONIMLAR KLASSIFIKATSIYASI

CLASSIFICATION OF SYNONYMS BASED ON THE EXPERIENCE OF COMPILING A DICTIONARY

Manzura ABJALOVA

Doç. Dr., Toshkent Davlat O‘zbek Tili va Adabiyoti Universiteti
abjalova.manzura@gmail.com

Annotatsiya

Leksikografiya (qadimgi yunoncha λεξικόν [lexikon] “lug‘at” + γράφω [grapho] “*Men yozaman*”) – lingvistikaning lug‘atlarni tuzish (*amaliy leksikografiya*) va ularni o‘rganish (*nazariy leksikografiya*) bilan bog‘liq bo‘limi; so‘zning semantik tuzilishini, so‘zlarning xususiyatlarini, ularni talqin qilishni o‘rganadigan fan. Bugungi globalizatsiya jarayoni va raqamli iqtisodiyot taraqqiyoti hamda ilmiy yangiliklar natijasida insoniyatning leksik qatlamida ulkan o‘zgarishlar bo‘lyapti. Jumladan, turkum sinkretizmining rivojalnishi, shakldosh so‘zlarning ortishi, tilda polifunksional so‘zlarning ko‘payishi, nutqda konversiya hodisasining tez-tez ro‘y berishi kuzatilmoqda. Bunday o‘zgarishlar, ayniqsa, sinonim (ma’nodosh) so‘zlar qatori tarkibida muayyan ma’noda o‘zgarish bo‘lishiga asos bo‘ladi. Sinonimiya – til birliklaridagi semantik munosabatlarning bir turi, leksik birliklar ma’nolarining o‘zaro to‘liq (bu kam hollarda yuz beradi) yoki qisman mos kelishidan iborat. Sinonimiya 1) tilning leksik, frazeologik, grammatik va so‘z yasash tizimlariga xos; 2) umumjahon hodisa (til universaliyasi) hisoblanadi; 3) eng muhim paradigmatik munosabatlardan biri. Shu bois dunyo tilshunosligida sinonimiya hodisasining o‘rganilishi davr nuqtayi nazaridan ham dolzarb masala hisoblanadi. Bugungi kunda lingvistik ontologiyalarni yaratish maqsadida ularning birlamchi elementlari – sinsetlarni shakllantirish uchun ham tildagi sinonimik hodisani chuqur tadqiq etish, sinonimik qatorlarni pragmalingvistik jihatdan ham to‘g‘ri tuzish, dominantani aniqlash, sinonimik qatorlardagi yuqori, o‘rta va quyi qatlamini aniqlash muhim sanaladi. Shu maqsadda yangi “O‘zbek tili sinonim so‘zlarining o‘quv lug‘ati” amaliy leksikografiya talablari asosida tuzildi. Ushbu lug‘atni yaratish mobaynida o‘zbek tili leksikonidagi sinonimlar qatorini shakllantirish jarayonida sinonimlar klassifikatsiyalandi va an’anaviy tilshunoslik qarashlaridagi sinonimiya hodisasiga zid qarashlar ham yuzaga keldi. Ushbu maqolada o‘zbek tili sinonimlarining to‘liq klassifikatsiyasi berildi.

Kalit so‘zlar: *leksikografiya, amaliy leksikografiya, sinonimiya, klassifikatsiya, kvazisinonim.*

Abstract

Lexicography (ancient Greek lexikón [lexicon] “dictionary” + gráphō [grapho] “I write”) is a section of linguistics associated with the creation of dictionaries (practical lexicography) and their study (theoretical lexicography); a science that studies the semantic structure of words, the properties of words and their interpretation. As a result of the modern process of globalization and the development of the digital economy, as well as scientific innovations, great changes are taking place in the lexical layer of mankind. In particular, there is the development of part-of-speech syncretism, an increase in homonymous words, an increase in polyfunctional words in the language, and the frequent occurrence of the phenomenon of conversion in speech. Such changes are the basis for a certain semantic change in the composition of a number of synonymous words. Synonymy is a type of semantic connection between linguistic units, consisting in full (less often) or partial correspondence of the meanings of

lexical units. Synonymy 1) specific for the lexical, phraseological, grammatical and word-formation systems of the language; 2) a universal phenomenon (universality of language); 3) one of the most important paradigmatic relations. Therefore, the study of the phenomenon of synonymy in world linguistics is a topical issue from the point of view of the era. Today, in order to create linguistic ontologies, it is important to deeply study the phenomenon of synonymy in a language, form their primary elements - synsets, correctly build synonymic rows from a pragmalinguistic point of view, determine the dominant, determine the upper, middle and lower levels of synonymous lines. For this purpose, on the basis of the requirements of practical lexicography, a new "Educational Dictionary of Synonyms of the Uzbek Language" was compiled. When creating this dictionary, synonyms were classified in the process of forming a list of synonyms in the vocabulary of the Uzbek language, and there were views that contradicted the phenomenon of synonymy in traditional linguistic views. This article presents a complete classification of Uzbek synonyms.

Keywords: *lexicography, applied lexicography, synonymy, classification, quasi-synonymy.*

LISONIY SHAXSNING SHAKLLANISHIDA SOTSIAL OMILLARNING O‘RNI XUSUSIDA

ABOUT THE ROLE OF SOCIAL FACTORS IN THE FORMATION OF LINGUISTIC PERSONALITY

Marhabo UMURZOQOVA

Doç. Dr., Toshkent Davlat O‘Zbek Tili Va Adabiyoti Universiteti
umurzakovamarkhabo@gmail.com

Annotatsiya

Nutqiy muloqot tushunchasi inson faoliyati bilan bog‘liq jarayon bo‘lib, usiz amalga oshmaydi. Inson muloqotga kirishar ekan, til egasi sifatida o‘zining turli qirralarini namoyon qiladi. Muloqot jarayonida insonning olamni anglashi, unga munosabati, voqelikka bahosi kabi jihatlar yuzaga chiqadi. Tilshunoslikda antroposentrik paradigmaning yuzaga kelishi bilan tilga yondashuv ham o‘zgardi. Lisoniy shaxs tushunchasi ko‘p qirrali bo‘lib, uni tilshunoslikning pragmalingvistika, psixolingvistika, sotsiolingvistika, kognitiv tilshunoslik, lingvokultrologiya kabi sohalar o‘rganadi. Tilshunoslikda shu sohalarning kesishmasida nisbatan yangi soha lingvopersonologiya shakllandi. Har bir til egasi alohida shaxs sifatida tildan foydalanish imkoniyatlarini o‘ziga xos tarzda namoyon qiladi. Uning til ko‘nikmalarini egallashida turli omillar, xususan, sotsial omillarning ham o‘rni bor. Ushbu maqolada shunday omillardan biri oilaning lisoniy shaxsning namoyon bo‘lishidagi o‘rni masalasiga e’tibor qaratildi. Insonning shaxs bo‘lib shakllanishida oilaning o‘rni qanchalik muhim bo‘lsa, uning lisoniy shaxs sifatida shakllanishida ham oiladagi muhit muhim sanaladi. Oila mansub bo‘lgan jamoaning madaniy an’analari, axloqiy muhit, diniy mansublik, yashash joyi, ota-ona lisoniy shaxsi, ota-onaning kasb-kori, mutolaa madaniyati, qo‘shilar bilan munosabati kabilar lisoniy shaxsning shakllanishida muhim sanaladi.

Lisoniy shaxs til haqida nimani bilishi bilan emas, undan qay darajada foydalana olishi bilan belgilanadi. Lisoniy shaxs deganda, faqat nutq yarata oladigan va uni tushunadigan shaxs emas, uning grammatik xususiyatlarini ham biladigan, ifoda imkoniyatlarini yuzaga chiqara oladigan, o‘ziga xos nutq tuza oladigan til egasi nazarda tutiladi. Maqolada badiiy diskursda lisoniy shaxsning namoyon bo‘lishida oilaning ta’siri, uni ifodalashda matn yaratuvchining mahorati masalasiga e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: lingvopersonologiya, lisoniy shaxs, sotsial omil, lisoniy shaxs tiplari, lisoniy portret, tafakkur, madaniyat, ijtimoiy mavqe, diskurs.

Abstract

The concept of speech communication is a process related to human activity, without which it cannot be realized. When a person engages in communication, he shows his different aspects as a language owner. Aspects such as a person's understanding of the world, his attitude to it, and his assessment of reality emerge in the process of communication. With the emergence of the anthropocentric paradigm in linguistics, the approach to language has also changed. The concept of linguistic personality is multifaceted and it is studied by branches of linguistics such as pragmalinguistics, psycholinguistics, sociolinguistics, cognitive linguistics, and linguocultural studies. At the intersection of these fields in linguistics, a relatively new field, linguopersonology, was formed. Each language speaker, as a separate person, shows the possibilities of using the language in his own way. Various factors influence his acquisition of language skills, particularly social factors also play a role. In this article, attention was paid to the question of the role of the family in the manifestation of the linguistic personality, one of such factors. As much as the role of the family is important in the formation of a person as a person, the environment in the family is also considered important in the formation of a person as a linguistic person. Cultural traditions of the community to which the family belongs, moral environment, religious affiliation, place of residence, parent's linguistic identity, parent's profession, reading culture, relationship with peers are considered important in the formation of linguistic identity. A linguist is defined not by what he knows about the language, but by how well he can use it. Linguistic person is not only a person who can create speech and understand it, but also knows its grammatical features, can reveal the possibilities of expression, It means a person who can create a unique speech. The article focuses on the issue of the influence of the family on the manifestation of the linguistic personality in the artistic discourse, and the skill of the text creator in expressing it.

Keywords: linguopersonology, linguistic personality, social factor, types of linguistic personality, linguistic portrait, thinking, culture, social position, discourse.

TƏHSİLDƏ KOMMUNİKATİV QARŞİLİQLİ ƏLAQƏ

COMMUNICATIVE INTERACTION IN EDUCATION

MƏHƏRRƏMOVA Mətanət Hidayət qızı

Sumqayit Dövlət Universiteti
Azərbaycan, Sumqayıt

Özet

Təlim prosesinin səmərəliliyi bir çox didaktik və psixoloji amillərdən asılıdır. Bu amillərdən biri də müəllimlə tələbələr arasında formalaşan kommunikativ qarşılıqlı əlaqədir. Müasir tədqiqatlar göstərir ki, müəllim həmişə özünə kommunikativ vəzifələr qoymur, çünki o, tələbələrlə ünsiyyəti təlimin uğurunun şərti kimi təqdim etmir . Müvafiq olaraq, bu gün bir çox müəllimlər konstruktiv qarşılıqlı əlaqəni təşkil etməkdə çətinlik çəkirlər, qeyri-standart kommunikativ vəziyyətlərdə hərəkət edə bilməmək, pedaqoji tapşırıqlardan asılı olaraq tənzimləmək və materiala öz emosional münasibətini çatdırmaqda çətinlik çəkirlər. Pedaqoji ünsiyyət müəllimin sinifdə və ondan kənarda tələbələrlə əlverişli psixoloji mühit yaratmağa yönəlmiş peşəkar ünsiyyətidir. A. A. Leontyev hesab edirdi ki, müəllimlə tələbələr arasında ünsiyyət tədris prosesinin optimallaşdırılmasına töhfə verməli, şagirdlərdə sevinc və fəaliyyət susuzluğu yaratmalıdır [2], eyni zamanda tədris olunan materialın səmərəli mənimsənilməsinə kömək etməlidir. A. S. Makarenko qeyd edirdi ki, müəllimlə şagird arasında ünsiyyətdə əsas şey tam inam, hörmət və tələbkarlığa əsaslanan münasibət olmalıdır [3]. Buna əməl edilmədikdə şagirdlərdə qorxu yaranır, özünə və öz qabiliyyətlərinə inamsızlıq yaranır, iş qabiliyyəti azalır, nitq dinamikası pozulur və son nəticədə müəllimə, sonra isə mövzuya qarşı sabit mənfi münasibət yaranır. Pedaqoji fəaliyyət prosesində kommunikativ qarşılıqlı əlaqənin xüsusiyyətlərindən biri müəllimlə tələbələr arasında ümumi qurulmuş ünsiyyət sistemi, yəni müəyyən bir üslubdur. Pedaqoji ünsiyyət üslublarının bir neçə təsnifatı var, lakin onların avtoritar, demokratik və qərəzli bölünməsi ümumiyyətlə qəbul edilir [5]. Avtoritar rəhbərlikdə müəllim bütün qərarları özü verir, tələbələrin hər hansı etirazı və ya məsləhəti rədd edilir, ən kiçik intizam pozuntusu, hətta şagirdin günahı olmasa belə, pislənir. Pedaqoji ünsiyyətin qərəzli üslubu müəllimin tam nəzarətsizliyi ilə xarakterizə olunur, o, kollektivin həyatına və problemlərinə qarışmır, kənarda qalır. Demokratik üslubla müəllim şagirdlərin fikirlərini nəzərə alaraq bir çox məsələləri həll edir, onların dərsdə dərs yükünün vahid olmasına daim diqqət yetirir.Yuxarıda göstərilən üslublarla yanaşı, bir sıra aralıq üslubları da qeyd etmək olar: biznes (şagirdlərin qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsinə yönəldilmiş); emosional (sevgi və qarşılıqlı anlaşma əsasında); tələbkar (müəllim şagirdlərə konkret tapşırıqlar qoyanda); məcburedici (müəllimin təzyiqi əsasında); bələdçilik (müəllim kənardan şagirdin davranışına və fəaliyyətinə nəzarət etdikdə).Müəllimin seçdiyi davranış tərzi təkcə onun tələbələrlə necə münasibət quracağını deyil, həm də şagirdlərin bilik əldə etməyə və bilavasitə təhsil prosesinin özünə münasibətini müəyyən edir. Müəllimin səmərəsiz üslub və tələbələrlə qarşılıqlı əlaqə üsullarından istifadə etməsi səmərəsiz təlim prosesinə gətirib çıxarır ki, burada tələbələr çox vaxt səthi biliklər alırlar. Bu, təlimin inkişaf xarakteri daşımayacağına və biliyə davamlı tələbatın formalaşmayacağına səbəb ola bilər. Beləliklə, araşdırmamız bizə belə qənaətə gəlməyə imkân verdi ki, bəzi müəllimlər təlim fəaliyyəti prosesində şagirdlərlə effektiv qarşılıqlı əlaqə tərzini seçməkdə çətinlik çəkirlər, həmçinin tələbələrin fikrincə, ünsiyyət bacarıqları aşağıdır. Tədris prosesində kommunikativ qarşılıqlı əlaqəni təşkil edərkən müəllim aşağıdakı tövsiyələri nəzərə almalıdır: şagirdin uğurlu öyrənməsi üçün lazımi şəraitin yaradılmasını, habelə interaktiv təlim metodlarından istifadəni özündə ehtiva edən didaktik; psixoloji, emosional vəziyyətlərinin təzahürünə

nəzarət etməyi və qrupdakı atmosferi nəzərə alaraq, yaş və fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq; pedaqoji, yəni hər bir şagirdə bərabər və hörmətli münasibət. Müəllimlə şagirdlər arasında ünsiyyət tərzi müəllimin özünün hazırlıq dərəcəsi, tələbələrin uğurunda maraqlı olması, biliyin qiymətləndirilməsində obyektivliyi ilə müəyyən edilir.

Açar Sözlər*: pedaqoji ünsiyyət, qarşılıqlı əlaqə, kommunikativ qarşılıqlı əlaqə, ünsiyyət tərzi.*

Abstract

The article deals with the problem of communicative interaction between teachers and students, as well as recommendations for optimizing pedagogical communication in the process of educational activities. It is noted that in the learning process, teachers prefer to use the style of interaction, that is, the learning process is characterized by the distribution of initiative between the teacher and students.

Keywords*:pedagogical communication, interaction, communicative interaction, communication style.*

MALIKA MIRZO QIZI ASARLARI QAHRAMONLARI NUTQINING O‘ZIGA XOSLIGI

CHARACTERISTICS OF THE SPEECH OF MALIKA MIRZA'S DAUGHTER'S WORKS

Sidikjon MUMİNOV MİRSOBİROVİCH
Farg‘ona davlat universiteti professori
siddiqjon.mominov@bk.ru

Mashhura NİSHANBAYEVA TAVAKKAL QİZİ
Farg‘ona davlat universiteti magistranti.
mnishanbayeva1@gmail.com

Annotatsiya

Qahramon nutqining o‘ziga xosligi badiiy asarning joziba kuchini, badiiyligini oshirishda muhim o‘rin tutadi. Odatda ijod olami vakillari o‘zlari yaratgan asarlari qahramonining qaysi ijtimoiy qatlam, qaysi hudud, qaysi millat, qaysi jins va qaysi kasb egasi ekanligini ko‘rsatish uchun ayni qahramonning nutqida o‘ziga xos nutq elementlari va nutq ko‘rinishlaridan foydalanadilar. Bu esa ayni asarning kitobxon tomonidan iliq kutib olinishi va o‘qishliligini ta’minlaydi. Tilshunos olim Siddiqjon Mo‘minov o‘zining “O‘zbek muloqot xulqining ijtimoiy-lisoniy xususiyatlari” nomli monografiyasida: “Ijodkor tasvirlash uchun hayotdan tanlab olgan hodisalarni o‘z oldiga qo‘ygan g‘oyasi va maqsadi, fikrini badiiy obrazlarda gavdalantiradi. Obraz hayotning turli formalarida tirik odamlarning o‘zaro munosabati, to‘qnashuvi, xatti-harakati, xulq-atvori va taqdirida namoyon bo‘ladi. Bu voqealarni tasvirlash jarayonida ijodkor istaydimi-yo‘qmi, o‘zining va asarda ishtirok etayotgan kishilarning muloqot xulqini ifoda etadi”, – deya ta’kidlaydi. Darhaqiqat, badiiy asarning tili hayot haqiqatlariga monand tarzda bo‘lmog‘i o‘ta muhimdir. Chinakam san’at asarining tili jilvakor va serma’no bo‘ladi. Bunda badiiy asar tilining tashkil etuvchilari muallif nutqi va qahramon nutqi katta rol o‘ynaydi. Badiiy nutq asar ichida muallif tomonidan qay tarzda hikoyalanishiga qarab, yozuvchining fikrlash doirasi, yozish uslubi, falsafiy mushohadasi haqida tasavvur hosil qilamiz. Muallif bayon jilovini badiiy-estetik niyatga ko‘ra goh o‘z qo‘lida ushlab turadi, goh personajlar qo‘liga tutqazadi, goh o‘zga hikoyachiga topshiradi. Natijada kitobxonni zeriktirmaydigan, realizmning mundarijasini kengaytira oladigan ko‘pqirrali tasvir-hikoya nutqi – polifonik nutq paydo bo‘ladi.Ushbu maqolada Malika Mirzo qizi asarlari qahramonlari nutqidagi shu kabi o‘ziga xosliklar yoritildi. Shu mavzuda ish olib borgan olimlar fikriga munosabat bildirildi. Tadqiqotni amalga oshirishda tavsiflash, qiyoslash, tasniflash, lingvopoetik tahlil usullaridan foydalanildi.

Kalit so‘zlar: nutq, monologik nutq, dialogik nutq, ichki dunyo, maqol, ibora, neologizmlar, varvarizmlar, dialektizmlar.

Abstract

The originality of the hero's speech plays an important role in increasing the attractiveness and artistry of the work of art. Usually, representatives of the creative world use specific elements of speech and forms of speech in the speech of the same hero to show which social class, which region, which nationality, which gender and which profession the hero of their works belongs to. This ensures that the work will be warmly welcomed and readable by the reader. The linguist scientist Siddiqjon Mominov in his monograph "Social-linguistic characteristics of Uzbek communication behavior" wrote that "The artist embodies the ideas and goals he has chosen from life to portray in artistic images. The image is manifested in the interaction, conflict, behavior, behavior and fate of living people in various forms of life. In the process of describing these events, whether the creator wants it or not, the communication behavior of himself and the people participating in the work is expressed. In fact, it is very important that the language of the artistic work is similar to the realities of life. The language of a real work of art is witty and expressive. In this, the author's speech and the hero's speech play a major role as the founders of the language of the artistic work. "By looking at how the artistic speech is told by the author in the work, we get an idea of the writer's thinking, writing style, and philosophical observation. According to the artistic and aesthetic intention, the author sometimes holds the reins of the narrative in his own hands, sometimes he hands it over to the characters, and sometimes he hands it over to another narrator. As a result, a multifaceted picture-narrative speech - a polyphonic speech, which does not bore the reader and can expand the content of realism."

This article highlights such peculiarities in the speech of the characters of the works of Malika Mirza's daughter. The opinion of the scientists who worked on this topic was expressed. The methods of description, comparison, classification, and linguopoetic analysis were used in the research.

Keywords: speech, monologic speech, dialogic speech, inner world, proverb, phrase, neologisms, barbarisms, dialectisms.

FİLİSTİN'İN DEKOLONİZASYONU VE İSRAİL'İN HUKUKİ SINIRLARI

DECOLONİZATİON OF PALESTİNE AND LEGAL FRONTİERS OF ISRAEL

Mehmet Şükrü GÜZEL
Prof. Dr., Center for Peace and Reconciliation Studies Cenevre Isvicre,.
guzelmehmetsukru@gmail.com

Özet

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Lozan Antlaşması ile kurulması ile birlikte eski Osmanlı topraklarından Filistin, Milletler Cemiyeti Sözleşmesi`nin 22. Maddesi çerçevesinde manda sistemi altına girmiştir. Milletler Cemiyeti`nin kendisini lağvetmesi ve Birleşmiş Milletler`in kurulması ile birlikte Filistin, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi`nin Uluslararası Vesayet Sistemi`nin düzenleyen XII. Bölümü altına alınmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 29 Kasım 1947 tarihinde 181. sayılı kararı ile tek manda altında olan Filistin`de Arap ve Yahudi olmak üzere iki ayrı devletin kurulması kararını almış ve iki ayrı devletin topraklarını birbirinden ayrıştırmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafindan yetkilendirilmesi Yahudiler, Filistin`de Ingiliz mandasının bitiş tarihi olan 15 Mayıs 1948 tarihinden bir gün önce bir bağımsızlık bildirgesi yayınlamış ve Israil devletinin kuruluşunu dünyaya duyurmuşlardır. 15 Mayıs 1948 tarihinde ise 10 ay sürecek olan ilk İsrail- Arap Savaşı başlamıştır. Savaşın sonucunda İsrail, Birleşmiş Milletlerìn Yahudi devleti için önerdiği bölgenin yanı sıra Arap devleti için önerilen alanın yaklaşık %60'ını kontrolü altına almıştır. İsrail, 1949 yılında Mısır, Suriye, Ürdün ve Lübnan ile ayrı ayrı Ateşkes Antlaşmaları imzalanmıştır. İsrail 4 Mart 1949 tarihinde Genel Kurulu`nun 273 Sayılı kararı ile Birleşmiş Milletler`e üyeliği kabul edilmiştir. 11 Aralık 1948 tarihinde BM Genel Kurulu 194 sayılı kararının 11. Maddesi ile savaştan kaçan Filistinli Mültecilerin geri dönmesi talep edilmiştir. Bugün için İsrail, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu`nun 194 Sayılı kararının 11. Maddesi ile Filistinli mültecilerin geri dönüşlerini talep etmesini, "Yeşil Hat" olarak tanımlanan Ateşkes hatlarının, Birleşmiş Milletler tarafından 1948 savaşı sonrasında İsrail`in kabul edilmiş sınırları olarak, Birleşmiş Milletler hukukuna aykırı olarak tanımlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Milletler Cemiyeti, Milletler Cemiyeti, Dekolonizasyon

Abstract

After the First World War, with the establishment of the Republic of Turkiye with the Treaty of Lausanne, Palestine, one of the former Ottoman lands, came under the mandate system within the framework of Article 22 of the League of Nations Covenant. With the abolition of the League of Nations and the establishment of the United Nations, Palestine, has been taken under the Chapter XII of the United Nations` Charter with the title International Trusteeship System. The United Nations General Assembly, with its Resolution 181 on November 29, 1947, decided to establish two separate states, Arab and Jewish, in Palestine, which was under a single mandate. After the authorization by the United Nations General Assembly, the Jews published a declaration of independence one day before the end of the British mandate in Palestine on 14 May 1948, and announced the establishment of the state of Israel to the world. On May 15, 1948, the First Israel-Arab war began, which would last for 10 months. As a result of the war, the Israel took control of about 60% of the area proposed for the Arab state, as well as the area proposed by the United Nations for the Jewish state. Israel signed separate Armistice Agreements with Egypt, Syria, Jordan and Lebanon in 1949. On March 4, 1949, Israel was accepted as

a member of the United Nations with the approval of the Security Council. By Resolution 273 of the General Assembly. On 11 December 1948, the return of Palestinian refugees who became refugee during the war, was requested by Article 11 of the General Assembly Resolution 194. Today, Israel unlawfully states that the return request of Palestinian refugees, defined in article 11 of General Assembly Resolution 194, means that the United Nations accepts that the lines drawn by the 1949 Armistice Agreements are Israel's legal boundaries in 1949.

Key Words: Palestine, League of Nations, United Nations, Decolonization.

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ GELENEKSEL FOLKLORUNA TARİHSEL YAKLAŞIM

HISTORICAL APPROACH TO THE TRADITIONAL FOLKLORE OF THE EASTERN BLACK SEA REGION

Mehmet ÖZMENLİ

Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Gökhan HAMZAÇEBİ

Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı

Özet

Başlangıcı geçmişin derinliklerinde bulunan iç ve kıyı kesimleriyle birlikte yıllardan beri birçok topluluğa ev sahipliği yapmış Doğu Karadeniz bölgesi gerek konumu gerekse doğal korunaklı limanları ve birçok folklorik kültürü ile Anadolu'nun inci köşelerinden biri olmasıyla günümüzde önemli yere sahiptir. Karadeniz insanı, coğrafik ve tarımsal etkinliklerinin yanı sıra tüm toplumların kendi geleneksel kültürleri içinde içselleştirdikleri ve dinamik değerler taşıyan folklorik ve kültürel değerleri göç yolları vasıtası ile bu bölgede kurulan liman şehirlerine taşıyarak bölgesinin önemini artırmışlardır. Yörede hüküm sürmüş topluluklar özellikle Kimmerler'den İskitler'e, Kırım Türklerin' den, Çepnilere kadar geleneksel müzik, dans, giyim-kuşam ve sazlarıyla Karadeniz kıyılarında dinamik değerler taşıya geleneksel değerler oluşturmuştur. Toplumların kültür ve kimliğini ifade eden geleneksel unsurlar, aynı zamanda o toplumların tarihi süreçlerine geçmişten bilgiler vererek geleceğe ayna tutmaktadırlar.

Bu çalışmada Doğu Karadeniz bölgesinin genel dinamik değerlerini taşıyan folklorunu, tarihsel tespiti yaparak, bu bölgede hüküm sürmüş toplumların kültürel etkileşimlerinin günümüzde ulaştığı yeri konu almaktadır. Ayrıca çalışmamızda söz konusu olan tarihi tespit ve kültürel etkileşim kavramlarına açıklık getirerek bölgenin geleneksel folklor oluşumunu etkileyen toplulukların, tarihini incelemek amaçlanmıştır. Bu açıdan günümüz folklorik ve kültürel unsurları tespit ve sunum boyutunda yeni bir perspektif yakalayarak, literatür çalışmasıyla metin sunum aşamasına getirildiğinde, söz konusu tarihsel yaklaşım boyutunu yazarak profesyonel anlamda geleceğe kaynak olarak aktarmaktır. Doğu Karadeniz bölgesine ait halk kültürünü gelecek nesillere iletilmesinde katkı sağlanması amaçlanan tarihsel bakış, Karadeniz'de yaşamış toplumların kültür dairesindeki birlikteliğini açıklamak Doğu Karadeniz Folkloruna Tarihsel yaklaşım başlığı altında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Folkloru, geleneksel Kültür, Tarih.

Abstract

The Eastern Black Sea region, which has hosted many communities for years, together with its interior and coastal areas, whose beginnings are in the depths of the past, has an important place today, as it is one of the pearl corners of Anatolia with its location, naturally sheltered ports and many folkloric cultures. In addition to their geographical and agricultural activities, the people of the Black Sea have increased the importance of the region by carrying the folkloric and cultural values, which all societies have internalized in their traditional cultures and which have dynamic values, to the port cities established in this region through migration routes. The communities that ruled in the region, especially from the Cimmerians to the Scythians, from the Crimean Turks to the Chepni, created traditional values with dynamic values on the Black Sea coast with their traditional music, dance, clothing and instruments. Traditional elements expressing the culture and identity of societies also mirror the future by giving information from the past to the historical processes of those societies. In this study, the folklore of the Eastern Black Sea region, which carries the general dynamic values, is historically determined and the cultural interactions of the societies that ruled in this region are the subject of today.

In addition, it is aimed to examine the history of the communities that affect the traditional folklore formation of the region by clarifying the concepts of historical determination and cultural interaction in our study. In this respect, it is to capture today's folkloric and cultural elements in a new perspective in the dimension of detection and presentation, and when the text is brought to the presentation stage with literature study, it is to transfer the historical approach dimension in question as a professional resource to the future. The historical perspective, which is intended to contribute to the transmission of the folk culture of the Eastern Black Sea region to future generations, will be discussed under the title of Historical approach to the Eastern Black Sea Folklore.

Keywords: Black Sea Folklore, Traditional Culture, History.

ÖN ASYA'DA BİR KALE KENT: ALINCA

A FORTRESS CİTY İN ASİA MİNOR: ALINCA

Mehmet ÖZMENLİ
Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Gökhan HAMZAÇEBİ
Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı

Özet

Asya'da özellikle de Türklerin yaşadıkları İç Asya ve Ön Asya sahasındaki kentler esasen "kale veya feodal kent yapıları" olarak tasnif edilmiştir. Kale ya da Feodal kentin temel unsuru, kentin etrafını kuşatan ve kenti dış düşmanlardan, diğer feodal güçlerden, bozkırlılardan, köylüden, çiftçiden vb. ayırmak için dikilen duvar veya surdur. Kentin inşası, yıkılması ve yeniden inşası- kentin veya bölgenin siyasi ve toplumsal hayatı ile doğrudan bağlantılıdır. Bu yüzden kale, duvar vb. yapılar kentin geçmişi ve kültürü hakkında bilgi vermektedir. Çalışma konumuz olan Alınca kale kenti, hisarlar içinde, yoğun nüfusun küçük alanlarda yaşadığı, dar sokaklar, pazarlar, ibadethaneler, türbeler, kamu binaları, tezgâhlar, Alınca Kentinin dış mahallelerinde de zanaatkârların, işçilerin meskenleri, mezarlıklar, daha dış halkada tarım üretimi yapılan bağlar-bahçeler-tarlalar, hayvan otlakları ve bunlarla meşgul olan nüfus vardı. Kent genelde ihtişamlı tahkimatla çevriliydi. Bu kentte düzenli planlar ve kent nizamını sağlayan görevliler vardı. İnsanların ve malların yığılması ile bitişik türlü meskenlerin artması sadece idare ve kültürün gelişmesini değil aynı zamanda zanaat ve ticaret hacminin büyümesiyle kentin yapısında geniş meydanları ortaya çıkarıyordu. Eski Türk kentleri üzerinden biri olan Alınca Kale kenti hakkında hazırladığımız bu bildirimizde Türklerde kent kavramı ile kentin fiziki yapısı, yerleşkesi, planı, kısımları, savunma sistemleri, toplumun ruhuna ve sanata tesirleri gibi konular üzerine değerlendirmeler yapılacaktır. Böylece kale kent olan Alınca kentinin sonra kurulacak olan kentlere katkısı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Alınca Kalesi, Kent, Savunma, Kültür.

Abstract

Cities in Asia, especially in the Inner Asia and Near East Asia, where Turks live, are essentially classified as "fortress or feudal city structures". The fortress or the main element of the feudal city is the one that surrounds the city and is protected from external enemies, other feudal powers, steppes, peasants, farmers, etc. a wall or fortification erected to separate it. The construction, demolition and reconstruction of the city is directly related to the political and social life of the city or region. So the castle, the wall, etc. The buildings provide information about the history and culture of the city.

The castle city of Alinca, which is our study subject, is located in fortresses, where the dense population lives in small areas, narrow streets, markets, places of worship, tombs, public buildings, stalls, and in the outer quarters of the city of Alinca, the dwellings of craftsmen, workers, cemeteries, vineyards where agricultural production is carried out. There were gardens-fields, pasturelands, and the population occupied with them. The city was generally surrounded by magnificent fortifications. In this city, there were regular plans and officials who ensured the city order. The accumulation of people and goods and

the increase in adjacent types of dwellings not only led to the development of administration and culture, but also revealed wide squares in the structure of the city with the growth of craft and trade volume.

In this paper we prepared about the city of Alinca castle, one of the old Turkish cities, evaluations will be made on the concept of the city in Turks and the physical structure of the city, its campus, plan, parts, defense systems, its effects on the spirit of the society and on art. Thus, the contribution of the city of Alinca, which is a castle city, to the cities that will be established later will be tried to be revealed.

Keywords: Alinca Castle, City, Defense, Culture.

MİT ELEŞTİRİ YÖNTEMİ BAKIMINDAN HAYÂLÎ BEY DİVANI

HAYALİ BEY'S DİVAN İN TERMS OF MYTH CRİTİCİSM METHOD

Merve MENTEŞE

Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID ID: 0000-0001-7909-3139
mervementese@hotmail.com

Özet

Divan şairi şiirlerini kaleme alırken, kendi dışındaki toplum, tarih ve dünyayla ilgili algıları ile hayattaki tüm tecrübelerini meydana getirdiği edebî eserine yansıtmıştır. Dolayısıyla meydana gelen edebî eser şairin hayattaki varoluşunu yansıttığı bir nesne hâline gelmiş, yepyeni bir anlama bürünmüştür. Edebiyat biliminde bir eserin en doğru biçimde anlamlandırılabilmesi için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden biri de mit eleştiri yöntemidir. Mit eleştiri yönteminin dayandığı temel ilkelerin başında mit ve edebiyatın, olay dizisi, karakter, tema ve imge birliği içinde olması gelmektedir. Psikolojik olarak edebî eserde yansımaları görülen edebiyat ve mit ilişkisi, törenlerin dünyasından insanın gerçeğe tepki gösterme yollarının kaynaklarını almaktadır. Bir edebî eserde mit, tarihî açıdan edebiyata bir kaynak ve ona etki edici bir örnek olmaktadır. Kültürel bakımdan mit ve edebiyatın işlevi ise, bilgi ve bilgelik veren gerekli anlatıları yaymak ve toplumsal ve manevî inançları perçinlemektir. Divan şiirinde mit kaynaklı temalara sıklıkla yer verilmiştir. Bu çalışmada, şiirlerinde hayal mahsulü ürünlere, teşbih ve telmihlere sıkça yer veren Kanûnî döneminin Fuzûlî'den sonra en ünlü şairi olan Hayâlî Bey'in divanı mit eleştiri yöntemine göre incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Hayâlî Bey, mit, edebî eleştiri, edebiyat bilimi.

Abstract

While writing his poems, the Divan poet reflected all his experiences in life with his perceptions about society, history and the world outside himself in his literary work. Therefore, the resulting literary work has become an object in which the poet reflects on his existence in life, and has taken on a whole new meaning. Various methods have been developed in order to make the most accurate meaning of a work in literary science. One of these methods is the myth criticism method. One of the basic principles on which the myth criticism method is based is that myth and literature are in the unity of sequence of events, character, theme and image. Psychologically, the relationship between literature and myth, the reflections of which are seen in literary works, takes the sources of human ways of reacting to reality from the world of ceremonies. In a literary work, myth is a source for literature from a historical point of view and an influential example for it. From a cultural point of view, the function of myth and literature is to spread the necessary narratives that give knowledge and wisdom, and to consolidate social and spiritual beliefs. Myth-based themes are often included in Divan poetry. In this study, it will be tried to examine the divan of Hayali Bey, the most famous poet of the Kanuni period after Fuzuli, who often includes imaginary products, similes and telmihes in his poems, according to the myth criticism method.

Keywords: Classical Turkish literature, Imaginary Bey, myth, literary criticism, literary science.

ENDERUNLU FÂZIL'IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE PSİKANALİST BİR YAKLAŞIM

A PSYCHOANALYST APPROACH TO ENDERUNLU FÂZIL'S POEMS

Merve MENTEŞE

Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID ID: 0000-0001-7909-3139
mervementese@hotmail.com

Özet

Edebî bir eseri meydana getiren şair, kendi dışındaki toplum, tarih ve dünyayla ilgili algıları ile hayattaki tüm tecrübelerini meydana getirdiği edebî eserine yansıtmıştır. Dolayısıyla şairin hayattaki varoluşunu yansıttığı edebî eseri adeta bir nesne hâline gelerek evrendeki her varlık gibi yeni bir anlam kazanmaktadır. Şairin varoluş kazandırdığı eseri artık özne olan okurun anlamasına ve anlamlandırmasına sunulan bir nesne işlevi görmektedir. Edebiyat biliminde bir eserin en doğru biçimde anlamlandırılabilmesi için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden biri de psikanalist yaklaşım yöntemidir.

Psikanalist yöntemde eser üzerinden adeta şairin bilinçaltının izahı yapılmaktadır. Yönteme göre şair, bastırılması gereken istek ve hırslarını sanat eserinde estetik bir biçime dönüştürerek; okur ise sanat eserinin güçlü estetiği karşısında içgüdüsel ihtiyaçlarının baskısı altında gerçeklikten kaçıp hayal âlemine sığınmakla kendisine terapi yaparak ruhsal yönden rahatlamaktadır. Yöntem ayrıca her eserin, tıpkı rüya veya düş gibi, bir ruhsal nedenin sonucunda meydana geldiğini savunmaktadır. Yazarın iç dünyası, güdülenmelerin bir yansıması olarak ve bilincinde olmadan eserde ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada, zevk ve eğlenceye aşırı düşkünlüğü nedeniyle saraydan çıkarılan, yaklaşık 12 yıl süren sürgünle derbeder bir hayat yaşamış olan Enderunlu Fâzıl'ın düzensiz, sıkıntılı ve maceralı hayatına rağmen hacimli divanıyla ortaya koyduğu pek çok şiiri psikanalist bir yaklaşımla incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Enderunlu Fâzıl, psikanalist yaklaşım, edebî eleştiri, edebiyat bilimi.

Abstract

The poet, who created a literary work, reflected his perceptions of society, history and the world outside of himself, as well as all his experiences in life, into his literary work. Therefore, the poet's literary work, which reflects his existence in life, becomes almost an object and gains a new meaning like every being in the universe. The work that the poet brought into existence now functions as an object that is presented to the reader, who is the subject, to understand and make sense of it. Various methods have been developed in order to make the most accurate meaning of a work in the science of literature. One of these methods is the psychoanalyst approach.

In the psychoanalyst method, the poet's subconscious is explained through the work. According to the method, the poet transforms his wishes and ambitions that need to be suppressed into an aesthetic form in the work of art; The reader, on the other hand, relaxes spiritually by escaping from reality under the pressure of his instinctive needs in the face of the powerful aesthetics of the work of art, by taking refuge in the realm of imagination, by giving him therapy. The method also argues that every work is

the result of a spiritual cause, just like a dream or a dream. The inner world of the author emerges in the work as a reflection of motivations and unconsciously.

In this study, many poems of Enderunlu Fâzıl, who was expelled from the palace due to his excessive fondness for pleasure and entertainment, and who lived a disastrous life in exile for about 12 years, which he put forward with his voluminous divan despite his irregular, troubled and adventurous life, will be tried to be analyzed with a psychoanalytical approach.

Keywords: Classical Turkish literature, Enderunlu Fâzıl, psychoanalyst approach, literary criticism, science of literature.

ÇİNCE AYRILABİLEN KELİMELERİN KULLANIM ŞEKİLLERİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

A PRAGMATIG STUDY ON CHINESE SEPERABLE WORDS

Mesut KESKİN
Dr., Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi
Dil Bilimi Fakültesi
ORCİD: 0000-0002-3308-2175
mesutkeskin@shisu.edu.cn

Özet

Kelimeler diller için şüphesiz en önemli yapı taşlarındandır. Bunun yanı sıra ifadelerde her bir kelime türünün kendine has bir fonksiyonu bulunmaktadır. Genel olarak bir dilin öğreniminde sayısal açıdan gerekli görülen miktarlarda kelime öğrenimine ulaşılması durumunda öğrenilen kelimelerin tipolojik söz dizimi açısından o dil ile aynı şekilde sınıflandırılmış olan diğer dillere benzer konumlar veya şekiller ile kullanılarak doğru ifadelere ulaşılması dil öğreniminde doğal bir süreç olarak kabul edilmektedir. Ancak, Çin dilinde durum çok daha farklı bir şekildedir. Çin dilinde kelimeler sıradışı olan kullanım özellikleri ile dünyadaki diğer hiçbir dil ile benzememektedirler. Özellikle eylem bildiren ayrılabilen kelimeler için durum bu şekildedir.

Çince eylem bildiren ayrılabilen kelimelerin (fiillerin) aynı anda ayrı ve birleşik kullanılabilme özellikleri mevcuttur. Ayrılabilen kelimeler kullanım şekilleri yönünden birlikte yer aldıkları diğer ögelerden etkilenerek normal kelimelerden farklı olan şekillerde kullanılırlar. Dolayısıyla gerek Çince öğreticileri gerek ise Çince öğrenen öğrenciler için her daim zor bir konu olmuştur. Çalışmamız, ayrılabilen kelimeleri örnekler yardımı ile inceleyerek doğru ve hatalı kullanım şekilleri yönünden gözlemleyecektir. Böylelikle bu kelimelerin kullanımlarında uygun olan koşullara ulaşılması sağlanacaktır.

Anahtar kelimeler: Çince, Ayrılabilen Kelimeler, Fiiller, Ayrılabilme Kriterleri, Kullanım Şekilleri.

Abstract

Words are undoubtedly one of the most considerable elements of languages. In addition to this, each type of word has its own unique function in expressions. In general, if the necessary amount of vocabulary learning is achieved numerically in the learning of a language, it is considered a natural process to reach correct expressions by using the learned words in positions or forms similar to other languages that are classified in the same way as that language in terms of typological syntax. However, the situation is very different in the Chinese language. Words in Chinese are unlike any other language in the world due to their unusual usage characteristics. This is especially true for separable verbs that express action.

Chinese separable words are verbs used to express certain behaviors. This type of verb also has the characteristics of “li (separation)”, which means to be used separately, and “he (combination)”, which means to be used together. From a pragmatic point of view, they are often influenced by other elements in the process of using them. These influences can cause separable words to be pragmatically different from general inseparable verbs. Therefore, separable words are not only the key content of Chinese teaching, but also a major difficulty for Chinese learners. This paper aim to analyze the example sentences and sorts out the differences between the correct and misused words, and then draws the corresponding pragmatic conditions.

Keywords: Chinese, Separable Words, Separable Conditions, Pragmatic Analysis.

MICHIGAN ÜNİVERSİTESİ İSLÂMİ YAZMA ESERLER KOLEKSİYONUNA KAYITLI BİR HAFIZ OSMAN HİLYESİ

A HAFIZ OSMAN HILYE REGISTERED IN THE ISLAMIC MANUSCRIPTS COLLECTION OF MICHIGAN UNIVERSITY

Mesude Hülya Doğru
Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi
Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü

Gülseren TOY
Ar. Gör., Sakarya Üniversitesi
Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü

Özet

Hilye-i Şerif Hz. Peygamber'in fiziki ve ruhi özelliklerinin metinleştirildiği bir formdur. Hilyeler önceleri bir hürmet nişanesi olarak katlanarak göğüs cebinde saklanacak boyutta yazılırken, XVII. yüzyıl itibarı ile levha formunda üretilmeye başlamışlardır. Göğüs cebindeki Hilyelerden duvarlara asılarak sergilenen levha formuna geçiş sürecinin yazılı bir kaynağı olmamasına rağmen hattat ilk olarak Hafız Osman tarafından gerçekleştirildiği kabul edilmektedir. Michigan Üniversitesi'nin Araştırma Merkezi bünyesindeki İslami Yazma Eserler koleksiyonu içinde bulunan ve hattı Hafız Osman'a ait olan bir Hilye-i Şerif (Ann Arbor, Isl. Ms. 238) bu araştırma konusunu oluşturmaktadır. Hilye'ye, Michigan Üniversitesinin de aralarında olduğu Hathi Trust Dijital Kütüphanesi'ndeki on yedi milyondan fazla ögenin bir arada bulunduğu bir platformdan ulaşılabilmek mümkündür. Hathi Trust, 2008 yılında Kurumsal İşbirliği Komitesi üniversiteleri (Big Ten Academic Alliance) ve California Üniversitesi sisteminin dijitalleştirilmiş koleksiyonlarını arşivlemek ve paylaşmak için bir havuzun oluşturulduğu platformdur.

Michigan Üniversitesi İslâmi Yazma Eserler Koleksiyonuna dahil olan bu Hafız Osman hilyesi H.1099 (M.1687-8) tarihinde yazıldığı halde, tezyinatı on sekizinci yüzyıl sonu ile on dokuzuncu yüzyıl içinde gerçekleştirilmiştir. Göbek ve koltuk desenlerinin tezhibinde penç motifi ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Eserin dış pervazı dört kenarı zerenderzer tezyinatlı köşebentlerle çevrelenmiş bitkisel motiflerle tasarlanmış buketlerle çalışılmıştır. Hilyede besmelenin yer aldığı baş makam kısmının üzerindeki dendanlı taç bölümünün altındaki yarım daire formunun ortasında Kâbe ile Mekke'deki Mescid-i Haram'ın bir minyatürü bulunmaktadır. Taç kısmındaki minyatürü ile bu hilye baş makam, göbek, koltuk desenleri tezhipli ve dış pervazı halkar ya da tezhiple bezenmiş hilyelerden farklı bir tasarıma sahiptir. Bu tasarımı özel Hilye-i Şerif, Türkiye'deki bazı müzeler ve koleksiyonlarda yer alan ve ulaşılabilen örneklerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hilye-i Şerif, Hafız Osman, Michigan Üniversitesi İslami Yazma Eserler, Hathi Trust Dijital Kütüphanesi, Tezhip.

Abstract

Hilye-i Şerif is a form in which the physical and spiritual characteristics of our Prophet were texted. While hilyes were written in the size to be folded and stored in the chest pocket as a sign of respect, they started to be produced in the form of plates as of the 17th century. Although there is no written source, it is accepted that the transition process from Hilyes in the chest pocket to the plate form displayed on the walls was carried out by the calligrapher Hafız Osman. The subject of this research is a Hilye-i Şerif (Ann Arbor, Isl. Ms. 238) belonging to the calligrapher Hafız Osman, which is in the Islamic Manuscripts collection at the Research Center of the University of Michigan. Hilye can be accessed on a platform that contains more than seventeen million items in the Hathi Trust Digital Library, including the University of Michigan. Hathi Trust is the platform where a repository was created in 2008 to archive and share the digitized collections of the Institutional Collaboration Committee universities (Big Ten Academic Alliance) and the University of California system.

Although this Hafız Osman hilye included in the Islamic Manuscripts Collection of Michigan University, was written in H.1099 (M.1687-8), its decoration was carried out between the eighteenth and nineteenth centuries. For the illumination of the belly and armchair patterns, the claw motif is predominantly used. The outer sill of the artwork has been worked with bouquets designed with floral motifs, surrounded by angle brackets with zerenderzer ornaments on the four sides. On the hilye, there is a Ka'bah miniature in the middle of the semicircular dendan and illuminated area on the crown above the head section where the basmala is located. With its miniature on the crown, this hilye has a different design from the hilyes whose head, navel, armchair patterns were illuminated and the outer sill was decorated with rings or ornaments. This specially designed Hilye-i Şerif has been evaluated by comparing it with accessible examples in some museums and collections in Turkey.

Keywords: Hilye-i Şerif, Hafız Osman, Islamic Manuscripts of Michigan University, Hathi Trust Dijital Library, Illumination.

MACAR BİLİMLER AKADEMİSİ KÜTÜPHANESİ ŞARKİYAT KOLEKSİYONUNDA BULUNAN İSKENDERNAME'NİN (TÖRÖK, O.83) YENİDEN TASARLANMIŞ İKİ MİNYATÜRLÜ SAYFASI

TWO RE-DESIGNED MINIATURE PAGES OF ISKENDERNAME (TÖRÖK, O.83) IN THE ORIENTAL COLLECTION OF THE HUNGARY ACADEMY OF SCIENCES LIBRARY

Mesude Hülya Doğru
Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi
Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü

Özet

Ahmedî'nin İskendernamesi klasik edebiyatın önemli bir figürü olan İskender'in hayatının beyitlerle anlatıldığı bir eserdir. İskendernameler arasında sadece metin olarak hazırlananların yanı sıra, bazı sahnelerin minyatürlerle anlatıldığı örnekler de bulunmaktadır. Dünya kütüphanelerinde bulunan pek çok İskendername üzerinde araştırmalar yapılmış, yazma eserler hem tez hem de makale olarak çalışılmıştır. 1826 yılında Kont Jozsef Teleki tarafından kurulan Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi Şarkiyat Koleksiyonunu oluşturan 810 Türkçe yazma eser koleksiyonu içinde bulunan İskendernameler üzerinde araştırma yapılmadığı görülmektedir. Şarkiyat Koleksiyonu içinde on adet İskendername bulunmaktadır. Yazma eserlerin dokuz adedi beyitler halindedir; bir adedi de beyitlerinin arasında minyatürlerin yer aldığı önemli bir örnektir. Minyatürlü eserin boyutu 217x137 mm. ve yaprak boyutu 153x87 mm. ölçülerindedir. İskendername'de (Török, O.83) on altı adet minyatürün çalışılmış olduğu görülmektedir. Bu minyatürler arasında 204b ve 208b numaralı iki sayfa yeniden yorumlanmıştır. Bu sayfalarda metin cetvellerine ve orijinal minyatürlerin ölçülerine sadık kalınarak üzerlerine yeni iki minyatür çalışılmıştır. Orijinal kompozisyonları ile küçük detay farklılıkları olan iki sayfa arasında 204b numaralı sayfadaki minyatürün üzerinde yerleştirilmiş olan yeni tasarımlı minyatür ince bir kağıtla cilde bağlanmış iken, 208b numaralı sayfadaki minyatürün üzerine yerleştirilmiş olan yeni kompozisyonlu minyatür parçası ise, cilde bağlanmadan sayfa üzerine serbest şekilde yerleştirilmiştir. Çalışma kapsamında İskendernamenin tezyinatı ve minyatürleri genel olarak anlatılmış; iki özel sayfasının ilk ve ikinci kompozisyonları tek tek ele alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İskendername, Ahmedî, Macar Bilimler Akademisi Şarkiyat Koleksiyonu, Minyatür, Yazma eser.

Abstract

Ahmedî's Iskendername is an artwork in which the life of Alexander, an important figure in classical literature, is told in couplets. Among the Iskendernames, there are examples in which some scenes were depicted in miniatures, as well as those prepared only as texts. Researches have been done on many Iskendernames in world libraries and manuscripts have been studied both as thesis and as article. It is seen that there is no research on the Iskendernames in the collection of 810 Turkish manuscripts that make up the Oriental Collection of the Hungarian Academy of Sciences Library, which was founded by Count Jozsef Teleki in 1826. There are ten Iskendernames in the Oriental Collection. Nine of the manuscripts are in the form of couplets, and one of them is an important example that includes miniatures among the couplets. The miniature artwork is 217x137 mm in size and the leaf size is 153x87 mm. It is seen that sixteen miniatures were studied in İskendername (Török, O.83). Among these miniatures, two pages numbered 204b and 208b have been reinterpreted. On these pages, two new miniatures have been worked on, remaining faithful to the text rulers and the measurements of the original miniatures. The newly designed miniature placed above the miniature on page 204b, between two pages with minor detail differences from their original composition, were bound to the binding with a thin paper as well as the miniature piece with a new composition, placed on the miniature on page 208b, was placed freely on the page without being attached to the binding. Within the scope of the study, the decoration and miniatures of Iskendername have been explained in general; the first and second compositions of the two special pages have been evaluated one by one.

Keywords: İskendername, Ahmedî, Oriental Collection of the Hungary Academy of Sciences Library, Miniature, Manuscript

AŞIRI DÜZELTMECİLİK VE KURAL GENELLEŞTİRMESİ

HYPERCORRECTİON AND RULE GENERALİZATİON

Mevlüt GÜLMEZ
Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Türkçe Eğitimi Bölümü,
Orcid ID: 0000-0002-1218-4295,
mevlutgulmez@akdeniz.edu.tr

Emine YILMAZ
Öğr. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü,
Orcid ID: 0000-0003-3841-5052,
emineyilmaz@erbakan.edu.tr

Özet

Hypercorrection, dilimize İngilizceden girmiş bir terimdir. Türkçeye aşırı düzeltim ve aşırı düzeltmecilik olarak çevrilmiştir. Ölçünlü (standart) dile aykırı kullanımlarını düzeltme çabası ile yanlışa düşmesi, toplumdilimsel literatürde hypercorrection olarak adlandırılmaktadır.

Biz de bu çalışmada Karahan'ın ve Dinçer'in çalışmalarından hareketle Hypercorrection kavramıyla ilgili bilgi verdikten sonra Karahan'ın ve Dinçer'in atıfta bulundukları David Decamp'ın Language in Society adlı dergide yer alan "Hypercorrection and rule generalization" (1972) adlı makalesini çevirerek bu konuyla ilgili çalışmalara katkıda bulunmayı arzuladık.

Decamp'ın "Hypercorrection and rule generalization" adlı makalesini "Aşırı Düzeltmecilik ve Kural Genelleştirmesi" adıyla İngilizceden Türkçeye çevirdik.

Anahtar Kelimeler: David Decamp, Aşırı Düzeltmecilik, Kural Genelleştirmesi

Abstract

Hypercorrection is a term that entered our language from English. It is translated into Turkish as hypercorrection and hypercorrectionism. In sociolinguistic literature, hypercorrection is called hypercorrection when a person falls into error in an effort to correct his/her usage contrary to the standard language**.**

In this study, after giving information about the concept of Hypercorrection based on Karahan's and Dincer's works, we wanted to contribute to the studies on this subject by translating David Decamp's article "Hypercorrection and rule generalization" (1972) in Language in Society, which Karahan and Dincer refer to.

We translated Decamp's article "Hypercorrection and rule generalization" from English into Turkish under the title "Hypercorrection and rule generalization".

Key words: David Decamp, Hypercorrection, rule generalization

SARI UYGURLARIN ÇİN KAYNAKLARINDAKİ FARKLI ADLARI ÜZERİNE

ON DIFFERENT NAMES OF THE YELLOW UYGHURS IN CHINESE SOURCES

Mihriban AYDIN
Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü
ORCID: 0000-0003-0053-7214
mihriban.aydin@deu.edu.tr.

Özet

Sarı Uygurlar, Çin'de uzun bir geçmişe sahip etnik halklardan biri olup bugün Gansu eyaletine bağlı Sunan Sarı Uygur Özerk İlçesi ve Jiuquan kenti ile Suzhou Bölgesi, Huangnibao Sarı Uygur kasabasında yaşamaktadır. Tarih sahnesinde görüldüğü günden bu yana, daha çok hayvancılık ile uğraşan Sarı Uygurların nüfusu 2021 yılı sayımına göre 14.706'dır. Tarihî materyallerin eksikliği nedeniyle, etnik kökenleri konusunda az sayıda araştırmacının çalışması bulunmaktadır. Sarı Uygurların kökeni, Eski Uygurların bir kolunu oluşturmasından dolayı Eski Uygurlara kadar izlenebilmektedir. Sarı Uygurların hem kendinin kullandığı hem de başka halklarca verilen adları ve bu adların tarihî gelişimi, etnik ve dil kökenleri hakkındaki araştırmalara kaynaklık etmektedir. Sarı Uygurların Çince etnik adı, farklı tarihî dönemlerde çeşitli biçimlerde tespit edilmiştir. Sarı Uygur halkı kendilerini, yalnızca Yugur olarak adlandırsa da Çin tarihi kayıtlarındaki adların Çince çevirileri tümüyle farklıdır. Çünkü bir yandan Çince karakterler farklı dönemlerde farklı okunuşlara sahipken öte yandan bir sesin birden çok karakterle yazılabilmesinden dolayı aynı ismin transkripsiyonu için farklı Çince karakterler kullanılabilmektedir. Sarı Uygurlar iki anadil konuştuğu için kendilerini farklı adlarla tanımlar. Dolayısıyla bu farklı adların da çok sayıda farklı Çince çevirisi bulunmaktadır. Birbirlerine verdikleri ad ile başta Çinliler olmak üzere başka halkların verdiği adların çeşitli olması sonucunda durum biraz daha karmaşık bir hâl almaktadır. Bu çalışmada Sarı Uygurların özellikle etnik adlarıyla ilgili önceki araştırmalardan söz edildikten sonra, Çin kaynaklarındaki adlarının neden çok fazla ve çeşitli olduğu konusunda değerlendirmelerde bulunulacaktır. Çünkü farklı dönemlerde yazılmış Çin kaynaklarındaki türlü adlar, Sarı Uygurların etnik ve dil kökenleri konusunda daha fazla söz söylemeye izin verecek kadar değerli ve önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Çin'deki Etnik Halklar, Sarı Uygurlar, Sarı Uygurca, Yugur, Eski Uygurca

Abstract

The Yellow Uyghurs are one of the ethnic peoples with a long history in China, and today they live in the Sunan Sari Uyghur Autonomous County and Jiuquan town of Gansu province, and the Yellow Uyghur town of Huangnibao, Suzhou District. The population of Yellow Uyghurs, who have been mostly engaged in husbandry since the day they appeared on the stage of history, is 14,706 according to the 2021 census. Due to the lack of historical materials, few researchers have studied their ethnic origins. The origin of the Yellow Uyghurs can be traced back to the Old Uyghurs, as they formed a branch of the Old Uyghurs. The names of the Yellow Uyghurs, both used by themselves and given by other people, and the historical development of these names are the source of research on their ethnic and linguistic origins. The Chinese ethnic name of the Yellow Uyghurs has been identified in various forms in different historical periods. Although the Yellow Uyghur people call themselves simply Yugur, the Chinese

translations of names in Chinese historical records are entirely different. Because, on the one hand, Chinese characters have different pronunciations in different periods, on the other hand, different Chinese characters can be used for the transcription of the same name, since a sound can be written with more than one character.

Yellow Uyghurs define themselves by different names because they speak two mother tongues. Therefore, there are many different Chinese translations of these different names. The situation becomes a little more complicated as the names they give to each other and the names given by other peoples, especially the Chinese, are different.

In this study, after mentioning the previous studies on the ethnic names of the Yellow Uyghurs, the reason why the names in Chinese sources are so many and varied will be evaluated. Because the various names in Chinese sources written in different periods are valuable and important enough to allow more words to be said about the ethnic and linguistic origins of the Yellow Uyghurs.

Keywords: Ethnic Peoples in China, Yellow Uyghurs, Yellow Uyghur, Yugur, Old Uyghur.

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE YETKİNLİKLER ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM ÇALIŞMASI: TÜRKİYE VE İSPANYA (ENDÜLÜS ÖZERK BÖLGESİ)

A COMPARATIVE STUDY ON COMPETENCIES İN SOCIAL STUDIES EDUCATION: TURKİYE AND SPAIN (ANDALUSİAN AUTONOMOUS REGİON)

Murat Batuhan AYGEL
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
ORCID: 0000-0002-0807-0498
muratbatuhanaygel@hotmail.com

Erkan YEŞİLTAŞ
Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
ORCID: 0000-0002-6720-3684
erkanyesiltas@gmail.com

Özet

Bu araştırmada İspanya Endülüs Özerk Topluluğu'nda uygulanan Doğal, Sosyal ve Kültürel Çevre Bilgisi öğretim programı ile Türkiye'de uygulanmakta sosyal bilgiler dersi öğretim programının anahtar yetkinlikler merkeze alınarak karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tercih edilmiştir. Bu doğrultuda iki ülkenin eğitim ile ilgili bakanlıkları ve bağlı kuruluşlarına ait web sitelerinden öğretim programlarına ulaşılmıştır. Verilerin analizinde bir karşılaştırmalı eğitim metodu olan tanımlayıcı yaklaşım ve betimleyici analiz kullanılmıştır.

Çalışma neticesinde İspanya Endülüs Özerk Topluluğu'nda anahtar yetkinliklerin Avrupa Parlamentosu ve Avrupa konseyi kararları çerçevesinde 2006 yılında eklendiği Türkiye'de ise anahtar yetkinliklerin 2018 yılında sosyal bilgiler dersi öğretim programına eklendiği görülmüştür. İspanya'da Endülüs Özerk anahtar yetkinlikler daha detaylı bir şekilde ele alınarak. İlköğretim içerisinde yer alan her döngü için (1 ve 2. sınıflar 1. döngü, 3 ve 4. sınıflar 2. döngü, 5 ve 6. sınıflar 3. döngü) anahtar yetkinlikler öğretim programında ayrı ayrı ve detaylıca tanımlanmıştır. Türkiye'de uygulanmakta olan sosyal bilgiler dersi öğretim programında ise anahtar yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi temel alınarak öğretim programına yerleştirilmiştir. Anahtar yetkinliklerin hangi öğrenme alanı içerisinde hangi kazanımlarla kazandırılması gerektiğine yönelik bir açıklama ya da öneriye de yer verilmemiştir. Bu çerçevede anahtar yetkinliklerin öğretim programı içerisinde gerçekçi bir karşılık bulabilmesi ve dengeli bir dağılım sağlanabilmesi adına Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan anahtar yetkinliklerin öğrenme alanları ve kazanımlarla ilişkilendirerek sunulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yetkinlik, karşılaştırmalı eğitim, sosyal bilgiler, İspanya Eğitim Sistemi, Türk Eğitim Sistemi

Abstract

This study aims to compare the curriculums of Natural, Social, and Cultural Environment Knowledge implemented in the Andalusian Autonomous Region of Spain and the Social Studies course teaching program implemented in Turkey, focusing on key competencies. The data for the study was collected through qualitative research methods, specifically document analysis. Accordingly, the teaching programs were accessed from the websites of the respective ministries and affiliated institutions responsible for education in both countries. A comparative education method, a descriptive approach, and descriptive analysis were used in the data analysis.

As a result of the study, it was observed that key competencies were added to the curriculum of the Social Studies course in Turkey in 2018, based on the Turkish Qualifications Framework, while in the Andalusian Autonomous Region of Spain, key competencies were added in 2006 in line with the decisions of the European Parliament and the Council of Europe. In Spain, the key competencies are addressed in more detail. For each cycle within primary education (1st and 2nd grades form the 1st cycle, 3rd and 4th grades form the 2nd cycle, 5th and 6th grades form the 3rd cycle), the key competencies are separately and comprehensively defined in the curriculum. In the Social Studies course curriculum implemented in Turkey, the key competencies are embedded in the program based on the Turkish Qualifications Framework. However, there is no explanation or recommendation regarding which learning area should be associated with each key competency or which accomplishments should be achieved. In this regard, it is recommended that the key competencies in the curriculums of the Social Studies course implemented in Turkey be presented in relation to the learning areas and accomplishments to ensure a realistic correspondence and balanced distribution within the curriculum.

Keywords: Competency, comparative education, social studies, Spanish Education System, Turkish Education System.

SUN'IY INTELLEKT TİZİMİDA OMONIMLAR MUAMMOSI

PROBLEM OF HOMONYMY IN ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEM

Muqaddas ABDURAHMANOVA

Filologiya fanlari nomzodi.
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti dotsenti.
MParfi2005@yandex.ru

Annotatsiya

Texnika, informatika inson tomonidan berilgan buyruqlarni bajarishdan ongli ravishdagi boshqaruvga o'tmoqda. Kompyuterda sun'iy intellekt, sun'iy ong shakllandi. Endi ekspert tizimlari faqat buyruqlarnigina bajarmaydi, balki ongli ravishda faoliyat olib bormoqda. Keyingi yillarda sun'iy til, sun'iy intellekt tushunchalari faol qo'llanmoqda. Bir qator sun'iy intellektlardan foydalanilmoqda. Internet tizimida keng qo'llanayotgan sun'iy intellektlardan biri ChatGPT nomli sun'iy intellekt bo'lib, GPT (Generative Pre-trained Transformer) arxitekturasiga asoslangan OpenAI tomonidan ishlab chiqilgan katta til modelidir. Bu sun'iy intellekt tabiiy til modellari asosida insonning fikrlash tarziga muvofiq javoblar tizimini yaratish uchun mo'ljallangan. Bu sun'iy til insonlar bilan muloqot qilish, suhbatlashish imkonini beradi. ChatGPT internetdagi ingliz tilidagi matnlarning katta hajmdagi ma'lumotlar bazasiga asoslanadi, jarayonning bir necha bor takrorlanishi natijasida tilning xususiyatlari va tuzilmalarini o'rganish, til xususiyatlarini o'zlashtirish va inson bilimi, madaniyatini chuqur tushunish imkonini beradi. Avtomatik tarjimada samaradorlikning yuqori bo'lishiga tabiiy tillarning ayrim jihatlari – polisemiya (ko'pma'nolilik), omonimlik, frazeologizmlar, idiomalar, paremiyalar, troplar to'sqinlik qiladi. Shularni istisno qilganda, hozirda avtomatik tarjima yo'nalishida yuqori samaradorlikka erishilgan. Hatto hozirda faqat avtomatik tarjima yo'nalishiga bag'ishlangan saytlar ham yaratilgan. Bu avtomatik tarjimaning keng qamrovda taraqqiy etayotgan yo'nalishlardan ekanligini ko'rsatib turibdi. Polisemiya va omonimiya o'zbek tilining tabiatiga xos hodisalardan bo'lib, axborot uzatishdan tashqari tilning emotsional-ekspressiv funksiyasini namoyon etishda ahamiyatlidir. Maqolada omonimlar, ularning tildagi o'rni va kompyuter amallarini bajarishda omonimlar bilan bog'liq muammolar tilga olingan. Sun'iy intellekt tizimi, ChatGPT sun'iy intellektining ingliz, turk, rus tillaridagi omonimlarni turli darajada farqlashi ko'rsatilgan va buning sabablari izohlangan.

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, ChatGPT, omonimiya, omonimlar, polisemiya, tuyuq, askiya, iyhom, tajnis, kollokatsiy, razmetka, teglash tizimi, kompyuter o'yinlari, tafakkur, idrok, fikrlash qobiliyati.*

Abstract

Technology and informatics are transitioning from mere execution of commands given by humans to conscious management. Artificial intelligence (AI) and artificial consciousness have emerged in the realm of computers, enabling expert systems to not only follow commands but also act consciously. In recent years, the concepts of artificial language and AI have gained significant prominence. Numerous artificial intelligences are being utilized, and one such widely used AI on the Internet is ChatGPT. Developed by OpenAI, ChatGPT is a large language model based on the Generative Pre-trained Transformer (GPT) architecture. This AI is designed to generate responses using natural language models that align with human thinking patterns. ChatGPT facilitates communication and conversation with individuals. It leverages a vast database of English texts available on the Internet and, through multiple iterations, learns the intricacies and structures of language, thereby achieving a profound understanding of human knowledge and culture. While automatic translation has made significant strides in achieving high efficiency, certain aspects of natural languages, such as polysemy, homonymy, phraseology, idioms, and tropes, hinder optimal performance. Nonetheless, there are dedicated websites specifically focused on automatic translation, this is illustrating its widespread development. In the Uzbek language, polysemy and homonymy are phenomena that reflect the expressive function of language in addition to information transmission.

This article explores homonyms, their role in language, and the challenges associated with homonyms in computer operations. It demonstrates how ChatGPT, the AI system, exhibits varying degrees of proficiency in differentiating English, Turkish, and Russian homonyms, while offering explanations for these discrepancies.

Keywords: artificial intelligence, ChatGPT, homonymy, homonyms, polysemy, tuyuq, askiya, ihyom, tajnis, collocation, razmetka, tagging system, computer games, thinking, perception, thinking ability.

DEĞERLER EROZYONU VE TOPLUMSAL ÇÖZÜLME

EROSION OF VALUES AND SOCIAL RESOLUTION

Mustafa TALAS
Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
mtalas44@gmail.com

Özet

Değerlerin kaynağı olan kültür, bir millet ya da toplumun yaşama biçimi olarak ifade edilen ve insanın insan tarafından tesis edilmiş olan sosyal çevresini ifade eden öğrenilmiş davranışlar bütünüdür. Kültür bu yönleriyle, bir millete ve topluma özgü olup, söz konusu millet ya da toplumu diğerlerinden esaslı bir biçimde ayıran yapıdadır. Toplumsal değerlerin çözülme ile karşı karşıya kalması, toplumsal bütünleşme ile ilgili kanallarda tıkanıklık olduğunu gösterir. Toplumun ortak değerleri toplumsal bütünleşmeyi ortaya koyan gerçeklikler olarak işlev görmektedir. Toplum içinde yaşayan insanların farklılıklarının önemini ortadan kaldıracak bu birleşme noktaları toplumlarda toplumsal denge kurulmasını sağlamaktadır. Toplum, bu özelliklerinden mahrum kalınca, ayakta durmasını sağlayan dengesini kaybedecektir. Bu denge sağlayıcı ve birleştirici unsurları şu şekilde örneklendirmek mümkündür: Din ve dince kutsal sayılan unsurlar, milliyet duygusu, vatan ve bayrak sevgisi, adab-ı muaşeret kuralları, komşuluk değerleri, akraba sevgisi, büyüklere saygı-küçükleri koruma duygusu, çevreye saygı, yaratılmışlara hoşgörü, konuşurken kötü sözler sarfetmekten imtina etme, emeğe saygı, güvenilir insan olma (özü-sözü bir olma), dakik olma, disiplinli çalışma, kendisi için istediğini başkaları için de isteme vs. gibi örnekler bu türdendir. İnsanlar, eğer, bu değerlere sahip olurlarsa hem bireysel hem de kollektif olarak kendilerini koruma altına almayı başarabileceklerdir. Kendileriyle beraber içinde yaşadıkları toplumsal yapının da yaşamsal olarak tehlikede olmasını engellemiş olacaklardır. Bu değerler ile ilgili sıkıntılar oluşur ve değerler toplumda yerini kaybederse, toplumsal çözülmenin kaçınılmaz bir şekilde yer edinmesinin önü açılmış olacaktır.

Toplumlarda insanların varlıkları, kendileri ve geleceklerini güvence altına almaları toplumsal değerlerinin işlevsel olarak varlığını sürdürmesine bağlıdır. Değerlerin belirli ölçülerde değişimi normaldir. Olması gereken yapıdadır. Ancak yok olması tehlikeye işaret etmektedir. Toplumda yaşayan insanların öncelik sıralamasının değişimi olması gereken yapıdadır, ancak yok olması, ortadan kalkması tehlikeye işaret edecektir. Bu tehlike toplumsal çözülmedir. Toplumsal yaşamda yaşanan kültürel erozyonun sonuçta varacağı yola toplumsal çözülme diyoruz. Bu çalışmada toplumun değerlerinin çözülmeye uğraması demek olan toplumsal çözülme sosyolojik analize tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler, toplumsal değerler, toplumsal çözülme

Abstract

Culture, which is the source of values, is a set of learned behaviors, which is expressed as the way of life of a nation or society, and which expresses the social environment of human beings established by humans. With these aspects, culture is specific to a nation and society, and it has a structure that fundamentally distinguishes that nation or society from others. The fact that social values are faced with disintegration indicates that there is a blockage in the channels related to social integration. The common values of the society function as realities that reveal social integration. These merging points, which will eliminate the importance of the differences of the people living in the society, ensure the establishment of social balance in the societies. When society is deprived of these features, it will lose the balance that

allows it to stand. It is possible to exemplify these balancing and unifying elements as follows: The elements considered sacred by religion and religion, the feeling of nationality, the love of the homeland and the flag, the rules of etiquette, the values of neighborliness, the love of relatives, the respect for the elders and the sense of protecting the little ones, respect for the environment, tolerance for the creatures. refraining from using bad words when speaking, respect for effort, being a reliable person (being one with one word), being punctual, working with discipline, wanting for others what you want for yourself, etc. Examples are of this type. If people have these values, they will be able to protect themselves both individually and collectively. They will have prevented the social structure in which they live with them from being in danger as well. If there are problems with these values and if the values lose their place in the society, the way for social dissolution will inevitably take place.

The being of people in societies, securing themselves and their future depends on the functional survival of their social values. It is normal for the values to change to a certain extent. It is in the structure it should be. However, its disappearance indicates danger. The change in the priority order of the people living in the society is in the structure it should be, but its disappearance and disappearance will indicate danger. This danger is social disintegration. We call the social disintegration the way that the cultural erosion in social life will eventually reach. In this study, social dissolution, which means the dissolution of the values of the society, has been subjected to sociological analysis.

Keywords: Vvalues, social values, social dissolution

2023 NİĞDE SEÇİMLERİNİN SOSYOLOJİK OLARAK ANALİZİ

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF 2023 NIGDE ELECTIONS

Mustafa TALAS
Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
mtalas44@gmail.com

Özet

2023 Seçimleri daha önce yapılmamış olan bir deneyim ile gerçekleştiirlmiş seçimler olarak kayda geçmiştir. Türkiye'de seçimli sosyal yaşama başlandığından beri, ilk defa, iki turlu bir seçim uygulaması yapılmış oldu. Bu yönüyle ilk tecrübe olarak kayıtlara geçmiş oldu. Milletvekilliği Genel Seçimi tek turda gerçekleştirilirken, Cumhurbaşkanlığı Seçimi iki turda gerçekleştirilmiş oldu. Daha önce gerçekleştirilmiş olan anayasa değişikliği çerçevesinde bu şekilde yapılmış olan Cumhurbaşkanlığı Seçimi, genel çerçevede iki adayın isminin öne çıkması sebebiyle, her iki aşamada da söz konusu iki adayın yarıştığı tarihi seçimler olarak kayda geçmiştir. Bütün dünyanın Yüzyılın Seçimleri gözüyle baktığı bu seçimler, ülkede genelde dış dünyanın adayı ile karşısında duran adayın seçimleri olarak kendisini göstermiş oldu. Ülkedeki bu durum Niğde özelinde de bu şekilde yorumlanmıştır. Milletvekili Seçimi de Türkiye'nin değişik bölgelerinde farklı okumaların yapılacağı ilginç sonuçlar ortaya koymuştur. Bazı partilerin olumlu anlamda sürprizler yaptığı, bazılarının ise bekleneni veremediği gözlenmiştir. Ülke genelindeki bu tablonun Niğde Seçimleri için de geçerli olduğunu rakamlara bakıldığında anlamak mümkündür. Bu çalışmada, 2023 Seçimlerinin siyasal sosyolojik analizi yapılmıştır. Bu bağlamda, partilerin aldığı sonuçlar sosyal yapıya bağlı olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu bağlamda hem ülke genelindeki tablo hem de Niğde'nin tablosu incelenmiştir. Yapılan inceleme ile ülke genelindeki durumun sosyolojik anlamda Niğde'de de geçerli sonuçları uhdesinde barındığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler Seçim, Seçim 2023, sosyoloji, siyasal sosyoloji.

Abstract

The 2023 Elections were recorded as elections that were held with an experience that has not been held before. For the first time since the electoral social life started in Turkey, a two-round election practice has been implemented. In this respect, it was recorded as the first experience. While the General Elections for the Parliament were held in one round, the Presidential Election was held in two rounds. The Presidential Election, which was held in this way within the framework of the previous constitutional amendment, was recorded as the historical elections in which the two candidates competed in both stages, since the names of the two candidates came to the fore in the general framework. These elections, which the whole world regards as the Elections of the Century, showed themselves as the elections of the candidate of the outside world and the candidate standing in front of them. This situation in the country has been interpreted in this way in Niğde as well. The Parliamentary Election also revealed interesting results in which different readings will be made in different regions of Turkey. It was observed that some parties made positive surprises, while others failed to deliver what was expected. It is possible to understand that this country-wide table is also valid for the Niğde Elections when we look at the numbers. In this study, the political sociological analysis of the 2023 Elections was made. In this context, the results of the parties were evaluated depending on the social structure. In this context, both the country-wide picture and the picture of Niğde were examined. With the examination made, it was concluded that the situation in the country in general has valid results in Niğde in sociological terms.

Keywords: Election, Election 2023, sociology, political sociology.

ÇEKYA'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

TEACHING TURKISH IN CZECHIA

Murat SARIBAŞ
Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

Selin Asya YAŞAR
Öğr. Gör., İstanbul Üniversitesi
Dil Merkezi

Özet

Türkler, tarih boyunca Osmanlı İmparatorluğu da dâhil olmak üzere Çekya sınırlarında ortak bir yaşam sürmemelerine rağmen her iki millet arasında dil, kültür ve ticari açıdan etkileşimde bulunmuşlardır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye, çeşitli ülkelerde Türkçe öğretimi için bazı çalışmalar yapmış, Çekya da bu ülkeler arasında yer almıştır. Çekya'da yabancı dil olarak Türkçe öğretimi diğer ülkelerin aksine Yunus Emre Enstitüsü ya da TİKA tarafından yapılmamış, genel olarak üniversitelerin Türkoloji bölümleri bu görevi üstlendiği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından Prag Büyükelçiliğinde Türkçe öğretimi ile ilgili yapılan duyurular, düzenlenen faaliyetler Çekya'da Türkçe öğretimine önem verildiğini gösteren önemli bir faktördür. Bu çalışmada Çekya'da Türkiye Cumhuriyeti'nin Türkçe öğretiminin nerelerde, hangi kademelerde ve ne şekilde yapıldığına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, Çekya, Türkçe

Abstract

Although the Turks did not live a common life on the borders of Czechia, including the Ottoman Empire, throughout history, they interacted between both nations in terms of language, culture and trade. After the proclamation of the Republic, Turkey made some studies for teaching Turkish in various countries, and Czechia was among these countries. Teaching Turkish as a foreign language in Czechia, unlike other countries, was not done by Yunus Emre Institute or TIKA, and it is seen that Turcology departments of universities generally undertake this task. Announcements and activities organized by the Republic of Turkey at the Embassy in Prague are an important factor that shows the importance of teaching Turkish in Czechia. In this study, where, at which levels and in what way the Turkish teaching of the Republic of Turkey is carried out in Czechia is given.

Keywords: Teaching Turkish, Czechia, Turkish.

ИНТЕРНЕТ ДИСКУРСИ – МУЛОҚОТ ТУРИ СИФАТИДА

INTERNET DISCOURSE AS A FORM OF COMMUNICATION

Муҳаббат МАДАМИНОВА
Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD),
Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети доценти.
muhabbatmadaminova0@gmail.com

Аннотация

Ушбу мақолада интернет дискурси янгича тоифадаги алоҳида мулоқот тури сифатида ўзига хос хусусиятлари, шаклланиш воситалари, ўзгача мулоқот шакллари, интернетнинг замонавий жамият ҳаётида етакчи мавқега эгалиги билан тавсифланиши, интернет мулоқоти ижтимоий муносабатларнинг нисбатан янги майдони бўлса-да, қисқа вақт ичида бутун инсониятни қамраб олиши бу эса интернет тармоғида мулоқот тизими, фойдаланувчиларнинг ўзаро муносабатлари, виртуал жамоатчиликнинг шаклланиши, шахснинг қайтарзда ўзлигини намоён қилиши, нутқий таъсир каби қатор масалаларни келтириб чиқардики,психолингвистик, социолингвистик, прагмалингвистик йўналишлар учун тадқиқотлар объектига айлангани ҳамда сўнгги йилларда тилшунослик соҳасида интернет тармоғидаги мулоқот муаммосини ўрганишга қизиқиш ортиб бораётганлиги интернет мулоқотини батафсил тадқиқ қилишга интилишнинг сабабларидан бири бу анъанавий мулоқот меъёрларидан фарқ қиладиган тамойиллар шаклланаётган ижтимоий тармоқлар, форумлар, блогерларнинг фаол оммалашиши, тадқиқотчиларнинг фикрича, бугунги жамият ҳаёти интернетнинг асосий мақсади бўлган маълумот олиш вазифаси кейинги планга ўтиб, мулоқот майдони сифатидаги аҳамияти ортиб бораётганлигини кўрсатилаётгани шу нуқтаи назардан, интернет дискурси коммуникантларнинг биргаликдаги тезкор ва самарали фаолиятини таъминловчи ностандарт мулоқот шакли деб ҳисоблаши мумкинлиги интернет мулоқотида нутқнинг информатив, фатик, ихтиёрий функцияларини амалга оширишнинг ўзига хослигини шахсият, эътироз, устунлик, ҳамдардлик, ҳиссийлик, идрок механизмларининг ўзгариши каби тамойиллар белгилаши, интернет тармоқларида таниш ва нотаниш одамлар билан ҳамкорлик, дўстлик муносабатлари ўрнатилиши, турли-туман иллюстратив воситалар, аудиовизуал, мусиқа ва бошқалар орқали ахборот ва фикр алмашиши, умумий мақсадлар одамларни бирлаштириши, шу тариқа, жамиятга интернет дискурси тушунчаси кириб келиши, О.К.Мельниковaнинг таъкидлашича, ушбу термин масаласида тилшунослар орасида якдиллик мавжуд эмаслиги шунинг учун атама *компьютер дискурси, виртуал дискурс, тармоқли дискурс, электрон дискурс, онлайн дискурс, электрон мулоқот* каби турли вариантларда қўлланиши энг машҳур алоқа воситаларидан бири сифатида интернет замонавий тилга жуда катта таъсир кўрсатиши, тилшунослар интернет тармоғини нутқ яратиш имкониятларини кенгайтириш ва тилда янгиликлар яратишнинг самарали асоси сифатида тан олишлари, дунё тилшунослигида дискурснинг янги тури – ёзма сўзлашув нутқининг шаклланганлиги тан олиниши ҳақида тадқиқ қилинди.

Калит сўзлар: дискурс, компьютер дискурси, виртуал дискурс, тармоқли дискурс, электрон дискурс, онлайн дискурс.

Abstract

In this article, the Internet discourse as a special type of communication of a new category is characterized by its characteristics, means of formation, special forms of communication, the leading position of the Internet in the life of modern society, although Internet communication is a relatively new field of social relations, it covers all humanity in a short time. and the communication system on the Internet, the interaction of users, the formation of a virtual community, the fact that a person's self-representation, speech influence, etc. have caused a number of issues, which have become the object of research for psycholinguistic, sociolinguistic, pragmalinguistic directions, and the fact that in recent years there has been an increasing interest in studying the problem of communication on the Internet in the field of linguistics. the active popularization of social networks, forums, bloggers, where the principles of, according to the researchers, today's social life, the task of obtaining information, which is the main purpose of the Internet, has moved to the next level, and it is shown that its importance as a communication space is increasing. the specificity of the implementation of voluntary functions is determined by such principles as personality, objection, superiority, sympathy, emotionality, changes in the mechanisms of perception, cooperation with familiar and unfamiliar people on the Internet, establishing friendships, exchanging information and ideas through various illustrative means, audiovisual, music, etc., bringing people together with common goals, thus introducing the concept of Internet discourse into society, O.K. Melnikova said that there is no unanimity among linguists on the issue of this term, therefore, the term is used in various variants such as computer discourse, virtual discourse, network discourse, electronic discourse, online discourse, electronic communication. impact, linguists' recognition of the Internet as an effective basis for expanding the possibilities of speech creation and creating innovations in language, recognition of the formation of a new type of discourse in world linguistics - written spoken speech.

Keywords: discourse, computer discourse, virtual discourse, network discourse, electronic discourse, online discourse.

MÜHAKEMETÜL-LUGATEYN ESERİ

THE WORK OF MUHAKEMETU'L-LUGATEYN

Necibe KURBANOVA
Azerbaycan, Bakü Devlet Üniversitesi, Filoloji Fakültesi
ncibqurbanova@gmail.com

Özet

Nəvainin Mühakimətül- lüğəteyn əsəri 1499cu ildə,ömrünün son 2ilində yazaraq deyib:"Qələmim ürəyimin qanı ilə yazdı bu naməni" Orta şərq ənənələrinə uyğun olaraq əsər həmd,minacat,nət,sultanın mədhi ilə başlayır.İnsanı nitq,dil vasitəsilə digər məxluqlardan fərqləndirib üstün tutduğuna görə Allaha şükür edir. Onun yaratdığı ilk insan Adəmi nət,islam dünyasının ilk ayaq açdığı xalqı isə mədh edir. Bu əsəri yazan şəxs üçün Allaha dua edir ki,işini ləyaqətlə başa vursun. Daha sonra sözün dəyəri,xisləti haqqında,"əqlə,təsəvvürə" sığmaz növlərindən ,bəzəyindən danışır. Mühakimətül-lüğəteyn lüğətcə tərcümədə 2 dilin müqayisəsi deməkdir. Türk,fars dili müqayisə olunaraq,türk dilinin üstünlüyü sübutla göstərilib.Əsərdə 100 feil nümunə gətirilərək türk feiləri ilə fars feilərini müqayisə etmişdir. Məqsədləri ifadə etmək üçün işlənir,farsca isə heç bir qarşılığı yoxdur. " Türklər qardaşın böyüyünə ağa,kiçiyinə ini deyir. Farslar hər ikisinə beradər söyləyir. Türklər ov ovlamaq,quş quşlamaq desə,farslar şikar deyir. Türklər için- için ağlamağa içkirmək,sızıldayaraq ağlamağa sıtqamaq,ağlamağa yığlamaq,hönkürməyə ökürmək deyir. Sifətin çoxaltma dərəcəsi sözlərə -apaq,-açu hissəcikləri qoşulmaqla türk dillərində düzəlirsə,farslarda bu yoxdur. Əsərdə 7 rübai,33beyt, iki misralıq 3nəzm,2qitə nümunələri işlədərək türk şeir,ədəbi dilinin fars dilindən üstünlüyünü göstərir.

Türk dilləri fars dilindən həm ədəbi-bədii,həm danışıq dili kimi üstün olmasını müqayisə,elmi-təhlil yolu ilə sübuta yetirdi. "Söz və ifadə yaratmaqda türklər farsdan daha mahirdir."-deyən Nəvai türk dilinin canlı xalq,şifahi danışıq bədii dil ifadə imkanı üçün böyüklüyünü nəzərdə tutur." Məlumdur ki,türk farsdan daha fəhmli və aydın idraklı,xilqəti daha saf,pak məxluqdur. Əgər farslar tütk dili qarşısında acizdirlərsə,səbəbi var:Türk sözlərini yaradanlar uzun zamanlardan bəri nitqlərini kamilləşdirib,xüsusi anlayışların ifadəsi üçün elə sözlər yaradıblar ki,təcrübəli bir insan izah eləməsə başa düşmək olmaz."

Əsər türk mənəviyyatının,təfəkkürünün bədii düşüncə tərzinin üstünlüyü,təsdiqi yolunda ən böyük,etibarlı mənbə hesab olunur. Son abzasda bu məntiq Nəvainin dili ilə öz ifadəsini tapır.

Açar Sözlər: müqayisə,üstünlük,türk dili,bədii düşüncə

Abstract

In 1499, in the last 2 years of his life, Navain's Muhakimatul-dictionary work was written, and he said: "My pen wrote this name with the blood of my heart." According to the Middle Eastern traditions, the work begins with praise, prayer, praise, praise of the sultan. thanks, God, for it. He praises Adam, the first man he created, and praises the first people of the Islamic world. He prays to God for the person who wrote this work to complete his work with dignity. Later, he talks about the value and quality of the word, about the types and decorations that cannot fit into the mind and imagination. Muhakimatul-lughateyn means comparison of 2 languages in dictionary translation. By comparing the Turkish and Persian languages, the superiority of the Turkish language was proven. In the work, 100 examples of verbs were given and compared between Turkish verbs and Persian verbs. It is used to express goals,

but it has no equivalent in Persian. "The Turks call the older brother aga and the younger brother ini. Persians call them both. If the Turks say hunting, the Persians say hunting. Turks say to cry inside to drink, to whine to cry, to scream, to cry, and to scream. If the degree of pluralization of the adjective is fixed by adding the particles -apaq,-açu to the words in Turkish languages, this is not the case in Persian languages. In the work, he shows the superiority of the Turkish poetry and literary language over the Persian language by using examples of 7 rubai, 33 verses, 3 poems of two lines, and 2 verses.

Through comparison, scientific analysis, Turkish languages have proven their superiority over Persian as both a literary and artistic language. "Turks are more adept at creating words and expressions than Persians," said Navai, referring to the greatness of the Turkish language for the ability to express a living folk, spoken and artistic language. It is known that Turks are more understanding and clear-sighted than Persians, and their nature is purer and purer. If the Persians are powerless before the Turkish language, there is a reason: those who created Turkish words have perfected their speech for a long time and created words to express special concepts that cannot be understood unless an experienced person explains them.

The work is the biggest and most reliable source in the confirmation of the superiority of the artistic way of thinking of Turkish spirituality and thinking. In the last paragraph, this logic finds its expression in the language of Navain.

Keywords: Comparison, superiority, Turkish language, artistic thought

KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMLERE ÂŞIK EROL ERGANİ'NİN BAKIŞI (DEPREM DEĞİL KIYAMET İDİ)

MİNSTREL EROL ERGANI'S VIEW OF KAHRAMANMARAŞ CENTERED EARTHQUAKE (IT WAS NOT AN EARTHQUAKE, IT WAS APOCALYPSE)

Nedim BAKIRCI
Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
nbakirci@ohu.edu.tr

Özet

Deprem, yer kabuğu içerisindeki kırılmalar sonucunda oluşan titreşimlerin dalgalar halinde yayılmasına denir. Türkiye aktif fay hatlarının bulunduğu bir ülkedir. Geçmişte olduğu gibi bugün de pek çok yıkıcı depremler yaşanmaya devam etmektedir. Özellikle Doğu Anadolu fay hattı ile Kuzey Anadolu fay hattı en aktif fay hatlarıdır. Bu fay hatları üzerinde tarihi süreçte yaşanan depremler büyük yıkımlara ve insan kaybına sebep olmuştur. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan'da üst üste iki büyük deprem yaşanmıştır. Meydana gelen depremler oldukça geniş bir alanı etkilemiştir. Bugüne kadar ülkemizde görülmemiş en büyük depremler olarak kaydedilmiş ve bilim adamları tarafından asrın felaketi olarak nitelendirilmiştir. İki büyük deprem Kahramanmaraş başta olmak üzere Adıyaman, Malatya, Elâzığ, Diyarbakır, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Osmaniye, Adana ve Hatay gibi illeri etkileyerek büyük bir yıkıma sebep olmuş ve yaklaşık elli bin insanımız canından olmuştur. Böylesi büyük bir felaket âşıkların şiirlerine konu olmuş ve depremin en acı yönü şiirlerde dile getirilmiştir. Zira Âşıklar toplumsal konuları şiirlerine konu edinen toplumun en önemli temsilcileridir. Bu temsilciler toplumu derinden etkileyen olayları en çok destanlarda işlemişlerdir. Günlük hayatın küçük olaylarından büyük sosyal hareketlere kadar destanlar her türden olayı içine alır. Âşıklar destanlarda, toplumu derinden etkileyen çeşitli olayları, hayat sahnelerini, yankı uyandıran savaşları, ayaklanmaları, kıtlıkları, deprem, yangın, salgın hastalıklar, sel, mizah, taşlama veya yergi, öğüt, hayvan, yaş (ömür) gibi konuları ele almışlardır. Dolayısıyla Kahramanmaraş depremleri toplumu derinden etkilediği için âşıklarımız da bu olaya kayıtsız kalmamış, toplumun duygu ve düşüncelerine tercüman olmuş ve deprem destanları söylemişlerdir. Âşıklar asrın felaketi olarak nitelendirilen Kahramanmaraş merkezli depremlerde duyduklarını, gördüklerini ve hissettiklerini kendi yorumlarıyla harmanlayarak depremi çeşitli yönleriyle mısralara yansıtmışlardır.

Bu bildiride Âşık Erol Ergani'nin "Deprem değil kıyamet idi" ayaklı Kahramanmaraş merkezli depremleri konu alan şiiri tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimler: Deprem, âşık, Türk halk şiiri, Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır, Elâzığ, Kilis, Osmaniye, Adana.

Abstract

Earthquake is called the propagation of vibrations in the form of waves as a result of fractures in the earth's crust. Türkiye is a country with active fault lines. As in the past, many destructive earthquakes continue to occur today. Especially the East Anatolian fault line and the North Anatolian fault line are the most active fault lines. The earthquakes that took place on these fault lines in the historical process caused great destruction and human loss.

On February 6, 2023, two major earthquakes occurred in Kahramanmaraş, Pazarcık and Elbistan. The earthquakes that occurred affected a very wide area. It has been recorded as the biggest earthquake ever seen in our country and has been described as the disaster of the century by scientists. Two major earthquakes affected cities such as Adıyaman, Malatya, Elâzığ, Diyarbakır, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Osmaniye, Adana and Hatay, especially Kahramanmaraş, causing a great destruction and approximately fifty thousand of our people died.

Such a great disaster was the subject of the poems of the lovers and the most painful aspect of the earthquake was expressed in the poems. Because the minstrels are the most important representatives of the society that deals with social issues in their poems. These representatives mostly dealt with the events that deeply affected the society in epics. From the small events of daily life to the major social movements, epics encompass all kinds of events. In the epics, the minstrels dealt with various events, life scenes, resounding wars, riots, famines, earthquakes, fires, epidemics, floods, humor, satire or satire, advice, animals, age (life) that deeply affected the society. Therefore, since the Kahramanmaraş earthquakes affected the society deeply, our lovers did not remain indifferent to this event, they translated the feelings and thoughts of the society and told earthquake epics. The minstrels reflected the earthquake in verses from various aspects by blending what they heard, saw and felt in the earthquakes centered in Kahramanmaraş, which is described as the disaster of the century, with their own interpretations.

In this paper, Âşık Erol Ergani's poem "It was the apocalypse, not an earthquake", which is about earthquakes in Kahramanmaraş with feet, will be analyzed.

Keywords: Earthquake, minstrel, Turkish folk poetry, Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır, Elâzığ, Kilis, Osmaniye, Adana.

TÜRK ATASÖZÜ VE DEYİMLERİNİN ALANYA'DAKİ YERLEŞİK YABANCILARIN SÖZ VARLIĞINDAKİ ANLAMLANDIRMA ÖZELLİKLERİ

TURKISH PROVERBS AND IDIOMS TO MEANING FEATURES IN THE VOCABULARY OF FOREIGNERS RESIDENT IN ALANYA

Nermin ER AYDEMİR
Dr. Öğr. Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı,
ORCID: 0000-0002-6406-3399
nermin.eraydemir@alanya.edu.tr

Özet

Bir toplumu ulus yapan en güçlü bağ, dildir. Dolayısıyla ilgili milletin yaşayışını, dünya görüşünü, inançlarını, yaşam felsefesini, bilim ve sanata katkılarını, kendi dillerinden öğrenebiliriz. Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, nasıl değişimlerin olduğu hakkında bilgi vermektedir. Türkçe Sözlükte söz varlığı; "Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler (TDK, 2011)" olarak açıklanmaktadır. Aksan ise söz varlığını "sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar- ya da dil bilimindeki terimiyle göstergeler- olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yaratıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir (Aksan 2018: 15)." ifadesiyle açıklamaktadır. Söz varlığı; sözcüklerle birlikte deyimleri, atasözlerini, terimleri, insanlar arasındaki iletişimde kullanılan kalıplaşmış sözleri barındıran Türkçe eğitimi başta olmak üzere, Türk dili ve kültürü çalışmaları için özgün ve önemli bir yere sahiptir. Çalışma, söz varlığı odağında Alanya'daki yerleşik yabancıların Türkçe deyim ve atasözlerinin doğru anlamı ile kullanım edimi üzerine gerçekleştirilmiştir. Alanya'nın 2022 verilerine göre 364.184 nüfusunun yaklaşık 74.000'ini yerleşik yabancılar oluşturmaktadır. Bu durum, ilçe sınırları içerisinde kullanılan Türkçenin söz varlığını etkileyebilme potansiyeline sahip dilbilimsel ve kültürel veri niteliğindedir. Seçilen örneklem katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerde yarı yapılandırılmış sorular, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile değerlendirilmiştir. Böylelikle deyim ve atasözlerinin bilinip bilinmediği ile başarıyla kullanılıp kullanılmadığı, ilgili verilerin Türkçenin sözvarlığı evrenindeki kültürel işlevi açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Söz Varlığı, Atasözü, Deyim, Kültürel Dilbilim, Alanya.

Abstract

The strongest bond that makes a society a nation is language. Therefore, a society's life, world view, beliefs, philosophy of life, contributions to science and art; we can learn from the language of that society. The vocabulary of a language sheds light on the history of that language, reflects the sound, form, syntax and meaning changes that have occurred over the centuries, and gives information about the effects of which languages and how the changes occur. In the Turkish dictionary, vocabulary is explained that "The whole of words in a language, treasure of words, repertoire of words, vocabulary, vocabulaire, vocal" (TDK, 2011). Aksan defines the vocabulary that "not only symbols, codes established by the combination of some sounds in a language - or signs as it is termed in linguistics - but also the conceptual world of the society speaking that language, the creator of the material and

spiritual culture, the world view. should be considered as a cross section." (Aksan 2018: 15). Vocabulary has a unique and important place for Turkish language and culture studies, especially Turkish education, which includes idioms, proverbs, terms, and stereotyped words used in communication between people. The study was carried out on the use of Turkish idioms and proverbs with the correct meaning of the resident foreigners in Alanya in the focus of vocabulary. According to 2022 data of Alanya, approximately 74,000 of its population of 364,184 are resident foreigners. This situation is a linguistic and cultural data that has the potential to affect the vocabulary of Turkish used within the borders of the district. In the interviews with the selected sample participants, semi-structured questions were evaluated with document analysis, one of the qualitative research methods. Thus, whether idioms and proverbs are known or not, whether they are used successfully or not, are evaluated in terms of the cultural function of the relevant data in the universe of Turkish vocabulary.

Keywords: Turkish Education, Vacabulary, Proverb, Idiom, Cultural Linguistics, Alanya.

ORHUN YAZITLARINDA BİR METAFOR OLARAK ÖLÜM

DEATH AS A METAPHOR İN THE ORKHON INSCRİPTİONS

Neslihan KARACAN
Öğr. Gör. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi,
ORCID: 0000-0003-1784-1132
karacan57@gmail.com

Özet

Ölüm, her canlı varlık için kaçınılmaz olarak gerçekleşecek bir olgu, yaşamsal faaliyetlerin sona ermesi ve/veya varlığın görünüm değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Çoğunlukla bir son, bazen de bir başlangıç olarak düşünülür. Kültürden kültüre ve inançtan inanca değişmekle birlikte genel olarak ölüm "hayatın son bulması" ifadesi ile "kötü, üzücü, belirsiz" kavram alanları etrafında dile yansır. Yaşamın ve güzelliklerin bitmesi olarak algılanır ve bu yönüyle "ölüm" kavramının günlük dilden edebi dile kadar pek çok alanda metaforik kullanımlarına rastlanmaktadır. Bu çalışmada "ölüm"ün bir metafor olarak Eski Türkçedeki yansımalarının izi sürülmüştür. Bu vasıtayla evrensel olarak aynı gönderimlere sahip metaforların yanı sıra kültürler arası farklılık gösteren metaforların da var olduğu gerçeğinden yola çıkarak "ölüm" algısının eski Türk toplumlarının zihninde nasıl yer ettiğini de görmek mümkün olacaktır. Bu çalışmada ölüm metaforu, 7. yüzyılda metaforik kullanımların yaygınlığını- dolayısıyla Türkçenin işlenmişliğini- göstermesi açısından Türk dilinin en eski yazılı kaynakları olan Orhun Yazıtları temelinde incelenmiştir. Çalışmada ölüm metaforu, George Lakoff ve Mark Johnson'ın ortaya koymuş oldukları "Çağdaş Metafor Teorisi" yöntemleri ile açıklanmıştır. Böylece yazıtların modern dilbilimi kuramları ile daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunurken aynı zamanda kadim Türk kültüründe ölüm ve yaşam algısı da ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Lakoff-Johnson, metafor, Orhun Yazıtları, ölüm.

Abstract

Death can be defined as a phenomenon that will inevitably occur for every living being, the termination of vital activities and/or the appearance of the being. It is often thought of as an end and sometimes a beginning. Although it varies from culture to culture and belief to belief, death is generally reflected in the language around the concept of "end of life" and "bad, sad, uncertain" concepts. It is perceived as the end of life and beauty, and in this respect, the concept of "death" is used metaphorically in many areas from everyday language to literary language. In this study, the reflections of "death" as a metaphor in Old Turkic were traced. By this means, it will be possible to see how the perception of "death" was in the minds of ancient Turkish societies, based on the fact that there are metaphors with the same references as well as those that differ between cultures. In this study, the metaphor of death has been examined on the basis of the Orkhon Inscriptions, which are the oldest written sources of the Turkish language, in order to show the prevalence of metaphorical uses in the 7th century - hence the processing of Turkish. In the study, the metaphor of death is explained with the "Contemporary Metaphor Theory" methods put forward by George Lakoff and Mark Johnson. Thus, while contributing to a better understanding of the inscriptions with modern linguistic theories, the perception of death and life in ancient Turkish culture was also revealed.

Keywords: death, Lakoff-Johnson, metaphor, Orkhon Inscriptions.

М.ЖҰМАБАЕВ ӨЛЕҢДЕРІНДЕГІ ТҮРКІЛІК РУХ

THE TURKİC SPİRİT İN THE POEMS OF M. ZHUMABAYEV

NURLANOVA Asem Nurlankyzy
Kazakh-American Free University, Ust-Kamenogorsk
ORCİD:0000-0001-9782-1507
anur_81@mail.ru

DAUREN Ayan Daurenuly
Kazakh-American Free University, Ust-Kamenogorsk
ORCİD:0000-0001-9782-1507
ayan.dauren.99@mail.ru

Аңдатпа

Мақала қазақ халқының ғана емес бүкіл түркі халықтарынына ортақ, жалпы адамзаттық мәселелерді көтерген ақын М.Жұмабаевтың шығарамашылығына арналған. М. Жұмабаев ХХ ғасыр басында бүкіл түркі халықтарының ата-тегі бір, тілі ортақ, діні ортақ, ділі ортақ деген идеяны көтерген қазақ ақыны. Ол өзінің бүкіл поэзиясында түркілердің бірігіп, біртұтас әлемдік өркениет құру, “Тұран” идеясын насихаттап өткен. М. Жұмабаевтың ғасыр бұрын көтерген мәселелелері бүгінгі күні де қазақ халқы емес бүкіл түркі руханияты үшін өзекті болып саналады. Бұл мақалада М.Жұмабаевтың «Күншығыс», «Пайғамбар», «Тез барам», «Алыстағы бауырыма», «Түркістан» тағы басқа да өлеңдеріндегі түркішілдік, түрік бірлігі идеясына талдау жүргізіледі; ақынның «Пайғамбар» өлеңіндегі «гун» ұрпағымыз деген түркі әлеміне ортақ идея, рухани сабақтастықта бағамдалады; түркі халықтарының атақонысы саналатын «Түркістан» поэмасына тоқталып, ақын өлеңдеріндегі «Көк», «Көк тәңірі», «Тәңірі», «жер-су», «жер-от» ұғымдарының мән-мағынасы сараланады. Зерттеуде Алаш, Алтай, Түркістан, Тұран этнонимдері қолданып, осы арқылы М.Жұмабаевтың шығармашылығындағы негізгі идеяы ашуға талпыныс жасалады. Зерттеу барысында М.Жұмабаевтың түркішілдік идеялары, еңбектері мен тебіреніске толы жалынды жүрегі арқылы, түркі жұртының рухани тарихи, бағыт-бағдары айқындалады. Мақала қазақ әдебиеті және қазақ мәдениеті ғана емес, бүкіл түркі өркениеті, түркілердің ортақтастық идеясы қызықтыратын жалпы көпшілікке арналады.

Кілт сөздер: қазақ әдебиеті, түркілік мәдениет, түркі тілдес халықтар, ұлттық мұра, түркілік рух, М.Жұмабаев шығармашылық.

Abstract

The article is devoted to the works of the poet M. Zhumabayev, who raised common human problems not only of the Kazakh people, but also of the entire Turkic peoples. M. Zhumabayev is a Kazakh poet who at the beginning of the 20th century raised the idea that all Turkic peoples have a common origin, a common language, a common religion, and a common mentality. Throughout his life, he promoted the idea of “Turan” to unite the Turks and create a single world civilization. The problems raised by M. Zhumabayev many centuries ago are still relevant even today not only for the Kazakh people, but also for the whole Turkic spirituality. In this article analyzes the idea of Turkishness and Turkic unity in the poems of M. Zhumabayev "Kunshygys", "Prophet", "Tez baram", "To my distant brother", "Turkestan", and others; the common idea of the Turkic world as our generation "gun" in the

poet's poem "Prophet" is evaluated in spiritual continuity; focuses on the poem "Turkestan", which is the ancestor of the Turkic peoples, the meanings of the concepts "Kok", "Kok Tengri", "Tengri", "earth-water", "earth-fire" in the poet's poems are differentiated. The study uses the ethnonyms Alash, Altai, Turkestan, Turan, which makes an attempt to reveal the main idea of M. Zhumabayev's work. During the research, the spiritual historical orientation of the Turkic peoples are determined through ideas of Turkishness and works of M. Zhumabayev. The article is intended for the general public interested not only in Kazakh literature and Kazakh culture, but also in the entire Turkic civilization and the idea of Turkic unity.

Keywords: Kazakh literature, Turkic culture, Turkic-speaking peoples, national heritage, Turkic spirit, creativity of M. Zhumabayev.

ОРАЛХАН БӨКЕЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ТАБИҒАТ: «ҚАР» КОНЦЕПТІ

NATURE İN THE WORKS OF ORALKHAN BOKEY: THE CONCEPT OF «SNOW»

NURLANOVA Asem Nurlankyzy
Kazakh-American Free University, Ust-Kamenogorsk
ORCİD:0000-0001-9782-1507
anur_81@mail.ru

ZHAMSAP Akerke Talantkyzy
Kazakh-American Free University, Ust-Kamenogorsk
ORCİD:0000-0002-7902-5221
akerke_t_99@mail.ru

Аңдатпа

Оралхан Бөкей 1948 жылы 28 қыркүйекте Қазақстанның Алтай өңірінде дүниеге келген жазушы, драматург, журналист. Оралхан Бөкей – тек Қазақстанға емес, күллі дүние жүзіне танымал қаламгер. Оның шығармалары орыс, ағылшын, неміс, араб, жапон, француз, қытай, словян, венгер, болгар және тағы да басқа тілдерге аударылған. Автор шығармалары өз заманының шындығын көрсететін түрлі тақырыптарға негізделген. Оның алғашқы еңбектері жоңғар шапқыншылығы, күйеулері мен ұлдарын шайқасқа жіберген әйелдер мен аналардың қайғысын, қасіретін баяндайтын прозадағы қаһармандық поэмаларға көбірек ұқсайды. Ал туындыларының екінші кезеңі болмыстың философиялық мәселелеріне үндеумен сипатталады. Жазушы туындыларының басқа қаламгерлерден бір ерекшелігі – табиғат пен адам тақырыбы, олардың байланысы, өзара үндестігі. Табиғаты әсем Алтайдың тумасы жастайынан қоршаған ортаның сұлулығынан нәр алып, шабыттанған. Сол сезімдерін әр шығармасында ерекше бояуға салып көркем етіп суреттеп береді. Оралхан Бөкей шығармаларындағы табиғат жай ғана сипатталып қоймайды, олар туынды кейіпкерлерімен біте қайнасып, байланысып жатады. Қаһармандардың жан-дүниесі, күйініші мен сүйініші, өкініші мен арманы, мінез-құлқы, құндылықтары мен ерік-жігерлері табиғатпен біртұтастықта өмір сүреді. Бұл мақалада қаламгер шығармашылығындағы ерекше маңызға ие құбылыстардың бірі «қар» жеке концепт ретінде қарастырылып, «қардың» жазушы шығармаларындағы басты идеяны ашудағы маңызы анықталады. Жазушы туындаларындағы «қар» физикалық құбылыстардың нәтижесінде аспаннан жерге түскен мұз кристалы түріндегі жауын-шашын емес, оның адам болмысымен біте қайнасып жататынына мысалдар келтіріледі.

Кілт сөздер: Оралхан Бөкей, қазақ әдебиетіндегі табиғат, «қар» концепті, әдебиеттегі табиғат тақырыбы, Алтай табиғаты.

Abstract

Oralkhan Bokey was born in September 28, 1948 in the Altai region of Kazakhstan, a writer, playwright, and journalist. Oralkhan Bokey is a well-known writer not only in Kazakhstan, but also around the world. His works have been translated into Russian, English, German, Arabic, Japanese, French, Chinese, Slovenian, Hungarian, Bulgarian, and many others. The author's works are based on various themes that reflect the realities of his time. His first works are more like heroic poems in prose, which tell about the pain and suffering of the Dzungarian invasion, women and mothers who sent their

husbands and sons to battle. Moreover, the second stage of his works is characterized by an appeal to the philosophical problems of being. One of the distinguishing features of the writer's works from other writers is the theme of nature and human, their connection, mutual harmony. A native of Altai, where nature is beautiful, from an early age was nourished and inspired by the beauty of the environment. In each of his works, he describes the same feelings in a special color. Nature in the works of Oralkhan Bokey is not just described, however nature is intertwined and connected with the characters of the work. The souls, behavior, sorrow and love, regrets and dreams, values and will of the heroes live in unity with nature. In this article, one of the phenomena of particular importance in the writer's work, «snow», is considered as a separate concept, and the importance of «snow» in revealing the main idea in the writer's works is determined. Examples of the fact that «snow» in the writer's works is not precipitation in the form of an ice crystal that fell from the sky to the earth as a result of physical phenomena, but its merging with human nature are given.

Keywords: Oralkhan Bokey, nature in Kazakh literature, the concept of «snow», the theme of nature in literature, Altai nature.

Ш. ҚҰДАЙБЕРДІҰЛЫНЫҢ ШЕЖІРЕСІНДЕГІ ТҮРКІЛЕР ТУРАЛЫ ДЕРЕКТЕРДІҢ ТАРИХПЕН БАЙЛАНЫСЫ

RELATİON OF THE İNFORMATİON ABOUT THE TURKS İN THE SH. KUDAİBERDİULY CHRONİCLE TO HİSTORY

NURLANOVA Asem Nurlankyzy
Kazakh-American Free University, Ust-Kamenogorsk
ORCİD:0000-0001-9782-1507
anur_81@mail.ru

OSHAN Maulipa
Kazakh-American Free University, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan.
ORCİD:0000-0002-7902-5221
oshan.maulipa98@mail.ru

Абстракт

Түркі тектес халықтар бүкіл әлемдік өркениеттің үлкен бір бөлігін құрап отыр. Түркі халықтарының тілін, ділін, мәдениетін, дәстүрін қарастырғанда олардың шыққан тегінің ортақтығы бірден назар аудартады. Түркі халықтарының шығу тегі мен таралуы жайлы көптеген ғылыми еңбектер мен шежірелер жарық көрді. Солардың ішінде Ш. Құдайбердіұлының «Түрік, қырғыз, қазақ һәм хандар шежіресі» еңбегі — прозалық және поэзиялық бөлімдері бар тарихи-әдеби шығарма. Жазу-сызуы кешеуілдеп дамған қазақ халқы үшін тарихи шежірелердің маңызы өте зор, себебі ол қазақ тарих туралы ғылыми еңбекпен пара-пар. Ш. Құдайбердіұлы - XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында өмір сүрген қазақ әдебиетінің ірі өкілдерінің бірі, ақын, жазушы, философ, тарихшы, сазгер. Ол гуманистік сипаттағы өлеңдердің, қазақ өмірі туралы поэмалардың, психологиялық романның және философиялық трактат пен тарихи шежіренің авторы. Шежіренің прозалық бөлігіндегі тарихи баян-әңгімелерде түркі халықтарының кіші Азиядағы Осман, Кавказдағы (ноғай), Ирандағы (сарт, өзбек), Сібірдегі (якут, оранхай), Енисей, Шығыс Түркістандағы бұтақтарын жүйелейді. Бұл зерттеуде Ш. Құдайбердіұлы шежіресіндегі түркі халықтары туралы деректердің тарихпен байланысы ашылады. Мақала мектептер мен жоғары оқу орындарының оқытушыларына, студенттерге, сондай-ақ түркі халықтарының тарихын оқып-білгісі келетін барлық оқырман қауымға арналады.

Кілт сөздер: Түркі халықтары, түркілердің шығу тегі, Ш. Құдайбердіұлының шығармашылығы, тарихи шежіре.

Abstract

The Turkic peoples form a large part of world civilisation. When considering the language, culture and traditions of the Turkic peoples, their common origin is immediately apparent. Numerous scholarly works and chronicles have been published about the origin and spread of the Turkic peoples. Among them, Sh. Kudaiberdiuly «The Chronology of Turks, Kyrgyz, Kazakhs and Khans» is a historical and literary work with sections on prose and poetry. The historical chronicles are of great importance for Kazakh people, whose writing and drawing had developed slowly, because they were on a par with scientific work on Kazakh history. Sh. Kudaiberdiuly is one of the major representatives of Kazakh literature, who lived in the late 19th and early 20th centuries, and was a poet, writer, philosopher, historian and composer. He is the

author of humanistic poems, poems about Kazakh life, a psychological novel, a philosophical treatise and a historical chronicle. The historical narratives in the prose part of the genealogy systematize the branches of Turkic peoples in Asia Minor, the Ottomans, the Caucasus (Nogays), Iran (Sart, Uzbeks), Siberia (Yakuts, Oranghais), Yenisei, Eastern Turkestan. This study reveals the connection between the data on Turkic peoples in the Sh. Kudaiberdiuly chronicle and history. The article is intended for school and university teachers, students, as well as for all readers wishing to learn about the history of Turkic peoples.

Keywords: Turkic peoples, origin of the Turks, Sh. Kudaiberdiuly, historical chronicle.

BİR TÜR ELEŞTİRİSİ: DELİLER: FATİH'İN FERMANI

A CRITICISM OF A KİND: THE DELİS: FATIH'S EQUITY

Onur TAYDAŞ

Doç Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü
onurtaydas@cumhuriyet.edu.tr

Mehmet Sefa DOĞRU

Doç.Dr. Konya Selçuk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
sefadogru@selcuk.edu.tr

Özet

Yapımcıların sanatsal kararlarıyla belirlenen sinemanın görsel deneyimi, filmi izleyici için ilgi çekici kılarken, film yapım sürecindeki bu seçimler, öykünün akışını, karakter motivasyonunu ve duygusal atmosferi de şekillendirir. Sinemada kullanılan kompozisyon ilkeleri, uzun sürelerde anlam kazanmıştır ve yönetmenler bazen bu anlamlardan saparak farklı etkiler yaratma arayışına gitmiştir. Özellikle yönetmenin kamera açıları, hareketleri ve aydınlatma tercihleri, bitmiş bir filmin yorumunu ortaya çıkarır. Bütün imgelem çalışmalarında yönetmenler, görüntü malzemesiyle mücadelesinde sınırlamaların üstesinden gelmek için yaratıcı olmak zorunda kalmıştır.

Bu çalışmada, bir tür filmi olarak değerlendirilen "Deliler: Fatih'in Fermanı" betimsel analiz yöntemiyle incelenmektedir. Filmin biçimsel ve stilistik unsurları olan "Dramaturji" (karakter, olay örgüsü, dramatik yapı ve unsurlar) ile "Anlatım Teknikleri" (mizansen, sinematografi ve kurgu) parametreleri üzerinde durulmaktadır. Türk sinemasında romantik-komedi ve dram dışındaki türlerin eksikliği gözlemlenmektedir ve bu çalışma, bu türlerin Türk sinemasında gelecekteki rolünü belirlemek amacıyla önemlidir.

Bu analiz, "Deliler: Fatih'in Fermanı" filmindeki dramaturjik ve anlatım tekniklerine odaklanarak elde edilen verilerle Türk sineması açısından tür filmlerine yönelik sektörün farkındalığını artırmayı ve senaristlere ayrıca yapımcılara yol göstermeyi amaçlamaktadır Türk sinemasında romantik-komedi ve dram dışındaki türlerin önemli bir yer edinmesi için eksikliklerin neler olduğunun genel hatlarıyla belirlenmesi ve seyirci beklentilerinin bu yönde karşılanması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışma, Türk sinemasının gelecekte tür filmleri konusundaki rolünü şekillendirmede bir öngörü oluşturmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Tür Filmleri, Tarihi Filmler, Film Analizi

Abstract:

The visual experience of cinema, determined by the artistic decisions of the filmmakers, makes the film intriguing for the audience. However, these choices made during the filmmaking process also shape the flow of the narrative, character motivations, and emotional atmosphere. The principles of composition used in cinema have gained significance over time, and directors sometimes deviate from

these meanings to create different effects. Especially, the director's choice of camera angles, movements, and lighting preferences reveal the interpretation of the finished film. In all imaginative works, directors have had to be creative in overcoming limitations in their struggle with visual materials.

This study examines "Deliler: Fatih's Decree" as a genre film using the method of descriptive analysis. The parameters of "Dramaturgy" (character, plot, dramatic structure and elements) and "Narrative Techniques" (mise-en-scène, cinematography, and editing) as formal and stylistic elements of the film are emphasized. The absence of genres other than romantic comedy and drama in Turkish cinema is observed, making this study important in determining the future role of these genres in Turkish cinema.

This analysis aims to increase awareness within the industry regarding genre films in Turkish cinema through the data obtained by focusing on the dramaturgical and narrative techniques in "Deliler: Fatih's Decree," and to provide guidance to screenwriters and producers. It is believed that identifying the shortcomings for the incorporation of genres other than romantic comedy and drama in Turkish cinema, as well as meeting audience expectations in this regard, is essential. This study aims to provide an insight into shaping the role of genre films in Turkish cinema in the future.

Keywords: Cinema, Genre Films, Historical Films, Film Analysis

TÜRK İSTİSMAR SİNEMASINDA MASKELİ BEŞLER (1968) VE MASKELİ BEŞLER DÖNÜYOR (1968) FİLMLERİ ÖRNEĞİ

THE EXAMPLE OF THE MOVIES FIVES IN THE MASK (1968) AND THE FIVES IN THE MASK RETURN (1968) IN TURKISH CINEMA OF ABUSE

Onur TAYDAŞ

Doç.Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü
onurtaydas@cumhuriyet.edu.tr

Özet

Filmler çeşitli şekillerde kategorilere ayrılmakta ya da tanımlanmaktadır. Bu da sinemada tür konusunu gündeme getirmektedir. Bu filmler en bilindik haliyle korku, komedi, bilim kurgu olarak tasnif edilmekte; hatta bazı dönemlerde izleyicilerin genel eğilimleri doğrultusunda en fazla rağbet gören belli türe ait filmlerin üretiminin arttığı gözlenmektedir. Bu durum aslında sinemanın bir endüstri olduğu gerçeğini bir kez daha gün yüzüne çıkarmaktadır. Öyle ki her bir endüstri kolunda yapılan üretimin amacı, kâr elde etmektir. Sinemanın üretim pratikleri de tam olarak bu amaca hizmet etmektedir. Dolaysıyla bu motivasyon çoğu zaman sinemada bazı kuralların yok sayılmasına, bazı ilkelerden ödün verilmesine neden olmaktadır. Sanatsal değerlerin umursanmadığı, sansürün görmezden gelindiği; korku, cinsellik, siyaset, merak, heyecan gibi çabuk kazanç sağlayacak konuların ön planda olduğu duyguların sömürüldüğü suiistimal filmlerinin ortaya çıkması tam da bu nedenden dolayıdır. Suiistimal filmlerinde sadece sözü edilen bu duygular değil, aynı zamanda daha önce çekilmiş filmlerin senaryoları, müzikleri, isimleri, sinematografisi hatta posterleri de sömürülmektedir. Bu kırılgan yapısı nedeniyle her yerde sömürü sinemasının izlerine rastlamak da mümkündür. İlk yıllarından itibaren var olan ve 60'lardan itibaren artık iyice yerleşen suiistimal sinemasını tanımlayan bu çalışmada literatür taraması ve karşılaştırmalı yöntem kullanılmıştır. Ayrıca çalışmada Maskeli Beşler (1968) ve Maskeli Beşlerin Dönüşü (1968) filmleri incelenmiştir. Söz konusu filmlerin Akira Kurusawa'nın 7 Samuray ve 7 Samuray : Kanlı Pirinç ile John Sturges'in Muhteşem Yedili filmleriyle paralellik gösterdiği, hikayesinin örtüştüğü, sinematografik açısından benzetilme çalışıldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sinema, İletişim çalışmaları, Suistimal Sineması, Türk Sineması

Abstract

Films are categorized or defined in various ways. This raises the issue of genre in cinema. These films are classified as horror, comedy and science fiction in the most familiar way; In fact, in some periods, it is observed that the production of films belonging to certain genres, which are most in demand, has increased in line with the general trends of the audience. This situation once again brings to light the fact that cinema is an industry. So much so that the purpose of production in each branch of industry is to make a profit. The production practices of cinema serve exactly this purpose. Therefore, this motivation often causes some rules to be ignored and some principles to be compromised in cinema. Artistic values are ignored, censorship is ignored; It is precisely for this reason that the emergence of abuse films in which emotions such as fear, sexuality, politics, curiosity and excitement are at the

forefront of issues that will gain quickly are exploited. In exploitation's films, not only these feelings are exploited, but also the scripts, music, names, cinematography and even posters of previous films. Due to this fragile structure, it is also possible to come across traces of exploitation cinema everywhere. In this study, which describes the cinema of exploitation that has existed since the first years and has become well established since the 60s, literature review and comparative method were used. In addition, the films Maskeli Beşler (1968) ve Maskeli Beşlerin Dönüşü (1968) were examined in the study. It was determined that the films in question showed parallels with Akira Kurusawa's 7 Samurai and 7 Samurai: Bloody Rice and John Sturges' Magnificent Seven, that their story overlapped, and that they tried to be analogous in terms of cinematographic.

Keywords: Cinema, Communication studies, Exploitation Cinema, Turkish Cinema.

CANLI TANIKLARIN ANLATIMI İLE KIBRIS ERENKÖY MÜCADELESİ

CYPRUS ERENKÖY STRUGGLE WITH THE NARRATION OF LIVE WITNESSES

Osman Kubilay GÜL
Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
kubilaygul@cumhuriyet.edu.tr

Selin Asya YAŞAR

Öğr. Gör., İstanbul Üniversitesi
Dil Merkezi

Özet

Kıbrıs, tarih boyunca Akdeniz hakimiyeti için önemli bir merkez olmuştur. Osmanlı Devleti 'de dahi olmak üzere Akdeniz hakimiyeti kurmak isteyen devletler adayı ellerinde tutmak için çaba sarfetmişlerdir. Adanın Osmanlı Devleti'nin eline geçmesinden sonra bölgeye Türkler yerleştirilmiştir. Osmanlı'nın hoşgörü anlayışı kapsamında adada bulunan yerli halk adadan uzaklaştırılmamış, birlikte yaşama kuralları çerçevesinde yaşam devam devam etmiştir. Adanın İngiltere'nin hakimiyetine girmesi ile Türk ve Rum toplumu arasında gerilimler yaşanmaya başlamıştır. Bu durum II. Dünya Savaşı sonrası İngiltere'nin bölgedeki nüfuzu azaltma arzusu ile zirveye çıkmıştır. Kıbrıs Erenköy Mücadelesi, Kıbrıs adasının bağımsızlık mücadelesinin önemli bir dönüm noktası olarak tarihe geçmiştir. 1960 yılında bağımsızlığını kazanan Kıbrıs, 1963 yılında başlayan çatışmalar sonucunda adanın Rum ve Türk bölgelerine ayrılmasını yaşamıştır. Erenköy Mücadelesi ise Kıbrıs Türk halkının adanın birleşik bir devlet olarak kalması mücadelesinin bir parçasıdır. Eylül 1974'te, Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanarak adaya müdahale etmesi sonucunda Erenköy, Kıbrıs Türk direnişinin merkezi haline gelmiştir. Erenköy, Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) üyeleri ve Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından savunulmuştur. Yunanistan destekli Rum kuvvetleri Erenköy'e saldırmış, ancak Kıbrıs Türkleri kahramanca direnerek saldırıları püskürtmüştür. Bu çalışmada Erenköy mücadelesine bizzat katılmış olan iki canlı tanıdığın anılarına yer verilecektir. Böylece mücadele sırasında yaşanan olayların kitabi bilgiler dışında insanların üzerindeki özel etkileri de bilim dünyası ile paylaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Erenköy, Sözlü Tarih.

Abstract

Cyprus has been an important center for Mediterranean domination throughout history. States, including the Ottoman Empire, who wanted to dominate the Mediterranean, made efforts to keep the island in their hands. After the capture of the island by the Ottoman Empire, Turks were settled in the region. Within the scope of the Ottoman understanding of tolerance, the indigenous people on the island were not expelled from the island and life continued within the framework of the rules of coexistence. After the island came under the control of the British, tensions began to arise between the Turkish and Greek communities. This situation reached its peak after World War II with Britain's desire to reduce its influence in the region. The Cyprus Erenköy Struggle has gone down in history as an important turning point in the struggle for independence of the island of Cyprus. Having gained its independence in 1960,

Cyprus experienced the separation of the island into Greek and Turkish regions as a result of the conflicts that started in 1963. The Erenköy Struggle is a part of the Turkish Cypriot people's struggle for the island to remain a united state. In September 1974, Erenköy became the center of the Turkish Cypriot resistance as a result of Turkey's intervention in the island using its right of guarantorship. Erenköy was defended by members of the Turkish Cypriot Resistance Organization (TMT) and the Turkish Armed Forces. Greek Cypriot forces supported by Greece attacked Erenköy, but the Turkish Cypriots heroically resisted and repelled the attacks. In this study, the memories of two live acquaintances who personally participated in the Erenköy struggle will be included. Thus, the special effects of the events experienced during the struggle on people other than book information will be shared with the scientific world.

Keywords: Cyprus, Erenköy, Oral History.

1946 MİLLETVEKİLLİĞİ SEÇİMLERİNDE CUMHURİYET HALK PARTİSİ SİVAS MİLLETVEKİLİ ADAY ADAYLARININ PROFİLLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

1946 STATE ELECTIONS: AN EVALUATION ON THE PROFILES OF REPUBLICAN PEOPLE'S PARTY SİVAS STATE ELECTION CANDIDATES

Osman Kubilay GÜL
Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
kubilaygul@cumhuriyet.edu.tr

Tuğba TOPAKGÖZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Özet

Bilindiği Sivas Kongresi'nde milli cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir. Millî Mücadelenin sonra ermesi ile bu cemiyet Halk Fırkası adını almış ve Mecliste faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Bu açıdan fırka, kendisini devleti kuran temel unsur olarak görmüş ve devlet eşittir fırka fikri doğrultusunda hareket etmiştir. Ülkede henüz çok partili demokrasiye geçilmemiş olması, bu durumu desteklemiştir. Sonuç olarak devlet memurlarının parti üyesi olması, valilerin görev yaptıkları illerde parti il başkanı olarak da faaliyet göstermeleri, partiden istifa müessesesinin olmaması gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Milletvekili olmak isteyenlerin meclise girmelerinin tek yolu Cumhuriyet Halk Partisi listelerinden yahut bağımsız olarak aday olmalarıdır. Bağımsız aday olarak seçim kazanma ihtimalinin zayıflığı ve Mustafa Kemal Atatürk'ün kurmuş olduğu patiye de muhalif olunmak istenmemesi, bağımsız adayların sayısını asgaride tutmuştur. Bu nedenle CHP'nin aday listelerine olan talep had safhaya ulaşmıştır. CHP'nin milletvekili adaylarını belirlemede takip ettiği sistem başvuru usulüne dayanmaktadır. Aday olmak isteyen kişiler kendi haklarında bilinmesi gereken bilgileri bir form halinde genel merkeze ulaştırmakta ve değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu çalışmada 1946 seçimlerinde CHP'den milletvekili olmak isteyen kişiler üzerine bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Adayların memleketleri, meslekleri, tahsilleri, yaşadıkları şehir ve uzmanlık alanları temel değerlendirme kriterleri olarak belirlenmiştir. Çalışma neticesinde genel siyasetin yereldeki yansımaları ve şehri temsil edecek kişilerin gerek mesleki gerekse şehri temsil için gerekli yeterliliğe sahip olup olmadıkları üzerine çıkarımlar yapılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Milletvekili, Seçim, Milletvekili Adayı, Profil Analizi

Abstract

At the Sivas Congress, national associations were united under the name of Anatolia and Rumelia Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti. With the end of the National Struggle, this association took the name of the People's Party and continued its activities in the Parliament. In this respect, the party saw itself as the fundamental element that established the state and acted in line with the idea that the state equals the party. The fact that the country had not yet transitioned to multi-party democracy supported this situation. As a result, civil servants became party members, governors acted as party provincial chairmen in the provinces where they served, and there was no institution of resignation from the party. The only

way for those who wanted to become deputies to enter parliament was to run as a candidate from the Republican People's Party lists or as an independent candidate. The number of independent candidates was kept to a minimum due to the weak possibility of winning elections as an independent candidate and the fact that the party founded by Mustafa Kemal Atatürk did not want to be opposed. Therefore, the demand for CHP candidate lists reached its peak. The CHP's system for nominating parliamentary candidates is based on the application procedure. Those who wanted to be a candidate submitted the information about themselves to the headquarters in the form of a form and were evaluated. In this study, an evaluation will be made on the candidates who wanted to become deputies from CHP in the 1946 elections. The candidates' hometowns, professions, education, city of residence and areas of specialization were determined as the main evaluation criteria. As a result of the study, it is aimed to make inferences on the reflections of general politics on the local level and whether the people who will represent the city have the necessary qualifications both professionally and for representing the city.

Keywords: MP, Election, MP Candidate, Profile Analys.

KONUŞMA VE YAZMA BECERİLERİNDE TÖMER MEZUNLARININ TÜRK KÜLTÜR ÖGELERİ HÂKİMİYETİ

SPEAKING AND WRITING SKILLS DOMINATION OF TURKISH CULTURAL ELEMENTS BY TÖMER GRADUATES

Özgür Kasım AYDEMİR
Prof. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı,
ORCID: 0000-0003-2297-3607
ozgur.aydemir@alanya.edu.tr

Özet

Türkçe eğitiminin etkinliği son yıllarda artan ve stratejik öneme sahip alanlarından biri, yabancılara Türkçe öğretimidir. Türkiye dışında olduğu kadar ülke içerisinde de uygulama alanı sürekli artan bu alanın, Türkiye'deki öncelikli uygulama alanları arasında üniversitelerin Türkçe öğretim merkezleri (TÖMER) yer almaktadır. Çalışma, Alanya'da yaşayan ve TÖMER'de Türkçe eğitimini, C1 düzeyinde başarıyla tamamlamış mezunlar üzerine gerçekleştirilmiştir. Antalya iline bağlı olan Alanya ilçesi, 2022 yılı itibariyle 364.180 nüfusa sahip olup, bu tespit ile Türkiye'deki 26 ilden daha çok nüfusa sahip olan Alanya'nın çalışmanın çalışma evrenini oluşturma gerekçesi ise, 12 ay boyunca burada yerleşik olarak yaşayan yabancı nüfusun varlığıdır. Alanya'da resmî verilere dayalı olarak 123 farklı ülkeden yaklaşık 74.000 yerleşik yabancı yaşamaktadır. Bu yönüyle Alanya, çok sayıda dilin ve kültürün yaşadığı bir kültürel ekosistemi yaşatan yoğun yerleşim merkezi özelliği taşımaktadır. 800 yılı aşkın süredir esaret altına düşmeksizin bağımsız Türk yurdunun güzide bir şehri olan ve Kaygusuz Abdal başta olmak üzere, Türk diline ve kültürüne önemli öncü isimleri kazandırmış olan Alanya'da, 2023 yılı içerisinde gerçekleştirilen görüşmeler çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış sorulara verilen yazılı veriler ile, örnekleme kaynaklık eden katılımcılardan alınan onam sonrasında ses kayıt cihazı aracılığı ile elde edilen ifadeler üzerinden farklı TÖMER'lerde eğitimlerini başarıyla tamamlamış ve günlük hayatta Türkçeyi kullanan bireylerin Türk kültür ögelerine hangi seviyede hâkim oldukları belirlenmiştir. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi bünyesindeki TÖMER'lerde eğitimleri başarıyla tamamlamış 24 katılımcı ile Türk kültürü üzerine gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler, yabancılara Türkçe öğretimi hedefleri içerisindeki kültürel etkileşim çıktılarının değerlendirilmesi yanında, gittikçe kozmopolit bir kültür ortamına savrulma riski de barındıran Alanya özelinde, yabancılara Türkçe öğretiminin işlevi üzerine de veri, sonuç ve öneri sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, konuşma, yazma, kültürel etkileşim, Alanya.

Abstract

One of the strategically important areas of Turkish education, whose effectiveness has increased in recent years, is teaching Turkish to foreigners. Turkish teaching centers of universities (TÖMER) are among the priority application areas of this field in Turkey, whose application area is constantly increasing within the country as well as outside of Turkey. The study was carried out on graduates who live in Alanya and have successfully completed their Turkish education at TÖMER at C1 level. Alanya, which is connected to the province of Antalya, has a population of 364,180 as of 2022. The reason for creating the study population of Alanya, which has more population than 26 provinces in Turkey, is the

existence of a foreign population living here for 12 months. Based on official data, approximately 74,000 resident foreigners from 123 different countries live in Alanya. In this respect, Alanya has the characteristics of a dense settlement center that maintains a cultural ecosystem in which many languages and cultures live. The subject of the study is the interviews held in 2023 in Alanya, which has been a distinguished city of the independent Turkish homeland for over 800 years without being enslaved, and which has brought important pioneers to the Turkish language and culture, especially Kaygusuz Abdal. With the written data given to the semi-structured questions and the statements obtained through the voice recorder after the consent of the participants, who were the source of the sampling, it was determined that the individuals who successfully completed their education in different TÖMERs and who use Turkish in daily life have a good command of the Turkish cultural elements. Interviews on Turkish culture were held with 24 participants who successfully completed their training at TÖMERs within Alanya Alaaddin Keykubat University, Ankara University, Akdeniz University and Muğla Sıtkı Koçman University. The data obtained from the interviews provide data which has the risk of being thrown into a cosmopolitan cultural environment, as well as evaluating the cultural interaction outputs within the objectives of teaching Turkish to foreigners, conclusions and suggestions on the function of teaching Turkish to foreigners in Alanya.

Keywords: Teaching Turkish to foreigners, speaking, writing, cultural interaction, Alanya.

THE EFFECTIVENESS OF CRIMINAL SANCTION AGAINST ILLEGAL TIN COLLECTOR COMPANIES IN SOUTH BANGKA REGENCY INDONESIA

Parlindungan SURYANTO
Master of Law program, Universitas Kristen Indonesia
parlindungansuryanto@yahoo.com

Saibun MANURUNG
Master of Law program, Universitas Kristen Indonesia

Achmad Rezki MARDANİ
Master of Law program, Universitas Kristen Indonesia
achmadrm84@gmail.com

Christia ELİTA
Master of Law program, Universitas Kristen Indonesia

Pricilia Dwi Anggaraeni PUTRİ
Master of Law program, Universitas Kristen Indonesia

Abstract

According to Article 1 paragraph (3) of the 1945 Constitution, Indonesia is a constitutional state. All society lives based on rules and regulations, both written and unwritten rules. All These rules must be strictly adhered to. Mining without a permit (MWP) is basically a crime against state property in the form of theft of minerals due to ignoring mining provisions and other related provisions. The existence of MWP activities has almost spread to all potential mineral and coal areas in Indonesia. As a result of the activities of unconventional miners or unlicensed illegal miners, the Government of Indonesia lost potential revenues of up to IDR 58 trillion. the mining sector is one sector that is majorly effect by SBR. The contribution of the mining sector Tins Mining in SBR reached 24.37%. On the field practice it's a common very "Illegal practice" of tin mining that does not have an IUP (Mining business permit. The effectiveness of criminal sanctions against illegal mining actors in the SBR so that the investment and industrial climate can be protected along with the continuity of the mining environment to avoid the impact of massive environmental damage in the future. The theory used in this study is the theory of justice and the method used in this research is empirical/sociolegal, with an approach to the main legal materials such as laws, theories, concepts, and legal principles related to this writing. In purpose to create future legal produce an appropriate Criminal law study for Illegal Mining Perpetrators

Keywords: *Criminal Sanctions, Illegal Mining, Investment in South Bangka, Environmental Damage.*

GÜNDƏLİK NİTQİMİZDƏ BƏDƏN DİLİNDƏN İSTİFADƏNİN ƏHƏMİYYƏTİ

THE IMPORTANCE OF USING BODY LANGUAGE IN OUR DAILY SPEECH

Pərvin BAYRAMOVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu
Nəzəri dilçilik şöbəsi, böyük elmi işçi
hesenova-88@mail.ru

Özet

Qeyri-verbal ünsiyyət insanlar arasında sözlər olmadan məlumatların göndərilməsi və qəbul edilməsi prosesidir. Əslində qeyri-verbal ünsiyyət beynimizin istehsal etdiyi böyük bir informasiyanı emal edir. Buna görə də informasiya göndərən zaman çalışmalıyıq ki, verbal yolla göndərdiyimiz məlumatlar qeyri-verbal vasitələrlə uyğunlaşsın. Əgər dillə ifadə etdiyimiz hər hansısa bir söz qeyri-verbal vasitələrlə uyğunlaşmasa bu zaman məlumatın düzgün və anlaşıqlı göndərilməsindən danışmaq olmaz. Qeyri-verbal ünsiyyət vasitələri ətraf mühitdə sözdən başqa digər vasitələri əhatə etdiyi üçün onlar çoxluğu ilə seçilir. Qeyri-verbal ünsiyyət vasitələri çox olsa da, daha çox diqqəti bədən dili təşkil edir.

Ümumiyyətlə, qeyri-verbal ünsiyyət ilk növbədə məlumatın dekodlaşması və kodlaşması prosesini əhatə edir. Kodlaşma dedikdə üz ifadələri, jestlər, duruşlar və s. kimi vasitələrin köməyi ilə məlumatların yaradılması prosesi nəzərdə tutulur. Bunun əksinə olaraq dekodlaşma insana anlamın vasitəsi ilə, yəni əvvəlki təcrübələrdən alınan hisslərlərin köməyi ilə informasiyanın şərhini əhatə edir. Bədən dili nitqdə çox vacib fiqurdur, çünki beynimizin çox az hissəsi sözlü yolla informasiyanı emal etməyə qadirdir. Biz hələ uşaqlıqdan ətrafımızdakı insanların nə dediyindən daha çox necə hərəkət etdiklərinə, bədən hərəkətlərinə diqqət yetiririk. Elə bu səbəbdən çox zaman qarşı tərəfin üzünə baxmağı onun söylədiyi sözlərdən daha üstün hesab edilir. Uşaqlıqdan qalan bu vərdişimiz daha sonra sözlü ünsiyyətə keçdiyimizdə köməyimizə çatır.

Bəzən ünsiyyət dedikdə sadəcə dil nəzərdə tutulur və ya ağıla ilk gələn o olur. Ancaq prosesin dərindən tədqiq edilməsi göstərir ki, bədən dili ilə qurulan ünsiyyət daha səmərəli olmaqla bərabər ifadə vasitələrinin zənginliyi ilə də seçilir. Bəzən 90% ünsiyyətin bədən dili ilə qurulduğunu söyləyənlər də vardır. Bura ümumi yanaşdıqda göz əlaqəsi, üz ifadələri, jestlər, duruşlar və müxtəlif səslər daxil edilir.

Açar sözlər: qeyri-verbal ünsiyyət, verbal ünsiyyət, bədən dili, dekodlaşma, kodlaşma

Abstract

Non-verbal communication is the process of sending and receiving information between people without words. In fact, non-verbal communication processes a large amount of information produced by our brain. Therefore, when sending information, we should try to match the information we send verbally with non-verbal means. If any word expressed by language is not compatible with non-verbal means, then we cannot talk about correct and understandable sending of information. Since non-verbal means of communication include other means in the environment besides words, they stand out in abundance. Although there are many non-verbal means of communication, more attention is paid to body language.

In general, non-verbal communication primarily involves the process of decoding and encoding information. Coding means facial expressions, gestures, postures, etc. the process of creating data with the help of such tools is envisaged. In contrast, decoding involves the interpretation of information by means of human meaning, that is, with the help of feelings from previous experiences. Body language is a very important figure in speech because very little of our brain is capable of processing information verbally. Since childhood, we pay more attention to how people around us act and their body movements than what they say. For this reason, looking at the other party's face is often considered more important than what he says. This habit from childhood comes to our aid when we move on to verbal communication.

Sometimes communication means just language or it's the first thing that comes to mind. However, an in-depth study of the process shows that communication based on body language is more effective and is characterized by a wealth of means of expression. Sometimes there are those who say that 90% of communication is established by body language. This generally includes eye contact, facial expressions, gestures, postures, and various sounds.

Keywords: non-verbal communication, verbal communication, body language, decoding, encoding

AZERBAYCAN'DA TÜRKOLOJİ DÜŞÜNCENİN GELİŞMESİNDE HAYDAR ALİYEV'İN ROLÜ

HAYDAR ALİYEV'S ROLE İN THE DEVELOPMENT OF THE TURKOLOGY THOUGHT İN AZERBAİJAN

Pervin EYVAZOV
Arş. Gör. Bakü Devlet Üniversitesi
Türkoloji Bölümü nezdinde Türkoloji Araştırmalar Merkezi
pervin.bdu@mail.ru

Özet

XX əsrin əvvəllərində türkçülük ideologiyasının təsiri ilə təşəkkül tapmağa başlayan Azərbaycan türkologiyası qısa zamanda elmi vüsətini genişləndirərək sanballı tədqiqatlar nəticəsində öz istiqamət və hədəflərini müəyyənləşdirməyə başladı. Ancaq 30-cu illərdə türkçülük əleyhinə başlayan repressiyalar türkoloji araşdırmaların təməlini kökündən elə sarsıtdı ki, 60-ci illərə qədər türkologiya elmi inkişafdan tamamən geri qaldı. Repressiya dövründən sonra Azərbaycanda türkologiya sahəsində araşdırmalar yenidən vüsət almağa başlasa da, təəssüf ki, bu dövrün tədqiqatları sovet rejiminin ideoloji sistemindən dolayı milli maraqlar çərçivəsində deyil, sovet xalqlarının "dostluğu və qardaşlığı" kontekstindən aparılırdı. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 1969-cu ildə ilk dəfə hakmiyyətə gəlişindən sonra Azərbaycanda milli-mənəvi dəyərlərin təbliği, milli maraqların önə çəkilməsi istiqamətində soveti idarəetmə sistemində ciddi siyasi qasırğalara səbəb olmayacaq həlimlikdə addımlar atılmağa başlandı. Həmin dövrdən etibarən Azərbaycan tarixini və milli-mənəvi dəyərləri təbliğ edən əsərlərin yazılması və bu mövzuda müxtəlif filmlərin ekranlaşdırılması, ədəbiyyat, mədəniyyət və elm xadimləri ilə mütəmadi olaraq görüşlərin təşkil edilməsi, yaradıcılıqlarında milli düşüncələri təbliğ edən görkəmli ziyalıların həyat təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, Azərbaycan dilinə konstitusion hüququn verilməsi, ana dilinə dair yazılmış dərsliklərin dövlət mükafatlarına layiq görülməsi və s. mühüm tarixi addımlar məhz Ulu Öndərin qorxmaz və fədakar siyasi fəaliyyəti ilə bağlıdır.Heydər Əliyevin hakimiyyəti illərində aparılan mühüm türkoloji tədqiqatlar və müasir dövrdə Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin türk dünyasının mənəvi-siyasi birliyinin möhkəmləndirilməsi yönündə atdığı tarixi addımlar türkologiyanın inkişafına yeni imkanlar açmışdır. Ümummilli Liderin türk dünyası ilə bağlı strateji hədəfləri, türkdilli dövlətləri bir araya gətirən mötəbər kürsülərdəki çıxışları, bir çox mühüm əhəmiyyət daşıyan tədbirlərin Azərbaycanda həyata keçirilməsi ölkəmizdə türkoloji tədqiqatları məzmunca yeni keyfiyyət müstəvisinə qaldırmış və bu sahədə elmi əlaqələrin miqyası daha da genişlənmişdir. Böyük tarixi Zəfərdən sonra respublikamızın türk dünyasında nüfuzunun daha da güclənməsi və bu coğrafiyada əsas söz sahiblərindən birinə çevrilməsi, cənab İlham Əliyevin mühüm beynəlxalq tədbirlərdə dünyanın müxtəlif ərazilərində yaşayan türk xalqlarının hüquqlarının və maddi-mədəni irsinin qorunması yönündəki çağırışları türkoloji araşdırmaların məzmunca yeniləşməsinə və aktual məsələlərin tədqiqinə geniş imkanlar yaratmışdır.

Açar sözlər: *Azərbaycan türkologiyası, Heydər Əliyev, türk dünyası, mənəvi-siyasi birlik, müasir çağırışlar.*

Abstract

After Heydar Aliyev, the national leader of the Azerbaijani people, came to power for the first time in 1969, gentle steps were taken that would not cause serious political storms in the Soviet administration system in the direction of promoting national and moral values and promoting national interests. From that period, writing works promoting the history and national-spiritual values of Azerbaijan and screening various films on this topic, regularly organizing meetings with figures of literature, culture and science, ensuring the safety of the lives of prominent intellectuals who promote national thoughts in their works, the constitutional right to the Azerbaijani language awarding of state awards for textbooks written on the mother tongue, etc. important historical steps are related to the fearless and selfless political activity of the Great Leader.

The important Turkological research conducted during the years of Heydar Aliyev's rule and the historical steps taken by the Supreme Commander-in-Chief Ilham Aliyev in modern times in the direction of strengthening the spiritual and political unity of the Turkic world have opened up new opportunities for the development of Turkology. The National Leader's strategic goals related to the Turkic world, his speeches in prestigious forums that bring together Turkic-speaking countries, and the implementation of many important events in Azerbaijan have raised Turkological research in our country to a new level of quality in terms of content, and the scale of scientific relations in this field has expanded even further.

Keywords: *Turkology of Azerbaijan, Heydar Aliyev, Turkic world, spiritual and political unity, modern challenges.*

YABANCILAR İÇİN ÖZEL AMAÇLI TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

TEACHİNG TURKİSH FOR FOREİGNERS WİTH SPECİAL PURPOSES

Ramazan ERYILMAZ
Öğr. Gör. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
ORCİD: 0000-0003-1596-7276
Ramazan.eryilmaz@alanya.edu.tr

Özet

Artan ihtiyaç gereği, Türkiye'de yabancılar için Türkçe öğretimi hem kuramsal olarak hem de uygulamada birçok gelişmenin meydana geldiği bir alan haline gelmiştir. Bu ihtiyacın doğması başta geçici koruma statüsündeki Suriyeliler olmak üzere, Türkiye'de ikamet eden yerleşik yabancılar ve yabancı uyruklu öğrencilerin sayısındaki son yıllarda meydana gelen artışla ilgilidir. Dil öğretiminde öğrenici ihtiyaçlarından hareketle özel amaçlı dil öğretimi söz konusu olmaktadır. Yabancılar için Türkçe öğretimi açısından bu kapsamda yürütülecek faaliyetler son derece önemlidir. Yabancılar için özel amaçlı Türkçe öğretimi; akademik Türkçe öğretimi ve mesleki Türkçe öğretimi olarak ikiye ayrılır. Hem yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin akademik başarıları hem de yabancı uyrukluların toplumsal uyumu açısından bu alanlarda atılması gereken adımlar söz konusudur. Bu araştırmanın amacı bu bağlamda mevcut durumu ortaya koymaktır. Araştırma durum çalışması olarak modelleniş, araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Alan yazın taramasından sonra, yabancılar için özel amaçlı Türkçe öğretiminin geliştirilmesi bakımından faaliyet alanları; ihtiyaç analizleri, derlem çalışmaları, izlence ve öğretim programı geliştirme ve ders materyalleri geliştirme olarak belirlenip, bu çerçevede yabancılar için akademik Türkçe öğretimi ve yabancılar için mesleki Türkçe öğretimi kapsamındaki çalışmalar ve eksiklikler ortaya konulmuştur. Sonuçlara göre, yabancılar için akademik Türkçe çalışmaları ve faaliyetleri nispeten yeterliyken mesleki Türkçe açısından birçok eksiklikler bulunmaktadır. Bu kapsamda araştırmacılar ve uygulayıcılar için birçok çalışma, konu ve uygulama alanı önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yabancılar, Türkçe, akademik, mesleki

Abstract

Due to the increasing need, teaching Turkish for foreigners in Turkey has become an area where many developments occur both in theory and in practice. The emergence of this need is related to the increase in the number of resident foreigners and foreign students residing in Turkey, especially Syrians under protection status, in recent years. In language teaching, there is language teaching with special purpose, based on learner needs. In terms of teaching Turkish to foreigners, the activities to be carried out in this context are extremely important. Special purpose Turkish teaching for foreigners; It is divided into two as academic Turkish teaching and occupational Turkish teaching. There are steps to be taken in these areas in terms of both the academic success of foreign university students and the social cohesion of foreign nationals. The aim of this research is to reveal the current situation in this context. The research was modeled as a case study and document analysis technique was used in the research. After the literature review, the fields of activity for the development of special-purpose Turkish teaching for foreigners are needs analysis, corpus studies, syllabus and curriculum development and course materials development, and within this framework, current studies and deficiencies in academic Turkish teaching for foreigners and occupational Turkish teaching for foreigners are revealed. According to the

results, while academic Turkish studies and activities for foreigners are relatively sufficient, there are many deficiencies in terms of occupational Turkish. In this context, many studies, topics and application areas are suggested for researchers and practitioners.

Keywords: Foreigners, Turkish, academic, professional

TÜRK DÜNYASINDA MEDENİ İLİŞKİLERİN KURULMASINDA HAYDAR ALİYEV'İN TARİHÎ HİZMETLERİ

HISTORICAL SERVICES OF HAYDAR ALIYEV IN THE ESTABLISHMENT OF CIVIL RELATIONS IN THE TURKISH WORLD

Ramil BAYRAMOV
Arş. Gör. Dr., Bakü Devlet Üniversitesi
Türkoloji Bölümü, Türkoloji Araştırmalar Merkezi
rbayramov924@gmail.com

Özet

Tarixən türk xalqlarının mədəni həyatında elə şəxsiyyətlər olmuşdur ki, onlar türk dünyasının birliyinə, bütövlüyünə can atmış, həyatlarını bu uğurda qurban verməyə belə hazır olmuşlar. Məsələn, onlardan İsmayıl bəy Qaspıralı hələ XIX əsrin sonlarında "dildə, fikirdə, işdə birlik" ideyasını səsləndirərək, türk xalqlarının birliyi istiqamətində tarixi addımlar atmış, Əli bəy Hüseynzadə XX əsrin əvvəllərində "türkləşmək, müasirləşmək, islamlaşmaq" məfkurəsi ilə çıxış edərək "turançılıq" ideyasını türk xalqlarının birlik şüarına çevirmişdir. Tarixi köklərimizi dərindən bilən və milli ideyaları əldə rəhbər tutan dahi lider Heydər Əliyev isə XX əsrin ikinci yarısında siyasi arenaya daxil olmaqla maksimum dərəcədə mövcud şəraitə uyğun şəkildə bu ideyaların reallaşması istiqamətində mühüm işlər gördü. Belə ki, 1969-cu ildə ilk dəfə Azərbaycana rəhbərlik edən Heydər Əliyev məlum fəaliyyətə elə həmin il BDU-nun 50 illik yubileyində (SSRİ-də yüksək kürsülərdə ana dilində danışmağın yasaq edilməsinə baxmayaraq) o öz məruzəsini Azərbaycan dilində - doğma Ana dilində təqdim etməklə başladı. 1978-ci ildə SSRİ konstitusiyasının 73-cü maddəsində Azərbaycan dilinin də dövlət dili kimi təsbit edilməsi böyük hadisə kimi tarixin yaddaşına köçdü.

Heydər Əliyev türk xalqları arasında əlaqələrin möhkəmlənməsində dilin, ədəbiyyatın, mədəniyyətin, adət-ənənələrin mühüm rolunu nəzərə alır və dillə, ədəbiyyatla, mədəniyyətlə bağlı məsələlərə xüsusi diqqət yetirirdi: şair-yazıçıların yubileylərinin keçirilməsi, dilə aid yazılan kitabların müəlliflərinə dövlət mükafatlarının verilməsi, sənət adamlarına diqqətin artırılması və s. onun qarşısında duran ən ümdə məsələ idi.

Göründüyü kimi, Azərbaycanda milli-ideoloji düşüncənin formalaşmasında, mənəvi dəyərlərimizin və dərin tarixi köklərimizin tədqiqi və təbliği işinə hələ sovet dövrünün ən mürəkkəb illərində xüsusi diqqət ayıran Heydər Əliyev 1969-cu ildə hakimiyyətə gələndən sonra bütün sahələrdə olduğu kimi, filologiyanın, o cümlədən türkoloji düşüncənin inkişafında ciddi irəliləyişlər xüsusilə diqqət çəkir. Belə mühüm addımlara Bakı Dövlət Universitetində Türkologiya kafedrasının, Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının, TÜRKSOY-un, Türk Yazarlar Birliyinin yaradılmasını aid etmək olar. Həmçinin dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 500, "Kitabi-Dədə Qorqud" eposunun 1300 illik yubileylərinin UNESCO səviyyəsində keçirilməsi Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Heydər Əliyev 1995-ci ilin avqustunda Qazaxıstanda Abay Kunanbayevin 150, Qırğızıstanda isə "Manas"ın 1000 illik yubileylərində iştirak etmişdi. Türk dünyasının böyük və tanınmış ədəbiyyat xadimlərindən olan Çingiz Aytmatov və Oljas Suleymenovun yaradıcılıqlarını izləmiş, onlarla dəfələrlə görüşmüş və xidmətlərinə yüksək qiymət vermişdir.

Heydər Əliyevin Türkiyənin Bilkənd Universitetində keçirilən Füzulinin yubiley tədbirindəki (1 noyabr 1994) çıxışında da türk dünyasının mənəvi-siyasi birliyi məsələsi müasir dövrün reallıqları prizmasından əks olunur: "Xalqlarımız çoxəsrlik tarixi ərzində böyük sınaqlardan keçmiş, böyük

çətinliklərlə rastlaşmış, özlərinin milliliyini, mənəviyyatını, dilini, dinini yaşatmış, saxlamış və bugünkü xoşbəxt günlərə gətirib çıxarmışlar. Bizim xalqlarımız dünya sivilizasiyasını elm, mədəniyyət sahəsində dəyərli əsərlərlə zənginləşdirmişlər. Bu sırada, xalqlarımızın böyük şəxsiyyətləri sırasında M.Füzulinin xüsusi yeri var".

8 noyabr 1996-cı ildə Respublika Sarayında Füzulinin 500 illik yubileyi keçirildi. Həmin tədbirdə Heydər Əliyev belə deyirdi: "... M.Füzuli Azərbaycan xalqının böyük şairi, alimi, filosofu olaraq eyni zamanda bütün türkdilli, türksoylu xalqlara, bütün türk, İslam dünyasına mənsubdur". Göründüyü kimi, dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra Dahi Liderin mədəni irsimizin qorunması və təbliği sahəsində ən mühüm addımlardan biri o oldu ki, ortaq dəyərlərə ortaq miras kimi yanaşılmağa başlanıldı. Heydər Əliyevin qeyd etdiyimiz çıxışlarında sanki türk xalqları arasında mənəvi və mədəni əlaqələrinin qurulması proqramını görürük.

Heydər Əliyev deyilənlərdən başqa, 1994-cü ilin 18-19 oktyabrında İstanbulda baş tutan türk dövlətləri başçılarının II Zirvə toplantısı, 1996-cı ilin oktyabrın 21-də türkdilli dövlət başçılarının Daşkənddə keçirilən IV forumu, 1998-ci ilin 9-10 iyununda Qazaxıstanda türkdilli ölkələrin V Zirvə görüşü, 1996-cı ilin noyabr ayının 6-da türk dünyası yazıçılarının III qurultayı və s. kimi mühüm tədbirlərdə iştirak etmiş, tarixi əhəmiyyət kəsb edən fikirlərini səsləndirmişdi.

Fikirlərimi Heydər Əliyevin bir kəlamı ilə yekunlaşdırıram: "Dil bir körpüdür! İnanc bir körpüdür, tarix bir körpüdür!... Onların bizə yaxınlaşmağını gözləməyin, bizim onlara yaxınlaşmağımız gərəkdir".

Açar sözlər: Heydər Əliyev, türk xalqaları, mədəni əlaqələr, türk dünyası, tarixi xidmət.

Abstract

Historically, in the cultural life of the Turkish people, there have been such personalities who strived for the unity and integrity of the Turkish world and were even ready to sacrifice their lives for this success. For example, among them, Ismail Bey Gaspıralı took historical steps in the direction of the unity of the Turkic peoples by voicing the idea of "unity in language, thought, and work" at the end of the 19th century, and Ali Bey Huseynzade in the beginning of the 20th century came up with the ideology of "Turkification, modernization, Islamization" and the idea of "Turanism". turned it into the slogan of the unity of the Turkish people. The brilliant leader Heydar Aliyev, who deeply knows our historical roots and is guided by national ideas, entered the political arena in the second half of the 20th century and did important work in the direction of realizing these ideas as much as possible in accordance with the existing conditions. Thus, Heydar Aliyev, who led Azerbaijan for the first time in 1969, began his famous activity in the same year on the 50th anniversary of BSU (despite the prohibition of speaking in the mother tongue in high chairs in the USSR) by presenting his report in the Azerbaijani language - his native language. . In 1978, the establishment of the Azerbaijani language as the state language in Article 73 of the Constitution of the USSR went down in history as a great event.

Heydar Aliyev took into account the important role of language, literature, culture, and traditions in strengthening the relations between the Turkic peoples, and paid special attention to issues related to language, literature, and culture: celebrating the anniversaries of poets and writers, awarding state awards to the authors of books written about the language, paying attention to artists. increase etc. was the most important issue before him.

As it can be seen, Heydar Aliyev, who paid special attention to the formation of national-ideological thought in Azerbaijan, the research and promotion of our spiritual values and deep historical roots even in the most difficult years of the Soviet era, as in all fields after Heydar Aliyev came to power

in 1969, in the development of philology, including Turkological thought. serious progress is particularly noticeable. Such important steps include the creation of the Department of Turkology at Baku State University, the Black Sea Economic Cooperation Organization, TURKSOY, and the Union of Turkish Writers. Also, the 500th anniversaries of the great Azerbaijani poet Muhammad Fuzuli and the 1300th anniversaries of the "Kitabi-Dade Gorgud" epic at the UNESCO level are connected with the name of Heydar Aliyev.

In August 1995, Heydar Aliyev participated in the 150th anniversary of Abay Kunanbayev in Kazakhstan, and the 1000th anniversary of "Manas" in Kyrgyzstan. He followed the works of Chingiz Aytmatov and Oljas Suleymenov, one of the great and well-known literary figures of the Turkish world, met them many times and highly appreciated their services.

Heydar Aliyev's speech at the anniversary event of Fuzuli held at Turkey's Bilkend University (November 1, 1994) reflects the issue of the spiritual and political unity of the Turkic world from the perspective of the realities of the modern era: "Our people have gone through great trials and encountered great difficulties during their centuries-long history, have lost their nationality, spirituality, language, they kept religion alive and led to today's happy days. Our peoples have enriched the world civilization with valuable works in the field of science and culture. At the same time, M. Fuzuli has a special place among the great personalities of our nations."

On November 8, 1996, the 500th anniversary of Fuzuli was held in the Republic Palace. At that event, Heydar Aliyev said: "... M. Fuzuli, as a great poet, scientist, and philosopher of the Azerbaijani people, belongs to all Turkic-speaking and Turkic peoples, the entire Turkic and Islamic world." Apparently, after the restoration of state independence, one of the most important steps taken by Dahi Leader in the field of protection and promotion of our cultural heritage was that common values were treated as common heritage. In the mentioned speeches of Heydar Aliyev, we seem to see the program of establishing moral and cultural relations between the Turkic peoples.

In addition to the so-called Heydar Aliyev, the II Summit of Turkic Heads of State held in Istanbul on October 18-19, 1994, the IV Forum of Turkic-speaking Heads of State held in Tashkent on October 21, 1996, and the meeting of Turkic-speaking countries in Kazakhstan on June 9-10, 1998 The 5th Summit meeting, the 3rd congress of writers of the Turkic world on November 6, 1996, etc. participated in important events and voiced his opinions of historical importance.

I conclude my thoughts with a saying of Heydar Aliyev: "Language is a bridge!" Faith is a bridge; history is a bridge!... Don't wait for them to approach us, we need to approach them."

Key words: Heydar Aliyev, Turkic peoples, cultural relations, Turkic world, historical service.

UŞAĞIN İNKİŞAFINDA YENİYETMƏLİK DÖVRÜ

ADOLESCENCE İN CHİLD DEVELOPMENT

Rəfiyeva Pərvanə SƏRRAF QIZI
Quba Dövlət Sosial-İqtisadi Kolleci
Quba, Azərbaycan
hacizade211@gmail.com

Xülasə

Yeniyetməlik dövrü insanın uşaqlıqdan yeniyetməlik dövrünə qədər olan ənənəvi təsnifatda (11-12 yaşdan 14-15 yaşa qədər) dövrüdür. Məhz bu dövrdə yeniyetmə öz inkişafında böyük bir yol keçir. Özü və başqaları ilə daxili konfliktlər, xarici parçalanmalar və yüksəlişlər vasitəsilə şəxsiyyət hissi əldə edə bilər. Yeniyetməlik çox sürətlə davam edir. Ümumiyyətlə, bir-birinə qarışan və yeniyetmələrin yaşadığı üç böhrandan danışa bilərik ki, bu da o deməkdir ki, yaşı çətinləşdirən üç səbəb var: 1) çətinliklərin fizioloji səbəbi, 2) çətinliklərin psixoloji səbəbi, 3) çətinliklərin sosial-psixoloji səbəbi. Fizioloji, yəni bədənin sürətli böyüməsi və yetkinləşməsi; psixoloji, yəni əxlaqın formalaşması. Yeni sosial mövqe əldə etmək. Sosial-psixoloji, yəni cəmiyyətin assimilyasiyası, dünya quruluşunun ümumi əlamətləri. Birinci dövrdə fiziki inkişafda kəskin bir sıçrayış var. Yeniyetmələr çox vaxt yöndəmsiz görünürlər. Qan təchizatı çətinləşir, tez-tez baş ağrısından, yorğunluqdan şikayət edirlər. İnstinkt, emosiyalar üzərində nəzarəti artırır. Həyəcanlanma prosesi geriləmə prosesindən üstündür, artan həyəcanlılıq xarakterikdir. Bədənin sürətli böyüməsi və yetkinləşməsi yeniyetmənin psixikasını çox qeyri-sabit edir. Bu halda müəllimin vəzifəsi yeniyetməyə özünü və davranışını idarə etməyi öyrətməkdir. İkinci dövr yeniyetmələrin mənəviyyatının formalaşması, onun "mən"inin kəşfi, yeni ictimai mövqe qazanması, həyat tərzini itirməsi dövrüdür. Yeniyetmənin özünü, qabiliyyətlərini, özündə və başqalarında həqiqət axtarışı haqqında ağrılı narahat şübhələrin vaxtıdır. Onlar həmişə öz imkanlarını adekvat qiymətləndirmirlər, istəməklə bacarmaq arasında aydın fərq tapa bilmirlər. Davranışda, bununla əlaqədar olaraq, şübhə, qəzəb, əsəbilik müşahidə olunur. Yeniyetmə indiki zamanda yaşayır, lakin onun keçmişi və gələcəyi onun üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Onun konsepsiya və ideyalar dünyası özü və həyat haqqında yarımçıq qalmış nəzəriyyələrlə, gələcəyi və cəmiyyətin gələcəyi ilə bağlı planlarla doludur. Yeniyetmələrin özünü tanımağa və öz müqəddəratını təyin etməyə çox güclü ehtiyacı var. O, əziyyətlə suallara cavab axtarır: Mən kiməm? Mən başqa insanlarla nə ilə müqayisə olunuram? Mən nə istəyirəm? Mən nəyə qadirəm? Və, nəhayyət, üçüncü dövr, burada yeniyetmənin dünyası onu gündəlik həyatın, digər insanlarla münasibətlərin hüdudlarından kənara çıxaran ideal əhval-ruhiyyə ilə doludur. Onun ən mühüm düşüncələrinin obyekti şəxsən onunla əlaqəli gələcək imkanlardır: peşə seçimi, sosial qruplarla qarşılıqlı əlaqə qura bilmək istəyi. Yeniyetmədə sözdə yetkinlik hissi formalaşır: böyüklər kimi görünmək və davranmaq, qəyyumluq və nəzarətdən müstəqil olmaq, yetkinlik hüquqlarını əldə etmək ehtiyacı. Onların əsas ziddiyyəti: yeniyetmə yetkin olmaq istəyir ki, başqaları onu böyük hesab etsinlər və ona uyğun davransınlar, lakin onun özündə əsl yetkinlik hissi yoxdur. Yeniyetməlik dövrü uşağın inkişafında ən çətin mərhələ hesab olunur. Ənənəvi olaraq bu təhlükəli və çətin yaş adlanır.

Yeniyetməlik dövrü yeniyetmənin ailəsi ilə münasibətlərini yenidən nəzərdən keçirməyə başladığı dövrdür. Özünü bir insan kimi tapmaq istəyi ildən-ilə ona təsir edənlərdən, ilk növbədə, valideynlərindən uzaqlaşma ehtiyacını doğurur. Yeniyetmənin ən güclü istəklərindən biri: "böyük olmaq", yəni müstəqil olmaq. Müstəqillik arzusu hər şeydə görünür: dərsdə, işdə, dost seçimində, vaxt bölgüsündə. Yeniyetmə yetkin olmaq istəyir, lakin həmişə deyil və ola biləcəyi hər şeydə deyil. Yeniyetməlik dövrü yeniyetmənin həmyaşıdları ilə münasibətlərini qiymətləndirməyə başladığı

dövrdür. Onunla eyni həyat təcrübəsinə malik olanlarla ünsiyyət, özünüzə yeni gözdən baxmağa imkan verir. Dostluq özü yeniyetməlikdə mühüm dəyərlərdən birinə çevrilir. Məhz dostluq vasitəsilə yeniyetmə insanların qarşılıqlı fəaliyyətinin xüsusiyyətlərini öyrənir: əməkdaşlıq, qarşılıqlı yardım, qarşılıqlı yardım, başqasının naminə risk. Dostluq başqasını və özünüzü daha dərindən tanımaq imkanı verir. Yeniyetməlik dövründə bir çox yeniyetmələr özlərini lider kimi göstərməyə çalışırlar. Liderlik insanın insanlara təsir etmək, onların səylərini mühüm məqsədlərə nail olmaq üçün yönəltmək bacarığıdır. Lider özünə, digər insanlara, təbiətə qarşı məsuliyyətli münasibət formalaşdırır. Yeniyetmələrdə bu, "biz" və "mən"in qarşılıqlı təsirində kəskindir. "Biz" emosional vəziyyətlərdə və sosial seçim vəziyyətlərində hamı ilə birləşmək bacarığıdır, müəyyən bir cəmiyyətdə sevinc tapmaq bacarığıdır. “Mən” başqalarından ayrılmaq qabiliyyətidir, özü ilə tək qalmaq qabiliyyətidir, özü ilə olmaqdan həzz almaq bacarığıdır. Yeniyetmə hər iki tərəfi tanımağa, yaşamağa və onların arasında özünü tapmağa çalışır. Ailə və həmyaşıdları dairəsində bir yeniyetmə özünə müxtəlif müraciətlər eşidir: bunlar mehriban, körpə adları və müxtəlif ləqəblərdir, lakin bunlar həm də onun fərdi xüsusiyyətlərini amansızcasına qiymətləndirən və ya şəxsiyyətini tamamilə dəyərsizləşdirən ləqəblərdir. Məhz bu yaşda gənclik özünün, öz adının tanınması, təsdiqlənməsi iddialarını müdafiə etməli olacaq.

Abstract

The article talks about the intellectual formation of a teenager's worldview, the spiritual sphere of a person, beliefs and ideas of a person. Adolescent self-awareness includes all components of adult self-awareness. Self-awareness of a teenager is based on responsibility for himself, his personal qualities, worldview and the ability to independently defend his beliefs.

Keywords: Teenager, psychology, behavior, communication, development

“YÜZ HƏDİS VƏ YÜZ HEKAYƏ” ƏSƏRİNİN ÜSLUBİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

STYLISTIC FEATURES OF THE WORK “HUNDRED HADITHS AND HUNDRED STORIES”

Rəxşanə BABAZADƏ
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası İmadəddin Nəsimi adına
Dilçilik İnstitutu, böyük elmi işçi, dissertant
raxshana.babazada@dilchilik.science.az

Özət

Mustafa Zəririn “Yüz hədis və yüz hekayə” əsəri XIV yüzilin II yarısında meydana çıxan hədis tərcümələrinə əsaslanan əsərlərdən olub, Fəzlullah bin Nasırul-Qavril-İmadinin “Töhfətül-Məkkiyyə və əxbarun-nəbəviyyə” adlı kitabından yararlanılaraq qələmə alınmışdır. Mustafa Zəririn istinad etdiyi Qavril İmadinin əsəri 159 hədis və bir qism hədislərdən sonra nəql edilən qısa hekayələrdən ibarətdir. Zərir bunlardan 100-ünü seçmiş və əvvəlcə hədislərin ərəbcə əslini vermiş, sonra onları türkcəyə çevirərək izah etmiş, hər hədisdən sonra bir hekayə artıraraq əsəri sərbəst şəkildə tərcümə etmişdir. Hədislərin mövzusuna görə dini və əxlaqi hekayələrə də yer verilən bu əsər sadə, axıcı bir türkcə ilə yazılmışdır. Əsərin əski Anadolu türkcəsi dövrünə aid söz, ifadə, məna və b. ilə zəngin özünəməxsus dili vardır. Lüğət tərkibi şifahi xalq dilindən qidalandığına görə orada türk mənşəli sözlərin tutumu olduqca böyükdür. Əsərin dili əski türkcə söz və qrammatik formalarla zəngindir. Ən dəyərli cəhətlərindən biri də odur ki, o, klassik divan ədəbiyyatı kimi ərəb və fars tərkiblərilə yüklənməmiş, əksinə, “Kitabi-Dədə Qorqud”un lüğət tərkibi kimi, şifahi xalq ədəbiyyatı xəzinəsindən qidalanmaqla, şifahi xalq dilinin canlı mənzərəsini yaratmışdır. Əsərdə, təbii olaraq, dini məzmun daşıyan sözlər, ifadələr, termin və şəxs adları da işlənmişdir. Abidənin XIV yüzillikdə qələmə alınmasına baxmayaraq, onun dili müasir Azərbaycan ədəbi dili ilə müqayisədə o qədər də dəyişməmişdir. Bu da dilimizin erkən qaynaqlara söykənərək inkişaf etməsindən və dəyişməz qrammatik quruluşundan xəbər verir.

Açar sözlər: Zərir, yüz hədis, yüz hekayə, üslub.

Abstract

Mustafa Zarir's “One Hundred Hadiths and One Hundred Stories” is one of the works based on hadith translations that appeared in the second half of the 14th century. The work of Gavril Imadi referred to by Mustafa Zarir consists of 159 hadiths and some short stories narrated after the hadiths. Zarir chose 100 of them and first gave the original Arabic of the hadiths, then translated them into Turkic and explained them, adding a story after each hadith and freely translated the work. According to the subject of hadiths, this work, which also includes religious and moral stories, is written in a simple, fluent Turkic.The words, phrases, meanings, etc. of the work belong to the old Anatolian Turkic period. The language of the work is rich in old Turkic words and grammatical forms. One of its most valuable aspects is that it is not burdened with Arabic and Persian elements like the classic divan literature, but on the contrary, like the vocabulary of “Kitabi-Dada Gorgud”, it created a living picture of the oral folk language by feeding on the treasure of oral folk literature. Naturally, religious words, expressions, terms and personal names are also used in the work. Despite the fact that the monument was written in the 14th century, its language has not changed much compared to the modern literary language of Azerbaijan. This indicates the development of our language based on early sources and its unchanged grammatical structure.

Key words: Zarir, hundred hadiths, hundred stories, style.

EMPOWERING WOMAN ROLES İN URBAN FARMING İN INDONESIA

Ristina Siti SUNDARİ
The University of Perjuangan Tasikmalaya at West Java, Indonesia
The University of Padjadjaran, West Java, Indonesia
ristina.sitisundari@yahoo.com,

Lies SULİSTYOWATİ, M.S.
Prof. Dr., The University of Padjadjaran, West Java, Indonesia
lies.sulistyowati@unpad.ac.id,

Iwan SETİAWAN, M.Sİ.
Dr., The University of Padjadjaran, West Java, Indonesia
i.setiawan@unpad.ac.id,

Trisna Insan NOOR, D.E.A
Dr., The University of Padjadjaran, West Java, Indonesia
trisna.insan.noor@unpad.ac.id

Farhan AHMAD
The University of Padjadjaran, West Java, Indonesia
farhan.syk@gmail.com

Abstract

Urban farming is a worthwhile activity in urban areas that assists economic, social, and environmental recovery. Pandemic, climate change and war has broken down the economic aspect of almost every field profession but not agricultural activity regarding the population's need for food to eat every day. People are doing now in between work from home, even men and women, especially those who live in urban areas or as dwellers. The research determined to observe the woman roles in urban farming development by descriptive analysis using MS Excel. The result indicated that women ruled urban farming activity in Indonesia. The characteristic of women urban farmers is still low education, less teenager/youth involved, experience from 2 – 10 years, and tend to social benefit that the harvest divided to fulfill household's food needs, charity, and sell. The internal women's motivation was spare time and environment. The external motivation is the government program and the fact that urban farming does not depend on land area as a production factor. The characteristic urban farming indicated that horticulture is the dominant commodity based on household consumption. The plant growth dominated in containers, and the location was at the back or front of the house. Urban farming could break barriers of food insecurity and sovereignty. Women's rule in urban farming could be viable, bearable, and equitable in conserving the planet, profit, and people, leading to sustainability.

Keywords: empowerment, food security, landless farming, women,

XUDOYBERDI TO‘XTABOYEV – O‘ZBEK BOLALAR YOZUVCHISI

KHUDOYBERDI TOKHTABOYEV – UZBEK CHILDREN’S WRITER

Ruxsora TULABAYEVA
Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti .
binafsha-84@mail.ru

Annotatsiya

O‘zbek bolalar adabiyotining taniqli namoyandalaridan biri Xudoyberdi To‘xtaboyev o‘z asarlarida bolalar xarakterini, bola ruhiy dunyosini g‘oyatda mukammal yoritgan yozuvchilardan hisoblanadi. Xudoyberdi To‘xtaboyev o‘zbek bolalar adabiyoti, xususan, prozasida yangi davrni boshlab berdi. U yaratgan qahramonlar xatta-harakati, gap-so‘zlari, xarakteri bilan yosh kitobxonlarga nihoyatda manzur bo‘ldi. Yozuvchi o‘z tabiatidagi bolaga xos quvnoqlik va beg‘uborlikni asarlariga ko‘chira oldi. Ayni shu yumor bolalar qalbiga yaqin edi, bu yaqinlik uning yosh muxlislari tobora ortib borishiga sabab bo‘ldi. Yozuvchi yaratgan qahramonlar betakror xususiyatlari bilan ko‘plab kitobxonlar qalbida yashab kelmoqda. Jumladan, uning Hoshimjon, Mirobiddinxo‘ja, Orifjon, Akrom qovunchi singari qahramonlari, ayniqsa, yosh kitobxonlarga allaqachon yod bo‘lib ketgan. Sababi, ushbu qahramonlar xarakterining esda qolarli darajada yorqinligi, quvnoqligi, bolaga xos beg‘ubor va soddadilligi, kulgi, hazil-mutoyibaga moyilligi xarakter tabiatini yanada yorqinlashtirgan. Maqolada yoritilgan masala faqatgina Xudoyberdi To‘xtaboyevning biografiyasi hamda yozgan asarlarini sanash emas, balki uning romanlariga xos xususiyatlarni tahlil qilish hamdir.Bugungi o‘zbek bolalar adabiyotini yozuvchi Xudoyberdi To‘xtaboyevsiz tasavvur qilish qiyin. Uning ijodi zamonaviy o‘zbek bolalar adabiyotida shu qadar katta o‘rin tutdiki, uning asarlarisiz bu maydon bo‘shab qolur edi. Maktab o‘quvchisi bo‘lgan har bir bola Xudoyberdi To‘xtaboyevning “Sehrli qalpoqcha”sini o‘qimay qolmagan. Nafaqat o‘zbek, balki jahon bolalari ham bugun adib asarlaridan namunalar o‘qimoqda, zero, uning asarlari dunyoning 30 dan ortiq mamlakati tillariga tarjima qilindi. Bu esa yozuvchining chinakam bola muxlislari son-sanoqsiz ekanini isbotlaydi.

Kalit so‘zlar: roman, obraz, qahramon, qahramon ruhiyati, komizm, ijtimoiy muhit, ruhiyat tasviri, xarakter, yumor, ifoda.

Abstract

One of the prominent figures of Uzbek children's literature, Khudoyberdi Tokhtaboyev, is considered one of the writers who perfectly covered the character of children and spiritual world in their work. Khudoyberdi Tokhtaboyev ushered in a new era in Uzbek children's literature, in particular in prose. The characters he created became incredibly attractive to young readers with their character, behavior and how they talk. The writer was able to move the cheerfulness and innocence inside him into his works. This exact humor was close to the hearts of children, increasing his young fans more and more.The characters with unique features created by the writer live in the hearts of many readers. In particular, his heroes, such as Hoshimjon, Mirobiddinkhoja, Orifjon, Akrom, are already well-known, especially among young readers. The reason is that the memorable brightness, cheerfulness, pure and simple nature that of a child, tendency to laughter, made their character even brighter. The purpose of the article is not only to introduce Khudoyberdi Tokhtaboyev’s biography and list his works, but also to analyse his novels.Today's Uzbek children's literature is difficult to imagine without the writer Khudoyberdi Tokhtaboyev. His work took such a huge place in modern Uzbek children's literature that without his works this area feels totally empty. Every child at school is aware of the “Magic cap” of Khudoyberdi Tokhtaboyev. Not only Uzbek, but also foreign children read samples from the works of

the writer, after all, his works have been translated into more than 30 languages of the world. This proves that the writer's true young fans are countless.

Keywords: novel, image, hero, hero psyche, comism, social environment, image of psyche, character, humor, expression.

XORAZM ADABIY MUHITI VA SHE'RIY DEVONLAR

POETICAL DIVANS AND LITERARY ENVIRONMENT OF KHOREZM

S.Z. UMAROVA
Doctor of Philosophy in Philology (PhD), associate professor.
Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi. Tashkent. Uzbekistan
sohibaumar@gmail.com

Annotatsiya

Sharq adabiyoti tarixida devonchilik yuqori darajada rivoj topgan. Shoirlar o'zlarining g'azal, ruboiy, tarkiband, tarje'band, mustazod, muxammas, qasida, qit'a, fard kabi janrlarda yozilgan she'rlarini jamlab, devon shakliga keltirishgan. Devonlarga maxsus debocha ham yozilgan. Devonlarga yozilgan debocha shoir hayoti va ijodini o'rganishda muhim adabiy manba bo'lib xizmat qiladi. Devonlar tarkibidagi she'rlar odobu tasnifga ko'ra joylashtiriladi. Devon avvalida hamd, so'ngra na't g'azallar keltirilishi sharqona uslubga xos kompozitsion qurilish hisoblanadi.

XIX asr oxiri – XX asr boshlari Xorazmda an'analarni davom ettirish, ustozlarga munosib izdoshlik bo'lish hamda yangilikka intilish maqsadida yurtdagi barca ijodkorlarni jalb etgan yirik adabiy-madaniy muhit vujudga keldi. Xivada Muhammad Rahimxon II Feruz zamonida ko'plab shoirlar ijod etishgan va ularning devonlari tartib berilgan. Shoir va tarixchi Bayoniy Xorazm adabiy muhitida devonchilik an'anasining rivoj olganiga xonning o'zi rahnamolik qilganligini yozadi. Xivada Shermuhammad Avazbiy o'g'li Munis Xorazmiy (1778-1829), Muhammadrizo Ogahiy (1809-1874), Komil Xorazmiy (1825-1899), Muhammadrasul Mirzo (1840-1922), Muhammad Rahimxon Feruz (1844-1910), Ahmad Tabibiy (1869-1911), Muhammad Yusuf Bayoniy (1840-1923), Ilyos Mulla Muhammad o'g'li So'fi (1860-1916), Mutrib Xonaxarobiy (1870-1925), Muhammad Yusuf Chokar (1872-1951), Avaz O'tar o'g'li (1884-1919), Abdurazzoq Faqiriy (1884-1925), Safo Mug'anniy (1882-1938), Komiljon Devoniy (1887-1938) kabi yirik shoirlar yashab ijod etishgan. Hojimurod Laffasiy (1880-1945) "Xiva shoir va adabiyotchilarining tarjimai hollari" asarida xorazmlik 51 shoir haqida ma'lumot beradi. Ushbu maqolada XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Muhammad Rahimxon II Feruz saroyida jamlangan ijodkorlar va ular tomonidan tartib berilgan devonlar haqida so'z yuritiladi. Xususan, shahzoda shoirlar Sultoniy, Sa'diy, Asad va G'oziylar tomonidan tartib berilgan devonlar qo'lyozma va toshbosma nusxalari matniy tadqiqi va tahlili beriladi.

Kalit so'zlar: Xorazm, an'ana, matn, matnshunoslik, adabiyot tarixi, devonchilik, saroy, tarjima, tazkira, devon, janrlar, g'azal, muxammas.

Abstract

In the history of Eastern literatury, devanism is highly developed. The poets collected their poems written in genres such as ghazal, rubai, tarkiband, tarje'band, mustazad, mukhammas, qasida, fard and put them in the form of divan. A special preface was also written to devons. The preface written to devons serves as an important literary for studying the poet's life and work. The poems contained in the devons are arranged according to etiquette and classification. At the beginning of Devon, the introduction of hamd and na't ghazals is a compositional construction typical of the oriental style. At the end of the 19th century – the beginning of the 20th century, a large literary and cultural environment was created in Khorezm that attracted all the creators of the country in order to continue the traditions,

to be a worthy follower of the teachers and to strive for innovation. During the reign of Muhammad Rahim Khan II Feruz, many poets were created in Khiva and their divans were organized. Poet and historian Bayani writes that the khan himself led the development of the tradition of devanism in the literary environment of Khorezm. In Khiva, the son of Munis Khorazmi(1778-1829), Muhammadrizo Ogahi (1809-1874), Kamil Khorazmi(1825-1899), Muhammadrasul Mirza (1840-1922), Muhammad Rahimkhan Feruz (1844-1910), Ahmad Tabibi (1869-1911), Muhammad Yusuf Bayani(1840-1923), Ilyas Mulla Muhammad son of Sufi (1860-1916), Mutrib Khonakharobi (1870-1925), Muhammad Yusuf Chokar (1872-1951), Avaz Otar ogli (1884-1919), Abdurazzoq Faqiri (1884-1925), Safo Mughanni (1882-1938), Kamiljon Devoni (1887-1938) lived and creted. Hajimurad Laffasiy (1880-1945) provides information about 51 poets from Khorezm in his work “Biographies of poets and writers of Khiva”. This article talks about artists who gathered in the palace of Muhammad Rahimkhan II Feruz in the late 19th-early 20th century and the devans organized by them. In particular, the textual research and analysis of the manuscripts and lithographic copies of divans organized by prince poets Sultani, Saadi, Asad and Ghazi are given.

Keywords: Khorezm, tradition, text, textual studies, literary history, devanism, palace, translation, tazkira, devan, genres, ghazal, mukhammas.

RUSYA'NIN ORTA ASYA DEVLETLERİ İLE İLİŞKİLERİ

RELATIONS OF RUSSIA WITH CENTRAL ASIAN STATES

Sabina MALİKOVA

Doktorant, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
SBE Avrasya Araştırmaları
malikovasabina44@gmail.com

Özet

Hem Sovyet Dönemi öncesinde hem Sovyet Dönemi sırasında ve hem de Sovyetlerin yıkılışından itibaren Rusların Orta Asya Bölgesindeki hakimiyetleri uzun süredir devam eden ve pekiştirilen bir yapıya sahiptir. Sovyet öncesinden başlayan hâkimiyetin Sovyetler avantajıyla güçlü bir alt yapı oluşturması Rusya'nın Orta Asya ülkeleri üzerinde tartışmasız bir üstünlüğü sağlaması demek anlamına geliyordu. Yüzlerce yıl süren bu hâkimiyet sayesinde aynı dili konuşan dil sahibi ülkelerin anlaşmasını zorlaştıran politik hamleler ile Rusça'yı ortak anlaşma aracı yapmayı başarmış görünmektedir. Orta Asya bölgesinde dil olarak hâkim dilin Rusça olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Orta Asya ülkeleri, bağımsızlıklarını kazanınca, serbest piyasa mekanizmasına geçme hususunda "ekonomik dönüşüm programları" başlatmışlardır. Ekonomik anlamda bağımlılıklar özellikle eski kurulu düzenin yeni düzeni etkileyici bir biçimde yaşaması şeklinde kenedini göstermiştir. Klasik üretim yapısı ve buna bağlı olarak da klasik arz ve tedarik sisteminin önemli ölçüde devamlılığı, bölge ülkelerinin Rusya'ya bağımlılıklarının sürmesini temin etmiştir. Ruslar, Sovyet döneminde ulaştırma altyapısını Rusya Federasyonu'nu merkeze alan bir konumla tesis ederken, Orta Asya ülkelerinin Rusya'ya bağımlılıklarındaki devamlılığın önemli bir diğer nedenini oluşturmuş olmaktaydılar. Bağımlılığı sağlayan bir diğer faktör de Sovyet döneminin ekonomik ihtisaslaşma politikalarıdır. Bu politik yaklaşım biçimi, bağımsız kalan cumhuriyetler arası ticari ilişkilerin devamlılığını ve ticaretin büyük ölçüde Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine yönelmesini gerekli kılmıştır. Bunların doğal bir sonucu olarak, Orta Asya ülkelerinin ekonomileri, diğer topluluk ülkelerindeki ekonomik, hatta siyasi gelişmelere son derece duyarlı hale gelmiş ve ticari ilişkilerdeki aksamalar ciddi ekonomik krizlere yol açabilecek düzeyde olmuştur. Rusların ilk işgal dönemlerinden başlayıp Sovyet döneminde geliştirdiği bir başka önemli bağımlılık nedeni nüfus politikasıdır.

Rus nüfusunun diğer milliyetlere göre kalabalık olmasından istifade ederek yerel ülke başkentlerine okumuş, aydın ve beyaz yakalı Rusların yerleştirilmesi yüzlerce yıl sistematik bir biçimde gerçekleştirilmiştir (Nogayeva, 2015:184-186). Bununla da yetinilmeyip tehdit olarak görülen sosyal toplulukları da yerlerinden sürüp hemen her Sovyet başkentine sığınmacı olarak zorla iskâna tabi tutmuşlardır. Sözgelimi Ahıskalı Türkler bunun en tipik örneklerini teşkil etmektedirler. Bu sayede Rus nüfusu karşısında hiçbir milliyetin güç merkezi olma şansı kalmamaktadır. Sosyal sınıf ve tabaka sisteminde her Sovyet başkentinde Ruslar elit sınıfı ve diğerleri de diğer sınıfları oluşturmaktaydı. Bir bakıma sadece mekânsal bir ihtisaslaşma konusunda değil, aynı zamanda nüfusun ihtisaslaşmasında da Rusların merkeze oturtulduğu bir nizam bulunmaktaydı. Bütün eski Sovyet Devlet ve Toplumları içerisinde Rusya'ya bağımlılık açısından Orta Asya Cumhuriyetleri daha fazla öne çıkan bir ekonomik ilişkiler düzeni içerisinde bulunmaktadırlar. Bu durum günümüz koşullarında da varlığını hem dil hem hammadde kaynaklarının pazarlanması hem imalat sektörü ve hem de uluslararası sistem ile ilişkiler bakımından söyleyebilmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Rusya, ekonomi.

The dominance of the Russians in the Central Asian Region, both before and during the Soviet Era and since the collapse of the Soviet Union, has a long-standing and consolidated structure. The pre-Soviet dominance, with the Soviet advantage, meant that Russia had an undisputed superiority over the Central Asian countries. Thanks to this dominance that lasted for hundreds of years, it seems that it has succeeded in making Russian a common agreement tool with political moves that make it difficult for countries with the same language to agree. It would not be wrong to say that the dominant language in the Central Asian region is Russian. When the Central Asian countries gained their independence, they started "economic transformation programs" to switch to the free market mechanism. Economic dependencies manifested themselves in the form of the old established order living the new order in an impressive way. The classical production structure and, accordingly, the continuation of the classical supply and supply system to a great extent ensured the continuation of the dependence of the countries in the region to Russia. While the Russians established the transportation infrastructure in a position that centered the Russian Federation in the Soviet period, they were another important reason for the continuity of the Central Asian countries' dependence on Russia. Another factor that provides dependency is the economic specialization policies of the Soviet period. This form of political approach necessitated the continuation of the commercial relations between the independent republics and the directing of the trade to the Commonwealth of Independent States to a large extent. As a natural consequence of these, the economies of Central Asian countries have become extremely sensitive to economic and even political developments in other countries of the Community, and disruptions in trade relations have been at a level that could lead to serious economic crises. Another important reason for dependency that the Russians started from the first occupation period and developed during the Soviet period is the population policy.

Taking advantage of the crowdedness of the Russian population compared to other nationalities, the resettlement of enlightened and white-collar Russians to local capitals was carried out systematically for hundreds of years (Nogayeva, 2015: 184-186). Not content with this, they deported the social communities that were seen as a threat and forced them to resettle in almost every Soviet capital as refugees. For example, Meskhetian Turks are the most typical examples of this. In this way, no nationality has a chance to become a power center against the Russian population. In the social class and stratum system, in each Soviet capital, the Russians were the elite class and the others the other classes. In a way, there was an order in which the Russians were placed at the center not only in spatial specialization, but also in the specialization of the population. Central Asian Republics are in a more prominent economic relations order in terms of dependence on Russia among all former Soviet States and Societies. It is possible to say that this situation exists in today's conditions both in terms of language, marketing of raw material resources, manufacturing sector and relations with the international system.

Keywords: Central Asia, Russia, economy.

GAZETA TILINING BA'ZI GRAMMATIK – USLUBIY XUSUSIYATLARI

SOME GRAMMATICAL- STYLISTIC FEATURES OF THE NEWSPAPER LANGUAGE

Sabohat BOZOROVA
Alisher Navoiy Nomidagi Toshkent Davlat
O'Zbek Tili Va Adabiyoti Universiteti
sabohatbozorova@gmail.com.

Annotatsiya

Har xil voqea-hodisalarni, narsalarni, faktlarni o'ziga xos usullarda talqin etish vazifasi gazeta tilini turli nutq uslublariga bo'ysundiradi. Gazetada ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayotning barcha jarayonlarini aniq, oddiy yo'sinda, bir maromda bayon qilishni, shu bilan birga, shaxsiy his-tuyg'ular iliqligini ham, mualliflarning fikr predmetiga munosabatini ham, muallif shaxsidan voz kechishga intilishni ham, murakkab fikrlarni kundalik hayotdagi aniq obrazlarda, konkret tasvir va tavsiflarda qamrab olishni ham, ayni paytda badiiy to'qimalarga yo'l qo'ymaslik va boshqa holat-xususiyatlarni ham kuzatish mumkin. Bu xususiyatlar gazeta tilining xarakterli belgilaridir. Gazeta keng doiradagi obyektni, murakkab va serqirra voqea-hodisalarni, faktlarni aks ettirish jarayonida nutqning turli ko'rinishlariga murojaat qiladi. U bu jarayonda publitsistik, ilmiy-ommabop, so'zlashuv, rasmiy uslublardan foydalanadi. Gazeta tilida bu uslublarning nutq elementlari, ko'pincha, o'zaro qo'shilgan, qorishgan tarzda qo'llanadi. Binobarin, uslublararo o'tib bo'lmas chegara yo'q. Ularning o'zaro bog'liqligi cheksizdir. Bir uslub elementining ikkinchisiga o'tib turishi hozirgi uslubiy tizimning o'ziga xos belgilaridandir. Gazeta tilining asosiy vazifasi kundalik hayotda amalga oshadigan ishlar, voqea-hodisalar haqida axborot berishdir. Demak, gazeta nutqining birinchi vazifasi informativlik, ya'ni axborot berishdir. Ayni o'rinda axborotlar zamirida tezkorlik, ta'sirchanlik yotadi. Axborotni gazetxonga yetkazuvchi nutq vositalari mavzuning qandayligiga ko'ra tanlanadi. Barcha gazetalar tilidagi umumiylik shu bilan xarakterlanadi. Ikkinchi tomondan, mavzuiy bir xillik, masalan, bir xil ijtimoiy-siyosiy voqea-hodisalarning yoritilishi gazetalarda umumiylik borligini, ulardagi nutqiy vositalarda o'zaro mushtaraklik xususiyatlari mujassamlashganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: gazeta tili, axborot, nutq vositalari, publitsistik matn, gazeta janrlari.

Abstract

The task of interpreting various events, things, and facts in their own ways makes newspaper language subject to different speech styles. In the newspaper, all the processes of socio-economic and political life should be described in a clear, simple way, at the same time. It is possible to observe both inclusion in concrete images and descriptions in life, and at the same time avoiding artistic textures and other characteristics. These features are characteristic features of newspaper language.In the process of reflecting a wide range of objects, complex and exciting events, facts, the newspaper uses various forms of speech. In this process, he uses journalistic, scientific-popular, colloquial, and official methods. Speech elements of these styles are often used in a mixed manner in newspaper language. Therefore, there is no insurmountable border between styles. Their interdependence is infinite. Transition of one stylistic element to another is one of the characteristic features of the current stylistic system.The main task of newspaper speech is to provide information about daily life and events. So, the first task of newspaper speech is informativeness, i.e. providing information. At the same time, at the heart of the information lies the speed and effectiveness. The means of speech that convey information to the newspaper are chosen according to the nature of the topic. The language of all newspapers is characterized by this. On the other hand, the thematic uniformity, for example, the coverage of the same social and political events, shows that newspapers have a commonality, that the features of mutuality are embodied in their speech tools.

Key words: newspaper language, information, means of speech, journalistic text, newspaper genres.

YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ KÜLTÜREL UNSURLAR KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATİON OF THE NEW ISTANBUL TURKİSH TEXTBOOKS FOR INTERNATİONAL STUDENTS İN THE SCOPE OF CULTURAL ELEMENTS

Sadık Ahmet ÇETİN
Öğr. Gör. Dr., Başkent Üniversitesi, BÜDAM
ORCID: 0000-0002-1858-6914
sadikahmetcetin@gmail.com

Özet

Bu araştırmada "Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitaplarının kültürel unsurlar kapsamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ders kitaplarındaki "dille; edebiyat, sanat ve müzikle; günlük yaşamla, kişiler arası ilişkilerle; örf ve adetlerle, değerler ve eğitimle; din ve inançla, coğrafya ve mekânla; beden diliyle; yaşam koşullarıyla" ilgili kültürel unsurlar belirlenmiştir. Kitaplar, "kültürel unsurların genel olarak, düzeylere göre, temalara göre dağılımı ve kültürel unsurlara yer verilme şekli" kapsamında incelenmiştir. Araştırmada verilerin analizi sonucunda kitaplarda en çok yer verilen kültürel unsurların günlük yaşamla ilgili, en az yer verilenlerin ise beden diliyle ilgili olduğu tespit edilmiştir. A1'de "günlük yaşamla" ilgili; A2'de "günlük yaşam" ve "edebiyat, sanat ve müzikle" ilgili; B1'de yaşam koşullarıyla ilgili; B2'de "edebiyat, sanat ve müzik" ve "coğrafya ve mekânla" ilgili; C1'de "kişiler arası ilişkilerle" ilgili kültürel unsurların öne çıktığı görülmüştür. Dille ilgili unsurlar her seviyeye yayılmıştır. Bazı temalarda belirli kültürel unsurların daha çok yer aldığı belirlenmiştir. "Ne Yapıyorsun ve Gezelim Görelim" temasında günlük hayatla ilgili, "Benim Dünyam" temasında kişiler arası ilişkilerle ilgili; "Evvel Zaman İçinde, Değişen Dünya ve Fil Şeridi" temasında edebiyat, sanat ve müzikle ilgili; "Bir Dünya Kültür" temasında örf ve adetlerle ilgili; "İş Dünyası ve Ekonomi" temasında daha çok yaşam koşullarıyla ilgili kültürel unsurlara yer verildiği görülmüştür. Kültürel unsurlara kitaplarda "okuma ve dinleme-izleme metni olarak; sesli, videolu ve görsel olarak; etkinlik olarak yer verildiği belirlenmiştir. Sonuç olarak kitaplarda kültürel unsurlar seviyelere ve temalara göre farklılaşmıştır. Kültürel içerikler ise kitaplarda çok boyutlu olarak yer almıştır. Kitaplar "kişiler arası ilişkilerle ilgili; coğrafya ve mekânla ilgili, beden diliyle ilgili; değerlerle ilgili" kültürel unsurlar açısından yetersizdir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, ders kitapları, kültürel unsurlar.

Abstract

In this research, it is aimed to evaluate the "New Istanbul Turkish Textbooks for International Students" within the scope of cultural elements. The research was carried out by document analysis method. In the research, "with language; with literature, art and music; with everyday life; with interpersonal relationships; with customs and traditions; with values and education; with religion and belief; with geography and space; with body language; cultural elements related to "living conditions" were determined. The books were examined within the scope of "the distribution of cultural elements in general, according to levels, according to themes, and the way cultural elements are included". As a result of the analysis of the data in the research, it has been determined that the cultural elements that are mostly included in the books are related to daily life, and the least included ones are related to body language. Regarding "daily life" in A1; On "daily life" and "literature, art and music" in A2; Regarding

living conditions in B1; On "literature, art and music" and "geography and space" in B2; It was seen that cultural elements related to "interpersonal relations" came to the fore in C1. Linguistic elements span all levels. It has been determined that certain cultural elements are more involved in some themes. The theme of "What Are You Doing and Let's Travel" is about daily life, and the theme of "My World" is about interpersonal relations; In the theme of “Once Upon a Time, the Changing World and the Elephant Strip”, related to literature, art and music; In the theme of “One World Culture”, about customs and traditions; In the theme of "Business World and Economy", it was seen that cultural elements related to living conditions were mostly included. Cultural elements in the books as “reading and listening-watching texts; audio, video and visual; identified as an activity. As a result, the cultural elements in the books differed according to the levels and themes. Cultural contents, on the other hand, took place in the books in a multidimensional way. The books are “about interpersonal relationships; related to geography and space; about body language; “related to values” is insufficient in terms of cultural elements.

Keywords: Teaching Turkish to foreigners, textbooks, cultural elements.

THE DARK SİDE OF DUBAİ: MODERN SLAVERY

Seda YAZGAN HADZUBULİC

Abstract

Modern slavery is one of the most on a large scale crime in the world . It causes physical and psychological harms to most marginalized groups such as lower castes in india or underdeveloped countries laborers, discriminated indigenious populations of certain countries like Brazil and Nepal. The crime not only does affect the direct victims but also the communities in which it develops . The International Labour Organization estimates that, by their definitions, over 40 million people are in some form of slavery today. 24.9 million people are in forced labor, of whom 16 million people are exploited in the private sector such as domestic work, construction or agriculture; 4.8 million persons in forced sexual exploitation, and 4 million persons in forced labor imposed by state authorities. 15.4 million people are in forced marriage."1

The present paper provides an overview of the literature on the current situation and modern slavery in Dubai and which primarily focuses on the situation of laborers conditions .It provides an unique case study of of modern slavery in the UAE how the slavery practices in 21st century.

My research will focus on three important aspects of the modern slavery in Dubai Firstly the geneal situation in Dubai what are the main factors have caused the modern day of slavery and how the shining trousm industry plays a huge - dangerous role in this slave circle.In conclusion, I will focus on the question of what are the policies which Dubai and other countries have to change to find a better solutions to somehow end this circle of slavery. The aim of this paper to have a better understanding about the ongoing modern slavery and

to raise global awareness about workers conditions and the humanitarian crisis at hand . My research will consist of information from academic articles, published books, various websites ,data from previous studies and resources .

Keywords: Dubai, UAE, Modern Slavery, Labor, ILO

Eşik Anlatı Alanlarındaki Karmaşada Algısal Olgunlaşma ve Kendini Bulma Anlamında Özgürlük Fikri: James Joyce'un "Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi" Adlı Eserine Yeniden Bir Bakış

The Perceptive Maturation in Chaos And The Idea of Freedom As A Form of Self Discovery in Liminal Narrative Spaces: James Joyce's "A Portrait of The Artist As A Young Man" Revisited

Selin MARANGOZ
Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0001-5561-2344
smarangoz@beun.edu.tr

Özet

Modern yaşamın hızı, teknolojik yenilikler, kültürel gelişimler, sanatta ve edebiyatta dikkat çekici değişimlerle özdeşleştirilen yirminci yüzyılın ilk yılları, tarihsel, politik, toplumsal karmaşa ve çalkantılara tanıklık etmiştir. Gerilim ve karmaşayla daha da alevlenen değişen zaman görüşü, gelenekselleşmiş fikirlere ve toplumsal olgulara önemli bir başkaldırı olarak başlayan modernist hareketin çıkış noktası sayılmıştır. Tüm bu olan bitene verdikleri entelektüel, estetik ve sanatsal tepkilerinde modernist yazarlar öznel deneyimleri, "varolma anları" ve anlaşılması oldukça güç insan psikolojisini kendilerine has anlayış ve ifadeleriyle "bu kargaşaya yazınsal bir şekil vererek" göstermiştir. Böylece "kontrollü dağınıklık" olarak adlandırılabilen anlayışı anlatıda yeni deneysel yöntemlerle betimleyen edebi modernism, önceki dönemlerde yazılan edebi eserlerdeki estetiğe dayalı düzenlemelerden, şiirsel söylemlerden ve yazınsal biçimlerinden uzaklaşmıştır. Bu çalışma "Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi" adlı eserinde James Joyce'un, romanın başkahramanı Stephen Dedalus'un gençlik yıllarına kadar olan yarı otobiyografik büyüme öyküsünü anlatırken modernist anlayışı nasıl işlediği konusunda bir yorum sunmaktadır. Varlığı ve öz benliği için gerekli algısal olgunlaşma yolundaki asi fikirleri, hassas hayal gücünün yoğunluğu ve sezgisel zaferleri ve "ağları" yok edip özgürleşme amacına olan bağlılığı Stephen'ın, özel ve genel benlik arasındaki ayrımı oldukça büyüten iç çekişmeleriyle yansıtılmıştır. Bu doğrultuda, kendine has estetik anlayışıyla bir sanatçı olmaya karar verme anına kadar geçen süreç boyunca başkahramanın deneyimlediği "arada sıkışmışlık" durumları ve sınır aşımına gömülü değişim evreleri, metindeki eşik anlatı alanlarını oluşturmaktadır. Bu çalışma bilinç akışı tekniği, iç monolog ve serbest dolaylı söylemi kullanarak epifanilerin bağlamsallaştırılmasıyla eşik aşamaları kurgulama ve bunları yapılandırma sürecinde James Joyce'un, modernist anlayışı anlatısal yapının uyumuyla birleştirdiğini ve sanatçı olmaya aday genç Stephen Dedalus'un içsel yolculuk serüvenini konu alan estetik deneyimini ustaca gösterdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otobiyografik büyüme romanı, eşik anlatı alanı, bilinç akışı, iç gözlem, epifanik deneyim.

Abstract

The early decades of twentieth century that were associated with the rapidity of modern life, technological innovations, cultural developments and remarkable changes in literature and art witnessed historical, political, social crises and upheavals. The idea of changing times agitated more by tension and turmoil was considered as the starting point of modernist movement, which rose as a crucial

rebellion against the conventionalized concepts and issues. In their intellectual, aesthetic and artistic response to all, the modernist authors attempt to give “a narrative shape to this disorder” with their authentic identification and representation of subjective human experience, “moments of being” and complexity of human psyche. Thus, literary modernism, which can be identified as the embodiment of “controlled disorder” in narrative with experimental narrative procedures, characterizes a break from the previously engaged regulations of aesthetics, poetic norms and narrative forms. This study presents an interpretation on how the modernist notion is conveyed by James Joyce to narrate the semi-autobiographical coming of an age story of the protagonist, Stephen Dedalus from his childhood to adolescence in “A Portrait of the Artist as a Young Man”. Stephen’s rebellious ideas on his gradual way to perceptive maturation required for his existence and self being, the intensity of his sensitive imagination, his intuitive triumphs and his commitment to the goal of being free by casting off “the nets” are reflected with his inner conflicts immensely widening the gap between private and public self. The states of “betwixt and between” and the stages of change embedded in boundary transgression experienced by the protagonist during the process until his eventual decision to become an artist with his own understanding of aesthetics, accordingly, form the liminal spaces in the narrative. This study aims to explore that in the duration of fictionalizing and structuring the liminal phases in relation to the contextualization of epiphanies with the use of stream of consciousness technique, inner monologue and free indirect discourse, James Joyce mediates the modernist notion through the coherency of narrative pattern and artistically displays his own aesthetic experience of portraying the vocation of young Stephen Dedalus an artist-to-be.

Keywords: Autobiographical coming of an age novel, liminal narrative space, stream of consciousness, introspection, epiphanic experience.

SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF DERS KİTABINDA SÖZLÜ VE YAZILI EDEBİ ÜRÜNLERİN YER ALMA DURUMLARININ BELİRLENMESİ

DETERMİNİNG THE INCLUSİON OF ORAL AND WRİTTEN LİTERARY PRODUCTS İN THE SOCİAL STUDİES 6TH GRADE TEXTBOOK

Selman ABLAK
Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
selmanablak@cumhuriyet.edu.tr

Özet

Ders kitapları ortaya çıktığı andan günümüze kadar eğitim-öğretim süreçlerinde gerek öğrencilerin gerekse öğretmenlerin başvurdukları en temel araçlardan biri olma özelliğini sürdürmektedir. Söz konusu sosyal bilgiler dersi olduğunda ise bir ders kitabının etkililiği daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından incelenerek okutulması kararlaştırılan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı sözlü edebi ürünlerin yer alma durumu açısından incelenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yönteminde doküman incelemesi deseninde tasarlanan çalışmada doküman olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı kullanılmıştır. Çalışmada toplanan veriler içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında sözlü ve yazılı edebi türlerin kullanımına önem verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda incelenen ders kitabında sözlü ve yazılı edebi ürünler arasında yer alan anı, atasözü, biyografi, destan, deyim, efsane, fıkra, hikâye, makale, mâni, marş, masal, mektup, siyasetname, şarkı/türkü, şiir, tekerleme ve tiyatro türlerine yer verildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, sosyal bilgiler, sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri

Abstract

Textbooks continue to be one of the most basic tools used by both students and teachers in the education-teaching processes from the moment they emerged to the present day. When it comes to the social studies course, the effectiveness of a textbook becomes more evident. In this research, the 6th Grade Social Studies Textbook, which was decided to be read after being examined by the Ministry of National Education Board of Education and Discipline, was tried to be examined in terms of the availability of oral literary products. The 6th Grade Social Studies Textbook published by the Ministry of National Education was used as a document in the study, which was designed in the document analysis pattern in the qualitative research method. The data collected in the study were analyzed through content analysis. As a result of the research, it was concluded that the use of oral and written literary genres was given importance in the 6th Grade Social Studies Textbook. In this context, memoirs, proverbs, biographies, epics, idioms, legends, anecdotes, stories, articles, poems, marches, fairy tales, letters, politics, songs, poems, nursery rhymes and theater are among the oral and written literary products in the textbook examined in this context types are included.

Keywords: Textbook, social studies, oral and written literature products.

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA OKUL DIŞI ÖĞRENME

OUT-OF-SCHOOL LEARNİNG İN SOCİAL STUDİES CURRİCULUM

Selman ABLAK
Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
selmanablak@cumhuriyet.edu.tr

Özet

Bu araştırmada sosyal bilgiler dersinin Türkiye'de okutulmaya başlandığı 1968 yılından günümüze kadar hazırlanarak uygulamaya alınan ortaokul düzeyindeki sosyal bilgiler dersi öğretim programları okul dışı öğrenme bağlamında incelenmiştir. Nitel araştırma yönteminde doküman incelemesi deseninde tasarlanan çalışmada doküman olarak Türkiye'de ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler eğitimine yönelik hazırlanan 1969 Ortaokullarda Denenecek Sosyal Bilgiler Programı, 1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye'de sosyal bilgiler dersine yönelik ortaokul düzeyinde hazırlanan ve uygulamaya alınan tüm öğretim programlarında okul dışı öğrenmeye yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Dışı Öğrenme, Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı

Abstract

In this research, the social studies course curriculum at the secondary school level, which has been prepared and put into practice since 1968, when the social studies course was started to be taught in Turkey, was examined in the context of out-of-school learning. In the study designed in the document analysis pattern in the qualitative research method, the 1969 Social Studies Program to Try in Secondary Schools, which was prepared for secondary school level social studies education in Turkey, 1998 Primary Education Social Studies Curriculum, 2005 Primary Education Social Studies Curriculum, 2018 Social Studies Curriculum (Primary and Secondary School 4th, 5th, 6th and 7th grades) were used. As a result of the research, it was concluded that out-of-school learning was included in all curricula prepared and implemented at the secondary school level for the social studies course in Turkey.

Keywords: Out-of-school Learning, Social Studies, Curriculum.

İKİ SAVAŞ ARASINDA ESTONYA VE FİNLANDİYA'DA TÜRKÇENİN YAZILIŞI VE EĞİTİMİ HAKKINDA

ABOUT THE WRITING AND EDUCATION OF TURKISH İN ESTONIA AND FINLAND BETWEEN TWO WARS

Sevil Abbasova ATİLLA
İstanbul Üniv. Sos. Bil. Enst. Doktora Öğrencisi,
ORCİD: 0000-0002-2613-9073
irevanlisevil@gmail.com

Özet

1917 Rus devriminden sonra bağımsızlığını ilan etmiş on ülke arasında bulunan Estonya ile Finlandiya'da yaşayan Mişer Tatarlarının Rusya ile hemen bütün ilişkiler dini, kültürel vb. ilişkiler kesilmiş oldu. Mişer ve Kazan Tatarları arasındaki başlıca fark Kazanların Tataristan'da bulunması Mişerlerin ise "devletsiz" kalmaları ile özetlene bilir. Bu bağlamda ayrıca Kuzey Tatarcasını iki lehçesini oluştururlar. Bu dönemde din konusunda Petersburg'daki müftülükten ayrılmak zorunda kalınmış, ana dili eğitimi konusunda dil kursları açılmış, "Türk Halk Mektebi" de kurulabilmiş, gazete ve çeşitli yayınlar çıkarılmıştır. İlkin kullanılacak alfabe konusunda çok tartışmalar olmuştur. Özellikle otuzlu yıllarda eğitim öğretim ve yayıncılıkta kullanılan dilin İstanbul Türkçesi olması gerektiği ısrarla öne sürülmüştü. Tatarların eski gelenegi olarak bütün çocuklara okuma yazma öğretilmeli idi. 1945'ten sonra Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olunca, iki ülke arasındaki ilişkiler yine kesildi. Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra sınırların neredeyse kalkacağı sanılıyorduysa, 2000'li yıllarda Rusya bütün azınlıklar hakkında saldırgan bir kültür kıyımına yönelmiştir. Gerek Rusya arazisinde gerekse de Rusya'nın etki alanı olarak gördüğü geniş bölgeleri nerede ise ezeli bir hak olarak görüyor. Sözün gelişi iki dünya savaşı arasında Kuzeyde Finlandiya, Estonya ve Letonya Sovyet alanına dahil edilmişti. Günümüzde büyük oyun 'yeni büyük oyuna dönüşüp emperyalist güçlerin arasında var olma mücadelesine dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sovyet Cumhuriyetleri, Mişer Tatarları, Eğitim, Alfabe, Türkçe

Abstract

After the 1917 Russian revolution, the Mishar Tatars living in Estonia and Finland, which are among the ten countries that declared their independence, were cut off from almost all religious, cultural, etc. relations with Russia. The main difference between Mishar and Kazan Tatars can be summarized as the presence of Kazan Tatars in Tatarstan and the "stateless" status of the Mishers. In this context, they also form two dialects of Northern Tatar. In this period, Mishars had to leave the mufti in St. Petersburg, language courses were opened on the subject of mother tongue education, the "Turkish Folk School" was also established, newspapers and various publications were published. There has been much debate about the alphabet to be used first. Especially in the thirties, it was insisted that the language used in education and broadcasting should be Istanbul Turkish. It was the old tradition of the Tatars that all children should be taught to read and write. After 1945, when Estonia became a Soviet Socialist Republic, relations between the two countries were cut off again. If it was thought that the borders would almost disappear after the collapse of the Soviet Union, but in the 2000s Russia turned to an aggressive cultural massacre against all minorities. It sees both the territory of Russia and the large areas that Russia sees as an area of influence, almost as an eternal right. For example, between the two world wars,

Finland, Estonia and Latvia were included in the Soviet zone in the north. Today, the big game has turned into a new big game and has turned into a struggle for existence among the imperialist powers.

Keywords: Soviet Republics., Mishar Tatars, Education, Alphabet, Turkish

BABUR'UN GAZELLERİNİN BÜYÜLEYİCİ SÖZ DAĞARCIĞI (116 GAZEL ÖRNEĞİNDE)

BOBUR G‘AZALLARINING MAFTUNKOR LEKSIKASI (116 G‘AZAL MİSOLİDA)

THE ENCHANTING VOCABULARY OF BABUR'S GAZELLES (ON THE EXAMPLE OF 116 GAZELLES)

Shahnoza ZİYAMUXAMEDOVA
Toshkent davlat yuridik universiteti
O`zbek tili va adabiyoti kafedrasi dotsenti v.b.
ORCID: 0000-0002-4101-7066
shahnozaziyo@mail.ru

Özet

Zahiriddin Muhammed Babur'un şiirsel mirası çok yönlü ve zengindir. Gazelları dönemin tarihi olaylarını, özel hayatını, aşklarını, tutkularını, çevresini, dine karşı tutumunu ve geleneklerini gerçekçi bir şekilde yansıtır. Zahiriddin Muhammed Babur'un şiirsel mirası, yüksek bir sanat düzeyinde yazıldığı için klasik Özbek şiiri tarihinde yerini alır. Gazellerinde aşk, vefa, vefa ve hicran temaları önemli yer tutar. Babur'un gazellarında sevgilinin büyüleyici güzelliği, ay şeklindeki yüzü, güzel gözleri, kemerli kaşları ve güzel figürü akıcı mısralarla büyük bir ustalıkla seslendirilmiştir. Makale, Babur'un sevgilisinin güzelliğini anlatan karşılaştırmalara odaklanıyor. Ayrıca onun 116 gazel örneğinde vücut kısımlarını ifade eden kelimelerin sayısı sayılmış ve örneklerle teyit edilmiştir. Babur'un kişisel ve eşsiz şiirinden büyülenen bir okuyucu olarak, şiirinin acı verici olduğu kadar zorlayıcı olduğunu söyleyebiliriz. Ne kadar hüzünlü, o kadar parlak. Yüreğin derinliklerine inen bu hüzünlü dizelerde yarınlara ve geleceğe dair parlak umutlar vücut buluyor. Babur'un şiirleri de bir o kadar değerli ve cana yakındır.

Babur'un dünya edebiyatının eşsiz bir hazinesi olan eserleri dünyanın birçok diline çevriliyor ve inceleniyor çünkü eserleri en yüksek insani nitelikleri yüceltiyor: hümanizm, vatanseverlik, sevgi ve merhamet. Ölümsüz yaratıcı mirası halkları birleştirir, bir dostluk ve karşılıklı anlayış köprüsü görevi görür, eserlerinde söylenen değerler herkes için eşit derecede yakın ve anlaşılır olduğu için, her zaman tüm iyi teşebbüslerde ve işlerde yol gösterici bir yıldız olarak hizmet edeceklerdir.

Anahtar Kelimeler: söz varlığı, gazel, visal, hicran, ay yüzlü, sevgili, güzelliği anlatan benzetmeler.

Annotatsiya

Zahiriddin Muhammad Boburning she’riy merosi serqirra va boy. Uning g‘azallarida davrning tarixiy voqealari, shaxsiy hayoti, muhabbati, ehtiroslari, muhiti, din va urf-odatlarga munosabati real tarzda aks ettirilgan. Zahiriddin Muhammad Boburning she’riy merosi yuksak badiiy saviyada yozilgani bilan mumtoz o‘zbek she’riyati tarixida o‘z o‘rnini egallaydi. Uning g‘azallarida ishq, vafo, visol va hijron mavzulari salmoqli o‘rin tutadi. Bobur g‘azallarida mahbubaning maftunkor go‘zalligi, oydek chehrasi, shaxlo ko‘zlari, kamon qoshlari, go‘zal qomati ravon misralarda yuksak mahorat bilan kuylangan. Maqolada Bobur mahbubasining go‘zalligini ta’riflovchi qiyoslariga e’tibor qaratilgan. Bundan tashqari, uning 116 g‘azali misolida tana a’zolarini bildiruvchi so‘zlar soni sanab o‘tilgan va misollar bilan tasdiqlangan. Boburning shaxsiy va betakror she’riyatidan maftun bo‘lgan o‘quvchi

sifatida aytishimiz mumkinki, uning she'riyati juda ta'sirchan. Ko'ngillarga chuqur singib ketgan bu g'amgin satrlarda ertangi kunga, kelajakka bo'lgan yorqin umidlar mujassam. Shuning uchun uning she'rlari shunday qimmatli va qalbga yaqin.

Bobur asarlari jahon adabiyotining noyob xazinasi sifatida dunyoning ko'plab tillariga tarjima qilinib o'rganilmoqda, chunki uning asarlarida insonparvarlik, vatanparvarlik, mehr-oqibat kabi yuksak insoniy fazilatlar tarannum etilgan. Uning o'lmas ijodiy merosi xalqlarni birlashtiradi, do'stlik va o'zaro hamjihatlik ko'prigi bo'lib xizmat qiladi, chunki uning asarlarida tarannum etilgan qadriyatlar hamma uchun birdek yaqin va tushunarli bo'lgani uchun hamisha yo'lchi yulduz bo'lib xizmat qiladi.

Tayanch so'zlar: leksika, g'azal, lirika, visol, hijron, mahbuba, go'zallikni tasvirlovchi qiyoslar.

Abstract

The poetic heritage of Zahiriddin Muhammad Babur is multifaceted and rich. His gazelles realistically reflect the historical events of the era, his personal life, love, passions, environment, attitude to religion and customs. The poetic legacy of Zahiriddin Muhammad Babur takes its place in the history of classical Uzbek poetry, as it is written at a high artistic level. In his gazelles, the themes of love, fidelity, visal and hijran occupy a significant place. In Babur's gazelles, the bewitching beauty of the beloved, the moon-shaped face, beautiful eyes, arched eyebrows, and the beautiful figure are sung with great skill in fluent verses. The article focuses on comparisons describing the beauty of Babur's beloved. In addition, on the example of his 116 gazelles, the number of words denoting parts of the body was counted and confirmed by examples. We can only say, as a reader fascinated by Babur's personal and unique poetry, that his poetry is as compelling as it is painful. The sadder, the brighter. Bright hopes for tomorrow and the future are embodied in these sad lines that sink deep into the heart. Babur's poems are just as valuable and close to the soul.

Babur's works, as a unique treasure of world literature, are translated into many languages of the world and studied, because his works glorify the highest human qualities: humanism, patriotism, love and mercy. His immortal creative heritage unites peoples, serves as a bridge of friendship and mutual understanding, since the values sung in his works are equally close and understandable to everyone, they will always serve as a guide, a guiding star in all good undertakings and deeds of descendants.

Keywords: vocabulary, gazelle, lyrics, visal, hijran, moon-faced, beloved, comparisons describing beauty.

BUXORODAGI ILK DORIXONA

THE FIRST PHARMACY IN BUKHORA

Shaxrinoz SHİRİNOVA

Toshkent davlat stomatologiya instituti 1-bosqich magistranti

Özet

Mintaqamiz ilk sivilizatsiya o'choqlaridan biri bo'lishi bilan birga, ko'plab kashfiyotu ixtirolarning, ilm-fan taraqqiyoti yutuqlarining zamini ham hisoblanadi. G'ildirak deysizmi, o'q-yoy, mehnat qurollari barchasi O'rta Osiyo hududida inson aql-idroki va mehnati natijasida paydo bo'lgan. Shuningdek, aynan dori-darmonlar va dorixona ham bizning zaminimizda, ya'ni Buxorodan qadimiyroq sanalgan Poykent shahri xarobalaridan topilgan. Fransiyaning Luvr, Rossiyaning Ermitaj muzeyi va Italiya davlati arxeologlari bilan hamkorlikda olib borilgan arxeologik tadqiqotlar natijasida VIII-IX asrga oid bo'lgan "Poykent dorixonasi"ning topilishi olamshumul yangilik bo'ldi. Tekshirishlar natijasida dorixonada tabiblik va dori tayyorlash amaliyotlari o'tkazilganligi aniqlandi. Tadqiqotlar samarasi o'laroq u yerdan juda ko'plab shisha idishlar, buyumlar, shu jumladan fanda olimlar tomonidan alembiklar deb ataladigan, tabobatda keng foydalanadigan qon so'ruvchi idishlar jamlanmasi topildi. Bu esa shahrimiz qadimdan tabobat va tibbiyot markazlaridan biri bo'lganligidan dalolat beradi. Alembiklar xususida Buxoro arxeologiya ekspeditsiyasi rahbari professor G.L.Semenov ham XIII asr miniatyurasida tasvirlangan motivlarga asoslangan holda, ushbu idishlar tibbiy maqsadlarda va aynan tanadan qon so'rishga mo'ljallangan degan xulosaga kelgan. 1980 yillar boshlarida Poykentda ochilgan "Poykent dorixonasi"dan jami 12 dona alembiklar topilgan. Shishadan yasalgan bu kimyoviy idishlar ko'k rangli shishadan tayyorlangan bo'lib, idishga 6-9 sm li naychalar biriktirilgan. Bundan ko'rinib turibdiki, yurtimizda buyuk vatandoshimiz, Avitsenna nomi bilan mashhur bo'lgan bobomiz Abu Ali ibn Sinodan ham oldin tabiblikning ilk kurtaklari barq ura boshlagan.

Poykentdan sopol chetlariga bitilgan yozuvlar, bundan tashqari, sopol bo'laklariga chekib yozilgan arabcha yozuv namunalari ham ochilganki, bevosita bu bino faqat shu xususidagi xizmat faoliyat turiga tegishli ekanini isbotlaydi. Arxeologlar topgan yozma ma'lumotga ko'ra bu dorixona va kimyoviy laboratoriya mijozlarining ko'pligi bilan alohida ahamiyatga molik bo'lgan. Buni esa tarixiy hujjatlardan bilib olsa bo'ladi. 30 iyun 790 yil sanasi ko'rsatilgan arab tilida yozilgan yozma manba shular haqida xabar beradi. Masalan, ayrim ismlar yozilgan, haftaning ma'lum bir kunlari, yil, sanalari qayd etilgan. Buyurtmachidan aptekar (dorishunos)ga buyurtmani qabul qilgani, o'sha sanani deylik sopol bo'lagiga qora tush bilan qayd etgani yozib qoldirilgan.

Shuni ham alohida ta'kidlab o'tish joizki, shaharning hunarmandlar yashaydigan mahallasida shisha idishlar ishlab chiqaradigan ustaxona va u yerdan kishilardan qon oladigan probirka va banka-idishlar topilgan. Bu ham Poykentda tabobat yuksak rivojlanganligiga yana bir isbot. Bundan necha ming yillar oldin ajdodlarimiz ilm sirlarini chuqur o'rganib, bu kabi hayratlanarli ishlarni amalga oshirganligiga tan bermasdan ilojimiz yo'q. Poykentdan topilgan dorixona hamda arxeologik ashyolar esa ajdodlarimizning olib borgan tabiblik ishlariga, ne-ne kashfiyotlariga guvoh bo'lgan bo'lsa ajab emas.

Poykent yirik shisha ishlab chiqarish markazi ham hisoblangan. Tayyorlanadigan shisha idishlar faqat tibbiyoda emas, balki boshqa sohalarda ham keng qo'llanilgan. Poykent shishalari murakkab kimyoviy tarkibga ega bo'lib, 6 xil kimyoviy komponentlardan tashkil topgan.

Bugungi kunda Poykent xarobalarida arxeologik qazishmalar, ilmiy izlanishlar davom etmoqda. Xalqimizning shaharsozlik va davlatchilik tarixi o'rganilmoqda. Bu yerdan topilayotgan tarixiy ashyolar yurtimizning dunyo tamaddunida yetakchi o'rin tutganligini yana bir karra namoyon etishiga shubha yo'q.

Abstract

In addition to being one of the first centers of civilization, our region is also considered the ground of many discoveries and inventions, achievements of scientific development. Wheels, arrows, bows, work tools all appeared as a result of human intelligence and work in Central Asia. Medicines and a pharmacy were also found on our land, that is, in the ruins of the city of Poykent, which is older than Bukhara. As a result of the archaeological research conducted in cooperation with the French Louvre, the Russian Hermitage Museum, and the archaeologists of the Italian state, the discovery of the "Poykent pharmacy" dating back to the VIII-IX century became a global news. As a result of inspections, it was found that medical and drug preparation practices were carried out in the pharmacy. As a result of the research, a lot of glass containers and objects were found there, including a set of blood-sucking vessels, called alembics by scientists, which are widely used in medicine. This indicates that our city has been one of the centers of medicine and medicine since ancient times. Regarding the alembics, the head of the Bukhara archaeological expedition, professor G.L. Semenov, based on the motifs depicted in the 13th century miniatures, concluded that these vessels were intended for medical purposes and specifically for sucking blood from the body. A total of 12 alembics were found in the "Poykent Pharmacy" opened in Poykent in the early 1980s. These glass chemical containers are made of blue colored glass with 6-9 cm tubes attached to the container. It is clear from this that the first buds of medicine began to shine in our country even before our great compatriot, our grandfather Abu Ali ibn Sina, known as Avicenna.

Inscriptions written on the edges of pottery from Poykent, as well as samples of Arabic inscriptions written on pottery pieces, were discovered, which directly proves that this building belonged to this type of service activity. According to the written information found by archaeologists, it was of particular importance with the large number of customers of the pharmacy and chemical laboratory. This can be learned from historical documents. A written source written in Arabic, dated June 30, 790, reports this. For example, some names are written, certain days of the week, year, dates are recorded. It is recorded that he accepted the order from the customer to the apothecary (pharmacist), and that date was recorded on a ceramic piece with a black dream.

It is also worth noting that a workshop for the production of glassware and test tubes and jars for collecting blood from people were found in the artisans' quarter of the city. This is another proof that medicine is highly developed in Poykent. We cannot help but admit that thousands of years ago, our ancestors deeply studied the secrets of science and performed such amazing works. It is not surprising that the pharmacy and archeological objects found in Poykent witnessed the medical work and discoveries of our ancestors.

Poykent was also considered a major glass manufacturing center. Prepared glass containers are widely used not only in medicine, but also in other fields. Poykent bottles have a complex chemical composition, consisting of 6 different chemical components.

Today, archaeological excavations and scientific research are ongoing in the ruins of Poykent. The history of urban planning and statehood of our people is being studied. There is no doubt that the historical artifacts found here once again demonstrate that our country has a leading place in world civilization.

O‘ZBEK VA TURK TILLARIGA XOS MILLIY-MADANIY BIRLIKLARNI IFODA ETISHDAGI PRAGMATIK TO‘SIQ

PRAGMATIC BARRIER IN THE EXPRESSION OF NATIONAL-CULTURAL UNITS OF UZBEK AND TURKISH LANGUAGES

Sherzod ATAMURADOV

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti erkin tadqiqotchisi.
abukomron@mail.ru

Abstract

Representatives of Uzbek and Turkish culture, which, according to their national, linguistic, religious, territorial characteristics, embody common values, show some peculiarities in terms of worldview, way of living, aspirations, social attitude. In the Uzbek-Turkish dialogue culture, it is considered important that the participants in the dialogue have knowledge of national-cultural identities. When people are unaware of an event belonging to another culture, they try to evaluate and interpret it based on their own culture. In intercultural communication, this behavior can sometimes cause misunderstandings, leaving communicators uncomfortable.

For example, Uzbeks do not mean only the tea when they use phrases like “Choyingni ichdingmi?”, “Yuring, sizga choy beraman”, “Choy tayyormi?”. This expresses eating along with the tea. In Turkish, through the concept of tea, it is only the tea or sweets around the tea that are also referred to. When a Turk say “Gel, sana çay ısmarlayayım” (Let me guest you with a cup of tea), “Çay içelim mi?” (Want to drink some tea?), Uzbek communicators based on their culture may come to the wrong conclusion about having a meal. Different languages use different forms of expression for the same situation in everyday life. While meaning is often understood by translating words, these expressions does not sound as understandable and natural as people’s mother language. For example, Turks say “Çok yaşa!” (ko‘p yasha) when people sneeze. In this same case Uzbeks say “Sog‘ bo‘l!” (Be healthy). In Uzbek “Ko‘p yasha!” is a praise and refers as a thank, while in Turkish “Sağ ol!” is used as an expression of gratitude. The article mentions differential national-cultural characteristics of Uzbek and Turkish languages and talks about the importance of this knowledge in Uzbek-Turkish communication culture.

Keywords: pragmatic barrier, national-cultural unity, analogy, lacuna, forms of appeal.

Annotatsiya

Milliy, lisoniy, e’tiqodiy, hududiy xususiyatlariga ko‘ra umumiy qadriyatlarni o‘zida mujassam etgan o‘zbek va turk madaniyati vakillari dunyoqarashi, yashash tarzi, intilishlari, ijtimoiy munosabati jihatidan ayrim o‘ziga xosliklarni namoyon etadi. O‘zbek-turk muloqot madaniyatida muloqot ishtirokchilarining milliy-madaniy o‘ziga xosliklar haqida bilimga ega bo‘lishlari muhim sanaladi. Kishi o‘zga madaniyatga tegishli biror hodisadan bexabar bo‘lsa, uni o‘z madaniyatidan kelib chiqib baholash va talqin qilishga harakat qiladi. Madaniyatlararo muloqotda bunday xatti-harakatlar ba’zan anglashilmovchiliklarga sabab bo‘lishi, muloqotlashuvchilarni noqulay ahvolga solib qo‘yishi mumkin. Masalan, o‘zbeklar “Choyingni ichdingmi?”, “Yuring, sizga choy beraman”, “Choy tayyormi?” kabi ifodalar orqali faqat choyni nazarda tutmaydilar. Bunda choy bilan birga yemak yeyish ham ifodalanadi.

Turklarda esa choy tushunchasi orqali aynan choy yoki choyning yonida shirinliklar ham nazarda tutiladi. O‘zbek muloqotchi o‘z madaniyatidan kelib chiqib, turk suhbatdoshi “Gel, sana çay ısmarlayayım” (Keling, sizni choy bilan mehmon qilay), “Çay içelim mi?” (Choy ichmaymizmi?) deb taklif qilsa, ovqat tanovul qilinishi to‘g‘risida noto‘g‘ri xulosaga borishi mumkin.Turli tillarda kundalik hayotdagi bir xil vaziyat uchun farqli ifoda shakllaridan foydalaniladi. So‘zlarni tarjima qilish orqali aksariyat hollarda ma’no anglashilsa-da, bu ifodalar ona tilidagidek tushunarli va tabiiy yangramaydi. Masalan, turklar “Çok yaşa!” (ko‘p yasha) ifodasini aksirgan kishiga qarata aytadilar. O‘zbeklarda bu holatda “Sog‘ bo‘l!” (sağ ol) ifodasi qo‘llaniladi. O‘zbek tilida “Ko‘p yasha!” ifodasi “barakalla” degani bo‘lsa, turk tilida “Sağ ol!” ifodasi minnatdorchilik bildirish maqsadida qo‘llaniladi. Maqolada o‘zbek va turk xalqlariga xos differensial milliy-madaniy xususiyatlar tilga olinib, ularni bilishning o‘zbek-turk muloqot madaniyatidagi o‘rni haqida haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: pragmatik to‘siq, milliy-madaniy birlik, o‘xshatish, lakuna, murojaat shakllari.

PIKTOGRAFIK YOZUVNING SHAKLLANISH TARIXI VA IJTIMOIY QIYMATI

THE HISTORY AND SOCIAL VALUE OF THE FORMATION OF PICTOGRAPHIC WRITING

Shoxida QURAQOVA

Toshkent Davlat O'zbek Tili Va Adabiyoti Universiteti O'Qituvchisi
shquraqova@gmail.com

Annotatsiya

Yozuvning dastlabki bosqichi sifatida rasmli yozuv (piktografik) e'tirof etiladi. Rasmli yozuvga ibtidoiy san'at asos bo'lgan. Yozuvning bu turi faqat olamni anglash ifodasi sifatida emas, balki insoniyatning badiiy ehtiyojini qondirish uchun yoki sehr-jodu maqsadlarida qo'llanilgan. Yozuvning bu turi qachon paydo bo'lgani to'g'risida aniq dalillar yo'q bo'lsa-da, arxeologlar ibtidoiy san'atning ilk izlari sifatida so'nggi tosh davriga mansubligini aytadilar. Piktografik yozuv – bu fikrlarni yetkazish uchun chizmalardan foydalaniladigan aloqa shakli. Piktogrammalar rasmlar orqali tushunchalarni, obyektlarni, faoliyatni yoki hodisalarni aks ettirish uchun ramz sifatida hali hanuzgacha ishlatilib kelinadi. Ushbu yozuv oddiy uslubga ega bo'lishi, aloqa uchun keraksiz tafsilotlarni qoldirib yuborishi bilan tavsiflanadi. Piktografiya (lotincha pictus – chizilgan, tasvirlangan va grafiya – yozaman) – narsa-buyum, ish-harakatlarni shartli belgi-rasmlarda aks ettirishdan iborat ibtidoiy yozuv turi. Bu yozuv, asosan, hamma narsa chizmalar bilan ifodalanadigan yozuv shakli ekanligi bilan tavsiflanadi. Ushbu chizmalar dastlab toshlarda yoki daraxtlarda tasvirlangan, ammo keyinchalik ular loy taxtalari, hayvon terilari yoki qog'oz kabi boshqa buyumlardan foydalanilgan. Bu o'zgarishlar va rivojlanishlar sifatida piktografik yozuv sistemalari, ideogrammalarga (ma'nosiz tasviriy obrazlar) va iyerogliflar (muqaddas yozuv turi)ga o'tishga olib kelgan. Shu tarzda, piktografik yozuvning shakllanishi qadimiy yozma yodgorliklar, arxeologik topilmalar va tarixiy manbalar orqali o'rganilishi mumkin. Ijtimoiy qiymati bilan piktografik yozuv, tarixiy va madaniy hujjatchilikda, kommunikatsiya, obyektlarning sifatini yoki ishlarning tafsilotlarini saqlashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Bu yozuv usuli obyektlar va kontseptlarni ishonchli va aniq tarzda ifoda qilish imkonini beradi. Piktografik yozuvlar dunyo bo'ylab universal bo'lishi va har qanday til va madaniyatlarga mos kelishi sababli, ularning ijtimoiy ahamiyati va amal qilish sohalari juda kengdir. Ushbu maqolada piktografik yozuvning shakllanish tarixi va bugungi kundagi ijtimoiy qiymati haqida to'liq ma'lumot berildi.

Kalit so'zlar: yozuv, piktogramma, kommunikatsiya, piktografik yozuv.

Abstract

Pictorial writing (pictographic) is recognized as the initial stage of writing. Primitive art was the basis for pictorial writing. This type of writing was used not only as an expression of understanding of the universe, but also to satisfy the artistic need of humanity or for the purposes of magic. While there is no clear evidence of when this type of inscription came into existence, archaeologists say that it dates back to the last stone age as an early trace of primitive art. Pictographic writing is a form of communication that uses drawings to convey ideas. Pictograms are still used as symbols to represent concepts, objects, activities or events through pictures. This writing is characterized by its simple style, leaving out unnecessary details for communication. Pictography (from the Latin pictus - drawn, depicted and grafia - I write) is a primitive type of writing consisting of the representation of objects and actions

in conventional signs-pictures. This writing is mainly characterized by the fact that everything is represented by drawings. These drawings were originally made on stones or trees, but later they were used on other materials such as clay boards, animal skins or paper. These changes and developments led to the transition to pictographic writing systems, ideograms (meaningless pictorial images) and hieroglyphics (a type of sacred writing). In this way, the formation of pictographic writing can be studied through ancient written monuments, archaeological finds and historical sources. With its social value, pictographic writing has been important in historical and cultural documentation, communication, preserving the quality of objects or details of work. This writing method allows to express objects and concepts in a reliable and clear way. Since pictographic writings are universal throughout the world and are suitable for all languages and cultures, their social significance and fields of application are very wide.This article provides full information about the history of pictographic writing and its social value today.

Key words: writing, icons, communication, pictographic writing.

THE CELEBRATIONS OF LIBRARIANSHIP WEEK IN THE SCOPE OF EVENT MANAGEMENT: ANALYSIS OF THE TURKISH LIBRARIANSHIP ASSOCIATION

ETKİNLİK YÖNETİMİ KAPSAMINDA KÜTÜPHANECİLİK HAFTASI KUTLAMALARI: TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ ANALİZİ

Simge ÜNLÜ
Doç. Dr.,Sakarya Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Lütfiye YAŞAR
Doktorant, Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Erdal BİLİCİ
Doktorant, Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Feyza KARABOĞA
Bağımsız Araştırmacı

Özet

Bu araştırmada Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Kütüphanecilik Haftası kutlamaları için organize ettiği etkinlik türlerini tespit etmek amaçlanmıştır. 2018-2022 yılları arasında düzenlenen Kütüphanecilik Haftası kutlama programları Maxqda programında içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek şu sonuca ulaşılmıştır: 2018- 2022 yılları arasında yayınlanan etkinlik porgramı belgeleri üzerinde toplamda 112 kodlama yapılmıştır. Bu kodlamaların Kütüphanecilik Haftası kutlamaları kapsamında düzenlenen etkinlik türleri ve kategorilerine göre dağılımı şu şekildedir: Promosyon etkinlikleri (f=10), Sanat etkinlikleri teması (f=7), M.I.C.E etkinlikleri (f=64)'dür. Bu etkinliklerin ölçeği ise imza etkinliklerdir. Kütüphanecilik Haftası kutlamalarında M.I.C.E etkinlikleri diğer etkinlik türlerinden daha fazla kullanıldığı ve en fazla etkinliğin 58. Haftada düzenlendiği görülmektedir. M.I.C.E etkinliği olarak en fazla panel, seminer ve konuşmalardan yararlanılmıştır. Kutlamalar kapsamında düzenlenen etkinliklere Kuckartz & Rädiker zeta benzerlik testi uygulandığında etkinlik içeriklerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Kuckartz & Rädiker zeta benzerlik testi sonuçlarına bakıldığında 54. hafta etkinlikleri 0,84 oranıyla en çok 58. hafta ile; 55. hafta etkinlikleri 0,90 oranıyla en çok 58. hafta ile 56. Hafta etkinlikleri en çok 57. hafta ile; 57. Hafta etkinlikleri 0,78 oranıyla en çok 55. hafta ile benzemektedir. 58. hafta etkinlikleri 0,84 oranıyla en çok 54. hafta ile benzemektedir. Alanyazında bu konu kapsamında yeterli sayıda çalışma bulunmaması ve Kütüphanecilik Haftası etkinliklerinin türlerini ve ölçeğini ele alan ilk çalışma olması nedeniyle araştırma özgündür.

Anahtar Kelimeler: Etkinlik Yönetimi, Halkla İlişkiler, Kütüphanecilik Haftası, Kütüphane, Okuma Kültürü

Abstract

The aim of this study is to determine the types of activities organised by the Turkish Association of Librarians to celebrate Library Week. The programmes celebrating Library Week organised between 2018 and 2022 were analysed using the content analysis method in the Maxqda programme, and the following result was obtained: A total of 112 codes were made in the event programme documents published between 2018-2022. The distribution of these codes according to the types and categories of events organised during the Library Week is as follows: Promotional events (f=10), Arts themed events (f=7), M.I.C.E events (f=64). The extent of these events are signature events. It can be seen that M.I.C.E events are more frequently used in the Library Week celebrations than other types of events, and most events take place in the 58th week. As the M.I.C.E event, panels, seminars and speeches were used the most. When the Kuckartz & Rädiker zeta similarity test is applied to the events organized within the scope of the celebrations, it is seen that the contents of the events show similarity. The research is unique because there are not enough studies on this subject in the literature and it is the first study to deal with the types and scale of Librarianship Week activities.

Keywords: Activity Management, Public Relations, Librarianship Week, Library, Reading Culture.

THE RELATİONSHİP BETWEEN THE THRONE AND RESPECT: PERSONAL PUBLİC RELATİONSHİP ANALYSİS İN THE PERSPECTİVE OF THE KUŞ UÇUŞU/ AS THE CROW FLİES SERİES

TAHT VE SAYGI İLİŞKİSİ: KUŞ UÇUŞU DİZİSİ PERSPEKTİFİNDE KİŞİSEL HALKLA İLİŞKİLER ANALİZİ

Simge ÜNLÜ
Doç. Dr.,Sakarya Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Lütfiye YAŞAR
Doktorant, Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Erdal BİLİCİ
Doktorant, Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Feyza KARABOĞA
Bağımsız Araştırmacı

Özet

Bu araştırmada dizilerdeki kişisel halkla ilişkiler faaliyetleri ele alınmaktadır. Çalışma, medya sektörünü ele alan dizilerin başrollerini, kişisel halkla ilişkiler unsurları bakımından analiz etmeyi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini medya sektörünü konu edinen diziler oluştururken, örneklemini amaçlı örneklem tekniğiyle seçilen Kuş Uçuşu dizisinin başrolü Lale Kıran oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda sekiz bölümden oluşan dizi Maxqda programında betimsel analiz yöntemiyle irdelenirken, dizinin afişleriyse göstergebilimsel açıdan incelenmiştir. Araştırmanın betimsel ve göstergebilimsel analizine bakıldığında Lale karakteri güçlü, saygın, ölçülü ve bunların yanında güvenilir bir imaj çizmektedir. İncelemeler sonucunda Lale karakterinin imaj ve itibarının olumlu yönde olduğu, başarılı bir kişisel halkla ilişkilere sahip olduğu ve dolayısıyla dizi afişlerinde de sağlam, başarılı ve güçlü göstergelerle kişisel halkla ilişkilerinin yansıtıldığı ortaya konulmuştur. Lale Kıran'ın kişisel halkla ilişkiler temalarından tarihsel hikayeleştirme temasında Lale Kıran'ın mesleğinin ilk yıllarında nerelerde çalıştığına yer verilmiştir. Konumlandırma temasında karakter kişisel konumlandırmada güçlü; özel konumlandırmada özgüvensiz; genel konumlandırmada ise gelenekselcidir. Estetikleştirme teması kapsamında Lale karakteri güçlü olarak tanımlanırken, metalaştırma temasında ise Lale karakteri kendisini ve ekibini marka olarak tanıtmaktadır. Lale karakterinin medyatikleştirme temasında reyting uğruna sahip olduğu değerlere karşı gelişi ele alınmaktadır. Son olarak ahlaki kariyer ilkesinde ise Lale'nin kariyerini her şeyden çok önemsediği, imaj ve itibarını korumak adına birtakım zorluklar yaşadığı anlaşılmaktadır. Karekterin özel konumu ile genel konumu arasında çelişkiler olsa da topluma yansıttığı başarılı, güçlü ve güvenilir imajı ile başarılı bir halkla ilişkiler sergilemektedir. Göstergebilimsel analize tabi tutulan afişlerde Lale karakterinin önde gelen, saygın ve içine kapanık kişiliği ön plana çıkarılmış, böylece betimsel analizin sonucu buna uygun bir göstergebilimsel analizle takip edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halkla İlişkiler, Kamu Diplomasisi, Twiplomasi, Yumuşak Güç, Twitter

Abstract

This study discusses personal public relations in digital series. The aim of the study is to analyse the leading role of digital series dealing with the media sector in terms of the elements of personal public relations. While the universe of the research is the digital series about the media sector, the main character of the digital series As the Crow Flies, which was selected using the purposive sampling technique, is Lale Kıran. For this purpose, the series consisting of eight episodes was studied using the descriptive analysis method in the Maxqda programme, while the posters of the series were studied semiotically. The research has shown that the image and reputation of the character Lale are positive, that she has a successful personal public relations record and that her personal public relations are reflected with solid, successful and strong indicators in the posters of the series TV. Although there are contradictions between the special position of the character and his general position, he exhibits successful public relations with the successful, strong and reliable image he reflects on the society. In the posters subjected to semiotic analysis, the prominent, respected and introverted personality of the Lale character was highlighted, so the result of the descriptive analysis was followed up with a semiotic analysis suitable for this.

Keywords: Public Relations, Public Diplomacy, Twiplomacy, Soft Power, Twitter**.**

KIRGIZ DİLİNİN SÖZ VARLIĞI VE ESKİ TÜRKÇE

VOCABULARY OF KYRGYZ LANGUAGE AND OLD TURKİSH

Şebnem HASANLİ- GARİBOVA
Prof. Dr., Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi
Dilcilik Enstitüsü
shabnam.hasanli@yahoo.com

Özet

Kırgız dilinin tarihi, Kırgız halkının tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Kırgızlara ait olduğu düşünülen Yenisey yazıtları Moğolistan, Altay, Krasnoyarsk, Hakas-Minusin vadisine Tuva Cumhuriyeti toprakları- Tes, Abakan, Uybat, Kemchil, Uyuk, Chaa-Kol, Bayin-Kol, Turan nehir havzaları, Kırgızıstandaki Talas, Işıkkul ve Koçkor'da bulunur. S. Malov, Yenisey yazıtlarının tarihinin Orhun yazıtlarından daha eski olduğunu belirterek, anıtların gramer ve sözcük dağarcığı açısından modern Kırgızca ile benzerliklerini kanıtladı. Bu oluşum bir bölgede olmadı. Kırgız Türkçesi diğer Türk boyları, Moğol ve Fars kökenli dillerle uzun süreli temasları olmuş ve bu durum dile tesir etmiştir. Bir yandan Moğol, Sarı Uygur ve Güney Sibirya Türk dillerine, diğer yandan Kıpçak Türk dillerine yakın olan Kırgız Türkçesinin özellikleri bu dilin uzmanlar tarafından bazen Kuzeybatı veya Kıpçak dilleri ve bazen Kuzeydoğu'da, yani Sibirya Türkçesi lehçelerinde içinde yer almasına neden olmuştur. Kırgız dilinin yüzyıllara dayanan gelişim tarihi, sözlük yapısına da yansımıştır. Modern Kırgız dilinin söz varlığına bakıldığında, dilin gelişiminin her aşamasıyla ilgili kelime örnekleri bulmak mümkündür. Kırgız dilinde bugün kullanılan us, uza, ulgü, ösök, örüü, öçösh, özön gibi kelimeler Yenisey anıtlarından günümüze kadar bu dilde yaşayan binlerle kelime örneklerinden bazılarıdır. Bütün bu dil birimleri, Kırgız dilinin gelişme yolunda ulaştığı bilimsel ve kültürel ilerleme düzeyinin yanı sıra dil ilişkilerinin dinamiklerini belirlemek için zengin malzeme sağlar.

Anahtar kelimeler: Kırgız dili, eski Türkçe, kelime varlığı, yabancı kelimeler.

Abstract

The history of the Kyrgyz language is as old as the history of the Kyrgyz people. Yenisei inscriptions thought to belong to the Kyrgyz are found in Mongolia, Altai, Krasnoyarsk, the Khakas-Minusin valley, the territory of the Republic of Tuva - Tes, Abakan, Uybat, Kemchil, Uyuk, Chaa-Kol, Bayin-Kol, Turan river basins, Talas, Işıkkul and Koçkor in Kyrgyzstan is found. Stating that the Yenisei inscriptions are older than the Orkhon inscriptions, S. Malov proved the similarities of the monuments with modern Kyrgyz in terms of grammar and vocabulary. This formation did not occur in one region. Kyrgyz Turkish has had long-term contacts with other Turkic tribes, Mongolian and Persian languages, and this has affected the language. The characteristics of Kyrgyz Turkish, which is close to Mongolian, Yellow Uyghur, and South Siberian Turkic languages on the one hand, and Kipchak Turkic languages on the other, caused this language to be included in the Northwest or Kipchak languages and sometimes in the Northeast, that is, Siberian Turkish dialects by experts. The history of the development of the Kyrgyz language, which dates back centuries, is also reflected in its dictionary structure. Looking at the vocabulary of the modern Kyrgyz language, it is possible to find examples of words related to every stage of the development of the language. Words such as us, uza, ulgü, Ösök, örüü, Öçösh, and Özön used in the Kyrgyz language are some of the examples of thousands of words that have lived in this language from the Yenisey monuments to the present day. These linguistic units provide rich material

for determining the dynamics of language relations and the level of scientific and cultural progress reached on the Kyrgyz language's development path.

Keywords: Kyrgyz language, old Turkish, vocabulary, foreign words.

ON THE İSSUE OF TEACHİNG FOREİGN LANGUAGES, İN PARTİCULAR ENGLİSH, AT THE EAST KAZAKHSTAN UNİVERSİTY NAMED AFTER SARSEN AMANZHOLOV

Tolkyn ABDRAKHMANOVA
Candidate Of Philological Sciences (Phd), Associate Professor
Sarsen Amanzholov East-Kazakhstan University
ORCİD:0000-0002-1826-443X
abtolkyn@yandex.ru

Abstract

In recent years, several modern methods and approaches have emerged in teaching English as a second language (ESL). These methods focus on creating engaging and interactive learning experiences, leveraging technology, and promoting communication and cultural understanding. Here are some of the most modern methods of teaching English as a second language:

Communicative Language Teaching (CLT): CLT emphasizes meaningful communication in the target language. It encourages students to engage in real-life conversations, role plays, and problem-solving activities to develop their speaking and listening skills. CLT also emphasizes the importance of understanding cultural contexts and promotes fluency over accuracy.

Task-Based Language Teaching (TBLT): TBLT focuses on practical language use by presenting learners with real-world tasks or problems to solve using English. Students work collaboratively to complete tasks, which promotes language acquisition through meaningful interaction and problem-solving. TBLT helps learners develop their language skills while also developing critical thinking and problem-solving abilities. Content-Based Instruction (CBI): CBI integrates language learning with subject content, such as science, history, or literature. Learners study English while also acquiring knowledge in a specific discipline. This approach provides a meaningful context for language use, promotes content comprehension, and enhances language skills simultaneously.

Blended Learning: Blended learning combines traditional face-to-face instruction with online resources and technology. It offers a flexible and personalized learning experience, allowing students to access online materials, interactive exercises, virtual classrooms, and language-learning apps. Blended learning can cater to different learning styles and preferences while providing opportunities for self-paced learning and collaboration.

Flipped Classroom: The flipped classroom model reverses the traditional learning approach. Students study instructional materials (e.g., videos, podcasts, readings) independently before class, while classroom time is dedicated to interactive activities, discussions, and applying the learned concepts. This method maximizes class time for active learning and provides opportunities for individualized support.

Task-based Language Learning (TBLL): TBLL emphasizes the completion of communicative tasks as the primary learning activity. Learners engage in structured tasks or projects that require them to use English to achieve specific goals. This method encourages collaboration, problem-solving, and the practical application of language

skills in authentic contexts.

Game-Based Learning: Games and gamified activities can make language learning more engaging and enjoyable. Digital language-learning platforms, mobile apps, and interactive online games provide interactive and immersive experiences where learners can practice vocabulary, grammar, and communication skills through playful activities.

Authentic Materials and Real-World Contexts: Using authentic materials, such as newspapers, podcasts, videos, and social media, exposes learners to real-world language use and cultural nuances.

This approach helps learners develop their language skills in a more authentic and meaningful way, bridging the gap between classroom learning and real-life language use.

Multimodal Learning: Multimodal learning integrates various modes of communication, such as visuals, audio, gestures, and text, to enhance language learning. This approach recognizes that learners have different learning preferences and strengths. By incorporating multiple modalities, teachers can cater to diverse learners and create a richer and more engaging learning experience.

Culturally Responsive Teaching: Recognizing and valuing the cultural diversity of learners is essential in ESL education. Culturally responsive teaching involves incorporating students' backgrounds, experiences, and cultural references into the curriculum. It promotes inclusivity, empathy, and intercultural understanding, fostering a positive learning environment.

It's important to note that effective teaching methods may vary depending on learners' age, proficiency level, and specific needs. Skilled teachers often employ a combination of these methods, adapting their approach to create a dynamic and effective learning environment for their students.

ТОҒАЙ МУРОД УСЛУБИ

WRİTİNG STYLE OF TOGAY MURAD

Умида РАСУЛОВА

Филология фанлари доктори.
Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети.
rasulovaumida12@gmail.com

Аннотация

Ижодкор шахсиятидаги хусусий жиҳатлар – ўткир зеҳни, маънавий-ахлоқий қарашлари, эстетик принципи, мушоҳада юритиш қобилияти, воқеликни бадиий тадқиқ этиш усуллари ҳар бир ёзувчида турлича намоён бўлади. Тоғай Муроднинг бадиий образ яратиш маҳоратида тасвирдаги оригиналлик, ғоявий-эстетик жиҳатдан мукаммал ифодаланганлик ҳам кўзга ташланади. Ёзувчининг бадиий тил воситасида образ, портрет, характер, пейзаж яратиш, моҳиятни ёритишда зарур сўз ва ибораларни қўллай билиши, киши тасаввурида конкрет воқеа-ҳодисани гавдалантира олиши муҳим аҳамият касб этади. Муаллифнинг таланти тилни пухта билиши, бадиий тўйинтирилган сўзларни ўрнида қўллай олиши, турли тасвирий воситалар орқали жонли, образли ифодалар яратиб, мантиқий изчил, асосли хулосалар чиқариши, аниқ лўнда фикрни баён қилишида намоён бўлади. Услуб – ижодкор сийрати кўзгуси. У ёзувчи истеъдодини аниқ-равшан акс эттиради. Тоғай Мурод бадиий сўз имкониятларидан унумли фойдаланиб, уқуви, диди, дунёқарашини асарларига мухрлади. Тоғай Мурод насрий матнда бадиият асослари – шеърий санъатлардан унумли фойдаланган. Насрий асарда воқеабандлик китобхон хаёлини қамраб олиб, уни мушоҳадага, ўйга чорлашидан диққат-эътибори моҳиятни англашга қаратилган бўлади. Вақти-вақти билан вазиятни озроқ юмшатиш, тинимсиз ишлаётган тафаккур, асабларга ҳузур бахш этувчи лавҳа, кўринишларни киритиш, яъни тасвир табиий реаллиги айни дамда ҳолат образлилиги ўқувчи туйғулари, сезимларига ижобий таъсир қилади. Китобхон қалби ва шуури ила бадиий асар оламида яшайди, кишилар бахту саодати ёхуд фоже ҳолатини туйишга чоғланади. Тоғай Мурод билан мулоқотга киришган китобхон унинг дардини нозик ҳис қилади, бу ҳолат асарни ўқиш, ўзлаштириш асносида содир бўлар экан, тингловчининг бадиият намуналарини уқиш савиясини оширади. Бадиий етук асаргина асрлар оша яшаб, китобхон аудиториясини кенгайтириб боради.

Калит сўзлар: наср, услуб, маҳорат, поэтика, маъно, оҳанг.

Abstract

Each writer expresses certain traits of their personality differently, such as a keen mind, spiritual and moral convictions, aesthetic principles, the capacity to observe, and ways of artistic study into reality. The originality of the image, the ideal, and the aesthetic expression can all be seen in Togay Murad's ability to create an artistic image. It is crucial for the writer to be able to conjure up an image, a portrait, a character, or a landscape, to use the right words and phrases to capture the essence, and to utilize creative language to give actual events life in the reader's mind.The author's talent is evident in his command of the language, capacity to employ artistic language, ability to convey vivid, figurative ideas through varied visuals, ability to derive logical, consistent, and reasonable conclusions, and ability

to articulate his ideas. The creative spirit can be seen reflected in style. It amply displays the writer's talent. Togay Murad made effective use of the expressive power of language and infused his reading, taste, and worldview into his works.Togay Murad effectively used the basics of literature – literary devices in prose text. In a prose work, the event captures the imagination of the reader, invites him to observe and think, and his attention is focused on understanding the essence. Temporarily softening the situation a little, constantly working thinking, a scene that calms the nerves, introducing views, that is, the natural reality of the image at the same time, the imagery of the situation, positively affects the student's feelings and emotions.The reader lives in the world of works of art with his heart and consciousness, he tries to feel the state of happiness and tragedy of characters. The reader who enters into a dialogue with Togay Murad feels his pain delicately, as this happens during the reading and mastering of the work, it increases the level of the listener's reading of artistic examples. Only a mature work of art survives for centuries and expands the audience of readers.

Keywords: Prose, style, skill, poetics, meaning, tone.

AZƏRBAYCAN DİLİNİN FRAZEOLOJİ VAHİDLƏRİNDƏ "İNSANIN EMOSİONAL VƏZİYYƏTİ: KƏDƏR / QƏM / QÜSSƏ"

"HUMAN'S EMOTIONAL STATE: SADNESS / SORROW / GRIEF" IN PHERASEOLOGICAL UNITS OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE

Ülker XELİLİ
Doktorant, AMEA İ.Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu
ulkerxelilli@gmail.com

Xülasə

Sahə nəzəriyyəsi dili təşkil edən vahidləri daha sistemli öyrənmək baxımından böyük əhəmiyyətə malikdir. Onun bu əhəmiyyəti frazeologiyada da sahə metodunun tətbiqini aktuallaşdırır.

Hər bir semantik sahənin özünəməxsus strukturu vardır və bu struktur sahəni təşkil edən bütün komponentlərinin qarşılıqlı əlaqəsində özünü göstərir. Frazeosemantik sahə də bu baxımdan istisna deyildir. Məlumdur ki, frazeosemantik sahə ümumi məna ilə birləşən frazeoloji vahidlərdən təşkil olunub. Bu məqalədə "insanın emosional vəziyyəti" makrosahəsinin tərkib hissəsi olan "mənfi emosiyalar" mikrosahəsində Kədər / Qəm / Qüssə altsahəsinin quruluşu nəzərdən keçiriləcək.

Məqalədə "İnsanın emosional vəziyyəti" frazeosemantik sahəsinin tərkibində yer alan "Kədər / Qəm / Qüssə" altsahəsi məhz sahə metodu ilə tədqiq olunmuşdur. Təqdim olunan frazeosemantik sahənin strukturu nəzərdən keçirilmiş, nüvə və periferiya zonaları fərqləndirilmiş, müxtəlif oppozisiyalar müəyyənləşdirilmiş, sahəni yaradan frazeoloji vahidlərin komponentləri təhlilə cəlb edilmişdir. Həmçinin "Kədər / Qəm / Qüssə" sahəsinin məcazlaşma imkanları araşdırılmış, müxtəlif metaforik modellər aşkara çıxarılmışdır.

Kədər, qəm, qüssə kimi emosiyalar universal xarakter daşıyır. Bu hisslərin fiziki və psixoloji təzahürü, demək olar ki, bütün xalqlar üçün eyniyyət təşkil edir. Lakin onların dildə ifadə vasitələri hər bir dilin məxsus olduğu xalqın milli-mədəni dəyərlərindən, mənəvi keyfiyyətlərindən, spesifik xüsusiyyətlərindən, dünyagörüşündən asılıdır. Bu məqalənin də əsas məqsədi haqqında danışılan frazeosemantik sahənin Azərbaycan dilinin sabit söz birləşmələrində inikasını müəyyənləşdirməkdir. Frazeologizmlər də hər bir dil üçün unikaldır, təkrarolunmazdır və dilin ifadə imkanlarını bütün incəliklərinə qədər, obrazlı şəkildə göstərməyə qadirdir.

Açar sözlər: frazeosemantik sahə, frazeoloji vahid, emosional vəziyyət, mənfi emosiyalar, nüvə, periferiya, metaforlaşma.

Abstract

Field theory has a great importance to study the units forming the language more systematically. This importance actualizes the implementation of field method.

Every semantic field has its specific structure and this structure shows itself in mutual relations of all the components containing the field. In this regard phraseosemantic field is not an exception either. It is obvious that phraseosemantic field consists of phraseological units. In this article we will discuss the structure of the subfield Sadness / Sorrow / Grief of the micro-field 'negative emotions' which is in its turn the part of macro-field 'human's emotional state'.

In the article the subfield Sadness / Sorrow / Grief, which is in the phraseosemantic field "Human's emotional state", is studied with the help of field method. The mentioned phraseosemantic field is analyzed, the core and peripherical zones are differentiated, different oppositions are defined, the components of the phraseological units containing the field are involved in the research. Additionally, the metaphorical possibilities of the field Sadness/Sorrow/Grief are studied, various metaphorical models are discovered.

The emotions like sadness, sorrow, grief are universal. The physical and psychological emergence of these emotions are the same almost for all nations. However, the ways of expressing them in any language are dependent on a certain nation's traditional and cultural values, moral qualities, specific characteristics and outlook. The main objective of this article is to define the reflection of the mentioned phraseosemantic field in stable word groups of the Azerbaijani language. Phraseological units are unique, unrepeatable and able to show the peculiarities of the language figuratively.

Key words: phraseosemantic field, phraseological unit, emotional state, negative emotions, core, periphery, metaphor.

TÜRKİYE TÜRKÇESİNE GERİ ÖDÜNÇLEMELER ÜZERİNE

ABOUT REBORROWING TO TURKEY TURKISH

Ünal KALAYCI
Dr. Öğr., Batman Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
unal.kalayci@batman.edu.tr

Özet

Birbirleriyle iletişim hâlindeki toplumların dilleri arasında da iletişim kaçınılmazdır. Bu iletişimde ödünçleme daha çok hâkim dilden yapılmaktadır. Diller arasında en çok ödünçleme sözcük düzeyinde olmakla birlikte söz diziminde ve eklerde de ödünçleme yapılabilmektedir. Sözcük ödünçlemeleri *ödünçleme nedenine göre* iki öbeğe ayrılmaktadır. Dilde karşılığı bulunmayan sözcüklerin alınmasına *ihtiyaç* ödünçlenmesi denmekte, dilde karşılığı bulunduğu hâlde alınan sözcüklere ise *özenti* ödünçlemesi denmektedir.

Sözcük ödünçleme kavramı içerisinde ele alınabilecek yeni bir konu da *geri ödünçlemedir.* Geri ödünçleme bir dilden başka bir dile geçen sözcüğün o dilde biçim ve anlam değişikliğine uğradıktan sonra geri dönmesidir. Geri ödünçlemede bazen üçüncü diller de devreye girmektedir. Kimi zaman sözcük, ödünç verilen dilden değil de o dilden geçtiği üçüncü bir dilden de geri ödünçlenebilmektedir.

Kaynak taramasına dayanan bu çalışmada geri ödünçleme ve geri ödünçlenen sözcük adlandırılması ele alınmış bu adlandırmalarla ilgili önerilerde de bulunulmuştur. Ayrıca geri ödünçlenen sözcüklerin yapısı ve kökeni sorgulanmıştır. Çalışmanın asıl konusunu ise Türkiye Türkçesine geri ödünçlenen sözcüklerin temel özelliklerinin tespitidir. Bu tespitlerden hareketle geri ödünçlemenin bir sözcük yapma yolu olup olmadığı tartışılmıştır.

Türkçeye geri ödünçlenen sözcükler üzerine yapılacak çalışmalar sözcüklerin kökenlerinin daha doğru tespit edilmesine, diller arasındaki unutulan sözcük geçişlerinin gün yüzüne çıkmasına ve Türkçenin diğer diller üzerindeki unutulan etkisinin ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar sözcükler: ödünçleme, geri ödünçleme, kataran sözcükler, alıntı sözcük, verinti sözcük.

Abstract

Communication between the languages of communities that interact with one another is also inevitable. In this type of communication, more often than not, the borrowing is done from the language that is more prominent. Although borrowing among languages mostly happens at a basic word level, affixes can also be borrowed. Word borrowing is divided into two categories, depending on the reason behind the borrowing. While borrowing due to the word not having a corresponding word in the language is called borrowing out of necessity, borrowing regardless of the word having a counterpart is called would-be borrowing.

Another subject in the concept of word borrowing is reborrowing. Reborrowing occurs when a word is initially borrowed from a language, form and meaning changes, and gets returned. Third languages occasionally come into play when reborrowing. Sometimes the word can be borrowed from a third language, which altered the original word in the original language.

In this study, which relies on the literature review method, reborrowing and the naming of borrowed words are discussed, and suggestions about these namings are made. Additionally, where the words came from and their structure is also questioned. The main subject of the study is the determination of the fundamental features of the reborrowed words into Turkey Turkish. Based on these findings it is discussed whether reborrowing is a way of word formation or not.

The studies made on the words borrowed back into Turkish will make it easier to accurately determine their origins, reveal the forgotten word transitions between the languages, and serve as a reminder of the effects that Turkish had on other languages.

Keywords: borrowing, reborrowing, kataran words, loanword, borrowed word.

SİFƏTİN DƏRƏCƏ KATEQORİYASI

DEGREE CATEGORY OF THE ADJECTIVE

Vüsalə RİZVANOVA SADALI QIZI
Talebe, Bakı Dövlət Universiteti
Filologiya Fakültesi
Azərbaycan Dili və Ədəbiyyatı
rizvanli0707@gmail.com

Hülasa

Əşyaya xas olan əlamət və keyfiyyətin dəyişməsi,yəni adi-normativ vəziyyətdən aşağı və ya yuxarı səviyyəsinin dildə ifadəsi onun dərəcəsini yaradır. İfadə olunan əlamət və keyfiyyət iki istiqamətdə dəyişə bilir : ya artır , ya da azalır : Üfüqdən baş qaldıran günəş indi bozumtul-qırmızı rəngə çalırdı.(Mehdi Hüseyn); Bura bir an əvvəl qıpqırmızı bir gün içərisində itirdi.(Süleyman Rüstəm). Bu fərqlilik sifətin dərəcə kateqoriyasının yaranmasına səbəb olmuşdur. Sifəti başqa nitq hissələrindən, xüsusən isimlərdən ayıran başlıca əlamət onun kateqoriyalarıdır. Bu kateqoriya sifətə aid yeganə xüsusi kateqoriya hesab edilir. Ə.Tanrıverdi qeyd edir ki, say və zərflərin də dərəcə əlamətlərinə rast gəlinir(məs; azacıq gözləmək, ikinci kitab), lakin dərəcə kateqoriyasının morfoloji formaları əşyanın əlamət və keyfiyyətini bildirən sifətlərdə daha üstün mövqedədir.H.Mirzəzadə əlamət və keyfiyyətin qrammatikada müəyyən morfoloji əlamətlər vasitəsilə dəyişməsi hallarının başqa nitq hissəsi üçün səciyyəvi olmadığını qeyd edir.

Sifətin dərəcə kateqoriyasının əsas xüsusiyyətləri:

1.Sifətin dərəcə kateqoriyası sifətlərin hamısına aid deyil, bir qism ,yəni "əsli sifətləri" əhatə edir. Buna görə də bəzən bu kateqoriya ümumi şəkildə yox,"əsli sifətlərin müqayisə dərəcələri" adı ilə qeyd olunur. Əsli sifətlər deyəndə əsasən sadə sifətlər nəzərdə tutulur. Düzəltmə və mürəkkəb sifətlərin dərəcə əlaməti qəbul edib dəyişmə halları məhdudur.Fikrimizcə bu formada adlandırılması daha doğrudur ,çünki " qrammatik kateqoriyanın əsas əlaməti aid olduğu nitq hissəsinin bütün sözlərini əhatə eləməsidir". Dərəcə kateqoriyası Azərbaycan dilindəki bütün sifətləri əhatə eləmədiyindən ,bunu qrammatik kateqoriya olaraq vermək nə dərəcə düzgün olar mübahisə mövzusudur.

K.M.Lübimovun fikrinə görə də, türk dillərində morfoloji kateqoriya kimi sifətin dərəcə kateqoriyası yoxdur.Belə hesab edirik ki, türk dillərində sifətin dərəcələri adına verilən formaları nə qədər ixtisar etsək də, sifətin dərəcə kateqoriyası faktları tamamilə yox olmur. K.M.Lübimovun o ifadəsi ilə razılaşmaq olar ki, türk dillərində, eləcə də Azərbaycan dilində bu kateqoriya vahid sistem üzərində qurulmur, paradiqma ardıcıllığı zəifdir.

2. Bu kateqoriyada hal,mənsubiyyət və digər morfoloji kateqoriyalara nisbətən çalar çox qüvvətlidir. Buna görədir ki,dərəcə əlamətli sifətlərin bəzən düzəltmə əlamətli sifətlər kimi göstərilməsinə rast gəlirik. Bu səbəbdən Q.Kazımov dərəcə yaradan şəkilçiləri leksik-qrammatik şəkilçilər hesab edir.

3. Bu kateqoriya silsiləsi çox vaxt eyni qayda əsasında qurulmur, ayrı-ayrı sifətlərin dərəcələr üzrə dəyişməsi ilə əmələ gəlir.

Abstract

The change of characteristic and quality of an object, i.e. the expression of its lower or higher level than the usual-normative state in language, creates its degree. The expressed sign and quality can change in two directions: it either increases or decreases: The sun rising from the horizon was now grayish-red. (Mehdi Huseyn); This place was lost in a bright red day a moment ago. (Süleyman Rustam). This difference has led to the emergence of the degree category of the adjective. The main feature that distinguishes an adjective from other parts of speech, especially from nouns, is its categories. This category is considered the only special category related to the adjective. A. Tanriverdi notes that there are degree signs of numbers and adverbs (eg, wait a little, second book), but the morphological forms of the degree category are in a superior position in adjectives that indicate the sign and quality of an object. H. Mirzazade, certain morphological signs of sign and quality in grammar states that the cases of change through are not typical for other parts of speech.

The main features of the degree category of the adjective:

1. The degree category of the adjective does not apply to all adjectives, but covers a part, i.e. "real adjectives". Therefore, sometimes this category is not generally mentioned under the name "degrees of comparison of real adjectives". Real adjectives mean simple adjectives. In our opinion, it is more correct to name them in this form, because "the main feature of the grammatical category is that it covers all the words of the part of speech to which it belongs". Since the degree category does not include all adjectives in the Azerbaijani language, it is debatable whether it is correct to give it as a grammatical category.

According to K.M.Lubimov, there is no degree category of the adjective as a morphological category in Turkish languages. We think that no matter how much we shorten the forms given in the name of degrees of the adjective in Turkish languages, the facts of the degree category of the adjective do not disappear completely. We can agree with K.M.Lubimov's statement that in Turkish languages, as well as in Azerbaijani, this category is not based on a single system, the paradigm sequence is weak.

2. In this category, relative to case, affiliation and other morphological categories, shades are very strong. That's why we find that degree-marked adjectives are sometimes shown as modifier-marked adjectives. For this reason, G. Kazimov considers rank-forming suffixes as lexical-grammatical suffixes.

3. This series of categories is often not built on the basis of the same rule, it is formed by the change of individual adjectives by degrees.

LEGAL CONSEQUENCES OF FAILURE TO IMPLEMENT PEACE PROPOSAL İN SUSPENSION OF DEBT PAYMENT OBLIGATIONS

Webi Achmad RİVALDİ
Master of Law program, Universitas Kristen

Nero Mika HASAKİ
Master of Law program, Universitas Kristen

Idul Fitri Kuengsi SİRAİT
Master of Law program, Universitas Kristen
idulsirait72@gmail.com

Yohanes Ferdinand PELEALU
Master of Law program, Universitas Kristen

PATRİCİA
Master of Law program, Universitas Kristen

Abstract

Along witch the rapid development of the global economy, many business actors compete to develop their business. So that debt problems are rife in Indonesia. Many business actors make loans, both loans without collateral and by guaranteeing their assets to expand their business in order to increase working capital (opex) and capital expenditure (capex). However, not a few business actors failed to develop their businesses, thus making them unable to pay off loans.In this case, the business actor or lender can take legal action by submitting a postponement of debt payment Obligations through the Commercial Court. In this legal effort, business actors can make a peace proposal to ease the repayment of their loans, If approved by the lender, then the proposal will be ratified by the commercial court and is binding. In its implementation, business actors sometimes do not comply with the peace proposals they have made, so that they are considered negligent and have failed in carrying out their obligations, and cause legal consequences for business actors and for lenders. The purpose of this writing is to know and understand about: procedures for carrying out efforts to postpone debt payment obligations, regulations related to cancellation of peace agrements, and the legal consequences of failing to implement peace proposals. The method used in this study is normative juridical, with an approach to the main legal materials such as laws, theories concepts, and legal principles related to this writing. So that it can produce a conclusion related to the legal consequences of the failed implementation of the reconciliation proposal, and make business actors and lenders more careful in making and approving peace proposals.

Keywords: Peace Proposal, Legal Debt, Payment Obligation, Consequences Delay.

JURIDICAL REVIEW OF LAW NUMBER 8 OF 1999 CONCERNING CONSUMER PROTECTION AGAINTS CONSUMERS OF GOODS DELIVERY SERVICES

Yimmy Octavian
Master of Law program, Universitas Kristen
yimmy.octavian@gmail.com

Robbin Mathesta
Master of Law program, Universitas Kristen
robbin.mathesta@gmail.com,

Lawrence Averino Magistrate Torang
lawrenceaverino@gmail.com,
Master of Law program, Universitas Kristen

Dian Aprilia Ryetanty
Master of Law program, Universitas Kristen
dianaprilia04@icloud.com,

Natalis Nibenama Zega
Master of Law program, Universitas Kristen
natalis2zega@gmail.com

Abstract

This research focuses on the increasing use of goods delivery services by the public, and there are often problems with clear information disclosure by service providers. Legal protection of consumers for users of goods delivery service transactions needs special attention. The purpose of this research is to provide legal certainty to consumers by providing clear and adequate legal protection so that consumers get a good experience in using goods delivery services. This research is a normative juridical research, namely by approaching the legislation. This research uses secondary data and uses secondary legal materials in the form of laws and regulations, books, and journals. This research is processed qualitatively. The results of the first research are aspects of legal protection for consumers of goods delivery service users located in consumer rights, with the existence of contracts, and service requirements between service users and entrepreneurs in accordance with laws and regulations and other related rules. The second research result from the author, is that the Law provides guarantees to consumers in the event of a dispute, either through the judiciary or outside the judiciary, such as mediation, arbitration, or conciliation. The Consumer Protection Law provides a strong foundation for consumers to protect their rights and encourages business actors to act responsibly and create a balanced relationship between consumers and business actors in transactions using goods delivery services.

Keywords: Protection, Consumer, Goods Delivery, Rights, Rules.

PRETSEDENT NOMLARNING ONOMASTIK METAFORA SIFATIDAGI VAZIFASI

THE FUNCTION OF PRECEDENT NOUNS AS ONOMASTIC METAPHORS

Zarifa O‘RINOVA
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili adabiyoti universiteti o‘qituvchisi.
zarifaorinova@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada pretsedent nomlarning lisoniy shaxs egasiga tanish mashhur nom sifatida qayd etilganligi bois bu hodisa badiiy va lirik matnda allyuziv nom, onomastik metafora va o‘xshatish etaloni singari lingvopoetik vazifalarni bajarish imkoniyatiga egaligiga to‘xtalib o‘tilgan. Tadqiqotda pretsedent nomlarning lingvopoetik vazifalaridan onomastik metafora tahlilga tortildi. Pretsedentlikning an’anaviy metafora nazariyasida qo‘llanishi tilshunoslikda “onomastik metafora” atamasi bilan yuritiladi va bunda metafora sifatida qo‘llanilgan kishi nomlari nazarda tutiladi. Maqolada Rauf Parfi, Shavkat Rahmon, Omon Matjon va Muhammad Yusuf she’riyatida uchragan pretsedent nomlarning onomastik metafora vazifasida kelgan holatlari tahlilga tortildi. Tadqiqotimiz natijasida onomastik metaforani yuzaga keltiruvchi nom, albatta, pretsedentlik xususiyatiga ya’ni mashhurlikka ega bo‘lishi lozimligi, agar nom pretsedentlik xususiyatiga ega bo‘lmasa, uni ramziy ma’noda qo‘llash yetarli samara bermasligiga amin bo‘ldik. Masalan, o‘zbek she’riyatida ko‘p uchraydigan To‘maris pretsedent nomi jasurlik, Hotam pretsedent nomi saxiylik, Jaloliddin Manguberdi pretsedent nomi vatanparvarlik, Alpomish pretsedent nomi qahramonlik, shuningdek, Qur’on pretsedent nomi muqaddaslik ramzi sifatida qo‘llangaligiga guvoh bo‘lganmiz. Sababi bu nomlar xalqimiz orasida xuddi shunday sifatlari bilan ma’lum va mashhurdir. She’riyatda qo‘llangan pretsedent nom onomastik metafora vazifasida kelgan bo‘lsa, bunda shu nomning atoqli otlik belgisi kamayib, u bildirgan ramziy ma’no munosabati bilan turdosh otga yaqinlashishini, lirik matnda bu pretsedent nomning ramziy ma’nosi shoir tomonidan asosiy ma’no tashuvchi, she’rning umumiy mazmuni va salohiyatini ochib beruvchi kalit sifatida ishlatilishining guvohi bo‘ldik.

Kalit so‘zlar: pretsedent nom, atoqli ot, onomasik metafora, allyuziv nom, she’riyat, lingvopoetika, metafora, ramziy ma’no.

Abstract

Since this article records precedent names as a popular name familiar to the owner of a linguistic personality, this phenomenon is touched upon in the artistic and lyrical text that it has the potential to perform linguistic tasks such as the allusive name, onomastic metaphor and the benchmark of analogy. In this small research work, the onomastic metaphor from the linguopoetic tasks of prepositional names was subjected to analysis. The use of precedence in traditional metaphor theory is referred to in linguistics by the term “onomastic metaphor”, and refers to the names of the person used as a metaphor. The article drew on analysis of the cases in which precaedent nouns found in the poetry of Rauf Parfi, Shavkat Rahman, Omon Matjan and Muhammad Yusuf came in an onomastic metaphor function. As a result of our research, we were convinced that the name that gives rise to the onomastic metaphor must necessarily have the property of precedence i.e. popularity, and that if the name does not have the property of precedence, its use in symbolic terms would not have sufficient effect. For example, we have witnessed the use of the name Toomaris precedent, which is common in Uzbek poetry, of courage,

Hotham precedent name of generosity, Jaloliddin Manguberdi precedent name of patriotism, Alpomish precedent name of heroism, as well as the name Quran precedent as a symbol of holiness. The reason is that these names are known and popular among our people with similar qualities. When the precedent name used in poetry came in the function of an onomastic metaphor, we witnessed that the proverb diminishes and approaches the related noun in connection with the symbolism it expresses, since in the lyrical text the symbolism of this precedent name is used by the poet as a key carrier of fundamental meaning, revealing the general content and potential of the poem.

Keywords: Precedent name, proverbial horse, onomasic metaphor, allusive name, poetry, linguopoetics, metaphor, symbolism.

XX. ASR BOSHLARIDA QO‘LLANILGAN ANTROPONIMLARNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

CHARACTERISTICS OF ANTHROPONYMS USED AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Zarnigor DAVRONOVA
Alisher Navoiy Nomidagi Toshkent Davlat
O‘Zbek Tili va Adabiyoti Universiteti O‘Qituvchisi
zarnigordavronova12@gmail.com

Annotatsiya

Onomastika masalalari har bir davr uchun dolzarb bo‘lib kelgan. O‘zbek nomshunosligi spetsifik taraqqiyot bosqichiga ega. Ayniqsa, XX asr boshlaridagi atroponimlar taraqqiyotini o‘rganish o‘zbek onomastikasi uchun muhim ilmiy xulosalar beradi. XX asr boshlaridagi antroponimlar taraqqiyoti, struktur-semantik xususiyatlarini o‘rganish, tarixiy-etimologik jihatdan va lingvokongnitiv tomondan tahlil qilish maqsadi qo‘yilgan. Ushbu maqsadni amalga oshirishda XX asr boshlaridagi antroponimlarni tavsiflash, badiiy asarlaridagi antroponimlarni tahlil qilish, statistik, tarixiy-etimologik va lingvokongnitiv tahlilini amalga oshirish, struktur jihatdan o‘rganish vazifalari belgilangan.Ushbu maqolada o‘zbek tili antroponimiyasi tizimi umumiy tarzda, onomastik qatlamlarga ko‘ra, mintaqaviy va folklor asarlari onomastikasi nuqtayi nazaridan o‘rganilgan. Shuningdek, boshqa tadqiqotlarning barchasida antroponimlarning ma’nosi, uni tushunish va talqin qilish yo‘llari umumiy tarzda bayon etilgan. Shu sababli o‘zbek tilidagi antroponimlarni o‘rganishda muayyan shaxsning asarlaridagi antroponimlarni tadqiq qilish maqsadga muvofiq deb o‘ylaymiz.Shu bilan birga, o‘zbek nomshunosligida onomastika bo‘yicha olib borilayotgan ishlar hali yetarli va qoniqarli emas bu sohada hal qilinishi kerak bo‘lgan masalalar hali o‘z yechimini topgani yo‘q. Jumladan, XX asr o‘zbek adabiyotida o‘z o‘rniga ega bo‘lgan jadid adabiyoti namoyondalarining asarlarida uchrovchi onomastik birliklarini o‘rganish shular jumlasidandir. Bu borada XX asrda qo‘llanilgan antroponimlarining statistik, etimologik, sutruktur va lingvokongnitiv xususiyatlarini tadqiq qilishdan iborat. XX asr ijodiy muhitida shaxs nomlanish tarzi ochib berilgan Jadid adabiyoti asarlaridagi kishi ismlarining lug‘aviy ma’nolari va ba’zi nomlarning qadimiy genetik ildizlari aniqlandi. XX asrda uchrovchi antroponimlarning o‘rni va asarda qo‘llanilishi haqida mulohazalar bayon etildi. Jadid adabiyoti nomoyondalarining uslubida uchrovchi antropoindikatorlar aniqlandi. Badiiy matndagi antroponimlarning lingvognitiv jihatlariga e’tibor berildi.

Kalit so‘zlar: onomastika, ism, familiya, ota ism, laqab,taxallus, semantik tahlil makonva zamon, milliylik, bosqich.

Abstract

Issues of onomastics have been relevant for every era. Uzbek nomenclature has a specific stage of development. Especially, the study of the development of atroponyms at the beginning of the 20th century provides important scientific conclusions for Uzbek onomastics. The goal is to study the development of anthroponyms in the beginning of the 20th century, their structural-semantic features, and to analyze them from a historical-etymological and linguistic-cognitive point of view. In the implementation of this goal, the tasks of describing anthroponyms of the beginning of the 20th century, analyzing anthroponyms in artistic works, carrying out statistical, historical-etymological and linguo-

cognitive analysis, and structural study are defined. In this article, the anthroponymy system of the Uzbek language is studied in general, according to onomastic layers, from the point of view of onomastics of regional and folklore works. Also, in all other studies, the meaning of anthroponyms, ways of understanding and interpreting it are generally described. For this reason, we think it is appropriate to study anthroponyms in the works of a certain person when studying anthroponyms in the Uzbek language.At the same time, the work carried out on onomastics in Uzbek nomenclature is still insufficient and unsatisfactory, and the issues that need to be resolved in this field have not yet been resolved. Among them is the study of onomastic units found in the works of representatives of modern literature, which have their place in Uzbek literature of the 20th century. In this regard, it consists in researching the statistical, etymological, structural and linguocognitive characteristics of anthroponyms used in the 20th century. In the creative environment of the 20th century, the way of naming a person was revealed, the dictionary meanings of personal names in the works of Jadid literature and the ancient genetic roots of some names were determined. Comments on the role of anthroponyms encountered in the 20th century and their use in the work were presented. Anthropoindicators found in the style of the ancient literary figures were identified. Attention was paid to the linguistic aspects of anthroponyms in the literary text.

Key words: onomastics, name, surname, patronymic, nickname, nickname, semantic analysis space and time, nationality, stage.

ADABIY JANRLARDA TIL BIRLIKLARINING IFODALANISHI (ERKIN VOHIDOV SHE`RIYATI MISOLIDA)

EXPRESSION OF LANGUAGE UNITS IN LITERATURY GENRES (IN THE EXAMPLE OF ERKIN VAHIDOV'S)

Zarrina MUZAFFAROVA
Alisher Navoiy Nomidagi Toshkent Davlat O'Zbek Tili Va Adabiyoti Universiteti O'Qituvchisi.
zarinamuzaffarova891@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada adabiy janrlarda til birliklarining ifodalanishi ,Erkin Vohidov she`riyati misolida tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida adibning lirikada, mumtoz poetikada, tarjimada, goh dramaturgiyada yaratgan ijod namunalarining til xususiyatlari o`rganib chiqilgan. E.Vohidov faqat she'r va dostonlar yozish bilan kifoyalanibgina qolmay, boshqa janrlarda ham barakali ijod qildi .Ma'lumki, har qanday shoir o'z ona tilining ustasi sifatida uning imkoniyatlarini jilvalantiradi.Barcha leksemalar sehridan o'rinli foydalanish esa iste'dodli insonlargagina nasib etadi.Ijodkor she'rlarida muhabbat tarannum etiladi: yorga, hayotga, Ona vatanga, erkka bo'lgan muhabbat. Erkin Vohidov she'riyatini kuzatar ekanmiz, adib ijodida janrlar xilma-xilligiga guvoh bo'lamiz. Birgina lirik janrning turli yo'nalishlarida turli mavzu doirasida ijod qilgan.. Xalqning beqiyos ma'naviy mulki bo'lmish tilni asl ildizidan ayro tasavvur etolmadi. Asarlarida til hodisalarini millat ruhini namoyon etuvchi, dardini kuylovchi, unga malham bo'luvchi o'tkir qurol yanglig' harakatga keltirdi va xalqning, muxlislarining qalbidan chuqur joy oldi. Shoirning asarlari kirib bormagan o'zbek xonadoni, uning samimiy satrlaridan bahramand bo'lmagan o'quvchi qolmadi, desak mubolag'a bo'lmaydi, albatta. Erkin Vohidov hayotning qayg'uli, quvonchli damlari aks etgan hayot kartinalarini sodda, xalqona tilda ifoda etdi. Xalqning beqiyos ma'naviy mulki adib ijod jarayonida turli til vositalaridan unumli foydalanganligida yaqqol ko'zga tashlanadi.Til butun xalqni, uning butun hayotini, tarixini, urf-odatlarini ruhlantiradi. Til xalqning tarixi, kelib chiqishidan to hozirgi kungacha bo'lgan rivojlanish vamadaniyat yo'lidir. Milliy qadriyatlar millatning yashash tarzi, milliy ong, til, ma'naviyat hamda madaniyati bilan uzviy bog'liqdir. Maqolada adibning turli janrlarda ijod qilgani vas shu jarayonda qanday til birliklaridan unumli foydalanganligi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: janr, milliy qadriyat, omonim sinonim, frazeologizm, leksema, barqaror birikma, g`azal , polisemantik leksemalar.

Annotation

This article analyzes the expression of language units in literary genres, in the example of the poetry of Free Vahidov. The research explores the linguistic features of the creative patterns created by the writer in lyricism, classical poetics, translation, and goh dramaturgy. E. Vahidov not only wrote poems and epics, but also created blessed works in other genres .It is known that any poet smiles at his potential as a master of his native language. The appropriate use of the magic of all lexemes is for talented people. In the poems of the Creator, love is glorified: love for the yorga, life, Motherland,

husband love. As we observe the poetry of Free Vahidov, we witness the diversity of genres in the work of the writer. He has created in different directions of the lyrical genre in different fields.. The language, which is the incomparable spiritual property of the people, could not be imagined without its original roots. In his works, a sharp weapon that reflects the spirit of the nation, sings its pain, an ointment on it, has moved the wrong ‘ and has a deep place in the hearts of the people, its fans. It is no exaggeration to say that there is no Uzbek house where the poet's works did not enter, and no reader left who did not enjoy his sincere lines. Free Vahidov expressed the paintings of life in a simple, folk language, reflecting the sad, joyful moments of life. The incomparable spiritual property of the people is clearly seen in the effective use of various language tools in the process of writer creation. Language inspires the whole nation, its whole life, history, traditions. Language is the path of development and culture of the history of the people, from its origins to the present. National values are inextricably linked to the way the nation lives, national consciousness, language, spirituality and culture. The article reveals that the writer created in different genres and what language units used effectively in the process.

Keywords: genre, national value, my uncle is synonymous, phraseologism, lexema, stable compound, gazal, polysemantic lexemes.

QIPÇAQ TÜRK DİLLƏRİNDƏ İSMİN HAL KATEQORİYASI

CASE CATEGORY OF THE NOUN IN KIPCAK TURKISH LANGUAGES

Zehrahanım RAHİMOVA

Azerbaycan, Bakü Devlet Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Lisan Öğrencisi

rehimovaz2004@gmail.com

Özet

Hər bir dilin öz daxili inkişaf qanunları var. Bu qanunlar dilin əsasında yaransa da, onun qorunmasında mühüm rol oynayır. Dil və onun qanunları daim dinamik inkişafdadır. Bu inkişaf dilin bütün qrammatik quruluşlarında özünü göstərir. Qrammatik quruluş isə qrammatik kateqoriya ilə müəyyənləşir.

Dilçilikdə geniş şəkildə tədqiq olunmuş ümumi qrammatik kateqoriyalardan biri də hal kateqoriyasıdır. Azərbaycan dilində və digər türk dillərində hallar 2 qrupa bölünür: qrammatik hallar və məkani hallar. Qıpçaq qrupuna daxil olan türk dilləri isə bunlardır: başqırd, karaim, qaraqalpaq, qazax, qıpçaq, noqay, qumuq, tatar və s.

Adlıq hal: Adlıq hal heç bir qrammatik şəkilçi qəbul etmir. Yəni morfoloji əlaməti yoxdur. Adlıq hallı isimlər kim?, nə?, hara? sullarına cavab verir.

Yiyəlik hal: Türk dillərinin qıpçaq qrupunda bu şəkildə yaranır:

Qazax türkcəsində: -nıñ, -niñ: bala-nıñ (keijimderi) – "çocuğun elbiseleri" (uşağın paltarları),

-dıñ, -diñ: coldıñ (bası) – yolun başı,

-tıñ, -tiñ: kitap-tıñ (betteri) – kitabın sayfaları (kitabın səhifələri),

Başqırd türkcəsində: -nın/-nin (sağur nun), -nun/-nün (sağur nun): almanın

-zın/-zin (sağur nun), -zun/-zün (sağur nun):

Yönlük hal:

Qumuq türkcəsində: -ga, -ğa, -ge, -a,-e, -n-a, -n-e, -ğar, -ger şəklindədir. Məsələn: işge "işe", tüyege "dəvəyə", almağa "almaya". İşarə əvəzliklərinin yönlük halı -ğar şəkilçisi ilə düzəlir: oğar "ona", buğar "buna", neger "nəyə?"

Başqırd türkcəsində yönlük hal (yünaliş kiliş) bu şəkildə düzəlir: -ga/-gä, -qa/-kä şəkilçiləri vasitəsilə yaranır. Məsələn: künga "günə", maqsatqa "maksada", güzälgä "gözələ"

Təsirlik hal:

Tatar türkcəsi: -nı/-ne; -n – zurga "büyüğe" (böyüyə), çeçekke "çiçeğe" (çiçəyə)

Qaraqalpaq və Noqay türkcələrində təsirlik hal (tabıs sepligi) bu şəkildə düzəlir:

-dı/-di: muzdı "buzu", maldı "hayanı" (heyvanı)

-tı/-ti: ağaştı "ağacı", qustu "quşu"

-nı/-ni: balanı "çocuğu" (uşağı), eneni "anneyi" (ananı)

Yerlik hal:

Qırğız türkcəsində yerlik hal üçün -da/-do şəkilçilərindən istifadə olunur.

kız+da “kızda” (qızda)

üyün+dö “evinde” (evində)

suuk+ta “soğukta” (soyuqda)

Qaraçay-balkar türkcəsi: -da/-de: elde “köyde” (kənddə), tavda “dağda”

Çıxışlıq hal:

Noqay türkcəsində -dan/-den, -tan/-ten, -nan/-nen şəkilçilərindən istifadə olunur. alıstan “uzaktan” (uzaqdan), künnen “günden” (gündən)

Qırğız türkcəsində çıxışlıq hal üçün -dan/-don istifadə olunur. şaar+dan “şehirden” (şəhərdən), el+den “halktan” (xalqdan), til+ten “dilden” (dildən)

Qaraqalpaq türkcəsi (Şığıs sepligi): -dan/-den: qızdan “kızdan” (qızdan)

-tan/-ten: qustan “kuştan” (quşdan)

-nan/-nen: balasınan “çocuğundan” (uşağından)

Bütün bunlardan əlavə, digər türk dillərində ismin 6 halından başqa hallar da var. Məsələn: vasıta

hali, eşitlik hali, parça hali, sınırlama hali, yön gösterme hali, yaklaşma hali, sebep hali, üstünlük hali.

Qazax türkcəsində vasıta hali -menen (-benen, -penen) ədatı və bunların şəkilçiləşmiş formaları -men (-ben, -pen) vasitəsilə yaranır.

-men (-menen): Qalam-men cazdım / Qalam-menen. “Kalemle yazdım” (Qələmlə yazdım)

-ben (-benen): Siz-ben birge keldi / Siz-benen. “Sizinle birlikte geldi” (Sizinlə birlikdə gəldi)

-pen (-penen): Cip-pen bayladı / Cip-penen “İple bağladı” (İplə bağladı)

Başqırd türkcəsində minän ədatı ilə yaranır. tün minän “gecəylə”, bının minän “bununla”

Benzerlik hali- Qazax türkcəsində -day/-dey, -tay/-tey, -şa/-şe şəkilçiləri ilə yaranır.

Üy-dey ıstıq “Ev gibi sıcak” (Ev kimi isti). Ağaş-tay casıl “Ağaç gibi yeşil” (Ağac kimi yaşıl). Başqırd türkcəsində -day/-däy, -tay/-täy, -lay/-läy: tüymäläy “düğme gibi” (düymə kimi), balalay “çocuk gibi” (uşaq kimi) Qusşa uştı “Kuş gibi uçtu” (Quş kimi uçdu).

Eşitlik hali- Tatar türkcəsində kebek (isim+şəkilçisiz yiyəlik hal+kebek ədatı, əvəzlik+nıñ/-neñ+ kebek ədatı). -ça/-çe, -dıy/-diy, -day/-dey. minem kebek “benim gibi” (mənim kimi), cildey “rüzgar gibi” (külək kimi)

Açar sözlər: türk dilləri, isim, qrammatik kateqoriya, hallanma, dil.

Abstract

Each language has its own internal laws of development. Although these laws arose on the basis of the language, they play an important role in its preservation. Language and its laws are in constant dynamic development. This development is manifested in all grammatical structures of the language. And the grammatical structure is determined by the grammatical category.

One of the general grammatical categories that has been widely studied in linguistics is the case category. Cases in Azerbaijani and other Turkic languages are divided into 2 groups: grammatical cases and spatial cases.

The Turkic languages included in the Kipchak group are: bashkir, karaim, karakalpak, kazakh, kipchak, nogai, gumug, tatar, etc.

Keywords: Turkic languages, noun, grammatical category, case category, language.

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN RUS ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇEYE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

OPINIONS OF RUSSIAN STUDENTS LEARNING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE ON TURKISH: THE CASE OF ALANYA ALAADDIN KEYKUBAT UNIVERSITY

Zeynep EKİNCİ
Öğr. Gör. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
zeynep.ekinci@alanya.edu.tr

Özet

Türkçenin Yabancı dil olarak öğretimi son yıllarda gittikçe önem kazanmaktadır. Yurt içinde ve yurt dışında pek çok kurum bu alanda ciddi çalışmalar yürütmektedir. Türkiye'de birçok üniversitede farklı ölçekte Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER) yer almaktadır. Alanya, nüfusa oranla bakıldığında yabancı uyruklu vatandaşların yoğun olarak yaşadığı, stratejik öneme sahip bir ilçedir. Yerleşik yabancı nüfusun yoğun olmasının yanı sıra 2022 yılı verilerine göre bu nüfusun %40'ını Ruslar oluşturmaktadır. Türkçenin Yabancı dil olarak öğretimi alanında yapılan çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmakla birlikte Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Ruslarla ilgili çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın amacı Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Rus öğrencilerin Türkçeye ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu sorular, iki ayrı alan uzmanının görüşü alındıktan sonra tekrar düzenlenmiş ve son hâli verilmiştir. Çalışmanın örneklemini Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesinde B2 ve C1 seviyelerinde Türkçe öğrenen Rus öğrenciler oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Dil Eğitimi, Alanya

Abstract

Teaching Turkish as a foreign language has become increasingly important in recent years. Many institutions in the country and abroad carry out serious studies in this field. There are Turkish Teaching Centers (TÖMER) of different scales in many universities in Turkey. Alanya is a strategically important district where foreign nationals live heavily when compared to the population. In addition to the dense resident foreign population, according to 2022 data, 40% of this population is Russians. Although the number of studies in the field of teaching Turkish as a foreign language is increasing day by day, the scarcity of studies on Russians learning Turkish as a foreign language draws attention.

The aim of this study is to determine the opinions of Russian students who learn Turkish as a foreign language at Alanya Alaaddin Keykubat University. Semi-structured interview form, one of the qualitative research methods, was used in the research. The questions in the interview form were prepared by the researcher. These questions were rearranged and finalized after taking the opinions of two different field experts. The sample of the study consists of Russian students learning Turkish at B2 and C1 levels at Alanya Alaaddin Keykubat University.

Keywords: Teaching Turkish as a Foreign Language, Language Education, Alanya.

TARIXIY ASARLARDAGI ASTRONOMIYAGA OID MA’LUMOTLAR (AHMAD DONISH MEROSI MISOLIDA)

INFORMATION ON ASTRONOMY IN HISTORICAL WORKS (IN THE EXAMPLE OF THE HERITAGE OF AHMAD DONISH)

Zilola TO‘QSANOVA

Buxoro davlat universiteti Fizika kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada Buxoroning buyuk ma`rifatparvar vakili, qomusiy olim, yetuk arbob, diniy va dunyoviy fanlar bilimdoni Ahmad Donish merosidagi astronomik jihatlar, munajjimlik faoliyati, asarlarida falakiyot ilmi bilan bo`gliq ma`lumotlar aks etgani ilmiy tahlil qilingan.

Abstract

In the article, it is scientifically analyzed that the astronomical aspects of the heritage of Bukhara's great enlightener, encyclopedist, mature figure, scholar of religious and worldly sciences Ahmad Donish, astrological activities, information related to the science of catastrophes are reflected in his works.

ШУҲРАТ ШЕЪРИЯТИДА ЛИРИК ҚАҲРАМОН

LYRICAL HERO IN THE POETRY OF SHUKHRAT

Акбар САБИРДИНОВ
Филология фанлари доктори, Фарғона давлат университети профессори.
ORCİD: 0000-0002-5137-1763
gulnoza_oripova1981@mail.ru

Аннотация

Мақолада XX аср ўзбек шеъриятида Шуҳрат (Ғулом Алимов) ижодининг ғоявий-эстетик ва бадиий хусусиятлари лирик қаҳрамон тадрижи асосида текширилади. Шоирнинг ижодий лабораториясига кириш орқали оддий воқеликдан гўзал фалсафий фикр, хулоса чиқара олиши, воқеабандлик шоир шеърияти учун хос жиҳат эканлиги, турли тасвирий ифода ва воситалар билан таъсирчанликни юзага чиқариши таҳлил қилинади. Адабиётнинг ўлмас мавзуларидан бўлган муҳаббат Шуҳрат шеъриятидан “ўқ томир” бўлиб ўтгани, муҳаббатнинг доимо навқирон ва абадийлиги тараннуми етакчилик қилиши шеърлари таҳлили асосида далилланади. Шоир ўхшатиш, қиёс, жонлантириш, истиора, сифатлаш каби тасвирий, параллелизм, такрор, изосиллабизм каби ритмик, турли банд, қофия тизимлари, вазн ҳамда эвфоник воситалардан самарали фойдаланиши ва бу орқали таъсирчанликни юзага чиқариши структурал таҳлил методи асосида кузатилади. Шуҳрат шеърияти халқона ифода ва самимий кечинмаларга тўйингани, хушоҳанглиги билан ажралиб туради. Лирик картиналар яратишнинг моҳир устаси сифатида қатор шеърлари таҳлилга тортилади. Шуҳрат тилимизнинг луғат қатламини яхши билади. Ҳар бир сўзнинг шеърий контекстдаги маъно товушларини чуқур англаган ҳолда сатрларга олиб киради. Ўзбек халқ оғзаки ижоди намуналаридаги ўйноқи оҳангдорликни, нозик қочиримларни ўзига жамлаган, шарқ мумтоз адабиётидаги мураббаънинг қофия тизими асосида ошиқнинг нозик кечинмалари ҳамда ёр қиёфасини бетакрор чизгиларда акс эттириши ва бу орқали лирик қаҳрамон кечинмалари тасвири ёритилади. Бутун ижоди давомида адолат, меҳр-муҳаббат, одамийлик, оқибат, вафо каби инсоний тушунча ва фазилатларни мадҳ этган Шуҳрат турли қиёфада товланувчи сохтакорликни қоралайди. Табиатдаги ҳар бир нарса ва ҳодисани, шунингдек, одамни ҳам ўз ҳолича кўришни хоҳлайди. Шарқ мумтоз шеъриятидаги “тажоҳули ориф”, такрир санъатларидан моҳирона фойдаланиб шоир сўз урғусига, оҳангдорлигига, таъсирчанлигига ва ифода аниқлигига эришади. Шеърдаги фикр тадрижи ва ритмик изчилликни юзага чиқарувчи омилларни лирик қаҳрамон туйғулари шиддати билан ҳамоҳангликда ифодалайди. Кузатишларимиз натижасида, лирик қаҳрамон давр тўфонларида, турмушнинг қайноқ қозонида тобланиб, маънан ва фикран юксалиб ишқ гулханида ёнган йигитчадан ҳаётнинг пасту баландини теран англаган қатъиятли донишманд мўйсафид даражасига ўсиб етганини кўрамиз. Бу мўйсафид адолат учун курашувчи, элнинг порлоқ истиқболи учун жон тиккан, мунофиқлик, сотқинлик, меҳрсизлик, иккиюзламалик каби иллатларга қарши аёвсиз курашувчи шахс. Бугунги кунда Шуҳрат асарлари долзарб мавзу ва юксак бадияти билан шеъриятга ташна китобхонларнинг чанқоғини қондирмоқда. Келгусида ҳам кўплаб ижодкорлар учун таъсир ва илҳом манбаи бўлиши шубҳасиздир. Шунингдек, улар униб-ўсиб келаётган авлодларни маънан юксалтиришга, ахлоқан тарбиялашга хизмат қилиши билан ҳам аҳамиятлидир. Шу маънода ушбу ижод намуналари мангуликка дахлдордир.

Калит сўзлар: лирика, лирик қаҳрамон, шакл ва мазмун, фикр ва туйғу, оҳангдорлик, шеърий санъатлар.

Abstract

The article examines the ideological and aesthetic and artistic features of the work of Shukhrat (Gulam Alimov) in Uzbek poetry of the 20th century on the basis of the teaching of the lyrical hero. By entering the poet's creative laboratory, it is analyzed that a beautiful philosophical thought, able to draw conclusions from ordinary reality, that eventfulness is a characteristic aspect for the poet's poetry, that it brings to the surface impressiveness by various pictorial expressions and Means. The fact that love from the immortal themes of literature took place from the poetry of Fame "the arrow vein", love is always whimsical and Eternal, is evidenced by the analysis of poems that tarannumi leads. The poet is observed on the basis of the method of structural analysis, which effectively uses rhythmic, various band, rhyme systems, weight and euphonic means such as imitation, comparison, revitalization, istiora, adjectives such as pictorial, parallelism, repetition, isosyllabism, and, through this, the emergence of affectivity. Poetry of Fame is characterized by folk expression and satiety, sympathy for sincere experiences. As a skillful master of the creation of lyrical cartoons, a number of poems are subject to analysis. Fame knows the vocabulary layer of our language well. Each word leads into lines with a deep understanding of the sounds of meaning in a poetic context. Concentrated on playful tonality, subtle evils in the samples of Uzbek folk oral creativity, on the basis of the rhyme system of Murabba in eastern classical literature, the subtle evocations of the lover and their unique appearance are reflected in unique drawings, through which the image of the lyrical hero's experiences is illuminated. Throughout his work, Fame, which has praised human concepts and qualities such as Justice, affection, humanity, consequence, Fidelity, condemns falsification, which is repudiated in various forms. Every thing and phenomenon in nature, as well as a person, wants to see in their own way. The "tajohuli Orif" in eastern classical poetry, skillfully using the art of takrir, the poet achieves word accent, tonality, expressiveness and clarity of expression. The thought in the poem expresses the factors that make the teaching and rhythmic consistency surface in harmony with the intensity of the lyrical heroic feelings. As a result of our observations, we see that the lyrical hero grew up in the storms of the era, in the boiling pot of marriage, from a young man who spiritually and thoughtfully Rose and burned in the bonfire to the level of a persistent wise Moose, who realized the low and high of life. This moose is a fighter for justice, a zealous fighter against vices such as hypocrisy, treason, affection, hypocrisy, who has made a living for the bright prospect of El. Today, the works of Fame satisfy the thirst of readers who thirst for poetry with a topical theme and high artistry. There is no doubt that it will also be a source of influence and inspiration for many creators in the future. They are also significant in that they serve to spiritually elevate and morally educate the growing generations. In this sense, these patterns of creativity are inherent in eternity.

Keywords: lyricism, lyrical hero, form and content, thought and feeling, tonality, poetic arts.

ЛИРИК АСАР КОМПОЗИЦИЯСИ

COMPOSITION OF THE LYRICAL WORK

Гулноза ОРИПОВА

Филология фанлари бўйича фалсафа доктори, Фарғона давлат университети.
gulnoza_oripova81@mail.ru

Аннотация

Мақолада лирик асар композициясининг ўзига хос хусусиятлари тадқиқ этилади. Композицион хусусиятлар бадиий матннинг қурилиш усули, унинг элементлари ўртасидаги муносабатлар тизими эканлиги илмий-назарий жиҳатдан асосланади. Лирик асар композициясининг уч аспекти: ташқи (матний), тематик ва ритмик-интонацион қурилиши яхлит эстетик ҳодиса саналиши таҳлилий мисоллар асосида далланади. Шеърий асарнинг матний қурилишида асосий ва ёндош матнлар (рамка унсурлар) фарқланади. Асосий матнга хос бўлган жиҳатлар мисра ва бандларга бўлиниш билан белгиланади. Рамка унсурлари эса шеърнинг сарлавҳаси, эпиграф, шеър ёзилган сана ва жой қайди, жанр қайди, бағишлов кабилардан иборат эканлиги асосланади. Шеърий асар композициясининг ритмик-интонацион қурилишида қофиянинг ўрни кўрсатилади. Қофия шеърий мисралардаги айрим сўзларнинг, баъзан қўшимчалар, ҳижолар ёки сўз бирикмаларининг бир хилда ўзаро оҳангдош бўлиб келишига асосланган, фақат шеърият учун хос бўлган белгилардан бири. Қофия шеърнинг товуш тузилишида, ритмик таркибида, интонациясида, синтактик-семантик боғланишида, банд тузилишида муҳим вазифани бажаради. Қофия орқали ижодкорнинг ғоявий-бадиий нияти ўз ифодасини топади. Қофия воситасида энг муҳим фикрлар ўқувчига эстетик жиҳатдан сингдирилади. Унинг диққати қофиядош сўзларга қаратилади. Шарқ поэтикаси назариясига кўра қофия таркибини фонетик жиҳатдан текшириш шеър контекстида қофиянинг функцияси, композицион сатҳдаги ўрнини аниқлашда ҳам муҳим аҳамият касб этиши конкрет мисоллар асосида таҳлил қилинади. Қофиялар банддаги ўрнига кўра горизонтал ҳолатда жуфт, кесма, айланма ҳамда вертикал ҳолдаги жойлашувига кўра ундаги сўзлар товуш таркиби тўла мос келса тўқ, қисмангина мос келса оч қофияларга бўлиниши ҳақида фикр юритилади. Қофия шеърий нутқда оҳангдорлик ва мусиқийликни таъминлаб, шеърнинг ритмик жиҳатдан жозибадорлигини юзага чиқарувчи муҳим омил ҳисобланади. Муҳим маъно ва фикрларни таъкидлаш орқали поэтик мазмуннинг реал ифодаланишига кўмаклашиш; тасвирий восита бўлиб келиб, шеърнинг бадиий жиҳатдан юксак бўлишига ҳисса қўшиш; мисраларнинг хушоҳанг бўлишини таъминлаш; ритмик қаторлар охирини эслатиш; бандни уюштириш; янги-янги шеър шакллари ва поэтик жанрларни вужудга келтириш ва бошқалар қофиянинг асосий функциясидир.

Калит сўзлар: лирик композиция, тематик ва ритмик-интонацион қурилиши, қофия, қофия турлари, оҳангдорлик, ритм, поэтик мазмун.

Abstract

The article explores the peculiarities of the composition of a lyrical work. Compositional features are scientifically-theoretically based on the fact that the construction method of an artistic text is a system of relations between its elements. Three aspects of the composition of the lyrical work: external

(textual), thematic and rhythmic-intonation construction the date of a holistic aesthetic phenomenon is evidenced on the basis of analytical examples. In the textual construction of a poetic work, the main and accompanying texts (frame elements) are distinguished. The aspects inherent in the main text are determined by the division into stanzas and paragraphs. The elements of the frame, on the other hand, are based on the fact that the title of the poem, epigraph, date and place of writing the poem, consists of the likes of genre writing, dedication. The role of rhyme in the rhythmic-intonation construction of the composition of the poetic work is indicated. Rhyme is one of the characters characteristic only of poetry, based on the fact that certain words in poetic verses, sometimes suffixes, hijos or combinations of words, are equally consonant. Rhyme performs an important function in the sound structure, rhythmic composition, intonation, syntactic-semantic connection of a poem, band structure. Through rhyme, the ideological and artistic intention of the creator is expressed. The most important points in the rhyme medium are aesthetically instilled in the reader. Its focus is on rhymed words. Phonetically checking the composition of the rhyme according to the theory of Oriental poetics is analyzed on the basis of concrete examples that in the context of the poem The function of the rhyme, compositional, is also important in determining its position at the level. According to the position of the rhymes in the paragraph in the horizontal position in pairs, cross-sections, circles and vertical positions, it is thought that the words in it are divided into dark rhymes, if the sound composition is fully consistent, partially corresponding to hungry rhymes. Rhyming is an important factor in poetic discourse, providing tonality and musicality, and bringing to the surface the rhythmic appeal of poetry. Promote the realistic expression of poetic content by emphasizing important meanings and thoughts; come as a pictorial medium and contribute to the artistic elevation of the poem; ensure that the verses are flattered; reminding the end of rhythmic lines; arranging a band; creating new-new forms of poetry and poetic genres, etc., are the main function of rhyme.

Keywords: lyrical composition, thematic and rhythmic-intonation construction, rhyme, types of rhyme, tonality, rhythm, poetic content.

ЗАХИРИДДИН МҰХАММЕД БАБЫР: ҚОЛБАСШЫ, САЯСАТКЕР, АҚЫН

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BABIR: LEADER, POLITICIAN, POET

Бауыржан САЙФУЛЛАЕВ
Оқытушы.Низами атындағы Ташкент мемлекеттік педагогика университети.
sayfullayevbaurjan@gmail.com

Айдана МЕДЕНОВА
Студент.Низами атындағы Ташкент мемлекеттік педагогика университети.
medenovaak@gmail.com

Аннотация

Біз бұл мақаламызда көрнекті мемлекет қайраткері, даңқты қолбасшы Захириддин Мұхаммед Бабырдың өмірі мен шығармашылығына тарихи тұрғыдан шолу жасаймыз. Сонымен қатар, Бабырдың адамзат руханиятына қосқан зор үлесі – “Бабыр-наме” атты тарихи шығармасы туралы мәлімет береміз. Аталған еңбектің қазақ әдебиеті мен тарихына да қатыстылығы барлығын ескере отырып, Захириддин Мұхаммед Бабырды қазақ әдебиетінің арғы бастауларының біріне орын алуы туралы тоқталамыз**.** Бай мәдениеті мен озық өнері, көркем тілі бар ұлтымыздың тарихы V-III ғасырлардағы сақ, ғұн, үйсін тайпаларынан бастау алатыны мәлім. Жарты әлемді бағындырған Еділ (Атилла), Томирис пен Зарина, түркі әлемін аузына қаратқан Күлтегін мен Тоныкөк қағандар, Мысырды билеген Сұлтан Бейбарыс – рухани әлеміміздің айтулы тұлғалары. Захириддин Мұхаммед Бабыр да – осылардың қатарында. Моғол империясының негізін қалап, Үнді еліне әмірін жүргізген Бабыр жайлы не білеміз? Батыр қолбасшы, мемлекет қайраткері һәм ойшыл, әдемілікке жаны құмар қолбасшы бабамыздың тағдыры жөнінде тарих не дейді? Бүгінге дейін біз білетін он –сегіз ғалам астындағы тіршіліктің тұтқасын ұстап келе жатқан адамзат өзінің ұзақ ғұмырында қаншама «қой үстіне бозторғай жұмыртқалайтын заманды» аңсағанымен, жарқын болашаққа үздіктірген үмітінің көкжиегі алдарқатып, сағымы мен буал-дыр нарына сіңіп кете беріпті. Оның ұзына алқар кедір-бұдыр жолында көздің қанды жасына суарылған шоңайналар шашылып жатыр бей-берекет. Шыр етіп дүниеге келіп ат жалын тартып мінгендер ішінде қадамына гүл біткендер тым-тым аз, некен-саяқ екен. Жалпы, ежелден өркениетті ел қатарына қосылу оңай болған емес. Оның өсуі мен ешуі, шарықтауы ман құлдырауы, гүлденуі мен күйреуі, қалыптасу.ы мен ыдырауы қатар жүрді. Беріне қатал сарапшы тарих ешкімге ешқашан ойыншық болған емес.

Кілт сөздер: *әдебиет, өлең-жыр, поэзия, проза.*

Abstract

In this article, we will give a historical overview of the life and work of the outstanding statesman, the famous commander Zahiriddin Muhammad Babur. In addition, we will provide information about Babur's great contribution to human spirituality - the historical work "Babur-name". Taking into account the relevance of this work to Kazakh literature and history, we will focus on the place of Zahiriddin Muhammed Babird as one of the earliest sources of Kazakh literature. It is known that the history of our nation with its rich culture and advanced art and artistic language begins with the Saka, Hun, and Uysin tribes in the V-III centuries. Edil (Attila), Tomiris and Zarina, who conquered half the world, Kultegin and Tonykok khagans, who brought the Turkic world to their mouths, Sultan Beybarys, who ruled Egypt, are notable figures of our spiritual world. Zahiriddin Muhammed Babur is one of them. What do we know about Babur, who founded the Mughal Empire and ruled India? What does history say about the fate of our brave commander, statesman and thinker, the commander with a passion for beauty? What does history say about the fate of our brave commander, statesman and thinker, the commander with a passion for beauty? Until now, humanity, which has been holding the handle of life under the ten or eighteen universes that we know, has longed for "the time when the sparrow lays its eggs on the sheep" in its long life, but the horizon of its hope for a brighter future has been glorified, and it has been absorbed into its milk and vapors. On its long, rough road, glasses wet with bloody tears are scattered. Among those who were born as a donkey and rode a horse, there are very few who have flowers in their step. In general, joining a civilized country has not been easy since ancient times. Its growth and decline, peak and decline, prosperity and collapse, formation and decay went hand in hand. History has never been a toy for anyone.

Keywords: *literature, poem, poetry, prose.*

ТАРИХИЙ АСАРЛАРДАГИ АСТРОНОМИЯГА ОИД МАЪЛУМОТЛАР (АҲМАД ДОНИИ МЕРОСИ МИСОЛИДА)

Зилола ТЎҚСАНОВА

Бухоро давлат университети
Физика кафедраси ўқитувчиси

Хулоса

Ўрта Осиё хонликларида турли дунёвий фанлар, ҳандаса (геометрия), арифметика (ҳисоб илми), жуғрофия (табиатшунослик), мушкулот (мантиқ) , фалакиёт (астрономия) каби илмлари яхши ривожланган. Биз буни фақат моддий маданият, меъморчилик, ҳарбий соҳаларгина эмас, балки маънавий ҳаётда, хусусан, тарихнавислик соҳасида кўришимиз мумкин.

Бухоро амирлигида юқори лавозимларида ишлаган ва турли фанлар билимдони ҳисобланган маърифатпарвар Аҳмад Дониш тарихий асарларида кўплаб астрономик маълумотлар учрайди. Бу унинг етук мунажжимлардан бири бўлганлигини кўрсатади. Аҳмад Дониш илму нужум (юлдузшунослик), геометрия, меъморлик, рассомлик, табобат, шеърият ва мусиқа соҳалари билан шуғулланган. Моҳир “илми ҳайъат” (фалакиётшунослик) ва “илми нужум” (мунажжимлик) соҳиби бўлган. Табиий фанлар йўналишида ўз тадқиқотлари билан замона зиёлиларини ҳайратда қолдиргани учун илмий тахаллуси Ҳандасадон (Муҳандис) ва Ситорашунос (Мунажжим) ҳам бўлган[1, 20]. Бухорода донишмадлиги сабаб Аҳмад Калла, Каллалик Аҳмад номлари билан танилган. Мунажжимликдан пухта билимга эгалиги туфайли амир Насрулло назарига тушган.

Аҳмад Донишнинг “Рисола ёхуд Манғитлар хонадони салтанатининг қисқача тарихи” асарида Бухоро тарихи билан боғлиқ воқеалар астрономик ҳодисалар билан боғланиб баён этилгани эътиборга молик. Ушбу асар “Кичик тарих”, “Сафарнома”, “Бухорои шариф амирларининг таржимаи ҳоли” каби номлар билан машҳур бўлган.

Асарнинг муқаддимасида қуйидагилар баён этилган: Аллоҳ бу тупроқли замин ҳимояси учун унинг устини кўк чодир (осмон) билан қоплади. Ернинг барқарорлиги ва давомийлигини таъминлаш учун, зарур озуқани ташқаридан етказишлари учун юлдузлар ҳаракатини тартибга солиб, уларни идора қилувчи масъулларни белгилади. Шунингдек, муаррих давом этиб, бу дунё ҳаёт, сув ва адолат билан обод бўлиб, ўлим, сувсизлик ва зулм билан вайрон бўлади. Уларнинг бари олти юлдузнинг улвий (олий, юқори) олами орқали вужудга келади, дейди.

Осмон жисмларини тасвирлар экан, улар қандай ҳолат келса фойдалию, аксинча зарари эканини кўрсатиб ўтган. Вужудиёт (борлиқ) Қуёш, Зуҳра ва Муштарий таъсири натижасида бўлса, адамиёт (йўқлик) Миррих, Зуҳал ва Ой таъсири натижасидир. Аторуд уларнинг барчасига тааллуқли бўлган ҳолатда, ўша таъсир қайси юлдузнинг хосияти бўлганда, унинг маъдани ҳисобланади. Аторуд тик келганда (Ерга) зиён ва нуқсон етади. Бу юлдузлар осмон буржлари даражаларида ноқислик ва баракат келтирувчи ҳолатда турса, шунга кўра уларнинг таъсири камаяди ёки кўпаяди[2, 10].

Аллоҳ, таоло яна бу муддатларда юкорида зикр этилган юлдузларнинг Ер сайёрасига яқинлашиши, буржлари ва даражаларида айланиши Ер юзидаги тараққиёт ва вайронагарчиликларни кўпайтириши ёки камайтиришини ҳам такдир этди. Бундан кўзланган асосий максад эса дунёда бир маромдаги бардавом ривожланишнинг олдини олиш билан бирга

унинг батамом йўк, бўлиб кетишига сабаб бўлувчи давомий вайронкорликка хам йўл кўймасликдир[2, 11].

Тарихдан маълумки, нужум илми* халқ орасида узоқ йиллар давомида шуҳрат топиб, инсонларнинг кўпчилиги у билан машғул бўлган. Шу сабаб тақвимларни яхши билишган. “Йигирма-йигирма”, “қирқ-қирқ”, “юз-юз” ва “икки юз икки юз” – мунажжимлар атамаси маъносида юлдузларнинг “Зуҳал” даври, “Муштарий даври” каби айланиш даври ҳисобланади. Ушбу айланишлар узоқлашиш (қочиш-*фиророт*) ва яқинлашиш (боғланиш-*каронот*)лар таъсири натижасидир[2, 12].

Муаррих ҳукмдорларнинг тахтга келиш санасида фалакдаги содир бўлган ҳодисаларни баён этади. Мазкур ҳодисанинг хосиятини ҳам шарҳлаб беради. Амирларнинг ҳокимиятга келиш вақти нафақат ҳижрий тақвим, балки имли нужум тақвими билан ҳам келтирилиши диққатга сазовордир. Амир Ҳайдар (1800-1825)нинг тахтга ўтириш воқеаси қуйидагича баён этилади. “Унинг подшолик тахтига ўтириши 1215/1800 йил якшанба, ражаб ойининг 14 да, қуёш чиққандан уч соат кейин бўлиб, юлдуз ва сайёраларнинг жойлашиши шундай эдики, мунажжимлар башоратига кўра унинг даврида кўшин орасида нотинчлик ва амирлар билан подшонинг ўртасида эса келишмовчилик содир бўлади”.

Дониш осмон жисмлари ҳаракати, сайёраларнинг жойлашуви кўра олдинни башорат қила оладиган мунажжим сифатида танилган. У айтган башоратлар ўз исботини топган. Қуйидаги башоратни шундай таъкидланади: “Мен уч марта астрология қоидаларига мувофиқ бу вилоятлар (Бухорода -*З.Т.*)да нималар содир бўлишини имтиҳон қилдим. Уч марта ҳам Меркурий таъсирида Марс Сатурнга қарама-қарши жойлашган эди. Астрология қоидаларига мувофиқ бундай жойлашув айниқса, амирлар ва мулкдорлар ҳукмронлиги учун буюк мусибат аломатидир. Келажакда тирик қолганлар, хусусан, амирлар, мулкдорлар томонидан зўрлик билан хазинага йиғилган бойлик кофирлар ва гуноҳкорлар мулкига айланишига шоҳид бўладилар. Ҳукмдорлар, охир-оқибат, ўз бошларини дорда қолдирадилар, амирлар ва юқори мансабдорлар эса хор-зор бўладилар[2, 139]. Ҳақиқатан ҳам 1920 йил сентябр ойида Бухоро амирлиги қизил армия томонидан тугатилади. Асрлар давомида амирлар томонидан йиғилган давлат хазинаси Бухоро халқига хизмат қилиш ўрнига мустамлакачилар томонидан ташиб кетилади. Бухоронинг сўнгги амири Саййид Олимхон (1910-1920) пойтахтдан чиқиб кетишга мажбур бўлади. Ўз давлати чегарасидан чиқиб Афғонистонда паноҳ топади ва у ерда 20 йилдан ортиқ вақт давомида истиқомат қилади[1, 29]. 63 ёшида ватани Бухорои шарифни қумсаб, кўзи ожиз бўлиб, фақирликда вафот этади. Сўнгги манғит амири Олимхон Кобулдаги Шаҳидони ислом (Шуҳадои ислом) – Ислом шаҳидлари қабристонида дафн этилади.

Шунингдек, Аҳмад Дониш асарда қуйдаги башоратларни ҳам илгари суради: юлдузларнинг жойлашишига қараганда, Мовароуннахрда хокимият бу тоифа кўлида қолмайди. Ажойиб ўзгаришлар, буюк тўкнашувлар содир бўлади. Марснинг Сатурнга қарама-қарши туриши, Юпитернинг Меркурийга яқинлашиши бу ислом халқларининг диний эътикодларини сустлашувидан дарак беради. Дунёнинг хамма мамлакатларида сохтакорлик ва ишончсизлик ва ёлғонни кучайтиради[2, 139].

Умуман олганда Аҳмад Донишнинг фалакиёт илми борасидаги изланишлари асосида берган маълумотлари унинг амирликда моҳир астроном бўлганидан далолат беради. Асарларида зикр қилинган астрономик ҳодисалар ва уларниг фалсафий мушоҳадаси нафақат тарихчилар, балки файласуфлар, физиклар, астрономлар учун ҳам қийматли ҳисобланади.

* Осмон жисмлари ва уларнинг ҳаракатини ўранувчи фан.

КӨРКЕМ ШЫҒАРМА ТІЛІНДЕГІ ДИАЛЕКТИЗМДЕР (М.ОМАРОВ ПЕН Қ.СЕЙДАНОВ ШЫҒАРМАЛАРЫ МЫСАЛЫНДА)

DIALECTISMS İN THE LANGUAGE OF ARTISTIC WORKS (AS AN EXAMPLE OF THE WORKS OF M. OMAROV AND K.SEYDANOV)

Бауыржан САЙФУЛЛАЕВ
Оқытушы.Низами атындағы Ташкент мемлекеттік педагогика университети.
sayfullayevbaurjan@gmail.com

Аннотация

Біз бұл мақаламызда көркем шығарма тілінде кездесетін диалектизмдер және көркем шығармадағы диалек сөздердің қолдануы әдеби тілмен ерекшелігіне назар аударылады. Жергілікті диалектизмдердің көркем шығармадағы қолданылу сипаты, оның ерекшеліктері, тілдік, стильдік табиғаты қарастырылып, өзіндік белгілері айқындалады. Диалектілік ерекшеліктерді көбінесе жергілікті тұрғындарды сипаттауда, халық тұрмысын шынайы көрсету, белгілі бір аймаққа тән материалдық және рухани мәдениет ерекшеліктерін беру, халықтың болмысын, рухын шынайы түрде бейнелеу мақсатында қолданғандығы қарастырылады. Ойды бейнелеп көркем жеткізуде кейіпкер тіліндегі диалектизмдер сөздердің атқарар рөлі ерекше екеніне көз жеткіземіз. Сонымен қатар, көркем мәтіндердегі жергілікті сипатқа ие ерекшеліктер жалпы халықтық лексиканың құрамдас бөлігі ретінде танылып, халқымыздың мол рухани байлығының бір саласы ретінде қарастырылуы керектігі туралы сөз болады. Жалпы бүгінгі күнде көркем шығарма мәтіндеріндегі диалектизмдерді жеке алып зерттеу – қазақ тілі білімінің жалпы диалектология саласы үшін және әдеби тілдің кемелденуі мен толығуы үшін диалектизмдердің әсері, сондай-ақ лингвомәдениеттаным және этнолингвистика саласы үшін де маңызы зор. Көркем шығарма тілі әдеби тілге қарағанда аумақты, себебі, онда диалектизмдер де, жергілікті фонетикалық, лексикалық, морфологиялық, синтаксистік ерекшеліктер де, ауызекі тіл үлгілері де, авторға тән қолданыс та кездеседі. Көркем шығармада жазушы суреттеп отырған объектісін жан-жақты таныту үшін, ұлттық тілдің барлық мүмкіндігінен пайдаланылады, бірақ оның да өз орны болуы керектігін есте сақтауымыз керек. Жалпы көркем шығармаларда диалектизмдерді қолдану мәселесін зерттеу тіл білімі үшін өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Осы орайда мақаламызда Өзбекстандағы жергілікті ақын-жазушылар М.Омаров пен Қ.Сейдановтардың көркем шығармалары тілінде кездесетін диалектизмдердің стилистикалық қызметі, жергілікті ерекшеліктерді қолданудың стильдік мақсаты, диалектизмдер, олардың сипаты, қолданысы талданады.

Кіліт сөздер: лингвистика, диалект, диалектизм, говор, наречия, поэзия, проза.

Abstract

In this article, we pay attention to dialectisms found in the language of literary works and the peculiarities of the use of dialect words in literary works. The nature of the use of local dialectisms in the artistic work, its features, linguistic and stylistic nature are considered, and their characteristics are determined. It is considered that dialectal features are often used to describe the local population, to show the people's way of life, to give material and spiritual culture features specific to a certain region, and to depict the nature and spirit of the people in a realistic way. We make sure that the dialecticisms in the character's language play a special role in the artistic expression of thought. At the same time, it

will be said that features of a local nature in artistic texts should be recognized as a component of the general folk vocabulary and considered as a branch of the rich spiritual wealth of our people. In general, the individual study of dialectisms in the texts of literary works today is of great importance for the general field of dialectology of Kazakh language education and the impact of dialectisms for the development and enrichment of the literary language, as well as for the field of linguistic and cultural studies and ethnolinguistics.The language of an artistic work is more territorial than the literary language, because it contains dialectisms, local phonetic, lexical, morphological, syntactic features, colloquial language patterns, and author-specific usage. In order to comprehensively present the object described by the writer in a work of art, the national language is used to the best of its ability, but we must remember that it should also have its place. Studying the issue of using dialectisms in general works of art is one of the most important issues for linguistics. In this regard, our article analyzes the stylistic function of dialectisms, the stylistic purpose of using local features, dialectisms, their nature and use in the language of works of local poets-writers M.Omarov and K.Seydanov in Uzbekistan.

Keywords: linguistics, dialect, dialectism, speech, dialect, poetry, prose.

БУХОРО АМИРИГА ЯҲУДИЙЛАРНИНГ ИНЪОМИ

THE GIFT OF THE JEWS TO THE UNITED STATES OF BUKHARA

Равшанов Ўктамали Рустам ўғли

Навоий давлат педагогика институти докторанти
poweravshanov@mail.ru

Реферат

Маълумки, илк ўрта асрлардан XX аср ўрталарига қадар яҳудий жамоалари Бухорога келиб ўрнашган. Бухоро ҳукмдорлари томонидан уларга шаҳарнинг жануби-шарқий деворига яқин ҳудуд, яъни, Маҳаллайи кўҳна, Маҳаллайи нав, Амиробод маҳаллалари ажратиб берилган. Шунингдек, Эшони пир, Чор Карвонсарой (Мирзо Убайд), Меҳтар Шафеъ, Арабон, Мир Маъсуд маҳаллаларининг бир қисмида ҳам улар истиқомат қилишган. XIX аср охирида яҳудийлар Бухорога дастлабки типография, европача кийиниш, банк ишлари ва бошқа кўплаб янги соҳаларни олиб киришган. Бухоро яҳудийлари ипак ва пахта матоларни ранглаш, савдо ишлари асосий машғулотидан ташқари сартарошлик, шифокорлик, қўшиқчилик билан ҳам шуғулланган. Бухоро яҳудийларининг амирларга ҳурмати юқори бўлгани боис хориждан амирга турли совғалар олиб келишган. Бухоро яҳудийлари томонидан амирга совға қилинган айни шундай ашёлардан - иккита кумуш лаъли ҳозирда Бухоро музейи фондида сақланмоқда. Улардан бири Бухоро давлат музей-қўриқхонаси Тарих илмий бўлимининг амирларга тегишли буюмлар залида намойишга қўйилган айлана шаклдаги кумуш лаълидир[3]. Марказида ким учун ва ким томонидан тайёрланганлиги қайд қилинган лаълининг диаметри 56 см бўлиб, ишлатишга мўлжалланмаганлиги ва мустахкамлиги билан эътиборга молик. Уни тайёрлашда ҳал (эмаль), ўймакорлик (гравировка), босма (штамповка) қадама (инкрустация), турунж (медальон), бўртма, симкори (флигран) ва эпиграфика каби услублардан унумли фойдаланилган. Лаълига бешта турунж қадама услубида ўрнатилган бўлиб, уларга нақшлар ўйилган ва симкори шакл берилган. Симкори нақш излари оқ, зангори кўк, тўқ кўк, кулрангтоб кўк, бинафша, яшил, тўқ қизил ранглар билан тўлдирилган, яъни, эмалланган. Артофдаги тўртта турунжга айланасига араб имлоси форс тилидаги мумтоз мазмундаги шер битилган

Abstract

It is known that Jewish communities settled in Bukhara from the early Middle Ages to the middle of the 20th century. By the rulers of Bukhara, they were allocated an area near the southeastern wall of the city, that is, Mahallayi kohna, Mahallayi nav, Amirabad neighborhoods. They also lived in a part of Eshoni Pir, Chor Karvonsaray (Mirza Ubayd), Mehtar Shafe', Arabon, Mir Masud neighborhoods. At the end of the 19th century, the Ayyars introduced early typography, European clothing, banking and many other new industries to Bukhara. Jews of Bukhara were engaged in hairdressing, medicine, and singing, in addition to their main occupation of dyeing silk and cotton fabrics and trade.

Jews of Bukhara were engaged in hairdressing, medicine, and singing, in addition to their main occupation of dyeing silk and cotton fabrics and trade. Since the Jews of Bukhara had high respect for the emirs, they brought various gifts to the emir from abroad. Two silver rubies are currently kept in the

[3] Бухоро давлат музей-ыщриыхонаси. Ыимматбахо фонд. Инв.2106/8.

fund of the Bukhara Museum. One of them is a circular silver ruby displayed in the hall of items belonging to the emirs of the History and Scientific Department of the Bukhara State Museum-Reserve.

The diameter of the lapis lazuli is 56 cm. In its preparation, methods such as hal (enamel), carving (engraving), printing (stamping), kadama (inlay), orange (medalon), embossing, simkori (fligree) and epigraphy were effectively used. La'li is mounted on five orange steps, carved with patterns and simkorii. Simkori pattern traces are filled with white, navy blue, dark blue, greyish blue, purple, green, dark red, i.e. enameled. A classical Persian poem in Arabic script is written around the four oranges in the artof.

ТУРКИЙ ХАЛҚЛАР АДАБИЁТИДА БОБУРШУНОСЛИК

CREATIVE WORK OF BOBUR IN TURKISH LITERATURE

Шуҳрат ҲАЙИТОВ
филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
shuhrathayitov84@mail.ru

Аннотация

Туркий халқлар адабиётида буюк мутафаккир, шоҳ ва шоир Заҳириддин Муҳаммад Бобур асарлари ҳақида кўплаб тадқиқотлар олиб борилган. Хусусан, «Бобурнома» ҳақида туркиялик олим Фуод Кўпрулудан кейин яна бир туркиялик олим, доктор Ризо Нур томонидан 1925 йилда Анқарада чиқарилган «Турк юрти» журналидаги «Бобур» номли мақоласида сўз боради. Унда Бобурнинг ҳаёти ва ижоди, асарлари, хусусан, «Бобурнома»га оид маълумотлар китобхонлар эътиборига ҳавола этилади. Ўзбекистонда илк бобуршуносликка доир тадқиқотлар Вадуд Маҳмуд ва Абдурауф Фитратга тегишлидир. Бир сўз билан айтганда, Ф.Кўпрулу, Р.Нур, А.Фитрат, В.Маҳмуд, Р.Р.Арат томонидан олиб борилган тадқиқотлар туркий халқлар адабиёти тарихида Бобур ижодига доир илмий изланишларнинг илк дебочаси ҳисобланади. Улардан кейин бугунга қадар Бобурнинг кўп қиррали шахсияти ва «Бобурнома» асари билан биргаликда унинг бошқа асарлари устида кўплаб илмий нашрлар юзага келди. Қардош халқлар турк, озарбайжон, туркман, қозоқ, қирғиз, уйғур каби миллат олимлари томонидан Бобурнинг «Бобурнома», «Бобур девони», «Мубаййин», «Рисолайи волидия» асарларининг таржималари эълон қилинди. «Бобурнома»ни бугун қирқдан ортиқ миллат ўз она тилида ўқиш имкониятига эга бўлган бўлса, туркий халқлар адабиёти тарихида асар илк бор туркчада илмий нашр этилди. Р.Р.Арат томонидан 1943-1946 йилларда тайёрланган таржима нашр кейинчалик кўплаб тадқиқотлар учун асос вазифасини бажарди. Туркий халқлар адабиётида Бобур асарларининг таржима нашрларидан ташқари турли йилларда шоир асарлари, хусусан, «Бобурнома»нинг соҳалар ривожи, фанлар тараққиётидаги ўрни борасида ҳам қатор илмий асарлар, диссертация ва рисолалар ёзилди. Уларда Бобурнинг илмий, адабий мероси ва жаҳон маданияти тараққиётига қўшган беқиёс ҳиссаси борасида кенг илмий-назарий билимлар бериб ўтилган. Муҳими, бу тадқиқотларда Бобур ҳаёти ва ижоди мисолида туркий халқларга мансуб элларнинг оғзаки ва ёзма адабиёти уларнинг тарихи сингари бой ва қадимий эканлиги, туркий тилда сўзловчи қирққа яқин халқлар ана шу қадимий бой адабиёт тараққиётига ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшишгани алоҳида қайд этилган.

Калит сўзлар: Bobur, “Бобурнома”, «Бобур девони», «Мубаййин», «Рисолайи волидия» бобуршунослик, “Аруз рисоласи”, таржимашунослик.

Abstract

Many research studies have been conducted on the works of the poet and king Zahiriddin Muhammad Bobur in Turkish literature. In particular, Turkish scientist Fuad Koprulu studied Boburnoma", afterwards Dr. Reza Nur published the article "Bobur" in the journal of “Turkish country” in Ankara, 1925. In his article, information about Bobur's life and creative works is given; especially "Boburnoma" is analyzed thoroughly. In Uzbekistan, the first researches on Bobur belong to Vadud Mahmud and Abdurauf Fitrat. In a word, the research works conducted by F. Koprulu, R. Nur, A. Fitrat, V. Mahmud, and R.R. Arat are considered the first scientific research on Bobur's work in the history of Turkish literature. Afterward, many scientific articles have been published on Babur's personality and

his other works besides "Boburnoma". Scholars of brotherly nations such as Turkish, Azerbaijani, Turkmen, Kazakh, Kyrgyz, and Uighur translated Bobur's works such as «Boburnoma», «Bobur Devoni», «Mubayyin», and «Risolayi Volidiya». There is the opportunity of reading "Boburnoma" in their mother tongue by more than forty nations. For the first time, the work was published scientifically in the Turkish language in the history of Turkish literature. The translated edition prepared by R.R. Arat in 1943-1946 served as the basis for many studies. Apart from translations of Bobur's works, many research works, and dissertations were written in Turkish literature. They provided extensive scientific and theoretical information about Bobur's scientific and literary heritage and his incomparable contribution to the development of world culture. It is important to note in these studies that the oral and written literature of the Turkic nations is as rich and ancient as their history, with the example of Bobur's life and work, and that about forty Turkic-speaking peoples have contributed to the development of this rich literature.

Keywords: Bobur, "Boburnoma", "Bobur Devoni", "Mubayyin", "Risolayi volidiya" studying of Bobur, "Aruz risolasi", translational studies.

ЎЗБЕК ТИЛИДА КЎП МАЪНОЛИ СОМАТИК ФРАЗЕМАЛАР ВА УЛАРНИНГ УСЛУБИЙ БЎЁҒИ

POLYSEMANTIC SOMATIC PHRASES AND THEIR STYLISTIC COLORING İN THE UZBEK LANGUAGE

Умида Мансуровна Рашидова,
Самарқанд давлат университети, Ўзбек
тилшунослиги кафедраси доценти, филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD),
umida_rashidova@bk.ru,

Аннотация

Тилимизда фаол қўлланувчи соматик фразеологизмлар ўзбек тили фразеологик фондининг катта қисмини ташкил этади. Айнан улар орқали халқимизнинг йиллар давомида орттирган тажрибаси, бизни ўраб турган олам ҳақидаги тасаввури ва оламни қай тариқа идрок этиши акс этади. Ўзбек тилидаги соматик ибораларнинг семантик ва грамматик табиатини тўғри англаш, уларнинг миқдорини, хусусиятларини чуқур ўрганиш асосида тузиладиган фразеологик луғатларда уларнинг янги маъноларини кейинги аср ва мустақиллик йилларда яратилган материаллар асосида очиб бериш ўзбек фразеологияси, лексикографияси ҳамда фразеографияси олдида турган муҳим вазифалар қаторига киради.

Тилшуносликда мавжуд полисемия ҳодисаси сўзга ҳам, иборага ҳам хосдир, лекин бу ҳодисанинг лексикада ва фразеологияда тарқалиш даражаси бир хил эмас. Мақолада кўп маънолилик ҳодисаси, хусусан, ўзбек тилидаги соматик фразеологизмлар ўртасида мазкур ҳодисанинг ифодаси ҳақида маълумотлар берилган. Соматик фразеологизмлар, яъни инсон тана аъзолари номи билан боғлиқ ибораларда кўп маънолилик ҳодисаси атрофлича изоҳланган. Жаҳон ва ўзбек тилшунослигида бу борада амалга оширилган ишларга муносабат билдирилган. Ўзбек тилида мавжуд соматик компонентли кўп маъноли фразеологизмларда мазкур ҳодисасининг юзага чиқиш сабаблари, услубий тармоқланиши каби масалалар асосли мисоллар ёрдамида изоҳланаган. Мақолада ўзбек тилидаги “кўз”, “қўл”, “оғиз”, “бош” компонентли кўп маъноли иборалар таҳлилга тортилган. Таҳлил натижалари бадиий асарлардан олинган мисоллар ёрдамида исботланган. Соматик фраземалар омонимияси уларга ўзбек тилидаги лингвистик луғатлар материалига таянган ҳолда қиёслаб ўрганишни тақозо этди ва бу, ўз навбатида,

фразеологик маъноларнинг семантик ва грамматик табиатини чуқур тушунишга ёрдам берди. Уларнинг ҳар биридаги полисемантик маъноларни дистрибутив таҳлил методлари асосида ўрганиш етакчи маънодан ажралиб чиққан иккиламчи маънонинг тилда мустақил луғавий бирлик сифатида яшашга ҳақли эканлигини далиллади.

Калит сўзлар: соматизм, соматик фразеологизм, кўп маъноли фразеологизмлар, услубият, услубий бўёқдорлик.

Abstract

Somatic phraseologisms, which are actively used in our language, make up a large part of the phraseological foundation of the Uzbek language. Through them, the experience gained by our people over the years, their vision of the universe that surrounds us and the way they perceive the universe is reflected. Correct understanding of the semantic and grammatical nature of somatic phrases in Uzbek, revealing their new meanings in phraseological dictionaries, built on a deep study of their quantity, characteristics, on the basis of materials created in the next century and years of independence, is among the important tasks facing Uzbek phraseology, lexicography and phraseography.

The phenomenon of polysemy present in linguistics is inherent in both speech and expression, but the degree of distribution of this phenomenon in vocabulary and phraseology is not the same.The article provides information on the phenomenon of ambiguity, in particular, on the expression of this phenomenon among somatic phraseological units in the Uzbek language. Somatic phraseology, that is, words related to the name of parts of the human body, describes the phenomenon of ambiguity.In world and Uzbek linguistics, there are some comments on the work carried out in this direction. Numerous phraseological expressions of the somatic component in the Uzbek language were used to explain the causes of this phenomenon, as well as the methodological branch.The article analyzes ambiguous phrases with the components “eye”, “ear”, “mouth” in the Uzbek language. The results of the analysis are confirmed by examples from fiction.The homonymy of somatic phrases allowed them to be studied by analogy, relying on the material of linguistic dictionaries of the Uzbek language, which, in turn, helped to better understand the semantic and grammatical nature of phraseological meanings. The study of polysemantic meanings in each of them on the basis of distributed analysis methods has proved that the secondary meaning, separated from the leading meaning, has the right to exist in the language as an independent lexical unit.

Keywords: somatism, somatic phraseology, phraseological meanings, methodology, methodological colorfulness.

PISA'DA BAŞARILI İLK 10 ÜLKENİN ALAN DEĞERLENDİRMESİ

FİELD EVALUATİON OF THE TOP 20 SUCCESSFUL COUNTRİES İN PISA

Dilan KALAYCI ALAS
Dr. Öğretim Üyesi, Yakın Doğu Üniversitesi
Türkçe Eğitimi Bölümü.

Murat TEZER
Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi
Matematik Eğitimi Bölümü.

Özet

Bu araştırmanın amacı PISA 2018 yılında okuma ve matematik alanlarında ülkelerin sergilediği benzer sonuçları ortaya koymaktır. Sonuçlar doğrultusunda araştırma kapsamına dâhil edilen ülkelerin ve sınav içerisindeki alanların birbiriyle ilişkilerini değerlendirmektir. PISA sınavında karşımıza çıkan matematik, okuma ve fen bilgisi alanlarında düzenli başarı sergileyen ülkelerin eğitim sistemleri ve bu eğitim sistemi içerisinde yer alan öğretim programları önem arz etmektedir. Dil, bireyin önce ailesinden sonra da içinde yaşadığı toplumdan öğrendiği, gelişimi yaşam boyunca devam eden bir beceridir. Anlama/anlatma becerileri altında yer alan ve dört temel dil becerisi olarak adlandırılan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin gelişimi her bireye yöneliktir. Matematik alanında başarılı olmak, dil becerilerindeki yeterliliğe de bağlıdır. Matematik başarısı, bireylerde farklı dil becerilerinin varlığına ve bu becerilerin matematiğin daha düşük kazanımlarına yayılmasına dayanır. Fen bilimleri de yaratıcı düşünme yeteneği, problem çözme becerisi ve ilişki kurma alanları ile doğrudan ilişkilidir. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından düzenlenen eğitim anketlerinden biridir. PISA, eğitimde uluslararası yenilikleri takip etmek ve gelişen eğitim sistemlerini örnek alarak değerlendirmek amacıyla 2000 yılından bu yana her üç yılda bir yürütülmektedir. Okuma, matematik ve fen alanlarıyla ilgilenen PISA'da her ülkeyi temsil eden 15 yaş grubundaki öğrenciler seçici olmayan bir yöntemle seçilmektedir. PISA, ülkelerin kendileri ve birbirleri için gözlem raporları haline gelmelerini mümkün kılmıştır. Seçilen ülkelerin durum değerlendirmeleri bu bağlamda ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: PISA, PISA alanları, başarılı ülkeler.

Abstract

The aim of this research is to show similar results of countries in reading and mathematics in PISA 2018. In line with the results, it is to evaluate the relationships between the countries included in the scope of the research and the areas within the exam. The educational systems of countries that regularly demonstrate success in the fields of mathematics, reading and science, which we encounter in the PISA exam, and the educational programs contained in this educational system are important. Language is a skill that an individual learns first from his family and then from the society in which he lives, the development of which continues throughout life. The development of listening, speaking, reading and writing skills, which are included under understanding/explaining skills and are called the four basic language skills, is aimed at every individual. Being successful in the field of mathematics also depends on proficiency in language skills. Mathematics achievement is based on the presence of

different language skills in individuals and the spread of these skills to lower mathematics achievement. Science is also directly related to the creative thinking ability, problem solving ability and relationship building areas. The Programme for International Student Assessment (PISA) is one of the educational surveys organized by the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). PISA has been conducted every three years since 2000 in order to follow international innovations in education and evaluate developing education systems by taking examples. Students in the 15-year-old age group representing each country in PISA who are interested in reading, mathematics and science are selected using a non-selective method. PISA has made it possible for countries to become observation reports for themselves and for each other. The situation assessments of the selected countries have been put forward in this context.

Keywords: PISA, PISA areas, successful countries.

ALİSHER NAVOİY MUALLİFLİK KORPUSİNİ TAKOMİLLASHTİRİSHNİNG TA'LİMİY-TARİXİY AHAMİYATİ

EDUCATİONAL-HİSTORİCAL IMPORTANCE OF IMPROVİNG ALİSHER NAVOİ'S AUTHORSHİP CORPUS

Nargiza *G'*ULOMOVA
Dr., Navoiy innovatsiyalar universiteti dotsenti
gulomovamoi@mail.ru

Annotatsiya

Maqola komputer lingvistikasi sohasini rivojlantirish borasidagi muhim masalalarga bag'ishlangan bo'lib, bu borada ulug' mutafakkir, so'z mukining sultoni Alisher Navoiyning ilmiy va ijodiy merosini o'rganish borasida olib borilayotgan tadqiqotlarning amaliy ahamiyati hamda betakror so'z san'atkorining milliy tilimiz ravnaqiga qo'shgan ulkan hissasi haqida yozilgan. Alisher Navoiyning lirik ijodiy merosi ko'p asrdirki, kitobxonlarning e'tiborini va diqqatini ohangrabodek o'ziga jalb etib kelayotgan mumtoz durdona sanaladi. Davr nuqtayi nazaridan olganda tilimizdagi lingvistik o'zgarishlar natijasida shoir asarlarida tarannum etgan fikr, g'oya, maqsad hozirgi davr kitobxoniga tushunarsiz bo'lishi tabiiy. Muallif ijod usubida qo'llagan so'zliklar, iboralar ko'lami va ma'nolarini tavsiflash va yaxshiroq tushunish uchun mutafakkir ishlatgan lekemalarning semantik teglari bazasini qulay tarzda yaratish muhim hisoblanadi. Shuningdek, Navoiy ijodini maktab darsliklari bilan integatsion usulda o'rganib borish ham mutafakkir ijodini keng ma'noda targ'ib qilibgina qolmasdan, ta'limiy ahamiyatini oshiradi. Ma'lumki, shoir g'azallarida tarixiy, adabiy, mifik, geografik va etnik joy nomlari ishtirok etgan baytlar juda ko'plab uchraydi. Bu hodisa badiiy nuqtai nazardan talmeh she'riy san'atini vujudga keltirsa, ilmiy jihatdan o'quvchi izohtalab so'zlarning mazmunini aniqlash jarayonida tarixiy, badiiy shaxslar va geografik joy nomlari haqida ham ma'lumotga ega bo'ladi. Maqolada umumta'lim maktablarining tarix va adabiyot fani darsliklari qiyosiy tahlil qilingan bo'lib, g'azallarda uchragan talmeh she'riy san'atini vujudga keltiruvchi asoslar tarix darslarda ham o'rganilishi haqida tahliliy mulohazalar berilgan. Shuningdek, shoir asarlaridagi tushunarsiz so'z birliklarni tanlab, mazmun-mohiyatini izohlash, tizimlashtirish kitobxon uchun yozuvchi aytgan g'oya haqida tasavvurga ega bo'lishi uchun imkon berishi to'g'risidagi ilmiy mulohazalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: korpus, izohtalab so'z, g'azal, devon, lug'at, lingvistika, qiyosiy tahlil, muallif, semantik teg, tarix fani, mutafakkir.

Abstract

The article is devoted to important issues related to the development of the field of computer linguistics. written about the actor's great contribution to the development of our national language. Alisher Navoi's lyrical creative heritage is considered a classic masterpiece that has been attracting the attention and attention of readers for many centuries. From the point of view of the period, as a result of linguistic changes in our language, it is natural that the thoughts, ideas, and goals expressed in the works of the poet are incomprehensible to the reader of the present time. It is important to conveniently create a database of semantic tags of the words used by the thinker in order to describe and better understand the scope and meaning of the words and expressions used by the author in his creative style. Also, studying Navoi's work in an integrated way with school textbooks not only promotes the work of the

thinker in a broad sense, but also increases its educational value. It is known that in the poet's ghazals there are many stanzas with the names of historical, literary, mythical, geographical and ethnic places. If this phenomenon creates the poetic art of talmeh from an artistic point of view, from a scientific point of view, the reader will also get information about the names of historical and artistic figures and geographical places in the process of determining the meaning of the words. The article compares the textbooks of history and literature of general education schools, and gives analytical comments about the fact that the foundations of the poetic art of talmeh found in ghazals are also studied in history lessons. Also, the scientific considerations of choosing obscure words in the poet's works, explaining their essence, and systematizing them will allow the reader to have an idea about the idea expressed by the writer.

Keywords: corpus, descriptive word, ghazal, divan, dictionary, linguistics, comparative analysis, author, semantic tag, history, thinker.

BUXORO AMİRLİGİDA MADRASA QURDİRGAN AYOLLAR

WOMENS WHO BUİLT MADRASA İN BUKHARA EMİRATE

Feruza Bobojonova
tarix fanlari nomzodi, dotsent
(Buxoro, O'zbekiston)

Özet

Buxoro madrasalari ilm maskani sifatida nafaqat Movarounnahrda, balki Markaziy Osiyo, musulmon sharqida ham mashhur edi. Buxoro madrasalarining islom olamidagi nufuzi juda yuqori bo'lib, ularda ta'lim olgan ulamolarning diniy masalalardagi so'zlari Misr va Hijozda o'qiganlarning so'zlaridan ko'ra mo"tabarroq hisoblangan. O'zbekiston Respublikasi Markaziy davlat arxivi 323-fondi Vaqf mulklari kollektsiyasi deb nomlanadi. Mazkur jamg'armalarda Buxoro amirligida madrasa qurdirgan ayollar faoliyati haqidagi qimmatli ma'lumotlar aniqlandi.

Buxoro tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak, mahalliy musulmon amaldorlarning ayollari xayr-ehsonlar bilan ham shug'ullangan. Tarixni o'rganish jarayonida oqila, zukko ayollarimizning bilimdon va faolligiga guvoh bo'lamiz. Ularning sa'y-harakati bilan qurilgan madrasa, xonaqoh va boshqa inshootlar Sharq ayolining aql-idroki, ijtimoiy-siyosiy faolligi namunasi sifatida hozirgacha saqlanib kelmoqda. Aql-idrokli, farosatli va bilimli ayollar doimo ulug'lanib kelishgan. Xususiy mulkka ega bo'lgan ayollar bevosita jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida ham ishtirok etish imkoniga ega bo'ladilar.

Abstract

This article is dedicated to the history of madrassas and schools built by women *in the history of the Emirate of Bukhara. It is stated in detail that the main source of activity of the madrasah and school was the property of the waqf, a large part of the property of the waqf was land ownership (arable land), and women wasted their backyards. During this period, issues such as the fact that schools and madrasas were permanently inhabited at the expense of private individuals and waqf property were covered based on waqf letters.*

……